

**KENTSEL DÖNÜŞÜM UYGULAMALARININ KENTSEL YAŞAM
KALİTESİNE ETKİLERİ: DENİZLİ KARŞIYAKA MAHALLESİ
ÖRNEĞİ**

**Pamukkale Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı
Kamu Yönetimi ve Kent Çalışmaları Programı**

Hilal KIŞLAL AYDINER

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Pınar SAVAŞ YAVUZÇEHRE

**Kasım 2017
DENİZLİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Kamu Yönetimi ve Kent Çalışmaları Bilim Dalı öğrencisi Hilal KIŞLAL AYDINER tarafından Yrd. Doç. Dr. Pınar SAVAŞ YAVUZÇEHRE yönetiminde hazırlanan “**Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının Kentsel Yaşam Kalitesine Etkileri: Denizli Karşıyaka Mahallesi Örneği**” başlıklı tez aşağıdaki jüri üyeleri tarafından 17.11.2017 tarihinde yapılan tez savunma sınavında başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Naci KARKIN

Jüri Başkanı

Yrd. Doç. Dr. Zuhâl ÖNEZ ÇETİN

Jüri Üyesi

Yrd. Doç. Dr. Pınar SAVAŞ YAVUZÇEHRE

Jüri Üyesi – (Danışman)

Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun
29/11/2017 tarih ve ...45/15 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

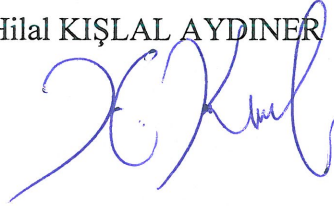
Prof. Dr. Mehmet Vefa NALBANT

Müdür

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atıfta bulunulduğunu beyan ederim.

İmza

Hilal KIŞLAL AYDINER

ÖNSÖZ

Öncelikle bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde değerli bilgileriyle ve yapıcı eleştirileriyle yoluma ışık tutan, göstermiş olduğu sabır ve anlayış ile üzerimde büyük emeği olan; kendisi ile çalışmaktan her zaman büyük bir onur duyduğum çok değerli hocam Yard. Doç. Dr. Pınar Savaş Yavuzçehre'ye en içten şükranlarımı sunarım.

Hayatımın her anında yanımda olan, en büyük destekçilerim ve kıymetlilerim canım babam Mustafa Temel Kışlal'a, canım annem Arife Kışlal'a ve sevgili kardeşim Furkan Kışlal'a çok teşekkür ederim. Onlara minnettarım.

Tez yazım süresince bana gösterdiği ilgi, anlayış ve sabır ile desteğini her zaman hissettiğim, bu süreçte yol gösterenim olan çok kıymetli eşim Tolgahan Aydın'er'e çok teşekkür ederim.

ÖZET
KENTSEL DÖNÜŞÜM UYGULAMALARININ KENTSEL YAŞAM
KALİTESİNE ETKİLERİ: DENİZLİ KARŞIYAKA MAHALLESİ ÖRNEĞİ

Kışlal Aydın, Hilal

Yüksek Lisans Tezi

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Kamu Yönetimi ve Kent Çalışmaları Programı

Tez Yöneticisi: Yrd. Doç. Dr. Pınar Savaş Yavuzçehre

Kasım 2017, 175 Sayfa

Yaşam kalitesi kavramı bireysel yaşam kalitesinin yanı sıra bireylerin yaşamlarını sürdürdükleri çevreyi ve çevresel faktörleri sınırları içerisine alan çok boyutlu bir kavramdır. Bu noktada çevresel yaşam kalitesi kavramı önem kazanmaktadır. Küreselleşen dünyada kentleşme hareketinin yaygınlaşması ve çevre eksenli değerlendirmelerin ön plana çıkması ise kentsel yaşam kalitesini gündeme getirmektedir. Kentsel yaşam kalitesi, bireylerin yaşam alanlarının sosyal, fiziksel ve çevresel anlamda daha iyi koşullara sahip olmasını ifade etmektedir. Bireylerin yaşadıkları çevrenin altyapı, ulaşım, iletişim, sağlık, çevre düzenlemesi ve bakımı, sosyal aktivite imkânları gibi alanlarda geliştirilmesi kentsel yaşam kalitesinin artırılması anlamına gelmektedir. Bu kavramı, sağlıklı kentlerin yeniden canlandırılması amacıyla hayatımıza giren kentsel dönüşüm kavramından bağımsız düşünmek mümkün değildir. Bu bağlamda çalışmanın amacı kentsel dönüşüm uygulamalarının kentsel yaşam kalitesini ne yönde etkilediğini ve bu süreçte kentsel yaşam kalitesinin ne ölçüde dikkate alınıp, amaç edinildiğini analiz etmektir. Çalışma kapsamında Denizli ili Karşıyaka Mahallesi'nde uygulanan kentsel dönüşüm projesinin bölgedeki yaşam kalitesi üzerindeki etkisi ve bölge halkının yaşam memnuniyetlerindeki değişim incelenmek istenmiştir.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde çalışma kapsamında yapılan araştırma tanıtılmaktadır. İkinci bölümde ise kentsel dönüşüm kavramı Dünya ve Türkiye örnekleri ile birlikte ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde kentsel dönüşüm uygulamaları ile kentsel yaşam kalitesi arasındaki ilişki analiz edilmektedir. Çalışmanın dördüncü bölümünü ise Denizli ili Karşıyaka Mahallesinde uygulanan kentsel dönüşümün bölge halkının yaşam kalitesi üzerindeki etkilerini değerlendiren alan araştırmasını içermektedir. Çalışma, sonuç ve değerlendirme bölümüyle son bulmaktadır.

Araştırma sonucunda kişilerin yaşadıkları konutların, yaşam alanlarındaki çevresel düzenlemelerin, tüketim imkânlarına rahat ulaşımın ve bölgenin güvenilirliğinin yaşam kalitesi ile ilintili olduğuna dair bulgular elde edilmiştir. Ayrıca kişilerin gelir durumunun yaşam memnuniyetlerini etkilediği görülmüştür. Gecekonduklardan sonra toplu konutlarda yaşamaya başlayan bölge halkının toplu yaşama uyum sağlayamadığı ve eski yaşam alışkanlıklarını apartman hayatında da sürdürmeye çalıştıkları gözlenmiştir. Araştırma sürecinde elde edilen diğer bir sonuç ise kentsel dönüşüm sürecinde bireylerin katılımının sağlanmamasının, bireylere söz hakkı verilmemesinin bireylerin memnuniyetini ve yaşam kalitesini olumsuz yönde etkilediğidir.

Anahtar Kelimeler: Kentsel Dönüşüm, Yaşam Kalitesi, Kentsel Yaşam Kalitesi, Denizli, Karşıyaka Mahallesi.

ABSTRACT
THE EFFECTS OF URBAN RENEWAL IMPLEMENTATIONS ON THE
QUALITY OF URBAN LIFE: THE CASE OF THE DENİZLİ KARSIYASA
DISTRICT

Kışlal Aydın, Hilal

Master Thesis

The Department of Political Science and Public Administration

The Program of Public Administration and Urban Studies

Advisor of the Thesis: Assist. Prof. Dr. Pınar Savaş Yavuzçehre

November 2017, 175 pages

The concept of quality of life is a multidimensional concept that encompasses not only individual quality of life but also the environment and environmental factors. At this point, the concept of environmental quality of life gains importance. The widespread movement of urbanization in the globalizing world and the foreground of environment-oriented evaluations bring the quality of urban life to the agenda. Urban quality of life means that the living spaces of individuals have better conditions in social, physical and environmental terms. The development of the environment that individuals live in, such as infrastructure, transportation, communication, health, environmental regulation and care, social activity opportunities, means increasing the quality of urban life. It is not possible to think about this notion independently of the concept of urban transformation which means to revitalize unhealthy cities. The aim of the study in this context is to analyze the effects of urban transformation practices on the quality of urban life and the extent to which the quality of urban life is taken into consideration. Within the scope of the study, it is aimed to examine the impact of the urban transformation projects implemented in the Denizli province of Karşıyaka district on the quality of life in the region and the change in the life satisfaction of the people of the region. By this way, the aim of the study is to analyze how urban renewal applications affect the quality of urban life and in what extent the quality of urban life is taken into consideration.

The study consists of four parts. In the first part, the research is introduced. In the second part, the concept of urban transformation is discussed together with the cases of world and Turkey. In the third part, the relationship between urban transformation practices and urban quality of life is analyzed. The fourth part of the study covers the field research evaluating the impacts of the urban transformation on the quality of life of the people of the region Karşıyaka district. The study concludes with results and evaluation

In conclusion, the residents living in the houses, the environmental regulations, the convenient access to the consumption opportunities and the reliability of the region are related to the quality of life. It has also been seen that the income of the residents affect the satisfaction of life. It has been observed that the residents who started living in mass housing could not adapt to the collective life and tried to keep their old life habits in the apartment life as well. Another result is that the lack of participation of individuals in the process of urban transformation and the lack of right to individuals have affected the satisfaction of the individuals and the quality of life negatively.

Key Words: Urban Renewal, Quality of Life, Quality of Urban Life, Denizli, Karşıyaka District.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	viii
FOTOĞRAFLAR DİZİNİ.....	ix
SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA KONUSU VE YÖNTEMİ

1.1. Araştırmanın Konusu.....	7
1.2. Araştırmanın Amacı.....	8
1.3. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları.....	9
1.4. Araştırmanın Hipotezleri.....	10
1.5. Araştırmanın Yöntem ve Teknikleri.....	11

İKİNCİ BÖLÜM

KENTSEL DÖNÜŞÜM

2.1. Kentsel Dönüşüm Kavramı.....	13
2.2. Kentsel Dönüşüm Kavramının Tarihsel Gelişimi.....	17
2.3. Kentsel Dönüşümün Amaçları.....	23
2.4. Kentsel Dönüşümün Boyutları.....	26
2.4.1. Sosyo-Ekonomik Boyut.....	26
2.4.2. Ekonomik Boyut.....	30
2.4.3. Çevresel Boyut.....	33
2.4.4. Yönetimsel ve Yasal Boyut.....	34
2.5. Kentsel Dönüşümün Yöntemleri.....	35
2.5.1. Kentsel Koruma.....	35
2.5.2. Kentsel İyileştirme.....	36
2.5.3. Soylulaştırma.....	37

2.5.4. Kentsel Yeniden Canlandırma.....	38
2.5.5. Kentsel Yenileme – Yenilenme.....	38
2.6. Avrupa’da Kentsel Dönüşüm Uygulamaları.....	39
2.6.1. İngiltere’de Kentsel Dönüşüm Örnekleri.....	40
2.6.1.1. Newcastle Projeleri.....	40
2.6.1.2. Londra Projeleri.....	41
2.6.1.2.1. Londra- Canary Wharf.....	41
2.6.1.2.2. Londra- Elephant & Castle Projesi.....	41
2.6.1.2.3. Londra- Paddington Projesi.....	42
2.6.1.2.4. Londra- Dockland Projesi.....	42
2.6.1.2.5. Londra – Trafalgar Meydanı.....	43
2.6.1.2.6. Stratford Kent Yenileştirme Projesi.....	43
2.6.2. Almanya’da Kentsel Dönüşüm Örnekleri.....	43
2.6.2.1. Berlin Postdam Dönüşüm Projesi.....	43
2.6.2.2. Hamburg – Hafen City Dönüşüm Projesi.....	44
2.6.3. İspanya – Barselona Dönüşüm Projesi.....	45
2.6.4. Fransa – La Defence Dönüşüm Örneği.....	47
2.6.5. İrlanda – Dublin Temple Bar Dönüşüm Projesi.....	47
2.7. Türkiye’de Kentsel Dönüşüm.....	47
2.7.1. Yasal Mevzuat.....	47
2.7.2. Uygulama Örnekleri.....	49
2.7.2.1. Fener – Balat Rehabilitasyon Programı.....	49
2.7.2.2. Küçükçekmece Ayazma- Tepeüstü Projesi.....	51
2.7.2.3. Sulukule Kentsel Yenileme Projesi.....	52
2.7.2.4. Ankara Portakal Çiçeği Vadisi Kentsel Dönüşüm Projesi	55
2.7.2.5. Ankara Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm Projesi.....	57
2.7.2.6. Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi.....	58
2.7.2.7. Bursa Zafer Meydanı Projesi.....	62
2.7.3. Türkiye’deki Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının Değerlendirilmesi..	64

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KENTSEL YAŞAM KALİTESİ

3.1. Kalite Kavramı.....	67
3.2. Yaşam Kalitesi.....	68
3.3. Yaşam Kalitesine Dair Temel Yaklaşımlar.....	72
3.3.1. Gereksinmeler Yaklaşımı.....	73
3.3.2. Kapasite Yaklaşımı.....	75
3.3.3. İnsani Gelişme Yaklaşımı.....	75
3.4. Kentsel Yaşam Kalitesi.....	76
3.5. Kentsel Yaşam Kalitesi İle İlgili Kavramlar.....	79
3.5.1. Yaşanabilirlik.....	79
3.5.2. Sürdürülebilir Kentler.....	80
3.5.3. Sağlıklı Kentler.....	82
3.6. Kentsel Yaşam Kalitesi Kavramının Gelişim Süreci.....	84
3.6.1. Dünyada Kentsel Yaşam Kalitesinin Tarihsel Gelişimi.....	84
3.6.2. Türkiye’de Kentsel Yaşam Kalitesinin Gelişim Süreci.....	87
3.7. Kentsel Yaşam Kalitesinin Göstergeleri.....	90
3.7.1. Nesnel Göstergeler.....	93
3.7.2. Öznel Göstergeler.....	94
3.8. Avrupa Kentsel Şartı ve Kentsel Yaşam Kalitesi.....	95
3.9. Kentsel Dönüşümün Yaşam Kalitesi Üzerine Etkileri.....	100

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ALAN ARAŞTIRMASI SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

4.1. Denizli Kenti.....	104
4.2. Denizli Karşıyaka Mahallesi.....	105
4.3. Alan Araştırmasının Değerlendirilmesi.....	106
4.3.1. Evren ve Örneklem.....	107
SONUÇ.....	136
KAYNAKÇA.....	141
EKLER.....	156
ÖZGEÇMİŞ.....	165

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 1. Ayazma ve Tepeüstü Bölgelerinin Yakın Çevre Dinamik İlişkileri.....	51
Şekil 2. Portakal Çiçeği Vadisinin Ankara Kent Planındaki Konumu.....	55
Şekil 3. Ankara Portakal Çiçeği Vadisi Kentsel Dönüşüm Projesi.....	56
Şekil 4. Proje Alanının Kent Planı İçindeki Yeri.....	59
Şekil 5. Proje Etap Alanları.....	60
Şekil 6. Zafer Meydanı Projesi.....	62
Şekil 7. Yaşam Kalitesi Bileşenleri.....	71
Şekil 8. Yaşam Kalitesi Endeksi Kapsamı – Veri Sayısı ve Ağırlıkları.....	72
Şekil 9. Hoşnutluk ve Gereksinimler Hiyerarşisi Şeması.....	74
Şekil 10. Yaşam Kalitesine İlişkin Kavramsal Bir Model (Sosyal Çevre Yönünden).....	81
Şekil 11. Yaşamın Bileşenleri Modeli.....	92
Şekil 12. Yaşamın Alanları Modeli.....	92
Şekil 13. Toplam Kentsel Yaşam Kalitesinin Bileşenleri.....	93
Şekil 14. Kentsel Yaşam Kalitesi ve Kentsel Dönüşümün Çift Yönlü İlişkisi.....	103

FOTOĞRAFLAR DİZİNİ

Sayfa

Fotoğraf 1. Fener – Balat Rehabilitasyon Programı Örneği 1.....	51
Fotoğraf 2. Fener – Balat Rehabilitasyon Programı Örneği 2.....	51
Fotoğraf 3. Kentsel Dönüşüm Projesi Öncesi Sulukule.....	54
Fotoğraf 4. Kentsel Dönüşüm Projesi Sonrasında Sulukule.....	54
Fotoğraf 5. Mamak Kentsel Dönüşüm Projesi Öncesi.....	58
Fotoğraf 6. Mamak Kentsel Dönüşüm Projesi Sonrası.....	58
Fotoğraf 7. Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi Öncesi.....	61
Fotoğraf 8. Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi Sonrası.....	61
Fotoğraf 9. Zafer Meydanı Projesi Yapım Aşaması 1.....	63
Fotoğraf 10. Zafer Meydanı Projesi Yapım Aşaması 2.....	63
Fotoğraf 11. Zafer Meydanı Projesi Sonrası.....	63
Fotoğraf 12. Hane Kapılarının Önüne Ait Bir Görünüm 1.....	125
Fotoğraf 13. Hane Kapılarının Önüne Ait Bir Görünüm 2.....	125
Fotoğraf 14. Hasar Gören Asansörlerden Bir Görünüm.....	126
Fotoğraf 15. Apartman Boşluklarına Ait Bir Görünüm.....	126
Fotoğraf 16. Derme Çatma Taş Ocaktan Bir Görünüm.....	127
Fotoğraf 17. Tandır Evinden Bir Görünüm.....	127
Fotoğraf 18. Konutların Önünden Bir Görünüm 1.....	129
Fotoğraf 19. Konutların Önünden Bir Görünüm 2.....	129
Fotoğraf 20. Oturma Bankları Yerine Kullanılan Eski Mobilyalar 1.....	130
Fotoğraf 21. Oturma Bankları Yerine Kullanılan Eski Mobilyalar 2.....	130
Fotoğraf 22. Seyyar Satıcılar 1.....	133
Fotoğraf 23. Seyyar Satıcılar 2.....	133
Fotoğraf 24. Toplu Konutta Faaliyet Gösteren Terzi.....	133

SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ

T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TOKİ	Toplu Konut İdaresi Başkanlığı
B.M.	Birleşmiş Milletler
A.B.D	Amerika Birleşik Devletleri
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
IUCN	Uluslararası Doğayı Koruma Birliği
HABİTAT	Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı
UNDP	İnsani Gelişme İndeksi
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TEM	Avrupa Transit Karayolu
İBB	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
M.Ö.	Milattan Önce
A.Ş.	Anonim Şirketi
a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
a.g.tz.	Adı geçen tez
a.g.r.	Adı geçen rapor
çev.	Çeviren
ed.	Editör

GİRİŞ

Kentsel dönüşüm, Sanayi Devrimi sonrasında kentlerde oluşan sosyo-ekonomik ve mekânsal sorunları çözümlenmek amacıyla ortaya çıkan bir kavramdır. Sanayi, liman, tersane gibi tesislerin kentin dışına çıkarılmasıyla boşalan alanları, kullanılmayan ya da değerini yitiren konutları, kentin sahip olduğu tarihi dokuyu dönüştürmek ve yeniden canlandırmak amacıyla taşıyan bu kavram ilerleyen zaman içerisinde gittikçe önem kazanmıştır.¹Günümüzde hala güncelliğini koruyan bu kavram herhangi bir nedenden dolayı deformasyona uğrayan kentsel mekânın ekonomik, toplumsal, fiziksel ve çevresel koşullarını kapsamlı ve bütünlük yaklaşımıyla iyileştirmeye yönelik uygulanan strateji ve eylemlerin bütünüdür.²

19.yy'dan günümüze kadar uygulanan kentsel dönüşüm politikaları çeşitlilik göstermiştir. 1945'lere kadar kentlerdeki çökme ve bozulmalara karşı en önemli müdahale biçimi kentsel yenileme olmuştur. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ise kentlerde oluşan yıkımlar ve büyük hasarlar kentlerin yeniden inşası stratejisini gündeme getirmiştir. 1940'ların ikinci yarısından itibaren kentsel gelişim stratejisi uygulanmaya başlarken 1960'lar ve 1970'lerin başları kentsel iyileştirme ve kentsel yenileme projelerine öncelik veren yıllar olmuştur. Son olarak 1980'ler ile birlikte kentsel yeniden yapılandırma politikası yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır.³

Farklı mekânlarda ve dönemlerde, farklı değişim biçimleri gösteren kentsel dönüşüm uygulamalarının kentin fiziksel koşulları ile toplumsal sorunlar arasında ilişki kurmak, kent dokusunu oluşturan öğenin değişim ihtiyacına cevap vermek, kentsel alanların gereksiz kullanılmasını engellemek, toplumsal koşullar ve politik güçlerin ürünü olarak kentsel politikaların şekillendirilme ihtiyacını karşılamak gibi ortak temel amaçları bulunmaktadır.⁴ Tüm bu amaçlar dışında kentsel dönüşüm uygulamalarının önemli bir diğer amacı kentsel refah ve yaşam kalitesini artırıcı uygulamaları hayata

¹ Erdal Köktürk, Erol Köktürk, "Türkiye'de Kentsel Dönüşüm ve Almanya Deneyimi", *11. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı*, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası, Ankara 2007, s.2.

² Z. Müge Akar, "Kentsel Dönüşüm Üzerine Batı'daki Kavramlar, Tanımlar, Süreçler ve Türkiye", *Planlama, S.2*, İstanbul 2006, s. 29.

³ Pınar Savaş Yavuzçehre, Murat Şahin, "Türkiye'de Kentsel Dönüşüm: Gelişimi, Hukuki Dayanakları ve Sorunları, *Sosyo-Kültürel Yaklaşım ve Alışım Mekânları: Kent ve Kentler*, Ezgi Kitabevi, Mart 2012, İstanbul, s.102.

⁴ M. Akar, "a.g.m.", s. 30.

geçirmek ve buna yönelik stratejiler uygulamaktır.⁵ Yaşam kalitesi kavramı bu noktada önem kazanmaktadır.

Sanayi Devrimi'nin beraberinde getirdiği büyük kentlere doğru yapılan alternatif yerleşim arayışları ile kentten kaçış başlamış ve bunun sonucunda kent dışı konut alanları büyük nüfusları kendine çekmiştir.⁶ Gelişmiş, büyük kentlere doğru plansız ve denetimsiz bir şekilde gerçekleşen kentleşme süreci kentlere göç edenler kadar nüfus hareketine sahne olan mekânların eski sakinlerini de olumsuz etkilemiştir.⁷ Tüm bunların sonucunda ise kentlerdeki yaşam kalitesi gittikçe azalmıştır. Kentlerin sahipliği yitirilmiş, kentler toplumsal yabancılaşma ve izolasyona, plansız yapılanmalara ve motorlu araçların hâkim olduğu trafik karmaşasına terk edilmişlerdir. Bir taraftan sanayi ve teknolojiadaki gelişmeler hız kazanırken diğer taraftan ekolojik denge bozulmuş, doğal kaynaklar yok olmaya başlamıştır.⁸

Bugün dünya nüfusunun yarısından fazlasının kentlerde yaşadığı ve her üç kişiden birinin kentlerin yoksul bölgelerinde oturduğu tahmin edilmektedir. Kentlerin yoksul bölgelerinde yaşayan kent sakinlerinin dünya nüfusu içindeki yeri 1 milyarın üzerindedir.⁹ Bu durumun gün geçtikçe artması dünya ülkelerinin dikkatini çekmiş ve konu hakkında düzenlemeler yapılmaya başlamıştır. 2000 yılında toplanan BM Kurulu'nda 147 devlet başkanı "küresel düzeyde insan onuru, eşitlik ve esenlik ilkelerinin güçlendirilmesi için topluca taşıdıkları sorumluluğu" kabul ederek Binyıl Bildirgesi'ni ilan etmişlerdir. Bu bildirme ile belirlenen hedeflerden biri de 2020 yılına kadar en az 100 milyon gecekondü sakininin yaşamının önemli ölçüde iyileştirilmesi yönünde olmuştur.¹⁰

Ülkemizde ise aşırı nüfus artışının, kırdan kente yapılan göçlerin, hızlı ve plansız yapılanmaların neden olduğu çarpık kentleşme olgusu, kent sakinlerinin insanca yaşamasına olanak tanımayan ilkel yerleşimlerin kenti işgal etmesine, var olan dokunun zedelenmesine, tarihsel ve kültürel değerlerin yok olmasına sebep olmuş ve bu durum kentsel yaşam kalitesini olumsuz yönde etkilemiştir. Bugün, dünyanın genelinde, en azından AB ülkelerinde nüfusun % 80'inin kentlerde yaşadığı dikkate alındığında

⁵ M. Akar, "a.g.m.", s.30.

⁶ Derya Oktay, "Sürdürülebilirlik, Yaşanabilirlik ve Kentsel Yaşam Kalitesi", *Mimarlık Dergisi*, S.335, Mayıs-Haziran 2007. <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=53&RecID=1329> (24.10.2016)

⁷ Mustafa Görün, Mustafa Kara, "Kentsel Dönüşüm ve Sosyal Girişimcilik Bağlamında Türkiye'de Kentsel Yaşam Kalitesinin Artırılması", *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 8/2, Çanakkale 2010, s.141.

⁸ D. Oktay, "a.g.m."

⁹ M. Görün, M. Kara, "a.g.m.", s.141.

¹⁰ Birleşmiş Milletler Türkiye, <http://www.un.org.tr/includes/files/Binyil02.pdf> (24.10.2016)

kentsel alanların deneyimlediği çevre sorunlarının kişilerin yaşam kalitelerini en çok etkileyen neden olduğu kuşkusuzdur.¹¹

Yaşam kalitesi geniş kapsamı nedeniyle tanımlanması güç, çok yönlü, kesin ve evrensel tanıma sahip olmayan bir kavramdır. Bu kavram, aynı çevreyi paylaşan kent sakinlerinin fiziksel ve psikolojik anlamda sahip oldukları memnuniyeti değerlendirme ve algılama ifadesi olarak açıklanabilir.¹²

Ülkemizde özellikle 1999 Marmara depreminden sonra kentsel dönüşüm projeleri yoğun bir şekilde gündeme gelmeye başlamış ve kentsel yaşam kalitesini arttırma adına kentleşme, konut ve kentsel dönüşüm kavramlarına vurgu yapılmaya başlanmıştır. Yapılan yasal düzenlemeler dâhilinde Toplu Konut İdaresi Başkanlığı dönüşüm projelerinde yetkilendirilmiş, ülke çapında yenilemeye ve dönüşüme ihtiyaç duyulan alanların sağlıklı yapılaşması ve kentsel yaşam kalitesinin artırılması amacıyla çeşitli projeler hayata geçirilmeye başlamıştır.¹³

T.C. Kalkınma Bakanlığı 10. Kalkınma Planı Yaşanabilir Kentler ve Kentsel Dönüşüm Özel İhtisas Komisyonu Ön Raporu'na göre kentsel mekânın sürekli bir dönüşüm içerisinde olduğu günümüzde, kentlerdeki mekânsal dönüşümün iki boyutu öne çıkmaktadır. Bunlardan ilkinde göre kentlerdeki dönüşümün toplumların sürdürülebilir kalkınması ve yaşanabilir bir çevrede var olması anlamında yeni ve karmaşık süreçler ürettiği görülmektedir. İkinci olarak da, bu süreçlerin birer kamu politikası alanı olarak düzenlenme biçiminin, dönüşümün yaşanılabilir alanların üretilmesinde birer araç olarak kullanılabilmesinde ve mekânsal dönüşümün kendisinin sonuçları açısından sorun yaratan değil sorun çözen bir niteliğe büründürülmesinde oynadığı yaşamsal rol öne çıkmaktadır.¹⁴

1950'li yıllar özellikle refah devleti uygulamalarının batılı kapitalist ülkelerde yaygınlaştığı yıllardır. Bu dönemde “yaşanılabilirlik” kavramının farklı alanlarda “yaşanılabilir kent”, “yaşam kalitesi”, “sürdürülebilirlik” kavramlarıyla birlikte ya da eş anlamlı olarak kullanılmaya başlamıştır. Günümüzde “yaşanılabilirlik” ve “yaşam kalitesi” kavramları dikkate alındığında uluslar arası belgelerden akademik çalışmalara kadar bu iki kavramın ekoloji, ulaşım, arazi kullanımı, kamusal alanlar, sağlık,

¹¹D. Oktay, “a.g.m.”

¹² Ahmet Tanju Gültekin, “Konut Kullanıcılarının Kentsel ve Sosyal Yaşam Kalitesi Farkındalığı: Ankara/Çayyolu – Prof. Dr. Ahmet Taner Kışlalı Mahallesi Örneği”, *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 3/2, Ankara 2015, s. 166.

¹³ M. Görün, M. Kara, “a.g.m.”, s.141.

¹⁴ T.C. Kalkınma Bakanlığı 10. Kalkınma Planı Yaşanılabilir Kentler ve Kentsel Dönüşüm Özel İhtisas Komisyonu Ön Raporu, 2012, s.1.

güvenlik, eğitim ve ekonomik kalkınma alanlarında bazı ilke ve değerlere işaret ettiği söylenebilir. Bu ilke ve değerler 1996 yılında düzenlenen Habitat II İnsan Yerleşimleri Zirvesi'nde tanımlanan yaşanılabilirlik ve yaşam kalitesi ölçütlerinde yerini bulmuştur.¹⁵

Gerek savaşlar gerekse doğal afetler gibi yaşanan olumsuz olaylar ve beraberinde getirdikleri can kayıpları, yıkımlar, hasarlar kentsel dönüşüme verilen önemin artmasına neden olmuştur. Bu kavram kapsamında pek çok proje hayata geçirilmiş ve bu projelerin hazırlık süreçlerinde çok daha kapsamlı, daha titiz ve özenli bir şekilde çalışılmaya başlanmıştır. Kentlerde yaşanan yıkımlar, hasarlar ve dönüşüme ihtiyaç duyan yapılar kentsel dönüşümü gerekli kılarken bununla birlikte yaşam kalitesi kavramını da ön plana çıkarmıştır. Dönüşüme ihtiyaç duyan alanlarda hayata geçirilen kentsel dönüşüm projelerinin o bölgede yaşayan kent sakinlerinin hayat standartlarını, kentsel yaşam kalitesini etkileyip etkilemediği konusu dikkat edilmesi gereken temel konulardan biri haline gelmiştir.

Çalışma kapsamında kentsel dönüşüm kavramının, yaşanılabilir ve sağlıklı kentlerin oluşturulmasına verilen önemin artması sonucunda literatürde geniş bir yer bulan kentsel yaşam kalitesi kavramı ile olan ilişkisi incelenmek istenmiştir. Bu kavram ile kentsel dönüşüm projelerinin uygulandığı bölgenin yaşam kalitesini ve bölge sakinlerinin kentsel yaşam memnuniyetlerini olumlu yönde etkilemesi uygulamalar kapsamında amaç edinilmesi gereken unsurlar haline gelmiştir. Bu doğrultuda, kentsel dönüşüm uygulamalarının kentsel yaşam kalitesi üzerindeki etkisi ve dönüşüm bölgesindeki değişimin olumlu ve olumsuz yönleri analiz edilmek istenmiştir. Çalışmanın asıl amacı ise yapılan alan araştırması ile kentsel dönüşüm ve kentsel yaşam kalitesi ilişkisini, bu ilişkinin güçlü ve zayıf yönlerini Denizli ili Karşıyaka Mahallesi'nde uygulanan kentsel dönüşüm örneği ile ele almak ve incelemektir.

Ülkemizin önemli tekstil şehirlerinden biri olan Denizli, imalat sanayi istihdamında da önemli bir konuma sahiptir. Denizli'nin Organize Sanayi Bölgesi'ne yakınlığı nedeniyle genellikle işçi ailelerinin yaşadığı Karşıyaka Mahallesi, ülkemizin diğer illerinden çalışmak için Denizli'ye gelen işçilerin de yerleşim yeri olarak seçtikleri bölge olarak bilinmektedir. Bölge, usulsüz yerleşimlerin zamanla artması ile birlikte gecekondulaşmaya başlamış ve 2005-2009 yılları arasında kentsel dönüşüme uğramıştır. Dönüşüme uğrayan hanelerin büyük bir çoğunluğu TOKİ konutlarına yerleşirken bir

¹⁵ T.C. Kalkınma Bakanlığı 10. Kalkınma Planı Yaşanılabilir Kentler ve Kentsel Dönüşüm Özel İhtisas Komisyonu Ön Raporu, 2012, ss. 2-3.

kısmı ise çevre köylere taşınma kararı almıştır. Çalışma kapsamında Karşıyaka Mahallesi'nde uygulanan dönüşümün bölgenin yaşam kalitesi üzerindeki etkileri, bölge halkının yaşam memnuniyetinin değişip değişmediği, kentsel dönüşüm uygulamalarına yönelik ne gibi düşüncelere sahip oldukları ve dönüşüm sonrasında bölgedeki olumlu değişimler, ihmal ve eksiklikler incelenerek analiz edilmek istenmiştir.

Çalışmanın temel unsurlarından biri olan yaşam kalitesi kavramı, Türkiye literatüründe daha çok sağlık bilimcilerin çalıştığı bir kavram olarak kendini göstermektedir. Fakat sağlıklı ve yaşanılabilir kentlerin oluşturulmasında büyük önem arz eden bu kavram kent olgusu ile bütünleştiğinde sosyo-ekonomik, toplumsal ve yasal süreçleri bünyesinde barındıran bir kavram haline dönüşmektedir. Dolayısıyla yaşam kalitesi kavramı sadece sağlık bilimi tarafından değil siyaset bilimi, kamu yönetimi, kent yönetimi ve ekonomi alanlarının da ele alması gerektiği bir kavramdır. Çalışmanın bir diğer önemli kavramı olan kentsel dönüşüm de yine literatürde kendine geniş bir yer bulmaktadır. Fakat kentsel dönüşüm ve yaşam kalitesi kavramlarının bir arada ele alındığı, kentsel dönüşüm uygulamalarının kentsel yaşam kalitesi üzerindeki etkilerinin incelendiği çalışmalar Türkiye özelinde sınırlı sayıdadır.¹⁶ Bu durum Denizli için de geçerlidir. Denizli Karşıyaka Mahallesi özelinde kentsel yaşam kalitesini inceleyen ilk çalışma Savaş Yavuzçehre'nin "Belediyelerin Kentsel Yaşam Kalitesine Etkileri: Denizli Karşıyaka Mahallesi Örneği" isimli çalışmasıdır.

Çalışmanın birinci bölümünde sırasıyla araştırmanın konusu, amacı, kapsam ve sınırlılıkları hakkında bilgiler verilmekte ve bu araştırma sürecinde kullanılan yöntem ve teknikler belirtilmektedir. İkinci bölümde ise kentsel dönüşümün tanımına ve ortaya çıkış sürecine yer verilmekle beraber kentsel dönüşümün amaçları ve geçmişten günümüze kullanılan yöntemlerin neler olduğu irdelenmektedir. Tüm bunların yanı sıra kentsel dönüşüm uygulamalarının Avrupa ve ülkemizde nasıl hayata geçirildiği mevcut örneklerle beraber karşılaştırmalı olarak ele alınmaktadır. Kentsel dönüşüm uygulamaları sosyo-ekonomik, çevresel, ekonomik ve yönetsel boyutlarıyla ele

¹⁶ Deniz Erdem Okumuş ve Engin Eyüp Eyüboğlu'nun "Kentsel Dönüşüm Öncesi Kentsel Yaşam Kalitesi Araştırmasına Yönelik Yöntem Önerisi ve Ataşehir Barbaros Mahallesi Örnekleme" incelemesi; Seray Yılmaz'ın "Kentsel Dönüşüm Projelerinin Yaşam Kalitesine Etkisi: İstanbul Karaköy Salıpazarı Örneği" isimli yüksek lisans tezi; Onur Yılmaz'ın "İstanbul'da Yerinde Kentsel Dönüşüm Uygulamaları ve Kentsel Yaşam Kalitesi '6306 Sayılı Kanun'a Göre" isimli yüksek lisans tezi; Ahu Ceylan'ın "Yaşam Kalitesinin Arttırılmasında Kentsel Yeşil Alanların Önemi ve Kentsel Dönüşüm İle İlişkilendirilmesi" isimli yüksek lisans tezi ve Miray Gür'ün "Kentsel Dönüşüm Uygulamasında Yaşam Kalitesi Araştırması ve Kavramsal Bir Model Önerisi: Bursa Doğanbey Örneği" ismini taşıyan doktora tezi konu ile ilgili incelenebilecek çalışmaları oluşturmaktadır. Çalışmaların detaylı hali kaynakça bölümünde verilmiştir.

alınmakta, kentsel dönüşüm uygulamalarının hayata geçirildiği kentsel alanlar üzerindeki etkileri incelenmektedir.

Çalışmanın üçüncü bölümü ise kentsel yaşam kalitesi başlığını taşımaktadır. Bu bölümde kalite ve yaşam kalitesi kavramları bağlamında kentsel yaşam kalitesinin ne olduğu, nasıl önem kazandığı ve hayatımıza nasıl dâhil olduğu konusu ele alınmıştır.

Son olarak konuyla ilgili alan araştırmasının yapıldığı çalışmanın dördüncü bölümünde kentsel dönüşümün kentsel yaşam kalitesi üzerindeki etkileri dâhilinde Denizli ili Karşıyaka mahallesinde uygulanan kentsel dönüşüm projesi kapsamında kent sakinlerinin bu uygulamalardan ne yönde etkilendikleri, yaşam kalitelerinde herhangi bir farkın oluşup oluşmadığı sorularına yanıt aranmaktadır. Çalışmanın bu kısmında Karşıyaka mahallesinde ikamet eden kent sakinleri ile yapılan yüz yüze görüşmelere yer verilmekte ve yine kent sakinlerinin katıldığı anket çalışmasının sonuçları değerlendirilmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA KONUSU VE YÖNTEMİ

1.1.Araştırmanın Konusu

Günümüzde kentler ekonomik sebepler, aşırı nüfus artışları ve doğal afetler gibi nedenlerden dolayı yenileme, koruma, iyileştirme ve canlandırmaya yönelik proje ve uygulamalara ihtiyaç duymaktadır. Tüm bu uygulamalar “kentsel dönüşüm” adı altında bir araya gelmekte ve gün geçtikçe daha fazla önem kazanmaktadır.

Araştırmanın temelinde kentsel alanlarda yaşanan fiziksel köhneleşmenin yeniden ele alınması bağlamında hayatımıza dâhil olan ve güncelliğini hala korumakta olan kentsel dönüşüm uygulamalarının dönüşüm alanlarındaki yaşam kalitesini ne derecede etkilediği irdelenmektedir.

Araştırma kapsamında Pınar Savaş Yavuzçehre'nin 2005 yılında Denizli Karşıyaka Mahallesi üzerinden kentsel yaşam kalitesini incelediği yüksek lisans tezi bu çalışmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında Denizli ili Karşıyaka Mahallesi'nde hayata geçirilen kentsel dönüşüm projesinin bölge sakinleri üzerindeki etkileri incelenmektedir. Proje sonrası dönüşüm alanında yaşamlarını sürdüren insanların yaşam standartlarında ne gibi değişimlerin olduğu, bu değişimlerin eski yaşam tarzlarını ne yönde etkilediği ve bu konu hakkındaki düşüncelerine yer verilmektedir.

Denizli kenti sosyo-ekonomik olarak ülke çapında önemli sanayi, ihracat ve ticaret merkezlerinden biridir. Türkiye'nin en büyük ve en gelişmiş on altı şehrinden biri olan Denizli dışarıdan da ciddi oranda göç almaktadır. Diğer illerden çalışmak için kente gelen işçiler gerek organize sanayi bölgesine yakınlığı gerekse ekonomikliği nedeniyle yerleşim yeri olarak Karşıyaka Mahallesi ve çevresini seçmişlerdir. Zaman içerisinde bölgedeki gecekondulaşma hareketi hızla artmaya başlamış, izinsiz yapılan konutlar bölgenin çarpık yapılaşmasına neden olmuştur. Bölgede suç oranlarının artması ile Karşıyaka Mahallesi kentin suç merkezi haline gelmiş ve güvenlik açısından oldukça zayıf bir yaşam alanına dönüşmüştür.¹⁷

Hijyenik olmayan, ısınma sorununun yaşandığı, küçük ve dar gecekondularda yaşayan semt sakinleri günlük hayatlarında birçok imkândan uzak kalmış, dik

¹⁷ Karşıyaka Mahallesi Mustafa Gülmez ile gerçekleştirilen mülakat

sokakların, derme çatma yolların varlığı yaşamlarını oldukça zorlaştırmıştır. İtfaiyenin bile giremediği dar ve uygunsuz sokaklar semt sakinlerine ciddi sıkıntılar yaşatmıştır.¹⁸

Denizli’de 2005-2009 yıllarında gerçekleştirilen ve ilk etabı oluşturan kentsel dönüşüm projesi ile Karşıyaka mahallesinde ikamet eden 2000 konut dönüşüme uğramıştır. Bu konutlardan 1800’ü TOKİ konutlarına yerleştirilmiş kalan 200 kadarı ise paralarını alarak çevre köylere taşınmışlardır.

Kentsel dönüşüme uğrayarak TOKİ konutlarına yerleşen semt sakinleri bu araştırmanın temelini oluşturmaktadır. Kentsel dönüşüm ve yaşam kalitesi ilişkisini irdeleyen araştırmada Karşıyaka Mahallesi sakinlerinin kentsel dönüşüm sonrasındaki yaşam kalitesi araştırılmaktadır. Bölge sakinleriyle yapılan anket çalışmasında eski düzenleri ve yeni düzenlerini karşılaştırmaları istenerek, memnuniyetleri, şikâyetleri ve isteklerine yer verilmekte, yaşadıkları kentsel dönüşümün yaşam kalitelerini etkileyip etkilemediği ele alınmaktadır.

1.2.Araştırmanın Amacı

Bu çalışma aşağıdaki amaçlar çerçevesinde geliştirilmiştir;

1. Günümüzde dünya ülkelerinin birçoğunun farklı dönemlerde, farklı koşullar altında, farklı mekânlarda bir şekilde deneyimlediği kentsel dönüşüm sürecinin nasıl başladığı, dünyada ve ülkemizde ne gibi uygulamaların hayata geçirildiği ve bu uygulamaların kent sakinleri üzerindeki etkileri ele alınmak istenmiştir.

2. Kalite, yaşam kalitesi ve kentsel yaşam kalitesi kavramlarının birbirleri ile bağlantıları ele alınarak, kentsel yaşam kalitesi kavramının gelişim süreci ve kriterleri incelenmek istenmiştir.

3. Bu çalışmada, kentsel dönüşüm uygulamalarının, dönüşümün uygulandığı mekânlarda yaşayan kent sakinlerinin yaşam kaliteleri üzerindeki etkileri incelenmek istenmiştir.

4. Örneklem olarak seçilen, Denizli ili Karşıyaka Mahallesi’nde oturan kent sakinlerinin bu bölgede hayata geçirilen dönüşüm uygulamaları ile yaşam kalitelerinde meydana gelen değişimler saptanmaya çalışılmıştır. Uygulanma alanında yaşayanların dönüşüm uygulamaları hakkındaki düşünce ve fikirleri, memnuniyetleri ya da eleştirileri, yaşam koşullarının ne yönde etkilendiği incelenmek istenmiştir.

¹⁸ Karşıyaka Mahallesi Mustafa Gülmez ile gerçekleştirilen mülakat.

1.3. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Araştırma, Denizli ili Karşıyaka mahallesinde gerçekleşen kentsel dönüşüm uygulamasını kapsamaktadır. Araştırma kapsamında Karşıyaka mahallesinde gecekondularda yaşayan ve kentsel dönüşüm ile TOKİ konutlarına taşınan mahalle sakinlerinin kentsel yaşam kalitelerinin seyri incelenmektedir. Böylelikle kentsel dönüşüm uygulamalarının uygulandıkları muhitte yaşam kalitesini ne yönde etkilediği gözlemlenmeye çalışılmaktadır.

Kentsel dönüşüm ile kentsel yaşam kalitesi arasında korelasyon kuran çalışmalar Türkiye nezdinde sınırlıdır. Bu sınırlılık çalışmanın giriş bölümünde belirtilmekte olup referansları ile birlikte verilmektedir. Farklı kulvarlarda ayrı ayrı ele alınan bu iki kavramdan kentsel dönüşüm dair kapsamlı bir literatür Türkiye için geçerliliğini sürdürmekte ve bu kavram farklı alanlarla ilişkilendirilerek çok sayıda çalışmanın konusu olmaya devam etmektedir. Yaşam kalitesi kavramı ise daha çok sağlık bilimlerinin ağırlık verdiği bir araştırma konusudur. Bunun yanında kentsel yaşam kalitesi kavramı kent çalışmaları açısından diğerlerine oranla daha taze bir kavramdır. Tüm bunlara ek olarak söz konusu iki kavramın hem ayrı ayrı hem de birbirleriyle bağlantılı şekilde irdelendiği çalışmalar da Denizli özelinde oldukça kısıtlıdır. Böylelikle yukarıda belirttiğimiz kuramsal eksiklikler çalışmanın öncelikli kısıtını oluşturmuştur.

Bölgenin kentin suç merkezi olarak görülmesi, kentin huzurunu ve güvenliğini tehlikeye sokan pek çok suçun bu bölgede işleniyor olması bölgeyi güvenlik açısından zayıf hale getirmiştir.¹⁹ Bu durum alan araştırması sırasında sınırlayıcı bir etken olmuştur.

Diğer yandan söz konusu bölgenin sosyo-ekonomik açıdan elverişsiz, eğitim seviyesi bakımından da Denizli ortalaması altında olması ve çalışmanın ampirik kısmında vurgulanacağı üzere söz konusu bölge sakinlerinin bir kısmının kentsel dönüşüm faaliyetlerine karşı olumsuz tutum sergilemeleri anketin uygulanması esnasında bazı sorunlar yaratmıştır. Bu sorunlardan ilki anket çalışması teklifinde yaşanmıştır. Anket çalışması teklif edilen vatandaşların bir kısmı yukarıda saydığımız nedenlerin belki de doğal bir sonucu olarak anketin ne amaçla gerçekleştirildiğini/anketin kendilerine herhangi bir fayda getirip getirmeyeceğini sorgulayarak anket çalışmasına duyarsız kalmıştır. Diğer yandan duyarsız kalan

¹⁹ Karşıyaka Mahallesi Muhtarı Muhtarı Muhtarı Mustafa Gülmez ve Aktepe Mahallesi Muhtarı Şengül Şahiner ile gerçekleştirilen mülakat.

vatandaşların bir kısmı anket çalışmasına katılmak isteyen vatandaşları da anketi doldurmamaları yönünde ikna etmeye çalışmıştır. Bununla birlikte katılımcıların bir kısmının okur-yazar olmaması, bazı kadınların eşlerinden çekindikleri için ankete katılmayı reddetmeleri çalışmanın katılımcı sayısını olumsuz yönde etkilemiştir.

Son olarak bu çalışma sırasında herhangi bir maddi desteğin sağlanamamış olması araştırmayı sınırlayan etkenlerden biri olmuş, hedeflenen kapsamlı bir alan araştırmasının yapılmasını olumsuz yönde etkilemiştir.

1.4. Araştırmanın Hipotezleri

Çalışmada temel araştırma konusu olan kentsel dönüşüm uygulamalarının yaşam kalitesi üzerine etkileri kapsamında hipotezler belirlenmiştir. Belirlenen bu hipotezler aşağıdaki gibidir;

Ana Hipotez: Kentsel dönüşüm kapsamında hayata geçirilen uygulamalar, bölge sakinlerinin yaşamlarını eski konutları ve kısmen de olsa eski yaşam koşulları ile karşılaştırıldığında olumlu yönde etkilemekteyken; dönüşüme uğrayan bölgenin ve bölge sakinlerinin yaşam kalitelerini arttırmaya yönelik uygulamalar sınırlı kalmakta ve bu durum bölge sakinlerinin yaşam koşullarında olumsuz bir etki yaratmaktadır.

Alt Hipotezler:

1. Kentsel dönüşüm uygulamalarının yaşam kalitesi üzerindeki etkilerine yönelik görüşler yaş, cinsiyet, eğitim durumu, gelir durumu gibi faktörlere göre farklılık göstermektedir.

2. Kentsel dönüşüm uygulama sürecinde hak sahiplerinin katılımının sağlanması, fikirlerinin alınması önemlidir. Kişilerin bu sürece dâhil edilmemeleri durumunda yeni yaşam alanlarından memnuniyetleri azalabilir. Kişiler kaliteli bir yaşama sahip olmadıklarını düşünebilirler.

3. Kentsel dönüşüm sonrasında yerleşim yerlerinde park, yeşil alan gibi imkânların olmaması kişilerin yaşam kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir.

4. Kentsel dönüşüm sonrasında gecekondulardan TOKİ konutlarına taşınan aileler, apartman hayatına uyum sağlayamamaktadır. TOKİ konutlarında yaşayanlar eksiklikleri zaman içinde kendi çözüm yöntemleri ile tamamlamaya çalışmaktadırlar.

5. Kentsel dönüşüm öncesi güvenlik açısından hayli sorunlu olan bölgede, kentsel dönüşüm sonrası suç oranları eskiye oranla düşmüş, bölge daha güvenli bir hale gelmiştir.

1.5. Araştırmanın Yöntem ve Teknikleri

Çalışma nicel ve nitel araştırma tekniklerinin karma yöntemle birleştirilmesiyle şekillenmiştir. Öncelikle ilgili yasal düzenlemelerin, nicel veri toplama ve analiz teknikleriyle değerlendirilmesi sağlanmış ve bu nicel veriler üzerinden nitel yöntemlerle varsayımlar yapılmıştır. Bu araştırma esnasında bilgi-belge inceleme dışında uygulama alanı olan Denizli ili Karşıyaka Mahallesi'nde ikamet eden kent sakinleri ile yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiş, bu kişilerle anket çalışması yapılarak uygulanan dönüşüm projeleri hakkında kişilerin görüş ve düşünceleri hakkında bilgi edinilmiştir. Ayrıca Karşıyaka Mahallesi muhtarı Mustafa Gülmez ve Aktepe Mahallesi Muhtarı Şengül Şahiner ile mülakatlar (EK 2) yapılmış ve kendilerinden bölge hakkında bilgi alınmıştır.

Uygulanan anket çalışması öncesinde bölge hakkında araştırmalar yapılmış, yukarıda belirtildiği şekliyle bölge muhtarları ile görüşülmüş, bölgeye gidilerek gözlemler yapılmıştır. Tüm bunlar doğrultusunda ise bir kısmı çoktan seçmeli, bir kısmı ise üçlü likert yöntemi kullanılarak hazırlanmış olan 44 anket sorusu hazırlanmıştır.

Araştırma alanını ve kaynaklarının bir kısmını Türkiye'de kentsel dönüşüm konusunda yetkili olan kamu kuruluşlarından elde edilen belgeler, konuyla ilgili yönetici ve uzmanların sunuş, konuşma ve raporları ile kentsel dönüşüm hakkında yapılan yasal düzenlemeler oluşturmaktadır. Bu bağlamda bakanlıkların merkez ve taşra teşkilatları, kentsel dönüşüm kapsamında çıkarılan yasalar, kentsel dönüşümün yaşam kalitesi üzerine etkileriyle ilgili akademik çalışmalar diğer ana kaynaklar arasındadır.

Araştırmanın teorik kısmında ele alınan iki temel kavram; kentsel dönüşüm ve kentsel yaşam kalitesidir. Çalışmanın genelinde kentsel dönüşüm ve yaşam kalitesi kavramları üzerine tanım ve değerlendirmelerden oluşan kavramsal bir çerçeve sunulmaktadır. Başlangıç aşamasında kentsel dönüşüm ve yaşam kalitesi kavramları hakkında literatür araştırması yapılarak konuyla ilgili bilimsel makalelerden, yayımlanmış tezlerden ve internet kaynaklarından yararlanılmıştır. Ayrıca çalışmada kavram tanımlarının yanı sıra anekdotal bilgilerden, örneklerden ve karşılaştırmalardan sıklıkla yararlanılmıştır.

Çalışmanın kentsel dönüşüm ile ilgili olan kısmında öncelikle kentsel dönüşüm kavramı ile ilgili teorik bilgilere yer verilerek bu kavramın tarihsel süreçte gerek ülkemizde gerekse dünya kentlerinde nasıl ortaya çıktığı ve hangi değişimleri geçirdiği uygulamaya geçirilen örneklerden yararlanılarak karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Dünyada ve ülkemizde uygulanan kentsel dönüşüm projeleri hakkında bilgiler verilmiştir.

Çalışmada yapılan literatür araştırması sonucunda kalite, yaşam kalitesi ve kentsel yaşam kalitesi döngüsü hakkında tanımlara ve değerlendirmelere yer verilmiştir. Yine dünya örnekleri ile birlikte kentsel yaşam kalitesi kavramının gelişim süreci ele alınmıştır. Yaşam kalitesinin göstergelerinin neler olabileceği bu konu hakkında yapılan bilimsel çalışmalar, internet kaynakları ve araştırmalar yardımıyla irdelenmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

KENTSEL DÖNÜŞÜM

2.1. Kentsel Dönüşüm Kavramı

Tarihte ilk kentlerden günümüze kadar olan dönem içerisinde kentler, kent yaşamının ve kent koşullarının olağan bir süreci olarak değişim ve dönüşüm sürecinin sürekli içinde olmuşlardır. Bu dönüşüm süreci kenti ve kent yaşamını oldukça hızlı bir şekilde etkileyen, kapsamlı bir süreç olmasının yanı sıra kentsel çöküşleri ve gerilemeleri de içermektedir.²⁰

Türk Dil Kurumu'na göre “dönüşüm” kelimesi “olduğundan başka bir biçime girme, başka bir durum alma, şekil değiştirme, tahavvül, inkılap, transformasyon olarak tanımlanmaktadır. Bu noktada kentsel dönüşüm kavramı, genel olarak kentsel alanların mevcut durumunun dışında başka bir biçime girmesi, değişime uğraması olarak tanımlanabilir.²¹ İmar Terimleri sözlüğünde ise “kamu desteğiyle yoksul komşulukların temizlenmesi, var olan yapıların iyileştirme ve korunma çalışmalarının yapılması, daha iyi barınma, dinlenme ve çalışma koşulları sağlanması amacıyla kentlerin tümünü ya da bir bölümünü, günün değişen koşullarına daha iyi cevap verebilecek duruma getirme” olarak tanımlanmıştır.²²

Kentsel Dönüşümün hayatımıza girmesinde Avrupa'nın önemli bir rolü bulunmaktadır. Dünya'da ilk kez 19. yüzyılda Batı Avrupa'nın sanayileşmiş ülkelerinde ortaya çıkan kentsel dönüşüm olgusu, bu ülkelerin kent nüfusunun barındırdığı konutların sahip olduğu kötü fiziksel koşulları düzeltme gerekliliğinin oluşması ve eski boş liman ve sanayi alanlarını ekonomik olarak tekrar yararlanılabilir hale getirme ihtiyacının belirmesinde önemli rol oynamıştır.²³ Bu süreç içerisinde dönemin koşullarına ve ihtiyacına göre kentsel yenileme, kentsel yeniden geliştirme, kentin yeniden inşası ve kentsel iyileştirme gibi kavramlarla değişim göstererek varlığını günümüze kadar devam ettiren kentsel dönüşüm olgusunun birçok tanımı yapılmaktadır.

²⁰ Zekai Görgülü, “Kentsel Dönüşüm ve Ülkemiz”, *TMMOB İzmir Kent Sempozyumu*, İzmir 2009, s. 767.

²¹ M. Akar, “a.g.m.”, s.29.

²² Yavuzçehre, Şahin, “a.g.m.”, s. 101.

²³ Ali Cem Göz, “Kentsel Dönüşümün Esasları ve İskoçya – Whitfield Örneği”, *Yerel Siyaset*, Sayı:31, Ankara 2008, s.8.

Kentsel dönüşüm literatürünün tarihi de 1900'lü yılların ortasına kadar dayanmaktadır. David M. Walker (1960) 'A New Pattern for Urban Renewal' isimli makalesinde kentsel yenilemeyi modern kentlerin sorunlarına karşı ortaya çıkan bir çözüm olarak nitelemiştir. Walker'ın makalesindeki çarpıcı bölümün başında kentsel yenileme kavramını devletin ve özel sektörün ortak girişimiyle sürdürülebilecek bir program olarak nitelendirmesi gelmektedir. Makalenin diğer önemli kısmı da kentsel yenilemenin kentsel yaşamı sürdürülebilir hale getirmedeki önemi oluşturmaktadır. Walker'a göre kentsel yenileme kent meclislerinin deneyimi ve girişimiyle bir belediye yönetimi parçası olarak çevre düzeni, planlama, trafik ışıklarının düzenlenmesi gibi kentsel kamusal hizmetlerin de dikkate alındığı bir program olarak yürütülmelidir.²⁴

Roberts'a göre kentsel dönüşüm, çok kapsamlı bir vizyon ve eylem olarak bir kentsel alanın içerisinde bulunduğu fiziksel, çevresel, toplumsal ve ekonomik koşulların kalıcı olacak şekilde iyileştirilmeye çalışılmasıdır. Bir başka deyişle, kaybedilen bir ekonomik üstünlüğün yeniden canlandırılması, işlemeyen toplumsal işlevin tekrar işler hale getirilmesi, toplumsal bütünlüğün sağlanması, ekolojik dengenin ve çevrenin zarar görmesinin engellenmesidir.²⁵

Thomas'a göre kentsel dönüşüm, kentsel sorunlara çözüm üretmek amacıyla, bu sorunları yaşayan kentsel alanın fiziksel, sosyal ve çevresel koşullarına uzun vadeli ve kalıcı çözümler bulmayı hedefleyen bir vizyon ve eylemi ifade etmektedir.²⁶

Bir başka tanıma göre ise kentsel dönüşüm, bir çevresel mekânı ivedilikle ekonomik, sosyal ve fiziksel açıdan merkezi hükümet yardımına ihtiyaç duymadan her türlü konuda kendi kendine yetebilen bir merkez haline getirmektir.²⁷ Yine bir diğer tanıma göre ise kentsel dönüşüm, kentsel çöküntünün yaşandığı alanlardaki sorunları çözmek için ortaya konulan yeni yol ve yöntemlerdir.²⁸

Yukarıda üstünde sıklıkla durulduğu üzere kentsel dönüşüm çok aktörlü bir kavramdır ve kentsel dönüşüm ya da yenileme büyük ölçüde iyileştirme, yenileme, fiziksel sorunlara çözüm bulma, canlandırma gibi olumlu kavramlarla birlikte anılmaktadır. Fakat kentsel yenilemenin kent sakinlerinin yaşamlarını olumsuz

²⁴ David M. Walker, "A New Pattern for Urban Renewal" *Law and Contemporary Problems*, Vol. 25, No. 4, 1960, ss. 633-635.

²⁵ Peter Roberts, Hugh Skyes, *Urban Regeneration: A Hand Book*, Sage Publications Ltd, Thousand Oaks London 2000, s.17.

²⁶ Aziz Şişman, Didem Kibaroglu, "Dünyada ve Türkiye'de Kentsel Dönüşüm Uygulamaları", TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası, 12. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı, Ankara 2009.

²⁷ Hatun Korkmaz, "Yerel Politikalarda Kentsel Dönüşüm Uygulamaları: Kayseri İli Örneği", *Yerel Politikalar*, Konya 2013, s.118.

²⁸ M. Akar, "a.g.m.", s.29.

etkileyecek bazı sonuçlar doğurabileceği de kentsel yenilemenin olası sonuçları içerisinde düşünülmelidir. Bu olumsuz sonuçlar temel olarak kentsel yenilemenin amacından sapmasıyla ilişkilidir. Şayet kentsel yenileme kamusal alanların ve kent sakinlerinin yaşam alanlarının iyileştirilmesinden ziyade özel sektörün rant ve kazanç alanı olarak yürütülürse, kentsel yenilemenin olumsuz sonuçlarıyla karşılaşmak olasıdır. Cord (1974) kentsel yenilemenin bahsi geçen olumsuz sonuçlarına odaklanmıştır. Cord'a göre kentsel yenileme Amerikan hükümetinin yanlış politikaları sonucunda konut politikasının darmadağın olduğu, zenginlere sübvansiyonlar sağlandığı, yenilemenin gerçekleştiği kent sakinlerinin daha da fakirleştiği, yerinden etmenin adaletsiz olduğu, kentsel yenilemenin gerçekleştiği kentin bu programdan yeterince faydalanmadığı bir program olarak başarısızlıkla sonuçlanmıştır.²⁹

Kentsel Dönüşümü kaçınılmaz hale getiren başlıca faktörlerden biri küreselleşmedir. Küreselleşme ve kentsel dönüşüm arasındaki temel ilişki küreselleşmenin etkisiyle bireyler, topluluklar ve firmalar arasında rekabetin ortaya çıkması ile birlikte piyasalarda daha rekabetçi bir yapı isteyen sermayenin yerleştiği bölgelerde çıkarlarına daha çok hitap eden kentsel yapılanmalara ihtiyaç duymasıdır.³⁰

Kentsel Dönüşümü kaçınılmaz hale getiren bir diğer faktör ise demokratikleşmedir. 1980'li yıllarda yaşanan ekonomik yeniden yapılandırma süreci beraberinde yerel yönetimlerin ekonomik ve siyasal özerlikler kazanmaya başlaması sonucunu doğurmuştur. Özerklik kazanmaya başlayan kentler kendi stratejilerini ve kalkınma planlarını oluşturmaya başlamışlardır.³¹

Kentsel dönüşüme etki eden faktörlerden olan desantralizasyon genel olarak merkezi yönetimin görev ve sorumluluklarını taşra birimlerine dağıtan bir kavramdır.³² Özellikle 1980'lerden sonra değişim gösteren devlet kavramı paralelinde yaşanan yerelin yükselişi yeni yerel yönetim anlayışının oluşumunu sağlamış ve kentleri de federal yapılar haline getirmiştir.³³

Demokrasi ve âdem-i merkezileşmeden bahsedildiği noktada kentsel yenilemenin sivil toplumla olan ilişkisinden de bahsedilmelidir. Her ne kadar bu çalışmanın odak noktasında teorik düzeyde bir sivil toplum tartışması olmasa da, yerel

²⁹ Steven Cord, "Urban Renewal: Boon or Boondoggle", *The American Journal of Economics and Sociology*, Vol. 33, No. 2, 1974, ss. 184-186

³⁰ Halil Dağ, "Küreselleşmenin Kentsel Dönüşüm Anlayışı ve Aykırı Bir Örnek Ruhr Havzası Örneği", *Kent Kültürü ve Yönetimi / Elektronik Dergi*, Ağustos 2012, s.45.

³¹ H. Korkmaz, "a.g.m.", s.120.

³² Levent Özmüş, "Desantralizasyon ve Yeni Kamu Yönetimi Anlayışı", TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası, 10. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı, Ankara 2005, s.2,

³³ H. Korkmaz, "a.g.m.", s.120.

iktidarın niteliği kentsel yenilemenin amaca uygunluğunu da etkileyecektir. Fakat sivil toplum gerçekliği de kentsel yenilemenin amaca uygunluğunun gerçekleşmesi hususunda yeterli bir kavram değildir. Özel sektör kuruluşlarının kentsel yenileme süreçlerine olan etkileri ve kentsel yenilemenin çıktılarında beklentileri de kentsel yenilemenin ne ölçüde başarılı olacağını etkileyecektir. Hawley (1963) kentsel yenilemenin başarısını kent yöneticilerini, konut sakinlerinin ve istihdam edilen yerel iş gücünün oranıyla ilişkilendirmiş ve kent mekânında çöküntü olduğu varsayılan alanlarda bile yerel iktidarın güçlü olması durumunda kentsel yenilemenin amaca uygun şekilde gerçekleştiğini vurgulamıştır.³⁴

Kentsel dönüşüme etkisi olan bir diğer faktör ise hibritleşme (melez yaklaşım)dır. Hibritleşme genel olarak, kent planlamasının teknik ve fiziksel olmaktan ziyade bireyin odak merkezli olduğu ve gelişime açık bir yaklaşım haline dönüştürülmesidir.³⁵

Kentsel dönüşüm ile kentsel alanın, kent sakinlerinin, kentin kültür ve yaşam biçiminin bir bütün olarak yeniden yapılandırılması, çevre ile birlikte kent ekonomisinin tekrar canlandırılması amaçlanmaktadır.³⁶

Günümüzde giderek küreselleşen dünyada ekonomik, politik, sosyal ve kültürel değişimler hızlanmaktadır ve kentler bu sürecin odağında yer almaktadır. Bu bağlamda kentsel dönüşüm;³⁷

- Kent içinde bulunan terk edilmiş çöküntü alanlarını canlandırmakta,
- Kenti, sağlıklı ve etkisi uzun süreli bir şekilde geliştirmekte,
- Kent ekonomisini güçlendirmekte,
- Kentsel yaşam kalitesi arttırmaktadır.

Kentlerin mekânsal yapısı, yine kentlerin kendilerine özgü süreçlerine ve toplumsal faktörlere göre şekillendiği için kentsel dönüşüm kavramı farklı ülkelerin farklı kentlerinde farklı kentsel faktörlerin etkileşimi ile oluşmaktadır.³⁸

Hakkında birçok tanımlama yapılan kentsel dönüşüm kavramı farklı dönemlerde, kentlerin farklı ihtiyaçlarına cevap vermiş olsa da günümüze kadar geçirdiği tüm süreçlerde herhangi bir şekilde hasar görmüş kentlerin yenilenmesi, daha yaşanılabilir yaşam alanlarına dönüştürülmeleri ve tüm bu yenileme-dönüştürme

³⁴ Amos H. Hawley, "Community Power and Urban Renewal Success" *American Journal of Sociology*, Vol. 68, No. 4, 1963, ss. 422-431

³⁵ H. Korkmaz, "a.g.m.", s.121.

³⁶ E. Köktürk, E. Köktürk, "a.g.m.", s.3.

³⁷ E. Köktürk, E. Köktürk, "a.g.m." s.3.

³⁸ Yavuzçehre, Şahin, "a.g.m.", s. 105.

aşamaları gerçekleştirilirken kalıcı ve uzun vadeli çözümlerin bulunması bu kavramın temel amacı olmuştur.

2.2. Kentsel Dönüşüm Kavramının Tarihsel Gelişimi

İnsan ve doğa arasındaki ilişki günümüze kadar yaşanan zaman diliminde pek çok kez değişime uğramıştır. Bu değişim, insanın basit ve sade kırsal yaşamından, karmaşık ve bir o kadar da zorlu olan kentsel yaşam biçimine doğru gerçekleşmiştir. Gerek kırsal gerekse kentsel yaşam tarzında insanların sahip olduğu inanç biçimleri, ekonomik etkinlikler ve insan ilişkileri birbirinden çok farklı özellikler göstermişlerdir. Bu noktada sosyal ve ekonomik gelişmişlik düzeyini yansıtan kültür, aynı zamanda insan ve doğa arasındaki ilişkinin gelişmişlik düzeyini belirlemiştir.³⁹

İnsanların deneyimlerine bağlı olarak gelişen doğa-çevre ilişkisi, avcılık ve toplayıcılığın yapıldığı dönemden sanayileşme, teknolojik gelişme ve kentleşme süreçlerinin yaşandığı döneme doğru ciddi bir dönüşüm geçirmiştir.⁴⁰

Kentler, bir yerleşim birimi olarak insanların yerleşik hayata geçmesiyle birlikte ortaya çıkmaya başlamıştır. Tarihte ilk kentler Mezopotamya bölgesinde oluşmuş ve nüfus artışı ile birlikte sayıları giderek çoğalmıştır.⁴¹ Kentlerin giderek çoğalması ve sayılarının artması ise kentleşme kavramını ortaya çıkarmıştır. Kentleşme, sanayileşme ve ekonomik gelişme paralelinde kent sayısının artması ve bugün var olan kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplumda örgütlenme, işbölümü ve uzmanlaşma yaratan ve son olarak insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişiklikler yaratan nüfus birikim sürecidir.⁴²

Dünya ülkeleri kentsel dönüşüm kavramı ile ilk kez emeğin verimliliğini olağanüstü arttıran ve kitlesel üretimin önünü açan Sanayi devrimi sonucunda tanışmıştır. Sanayi devriminin ortaya çıkışı ise 16. ve 17. yüzyılda yaşanan dinsel siyasal, bilimsel ve felsefi olaylara dayanmaktadır.⁴³ Sanayi devrimine paralel olarak gelişen göç hareketi kentlerde nüfusun hızla artmasına yol açmış ve bu durum altyapı,

³⁹ Ali Fatih Uysal, Handan Akyiğit, "Tüketim Toplumlarında Kentsel Dönüşüm Projelerinin ve Çevre-Toplum Anlayışının Sosyolojik Analizi", *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, C.1, S.4, Karabük 2012, s.548.

⁴⁰ Uysal, Akyiğit, "a.g.m.", s.549.

⁴¹ Zeynel Abidin Kılınç, Abdullah Çelik, "Kentsel Dönüşüm ve Kültürel Dönüşüm", *Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, s.145,

⁴² Hüseyin Koçak, "Kent-Kültür İlişkisi Bağlamında Türkiye'de Değişen ve Dönüşen Kentler", *Gaziosmanpaşa Üniversitesi (GOÜ) Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, C.6, S.2, Tokat 2011, s.262.

⁴³ Uysal, Akyiğit, "a.g.m.", s.551.

konut, ulaşım ve çevre ile ilgili pek çok sorunu beraberinde getirmiştir. Bu sorunların neden olduğu sağlıksız yaşam koşulları köyden kente gelerek fabrikalarda çalışmaya başlayan ve nüfus artışının temel nedeni olan yoksul işçilerden başlayarak tüm kenti tifo, kolera gibi bulaşıcı hastalıklarla karşı karşıya getirmiş ve kitlesel ölümlerin artmasına neden olmuştur. Bu sorunlar karşısında fabrika sahipleri fabrika çevresine işçi konutları yaptırmayı denemiş fakat yaşanan sorunların altından kalkılamayacağı anlaşılınca sorunların çözümünde devlet birincil aktör olarak olaya dâhil olmuştur.⁴⁴ Bu dönemde kamu sektörünün lider konumda olduğu yönetim biçimi ile gerçekleştirilen kentsel dönüşüm süreçleri iki farklı temele dayanmaktadır. Bunlardan birincisi İngiltere’de 1851 yılında çıkarılan ve kentsel politikalar üreten Konut Kanunu iken ikincisi ise Fransa’nın Paris kenti için gelişim projeleri gerçekleştiren Haussmann’ın operasyonlarıdır.⁴⁵ Paris bu dönemde ideal kent yaratma gayesi içerisinde olan mimar Haussmann’ın “yaratıcı yıkım” anlayışı ile yeniden inşa edilmiştir. Asıl amacı kente nefes aldirmek olan bu operasyonlar ile kentin hasar görmüş yapıları yıkılmış, caddeler genişletilerek bulvarlar açılmış ve köşeli mahalleler kurulmuştur.⁴⁶

Bu gelişmelere paralel olarak Kuzey Amerika’da ise “güzel kent” hareketi başlamış ve bu hareket doğrultusunda kent merkezlerinde geniş cadde ve yollar yapılmış mahkemeler, kütüphaneler ve müzeler gibi pek çok önemli eser kent dokusuna kazandırılmıştır.⁴⁷

19. yüzyılın sonlarına doğru konut ve sağlık sorunlarını çözmeye yönelik olarak var olanın dönüştürülmesi anlayışının dışında, yeni kentler yaratma çabası da ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda, “Güzel Kent (City Beautiful)”, “Camillo Sitte’ci Yakalaşım”, “Tony Garnier Endüstriyel Kent”, “Berlage, Amsterdam Planlaması”, “Ebenezer Howard, Bahçe Kent (Garden City)” ve “Pratik Kent” gibi yeni uygulamalar hayata geçirilmeye çalışılmıştır.⁴⁸

Zaman içerisinde kentsel dönüşüm kavramı dönemin koşullarına paralel olarak değişim göstermiş ve bu durum ile birlikte kentsel planlama sürecini de değiştirmiştir. Bu

⁴⁴ Yeliz Aktaş Polat, “Türkiye’de Kentsel Dönüşüme Bütüncül Bir Bakış: Elazığ Örneği”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.25, S.1, Elazığ 2015, s.188.

⁴⁵ Şişman, Kibaroglu, “a.g.m.”.

⁴⁶ Öykü Hun Bilen, *Türkiye’de Kentsel Dönüşüm: Avrupa Örnekleri İle Kentsel Dönüşümün Gelişimi, Ayazma-Tepeüstü Örneği*, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Haziran 2013, s. 61.

⁴⁷ Murat Saraç, *Kentsel Dönüşüm ve Gelişimi, Sosyal Boyutu, Kentsel Dönüşümden Doğan Hukuki Sorunlar*, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Ocak 2014, s.27

⁴⁸ Polat, “a.g.m.”, ss.188-189.

nedenle dünyada yaşanan kentsel dönüşüm süreci farklı dönemlere göre dört grupta incelenebilmektedir. Bunlar ;⁴⁹

- Modernizm ve Kentsel Yenileme (1910-1940) : Kentler, Birinci Dünya Savaşı sonrasında Fordist ekonomi sistemine paralel olarak ilerleme göstermiş, 1910'larda tek merkezli ideal kent planlama, 1920'lerde tarihi miras kaygısı taşımayan yenileme uygulamaları ve son olarak 1930'larda işlevsel olarak bölgeleme ve koruma kavramları önem kazanmıştır.

- Endüstriyel Gelişme ve Kentsel Rehabilitasyon (1940-1960): Kentler, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kapitalist ekonomik sistem doğrultusunda bir ilerleme göstermiştir. Bu dönemde, sermaye birikiminin ve bölgesel endüstriye bağlı kentsel gelişimin neden olduğu kent merkezi dışına taşınan endüstri alanlarının rehabilitasyonu ve sosyal konut programları hız kazanmıştır.

- Postmodernizm ve Kentsel Yeniden Canlandırma (1960-1980): Kentler bu dönemde Post- Fordist ekonomik sisteme paralel olarak gelişme göstermiştir. Bu dönemde yıpranmış yapılar yıkılıp yeniden yapılmıştır. Devamında ise yine yıpranmış kentsel alanların turizm endüstrisi ile yeniden canlandırılması gibi çözüm önerileri ön plana çıkmıştır.

- Endüstri Sonrası Gelişim ve Kentsel Rönesans (1980- Günümüz): Bu dönemde Küresel ekonomik yeniden yapılanma anlayışı kentlerin gelişiminde etkili olmuştur. Kentsel rönesans hareketi, kentlerin sahip olduğu yaşam koşullarının mevcut ve yeni yasal düzenlemelerle geliştirilmesini, kentlerin günümüzde ve gelecekte sahip olacağı rollerinin tanımlanmasını, kentlerin yaşayabileceği sorunlara karşı teknik ve idari düzenlemelerin yapılmasını içermektedir. Bu hareket ile birlikte 1980'lerde kent içi endüstriyel alanları, 1990'larda ise tarihi ve kültürel nitelikli alanları yeniden geliştirme programları ön plana çıkmıştır. Görüldüğü gibi zaman içerisinde dönemin koşullarına göre değişim gösteren kentsel dönüşüm uygulamalarında sosyal ve ekonomik faktörler ağırlıklı olarak kendilerini göstermektedir.

Kentsel Dönüşüm tarihi ülkemizde ise Osmanlı Devleti' ne kadar uzanmaktadır. Yüzyıllar boyu "miri" toprak sistemini uygulayan Osmanlı Devleti toprak ve tarımsal üretimi çok rahat bir şekilde denetleyebilmiştir. Uygulanan sistemde

⁴⁹ Sibel Polat, Neslihan Dostoğlu, "Kentsel Dönüşüm Kavramı Üzerine: Bursa'da Kükürtlü ve Mudanya Örnekleri", *Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, C.12, S.1, Bursa 2007, ss.63-64.

toprağın asıl mülkiyeti devlete ait olmakla birlikte kişilere sadece kullanım hakkı verilmiş ve bu kişilere topraklarından ayrılmama zorunluluğu getirilmiştir.⁵⁰

Bu dönemde Batıda yaşanan değişimler Osmanlı Devleti'ni de derinden etkilemiştir. Askeri harcamaların başı çektiği birçok ekonomik etken nedeniyle Osmanlı Devleti vergi sisteminde köklü değişikliklere gitmiştir. İltizam sistemi uygulanmaya başlamış, miri topraklar özel mülkiyete dönüştürülmüştür. Toprağın özel mülkiyeti ise köylüyü topraktan koparmış ve kentlere doğru yapılan yoğun bir göç hareketini başlatmıştır. Bu durum Osmanlı kentinin çehresinin değişmesine neden olmuştur.⁵¹

Tanzimat sonrasında reform ve ıslahat çabaları ile başlayan süreç kentleri de etkilemiş ve bunun sonucunda Batı Avrupa kentlerinin nitelikleri ile tam olarak paralellik sağlamasa da kentleşme olgusu ön plana çıkmaya başlamış, benzer ihtiyaçlar ve yenilikler gündeme gelmiştir.⁵² Reform çabaları ile başlayan bu süreç, devletin dış pazarlara açılması ve ulaşım ve tarım alanında yaşanan gelişmeler ile devam etmiş bu durum ise kentleşmeye çok daha fazla olanak vermiştir. Kentlerin formunda değişiklikler olmuş, kentli nüfus oranı % 25'e yükselmiştir. Liman kentleri başta olmak üzere kentlerde bankalar, iş hanları, sigorta şirketleri, posta binaları, limanlar, rıhtımlar oluşturulmaya başlamıştır.⁵³

Tekeli Osmanlı'nın son döneminde yaşanan kentleşmenin beş temel dinamiğinden bahsetmektedir;⁵⁴

- Birinci dinamik Osmanlı'nın merkezinde bir merkezi iş alanının oluşturulmasıdır.
- İkinci dinamik kent merkezine ulaşımı kolaylaştırmak amacıyla şehir içinde toplu taşımanın kullanılmaya başlamasıdır.
- Üçüncü önemli dinamik toplumsal tabakalaşmada meydana gelen değişikliktir. Buna göre ekonomik anlamda sınıf arası değişiklik meydana çıkmış, milletler arası farklılığa sınıflar arası farklılık da eklenmiştir.
- Bir diğer dinamiği ise banliyöleşme oluşturmaktadır.

⁵⁰ Nasır Niray, "Tarihsel Süreç İçinde Kentleşme Olgusu ve Muğla Örneği", *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.9, Muğla 2002, s. 9.

⁵¹ N. Niray, "a.g.m.", s. 10.

⁵² Mustafa Ökmen, "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türkiye'de Kent ve Kentleşme", *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, C.17, s.506

⁵³ N. Niray, "a.g.m.", s.10.

⁵⁴ İlhan Tekeli, "Türkiye'de Cumhuriyet Döneminde Kentsel Gelişme ve Kent Planlaması", *Modernizm, Modernite ve Türkiye'nin Kent Planlama Tarihi*, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2009, s. 108'den aktaran Selma Şekercioğlu, *Kentleşme ve Siyaset Türkiye'deki Evrimi Üzerine Bir İnceleme* İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Doktora Programı, Ders Notu, s.9.

- Son dinamik ise arazi kullanımındaki değişiklikler olarak ifade edilmektedir.

Kentsel dönüşüm ile ilgili ilk eylemler Osmanlı'nın son yıllarında İstanbul'un yangın alanlarının düzenlenmesine yönelik yapılan çalışmalardan oluşmaktadır. 1854 yılında meydana gelen Aksaray yangınından hemen sonra hazırlanan yangın yeri planı ve 1864 yılında yaşanan Hocapaşa yangınından sonra hazırlanan yangın sahası haritası bu çalışmalara örnek olarak gösterilmektedir.⁵⁵ Tekeli, Osmanlı'da bu kentleşme sürecini “yumuşak modernleşme” olarak değerlendirmektedir. Çünkü kentlerde katı bir planlama yapılmamıştır. Kent içinde ahşap yapılar yasaklanırken şehrin çok yakınında bulunan alanlarda ise ahşap yapılara izin verilmiştir.⁵⁶

Bu dönemde gerçekleştirilen bir diğer kentsel dönüşüm uygulaması ise dolambaçlı, dar ve çıkmaz sokaklardan meydana gelen ve hayatı zorlaştıran insan-hayvan ağırlıklı ulaşım altyapısının araba ve tramvay gibi yeni ve daha kullanışlı ulaşım araçlarının geçebileceği ölçüde genişletilmesidir. Yine savaş sonrası Anadolu'ya göçen göçmenlere göçmen mahallelerinin kurulması bu konuda yapılan çalışmalardan bir diğeridir. Yapılan tüm bu çalışmalar Ebniye Nizam- namereleri(1848), Turuk ve Ebniye Nizam-namesi (1864), Ebniye Kanunu (1882) gibi yasal düzenlemeler ile pekiştirilmiştir.⁵⁷

Osmanlı İmparatorluğu'nun ardından Cumhuriyetin ilanı ile birlikte ilk kentsel düzenlemeler başkent olarak seçilen Ankara'da yapılmıştır. Yenilenen Ankara'ya yeni rejimin bir sembolü olma ve diğer Anadolu kentlerine örnek olma görevi yüklenmiştir. Bu doğrultuda ise 1924 yılında 417 sayılı Ankara Şehremaneti Kanunu yürürlüğe girmiştir.⁵⁸ Alman mimar Prof. Herman Jansen'in hazırladığı imar planı doğrultusunda başkent Ankara baştan aşağı yenilemiştir. Ankara'daki bu değişim kamu binaları, sosyal ve teknik alt yapı tesislerinin inşası, sosyo-ekonomik, sosyal ve kültürel yaşamın canlandırılması kapsamında hızlı bir ilerleme göstermiş ve ülkenin diğer kentleri için örnek teşkil eder hale gelmiştir.⁵⁹

Osmanlıdan kalma yasal-kurumsal düzenlemelerin eksikliklerini gidermek amacıyla 1930 yılında 1580 sayılı Belediye Kanunu, 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu, 1933 yılında 2290 sayılı Yapı ve Yollar Kanunu, 2033 sayılı Belediye Bankası Kanunu, 1934 yılında 2722 sayılı Belediye İstimlak Kanunu ve 1935 yılında ise 2763

⁵⁵ Serhat Yenice, “ Türkiye'nin Kentsel Dönüşüm Deneyiminin Tarihsel Analizi”, *BAÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, C.16, 2014, s.79.

⁵⁶ Tekeli, a.g.e'den aktaran S. Şekercioğlu, “a.g.d.n.”, s.10.

⁵⁷ S. Yenice, “a.g.m.” s.79.

⁵⁸ S. Yenice, “a.g.m.”, s.80.

⁵⁹ Ö. Hun Bilen, “a.g.tz”, s. 39.

sayılı Belediyeler İmar Heyetinin Kuruluşuna Dair Kanun kabul edilmiştir. Böylelikle Osmanlı'dan kalan eksik düzenlemeler ve yasal zemin değiştirilerek yeni yasal-kurumsal düzenlemelere hayat verilmiştir.

Genel olarak 1950 öncesi ve sonrası olarak iki dönemde ele alınabilen kentleşme olgusu 1950'ler öncesinde nüfus artış hızının yavaş olduğu, zamanın şartları nedeniyle kent nüfusu başta olmak üzere nüfus artışının engellediği yıllar iken, 1950'ler de hızlı bir nüfus artışı baş göstermiştir.

1950'li yıllar ve devamında ülke, sosyo-ekonomik alanda yaşadığı gelişmeler ile birlikte kentleşme hızını ve kentsel nüfusunu daha da fazla arttırmıştır. Kentler bu dönemde hiç yaşamadıkları bir hızda dönüşüm sürecine girmişlerdir. Yeni merkezler ortaya çıkmış, kentlerin gelişim yönleri değişikliğe uğramış, ömrünü tamamlayan binalar yıkılmış ve yerlerine çok katlı yapılar inşa edilmiş, yeşil alanlar ve tarım alanları yapılan konutlarla işgal edilmiştir. Tüm bunlar sonucunda hızla kalabalıklaşan kentler doğal çevreyi, tarihi yapıları ve afet riskini göz ardı ederek plansız bir şekilde büyümüşlerdir.⁶⁰

1980'li yıllara yaklaşırken yaşanan ekonomik kriz Avrupa'da olduğu kadar Türkiye'nin de ekonomik konjonktürünü değiştirmiştir. Ülke, serbest ekonomi olarak adlandırılan yeni bir yapılanmanın içine girmiş, devlet kamu hizmetlerini bile özelleştirme kapsamına alarak yeni aktörlerin çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu dönemde ekonomik değişimlerin getirdikleri mekâna yansımaya devam ederken, 1950'lerde başlayan gecekondulaşma yasallaşmaya devam etmiştir.⁶¹ Bu dönemde kentler, kent içinin dönüşümü dışında çevrelerine eklenen gecekondu, sanayi bölgeleri, devlet kurumları ve üniversite kampüsleri gibi yeni oluşumlarla adeta bir yağ lekeliği gibi boşluksuz büyümeye başlamışlardır.⁶²

Türkiye'de 1980 sonrasında kentleşme süreçlerinde yaşanan gelişmelerle ilgili varılan sonuçlar genel olarak şu şekildedir;⁶³

- 1980 sonrasında kentleşmeye yönelik hayata geçirilen uygulamaların kırsal yapıyı biçimlendiren sonuçları olmuştur. 1950-1980 yılları arasında bir yandan göç

⁶⁰ Fatma Neval Genç, "Türkiye'de Kentsel Dönüşüm: Mevzuat ve Uygulamaların Genel Görünümü", *Yönetim ve Ekonomi*, C.15, S.1, Manisa 2008, s.117.

⁶¹ Ufuk Dükkancı, *Türkiye'de Kentsel Dönüşüm Sürecinin Gelişimi ve Günümüzdeki Yasal-Yönetimsel Boyutunun İrdelenmesi*, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2013, ss.58-59.

⁶² N. Genç, "a.g.m.", s.117.

⁶³ Faruk Atay, "Türkiye'de Kentsel ve Bölgesel Gelişme Dinamikleri (1923-2000)", *Praksis*, Sayı 2, ss. 53 – 96. (*Geliştirilmiş Versiyonu*). Türkiye'de Kentsel ve Bölgesel Gelişme Dinamikleri (1923-2000), ss. 1- 29.

verirken bir yandan da gerçek nüfusu artmaya devam eden kırsal kesimler, 1980 sonrasında gerçek bir nüfus azalışı ile karşı karşıya kalmıştır.

- 1980 sonrasında ülkemizde bölgesel eşitsizliklerin hızla artmasının yanında bazı kentlerin geliştiği bazılarının ise gerilediği görülmüştür. Bölgesel eşitsizliklerin gittikçe artması ile ülkedeki kentleşme süreci bu durumdan olumsuz etkilenmiştir. Bunun sonucunda ise “kırdan kente göç” kavramının yanı sıra “kentten kente göç” olarak adlandırılan yeni bir olgu hayatımıza dâhil olmuştur.

- Bu dönemde büyük kentler ve metropoller ilgi odağı ve göç merkezi olmaya devam ederken geçmişte çok fazla öne çıkamayan bazı kentler ekonomik anlamda daha önemli bir konuma sahip olmuşlardır. Ayrıca, “yeni sanayi odakları” olarak adlandırılan bazı kentler bu süreçten büyüyerek çıkmışlardır.

Son olarak yakın tarihimize baktığımızda özellikle 1999 Marmara depreminin çok sayıda can ve mal kaybına neden olması, kentin deprem sonrasında büyük hasarlara uğraması ülke çapında kentsel dönüşümün önemini daha fazla kavranmasına neden olmuştur. Bu konu hakkında ciddi bir yasal düzenleme arayışına girilmiş, gecekondulaşma ve kentsel dönüşüm üzerine birçok uygulama hayata geçirilmeye başlamıştır.

2.3. Kentsel Dönüşümün Amaçları

Dünyanın her yerinde hızlı bir nüfus artışı yaşanmakta ve kentler gün geçtikçe kalabalıklaşmaktadır. Yapılan araştırmalarda 2030 yılında dünya nüfusunun %60'nın kentlerde yaşayacağı tahmin edilmektedir ki bu da; kent nüfusuna haftada bir milyon kişinin eklenmesi demektir. Bu nedenle çağımızın en büyük sorunlarından biri bu hızlı nüfus artışının ve kentlerdeki bozulmanın nasıl önüne geçilebileceğidir.⁶⁴

Kent merkezlerinin, kentlerin tarihi parçalarının bakımsızlığa ve köhnelmeye terk edilmesi, yerleşim alanlarının düzensiz, plansız ve karmaşık bir şekilde yapılaşması ve bunun devamlılık göstermesi gibi durumlar sürdürülebilir kentlerin oluşturulması ve kentlerin kendine özgü kimliğinin devamlılığının sağlanması açısından kentsel dönüşümü gerektirmektedir.⁶⁵Tarih boyunca da özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Fordist ekonomik sistem ve Keynesçi refah politikaları kapsamında büyüyen

⁶⁴ Sırma R. Turgut, Eda Çaçtaş Ceylan, “ Gecekondu Alanlarında Kentsel Dönüşüm Uygulamasına Bir Örnek: Küçükçekmece/ Ayazma- Tepeüstü Kentsel Dönüşüm Projesi”, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, C.18, S.3, Temmuz 2009, s.24.

⁶⁵ Gül Üstün, “Kentsel Dönüşüm”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2008, s.36.

kentlerde hasar gören ve yıkılan Avrupa'nın yeniden kazanımı amacıyla kentsel dönüşüm projeleri gerçekleştirilmiştir. Uygulanan bu kentsel dönüşüm projeleri tarihin her döneminde niteliksel bir değişime uğramıştır.⁶⁶

Günümüzde ise kentsel dönüşüm projelerinin hedefleri, kentleri içinde buldukları mevcut yarışa hazırlamak, ekonomik aktivite yaratmak, toplumsal, ekonomik ve mekânsal sorunlara çözüm üretebilmek ve kentlerin içinde buldukları hiyerarşik küresel ağ sistemi içerisinde yer edinmelerini sağlayabilmektir.⁶⁷

Kentsel dönüşümün sadece bir fiziksel müdahale olduğunu düşünmek, onun kentlerin içinde bulunduğu fiziksel, sosyal ve çevresel sorunlara çözüm aramaya çalışan yönüne aykırı bir davranış olacaktır. Kentsel dönüşüm uygulamasının temel esası; kentsel alanının değiştirilerek ya da yenilenerek kent yaşamının kentlilerle birlikte yeniden yapılandırılması ve çevresel faktörleri de göz önünde bulundurarak kentsel sürdürülebilirliğin sağlanmasıdır.⁶⁸

Kentsel dönüşüm projeleri beş temel amaca hizmet etmeyi hedeflemektedir. Bu amaçlardan birincisi kentin sahip olduğu fiziksel koşullar ile yine kentin yaşadığı toplumsal problemler ile doğrudan bir ilişkinin kurulmasıdır. Toplumda yaşanan bozulmalar beraberinde yıpranan, eskiyen ve çöküntüye uğrayan kentsel alanların oluşumuna neden olmaktadır. Kentsel dönüşüm projeleri ise tam da bu noktada hayatımıza dâhil olmakta, kentsel alandaki toplumsal bozulmaların nedeni araştırmakta ve bunlara çözüm önerileri getirmektedir. Kentsel dönüşümün ikinci amacı ise kent dokusunu oluşturan temel taşların değişim ihtiyaçlarına cevap verebilmektir. Böylelikle kent hızla büyüyen ve değişim gösteren uygulamalardan geri kalmayacak ve kendisi de bu gelişim sürecine dâhil olacaktır. Etkili bir ekonomik kalkınma programını ortaya koyarak kentsel refah seviyesini ve yaşam kalitesini arttırmak kentsel dönüşümün üçüncü amacını oluşturmaktadır. Ekonomik alandaki aktifliğin giderek pasifleşmesi kentsel alanların çöküntüye uğramış hasarlı bölgelere dönüşmesinin en temel nedenlerinden biridir. Bu yüzden kentsel dönüşüm projeleri ekonomik canlılığı yeniden sağlayarak refah seviyesini ve yaşam kalitesini arttırmayı hedeflemektedir. Dönüşümün bir diğer amacı ise toplumsal ve politik faktörlerin etkisiyle kentsel politikaları şekillendirmektir. Günümüzde kentsel mekânların oluşturulması, yenilenmesi veya

⁶⁶ Yunus Emre Özkan, Süleyman Sıdal, "Kentın Dönüşümü ve Yoksulluk", *Eğitim, Bilim, Toplum Dergisi*, S.24, ss.34-35.

⁶⁷ Özkan, Sıdal, "a.g.m", s.35.

⁶⁸ Gökhan Kalağan, Salih Çiftçi, "Kamu - Özel Sektör İşbirliğinin Kentsel Mekâna Yansıması: Kentsel Dönüşüm Örneği ve Yeni Aktörler", *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, C.4, S.2, 2012, s.124.

geliştirilmesinde kamu sektörü, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları gibi pek çok paydaşın etkisi bulunmaktadır. Dönüşüm projeleri oluşturulurken bu paydaşların katılımının sağlanması ve çok aktörlü bir müzakere sürecinin yaşanması büyük önem arz etmektedir. Son olarak kentsel dönüşümün beşinci amacı ise kentsel mekânların olabilecek en etkin şekilde kullanımı kolaylaştırarak ve bunun yanında gereksiz kentsel yayılmaları engelleyecek stratejilerin hayata geçirilmesidir. Sürdürülebilir ve yaşanılabilir kentlerin oluşturulmasını sağlamak amacıyla kentsel alanların gereksiz yere kullanılarak heba edilmesinin engellenmesi ve bu noktada lüzumsuz bir yayılmanın da önüne geçilmesi amaçlanmaktadır.⁶⁹

Kentsel yenileme uygulamalarının “sürdürülebilir ve yaşanabilir sağlıklı kentler” hedefinin yanında ;⁷⁰

- Kaçak yapılaşmış alanların dönüştürülmesi,
- Herhangi bir doğal afet yaşanması durumunda direkt etkilenebilecek alanlarda bulunan yapıların dönüştürülmesi,
- Kent içinde kalan ve varlığı tehlike arz eden yapıların dönüştürülmesi,
- Kent içinde bulunan niteliksiz, sağlıksız alanların dönüştürülmesi,
- Yaşanılabilir kent standartları dışında kalan alanların dönüştürülmesi,
- İşlevini yitirmiş tarihi alanların ve koruma altına alınmış mekânların dönüştürülmesi gibi hedefleri de bulunmaktadır.

Kentin sahip olduğu kültürel değerleri korumak, doğal ve tarihi zenginliklerin yaşamasını sağlamak ve bu noktada yıpranmış ve hasar görmüş tarihi binaların restorasyonunu sağlamak kentsel dönüşüm projelerinin kültürel anlamdaki amaçlarını oluşturmaktadır.⁷¹

Sonuç olarak, kentsel dönüşümün en temel amacı, sürdürülebilirlik ile bağlantılı olarak yaşanılabilir sağlıklı bir kent ortaya çıkarmak için kentin doğal, kültürel, tarihsel ve sosyal kaynaklarını korumak diğer yandan kentin ekonomik bütünlüğünü de sağlayarak kente katılımcı ve bütünsel bir boyut kazandırmaktır.⁷²

⁶⁹ M. Akkar, “a.g.m.”, s.30.

⁷⁰ Şaban İnam, Hasan Çağla, “Yerel Yönetimler Öncülüğünde Yapılan Kentsel Yenileme Proje Uygulamaları Üzerine Bir İnceleme, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası,12. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı, Ankara 2009,

⁷¹ Abdullah Tüter, *Kentsel Dönüşüm Sürecinde TOKİ Uygulamaları ve Halkın Algılarına Göre Değerlendirilmesi*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2016, s.10.

⁷² Hakan Arslan, “ Kentsel Dönüşüm ve Sosyal Dışlanma: Narlıdere Kentsel Yenileme Projesinin Sosyal Dışlanma Ekseninde İncelenmesi”, *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, C.16, S.1, Bahar 2013, s.11.

2.4. Kentsel Dönüşümün Boyutları

2.4.1. Sosyo – Kültürel Boyut

Medeniyetlerin sahip olduğu değerler yine o medeniyetlerin bünyesinde barındırdığı şehirlerin sosyal ve kültürel dokusunu oluşturmaktadır. Evler, camiler, çarşılar, çeşmeler, meydanlar şehirlerin sahip olduğu dokuya örnek gösterilebilecek yapılardır.⁷³

Günümüz kentleri depreme dayanıklı kentsel alanların oluşturulması, kentin sahip olduğu doğal, tarihi ve kültürel mirasın korunması, yasalara aykırı bir şekilde ortaya çıkan ve yaşam kalitesinin oldukça düşük olduğu kentsel yapıların yasallaştırılması ve yaşanılabilir sağlıklı alanlar haline getirilmesi, yeni iş alanları, fuar, alışveriş ve eğlence merkezlerinin varlığı, ulusal ya da uluslararası büyük sermayelerin konut alanlarının geliştirilmesi yönünde ki baskısı, kıyılarda bulunan ve doğal çevrenin yok olma nedenlerinden biri olan büyük tatil köylerinin varlığı, golf sahası gibi büyük alanları kapsayan yerlerin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması, altyapısı yetersiz ve kentin var olan doğal ve tarihi dokusunu dikkate almadan hızla gelişen ikinci konut alanları gibi birden fazla kentsel dönüşüm problemi ile karşı karşıya bulunmaktadır.⁷⁴

Bugün içerisinde bulunduğumuz modern hayat, hız ve tempo üzerine kurulmuş olup kent sakinleri ise bu yoğun koşuşturma sürecine dâhil olmuş durumdadır. Yaşanan bu hızlı ve telaşlı süreç kişilerin psikolojisini etkileyerek mutsuz olmalarına neden olmakla birlikte şehir hayatını da olumsuz yönde etkilemektedir. Kişilerin yaşadığı bu psikolojik sorunlar çoğu zaman onları depresyona ve madde bağımlılığına sürüklemekte, büyüyen varoş mahalleler ise yeşil alanları yok ederek kişilerin uyuşturucuya yönelmelerini kolaylaştırmaktadır.⁷⁵ Macarcada “ şehir surları dışındaki mahalleler, çevre mahalleler” anlamına gelen “varoş” kelimesi, gecekondulaşmanın başlaması ve kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması ile birlikte şiddeti, kanunsuzluğu ve sistem karşıtlığını ifade eder bir hale gelmiştir. Tüketim yapamayanların mekânı olarak görülmeye başlanan varoş mahallelerde tüketmemekten kaynaklanan öfke ile hareket eden insanlar topluma ve sisteme zarar veren birçok kanunsuz eylemde bulunmakta ve bu durum kent yaşamını ciddi şekilde etkilemektedir.⁷⁶ Bu noktada kent

⁷³ Nazif Gürdoğan, “Medeniyetlerin Aynaları Kutlu Şehirler” Kentsel Dönüşümün Sosyal Boyutu Sempozyumu 12 Mayıs 2014, ABE Medya Yayıncılık, Basım: Mayıs 2015, İstanbul, s.30.

⁷⁴ M. Akkar, “a.g.m.”, s.35.

⁷⁵ Kemal Sayar, “ Şehir ve Ruh Sağlığı”, Kentsel Dönüşümün Sosyal Boyutu Sempozyumu 12 Mayıs 2014, ABE Medya Yayıncılık, Basım: Mayıs 2015, İstanbul, ss.54-55.

⁷⁶ Serkan Gölbaşı, “Kentleşme ve Suç- İstanbul’un Kentleşme Süreci İle Suçluluk Arasındaki İlişkinin Kuramsal Değerlendirilmesi”, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, Ocak 2008, s. 153.

güvenliğinin sağlanması önemli bir gereksinim haline gelmektedir. Nitekim 1992 yılında Strasburg'da taraf devletlerce imzalanan Avrupa Kentsel Şartı Sözleşmesi'nde de kent güvenliği ve suçların önlenmesi konusunda sekiz temel ilkeye yer verilmiştir;⁷⁷

- Tutarlı bir güvenlik ve suçların önlenmesine yönelik politika, önlem almaya, yasalara uygunluğa ve karşılıklı desteğe dayalı olmalıdır.
- Kent güvenliği politikası güncel ve kapsamlı bilgilere dayanmalıdır.
- Suçun önlenmesi, tüm belde üyelerinin katılımı ile gerçekleştirilir.
- Etkin bir kentsel güvenlik politikası, polis ve belde arasındaki işbirliğine bağlıdır.
- Uyuşturucu ile mücadelede yerel bir politika belirlenmeli ve uygulanmalıdır.
- Hapis cezası dışında alışkanlığın tekrarlanmasının önlenmesine yönelik programlar geliştirilmelidir.
- Yerel güvenlik politikasının temel öğelerinden biri olarak uyuşturucu kurbanları desteklenmelidir.
- Suçun önlenmesi öncelikli konu olmalı ve bu konuya ayrılan kaynaklar arttırılmalıdır.

İnsanın kullandığı yeşil alan ve soluduğu temiz hava miktarının mutlu olması ile yakından ilişkili olduğu düşünüldüğünde çarpık bir kentleşme hareketinin yaşandığı ya da hasar görmüş, sağlıksız yapıların bulunduğu çöküntü alanların varlığının düzenli ve sağlıklı kentlerin oluşumunu engellediği, kentleri adeta bir suç yuvası haline getirdiği, kent sakinlerinin huzurunu bozarak güvenli bir yaşam sürmelerini engellediği görülmektedir.

1980'li yıllarda liberal devlet politikalarının benimsenmesi ile birlikte daha evvel yoksulların lehine politikalar ortaya koyan devletin yavaş yavaş koruyucu rolünü terk ederek zenginlerin lehine politikalar üretmeye başlaması kentlerde bir ayrışmanın oluşmasına neden olmuştur. Kentlerin geri kalmış kenar bölgelerine yoksul sınıf yerleşirken aralarda kalan alanlara orta sınıf, daha verimli ve prestijli bölgelere ise zengin kesim yerleşmiştir. Bu dönemde devlet yeşil alanların yok edilerek zenginler için yeni yaşam alanlarının oluşturulmasına göz yummuştur.⁷⁸ Tüm bunların yanında kentlerde yaşanan mekânsal ayrışmalar bazı kesimlerin dışlanmasına da neden

⁷⁷ Güven Şeker- R. Cengiz Derdiman, " Kentlerde Suçların Önlenmesine İlişkin Yaklaşımlar ve Bu Doğrultuda "Mahalle Ölçeğinde" Toplum Destekli Polislik Uygulaması", *Mekân, Kültür ve Yönetim Perspektifinde 21. Yüzyıl Kentleri*, (ed. Elif Karakurt Tosun), Ekin Yayınevi, Bursa 2010, s.434.

⁷⁸ Nail Yılmaz, " Toplumsal Yapı, Belediyeler ve Kentsel Dönüşüm", *Kentsel Dönüşümün Sosyal Boyutu Sempozyumu* 12 Mayıs 2014, ABE Medya Yayıncılık, Basım: Mayıs 2015, İstanbul, s.59.

olabilmektedir. Adı geçen bu mekânsal ayrışma özellikle yoksul kesimin yaşadığı mahallelerde etnik ve mezhepsel olarak yapılmakta ve mahalle sakinleri arasında çekişmelere neden olmaktadır. Gecekondu mahalleleri Kürt veya alevi mahallesi olarak ayrıştırılmakta ve bu durum hizmet erişiminde eşitsizliklere yol açmaktadır.⁷⁹ 1980'lerin sonundan itibaren kentsel dönüşüm ile birlikte gecekondu dönüşüm süreci başlamış ve gecekondu ve gecekondulunun imar planları yoluyla apartmana taşınması sağlanarak gecekondu mahallelerindeki bu ayrışmayı engelleyecek uygulamalar hayata geçirilmeye başlamıştır. Kırsaldaki alışkanlıklarını, kültürel değerlerini ve yaşam biçimlerini kırsalda olduğu gibi kentte de devam ettiren, bahçeli müstakil yapılarda yaşayan gecekonduluları kentsel dönüşüm projelerinin sunduğu apartmanlara taşımak hayat tarzlarında önemli bir değişimlere neden olmuştur.⁸⁰ Toplumunu meydana getiren çeşitli sosyo-kültürel özelliklere sahip bireyler kentsel dönüşüm projeleri sonucunda yer değiştirmeye başlamıştır. Bu yer değiştirmeler ise yeni yerleşenler ve yerinden edilenler açısından toplumsal dışlanma gibi olumsuz sonuçlar doğurmakla birlikte aynı zamanda toplumsal bütünleşme gibi olumlu sonuçlara da neden olmuştur.⁸¹

Çarpık kentleşme ile ortaya çıkan bir diğer sorun ise trafik sorunudur. Yapılan araştırmalara göre kent sakinlerinin işe gidip gelirken yaptıkları yolculukların uzunluğu, coğrafi konumu ve kentsel yoğunluk arasında paralellik bulunmaktadır. Trafikte harcanan zaman uzadıkça, aile ve yakın çevre ile geçirilen kaliteli zamanın süresi azalmakta, evlilik stresi ve boşanma vakaları artmaktadır. Kişilerin trafik karmaşası içerisinde aşırı gürültü ve kalabalığa maruz kalması onları psikolojik bir çöküntüye sürüklemekte ve kişilerdeki benlik duygusunu körelterek bir topluluğa ait olma duygusundan uzaklaştırmaktadır.⁸² Kentsel dönüşüm uygulamaları, çarpık yapılaşmanın beraberinde getirdiği, kent yaşamını oldukça zorlaştıran bu tür sorunlara çözüm bulmayı hedeflemektedir. Düzensiz, karmaşık ve estetik görünümünden uzak olan kent yapısını

⁷⁹ Muharrem Es, "21. Yüzyıl Kentlerinde Göçe Bağlı Olarak Ortaya Çıkan Mekânsal ve Sosyal Ayrışma", *Mekân, Kültür ve Yönetim Perspektifinde 21. Yüzyıl Kentleri*, (ed. Elif Karakurt Tosun), Ekin Yayınevi, Bursa 2010, s. 110.

⁸⁰ Ezgi Haliloğlu Kahraman, "Kentsel Dönüşümün Ürettiği Yeni Yaşamlar", *Mekânsal Değişim & Dönüşüm*, 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 36. Kolokiyumu, TMMOB Şehir Plancıları Odası, Ankara 2013, s. 422.

⁸¹ Susan Irmak- Özhan Ertekin, "Mekânsal Dönüşümün Gecekondu ve Yeni Dönüşüm Alanlarında Yarattığı Sosyal Değişim Üzerine Bir İnceleme- Bomonti Örneği", *Mekânsal Değişim & Dönüşüm*, 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 36. Kolokiyumu, TMMOB Şehir Plancıları Odası, Ankara 2013, s.569.

⁸² Erhan Berat Fındıklı, "Metropolde Tinsel ve Mekânsal Ayrışmanın Çoğul Formları", *Kentsel Dönüşümün Sosyal Boyutu Sempozyumu*, 12 Mayıs 2014, ABE Medya Yayıncılık, Basım: Mayıs 2015, İstanbul, s.68.

güvenli, sağlıklı ve düzenli bir kent yapısına dönüştürmek kentsel dönüşüm uygulamalarının temel amaçlarından biridir.

Ülkemizde sanayileşme sürecinin peşine takılan bir yerleşme politikası beraberinde çarpık kentleşme sorununu getirmiştir. Bunun sonucunda ise kentlerde kontrolsüz şekilde işleyen yık-yap süreçleri birçok tarihsel ve kültürel değer tahrip edilmesine neden olmuştur.⁸³ Yaşanan hızlı kentleşme süreci kültürel anlamda birçok tarihi değer hasar görmesine ve yitirilmesine neden olmuştur. Özellikle kentsel çevre içerisinde ya da etrafında bulunan arkeolojik alanlar kentsel gelişimin beraberinde getirdiği baskının en fazla hissedildiği kültürel faktörlerden birini teşkil etmektedir.⁸⁴

Tarihsel, mimari, arkeolojik ve sanatsal değerleri ile bütünlük gösteren dokular tarihi kent dokusunu oluşturmaktadır.⁸⁵ Kentler, kültürel mirasın paylaşıldığı ve birleştirici özelliğinin hayata geçirildiği alanlardır. Bu bağlamda kentte kaliteli bir mimari ve fiziksel çevre hakkı kapsamında kültürel varlıkların restorasyonu ve nitelikli çağdaş mimarinin uygulanmasıyla, yaşanılabilir, sağlıklı alanların oluşturulması, uluslararası araçlarda kent sakinlerinin kentsel bir hakkı olarak kabul edilmektedir.⁸⁶

Bugün ülkemizin tarihi kent merkezlerinde üç farklı toplumsal değişim süreci yaşanmaktadır;⁸⁷

- Tarihi kent mekânları, kentin gelişim sürecine eklenerek eskimekte ve bunun sonucunda yoksulluk alanlarına dönüşmektedir
- Kendine özgü özellikleri ve otantikliğiyle modern mekânlara bir alternatif olarak sadece bedelini ödeyebilen belli bir toplumsal sınıfın kullanımına açılmakta ve soylulaşma sürecine konu edilmektedir.
- Turizm ve/veya soylulaşma süreçlerine eklenme ile eklenmeme arasında gidip gelmekte ve sonuç olarak önemli bir sosyo- kültürel ikileme neden olmaktadır.

⁸³ Ethem Torunoğlu, “Kentsel Dönüşüm: Pazarlamanın Dayanılmaz Hafifliği”, *Kent ve Planlama: Geçmiş Korumak Geleceği Planlamak* (ed. Ayşegül Mengi), İmge Kitabevi, 2007, s.383.

⁸⁴ Yasemin Sarıkaya Levent, “Kentsel Arkeolojik Alanlarda Sosyal Bütünleşme: Soli – Pompeiopolis Örneği”, *Kent Yönetimi ve Planlama Bildiriler Kitabı*, 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 37. Kolokyumu, TMMOB Şehir Plancıları Odası, Ankara 2014, C.1, s. 316.

⁸⁵ İzzet Değirmenci, *Tarihi Mekânlarda Kentsel Dönüşüm Uygulamaları: Balat Örneği*, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2009, s. 25.

⁸⁶ Emine Toksöz- Funda Yirmibeşoğlu, “Türk Hukuk Sisteminde Kentsel Sit Alanlarında Dönüşüm ve Kaliteli Bir Mimari ve Fiziksel Çevre Hakkı İlişkisi”, *Mekânsal Değişim & Dönüşüm*, 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 36. Kolokyumu, TMMOB Şehir Plancıları Odası, Ankara 2013, s. 637.

⁸⁷ Ayşegül Altınörs Çırak, “ Türkiye Tarihsel Kent Merkezlerinde Toplumsal – Kültürel Boyutlarıyla Bakmak”, *Mekânsal Değişim & Dönüşüm*, 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 36. Kolokyumu, TMMOB Şehir Plancıları Odası, Ankara 2013, ss. 712- 713.

Kentsel dönüşüm projeleri yukarıdaki toplumsal değişim süreçlerine etki edecek sürdürülebilir ve bütüncül bir yaklaşımla kentlerin sahip olduğu tarihi mekânlarda fiziksel, çevresel ve sosyal çöküntü içinde olan, hasar görmüş mekânların iyileştirilmesi ve kültürel mirasın korunması amacını taşımaktadır.⁸⁸

2.4.2. Ekonomik Boyut

Kentsel Dönüşüm 1970'lerin sonlarına doğru Amerika'da ortaya çıkmış ve 1980'lerde ise İngiltere bu kavramı diğer dünya ülkelerine ihraç etmeye başlamıştır. Kentlerdeki arsa ve emlak piyasalarının yeniden canlandırılması bu dönemde kentsel dönüşümün en temel amaçlarından biri olmuştur. Çünkü ulaşımı güç olan kötü alanlarda bulunan mahallelerin varlığı ya da sanayi faaliyetlerinden dolayı ciddi bir toprak kirliliği yaşayan alanların sayısının artmaya başlaması özel sektördeki yatırımcıların sözcüğü alanlarda paralarının ortalamanın üzerinde bir getirisi olacağı yönündeki inançlarını kaybetmelerine ve ciddi bir durgunluğun yaşanmasına yol açmıştır.⁸⁹ Bu dönemde kimi alanlar kötü erişim koşullarından, talep azlığından, alanın kötü oluşundan, yapı stoku ve altyapı yetersizliğinden mağdur olurken, kimileri ise kentsel alanlarda nerede yaşanacağı, çalışılacağı ve yatırım yapılacağı baskılarına maruz kalmışlardır.⁹⁰

Kentin dengesiz gelişim yapısı, konut ve iş alanlarının daha dengeli dağıldığı, düzenli bir yapıya sahip olan kentlere oranla, ulaşım ağı üzerinde tıkanıklıklara neden olmaktadır. 2006 yılında yayınlanan Eddington raporuna göre, kentin gelişimi ve ulaşım yatırımları ihmal edildiğinde trafik sıkışıklığından kaynaklanan gecikmeler ve duyulan güvenin sarsılması nedeniyle verimlilik ve rekabet edebilirliğin maliyeti çok yükselmektedir.⁹¹

Kentlerin fiziksel açıdan çöküntü alanları haline gelmesi, güvensiz ve kötü bir üne sahip olmaları karşısında firmalar ve nitelikli iş gücü ortaya çıkacak olan güvenlik ve sigorta ücretlerini ödemek istememektedirler. Kullanılmayan, bakımsız bırakılan ve adeta bir çöplük haline dönüşen alanlar kötü izlenimler yaratmakta ve anti- sosyal

⁸⁸ Nurhan Koçan, " Tarihi Mekânlarda Kültürel Dönüşüm: Uşak Tarihi Kent Garı Örneği", Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, C.11, S.2. 2011, s. 132.

⁸⁹ Cliff Hague, "Küresel Kriz Bağlamında Kentsel Dönüşümü Yeniden Düşünmek", Dilek Özdemir (derleyen) *Kentsel Dönüşümde Politika, Mevzuat, Uygulama: Avrupa Deneyimi, İstanbul Uygulamaları*, Nobel Yayınları, Eylül 2010, Ankara, s. 98.

⁹⁰ Ivan Turok, "Dönüşümün Mücadelesi: Yoksul Mahalleleri Kent Bölgesindeki Büyümenin Parçası Haline Getirebilmek", Dilek Özdemir (derleyen), *Kentsel Dönüşümde Politika, Mevzuat, Uygulama: Avrupa Deneyimi, İstanbul Uygulamaları*, Nobel Yayınları, Eylül 2010, Ankara, s. 38.

⁹¹ I. Turok, "a.g.m.", s.38.

faaliyetlere neden olmaktadır. Bu durum ise bu tip olanlarda yaşama ve yatırım yapma ihtimalini düşürmektedir.⁹²

Cullingworth'a göre kentsel yenileme bir yandan kentin merkezi iş alanlarını destekleyerek dolaylıda olsa kentin ekonomik canlılığına katkıda bulunurken, diğer yandan semtlerde bozulmalara yol açarak kentlerin yavaş yavaş çökmesine neden olmaktadır. Cullingworth, bu kavramın özellikle kent merkezi ticaretinde aktif olan ve iç-kent konutları ucuz fiyatlara ele geçiren üst-orta sınıf mülk sahiplerine avantaj sağladığını fakat gerçek bedelin ise kentsel yoksullukta ortaya çıktığını savunmaktadır.⁹³

Downs ise, düşük maliyetli konutlar üretilirken buna paralel olarak bir yandan da konut sorununu şiddetlendirdiği ve eski konutun yerine yapılan konutların daha fazla zarar gördüklerini savunmaktadır. Bu noktada mülk sahipliği de önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Bahsedilen nedenlerden dolayı mülk sahipliğinin düşük, kiracı oranının ise yüksek olması konut alanlarının köhnemesinde ciddi şekilde etkili olmaktadır.⁹⁴

Kent ekonomisinin gelişmesi ve dünyaya eklemleme biçiminin değişmesi kentsel alanların hemen hemen her noktasında dönüşüm etkisi yapabilmektedir. Kentin gelişmesi, refah seviyesinin artması, var olan tüketim alışkanlıklarının değişmesi, özel araba kullanım oranının artması ve bu talepleri karşılamak için yapılan yollar, altyapı çalışmaları çok yönlü bir değişme talepleri yaratmaktadır. Örneğin kentlerde hayata geçirilen metro, ekspres yollar ve eğitim kampüsleri gibi büyük hizmetler kentsel mekanda dönüşümleri başlatan tetikçiler olarak kabul edilmektedir.⁹⁵

Kentsel dönüşüm faaliyetlerinin finansmanının devlet tarafından karşılanması her zaman mümkün olamamaktadır. Bu noktada dönüşümün gerçekleştirileceği alanlarda yaşayan kent sakinlerinin ya da mülk sahiplerinin ekonomik durumları dönüşümü etkileyen önemli faktörlerden birini oluşturmaktadır. Çünkü bölge halkının durumu ne kadar iyi olursa buna paralel olarak o bölgede kentsel dönüşümün uygulanması da o kadar kolay olmaktadır. Zira ekonomik durumu kötü olan ya da bir iş

⁹² I. Turok, "a.g.m.", s.39.

⁹³ Barry Cullingworth, *Planning in the U.S.A. Policies, Issues and Processes*, London. 1997. s. 180'den aktaran Pelin Pınar Özden, *Kentsel Yenileme: Yasal Yöneltil Boyut, Planlama ve Uygulama*, İmge Kitabevi, Ocak 2008, Ankara, ss.87-88.

⁹⁴ Anthony Downs, *Urban Problems and Prospects*, Chicago: Markham, 1970. s. 223'den aktaran P. Özden, "a.g.e." s.88.

⁹⁵ İlhan Tekeli, *Kent, Kentli Hakları, Kentleşme Ve Kentsel Dönüşüm*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Ekim 2011, İstanbul, ss. 272-273.

sahibi olmayan kişiler dönüşüm sonrasında bölgede yapılan yeni konutların ödemesini yapamayacak ve bölgedeki yeni imkânlarla ayak uydurmakta zorluk çekeceklerdir.⁹⁶

Tüm dünyada rekabetin artması ile birlikte kentin pazarlanması, markalaşması ve kentsel dönüşüm gibi kavramlar kentsel yönetimlerin önem verdiği kavramlar haline gelmişlerdir. Bu bağlamda turizm yerel otoritelerin ekonomik stratejilerinin belirlenmesinde önemli bir role sahiptir. Kentlerde, kentsel dönüşümün anahtar elemanı olarak kabul edilen pazarlama ve reklam faaliyetleri ne kadar güçlü olursa, kentsel dönüşüm farkındalığı da o kadar yüksek olmaktadır. Kentsel dönüşüm projeleri sadece kentin imajını iyileştirmekle kalmamakta aynı zamanda turist ve ziyaretçiler için kenti daha çekici bir hale getirmektedir. 1980'lerin başından itibaren kentsel yaşam kalitesi artırılarak kentin ilgi odağı haline gelmesine ve hedef kitlelerde talep yaratılmasına yönelik çalışmalar ağırlık kazanmıştır. Bu noktada turizm ve sağladığı ekonomik kazançlar ön plan çıkmaktadır.⁹⁷

Turizmin kent ekonomilerine katkı sağladığını savunanların ileri sürdükleri görüşler şunlardır;⁹⁸

- Turizm sektöründe istihdam yaratılması ucuzdur ve daha kolaydır.
- Turizm endüstrisinin yarattığı çarpan etkisi ekonomik gelişme teşvik edilir.
- Turizmin kentteki çevre ve estetiğe sağladığı kazanımlar vardır.
- Eğlence yerlerinin sayısının ve niteliğinin artması kent sakinlerinin de memnun kalacağı bir durumdur.
- Kentler arasında giderek artan rekabet koşulları karşısında kentlerin ekonomilerini turizm yoluyla geliştirmekten başka çareleri yoktur.
- Turizm yerel vergi gelirlerinden ve perakende ticaretten büyük karlar sağlamaya yardımcı olur.

Kent merkezleri sadece ticaret yapılan alanlar olarak değil kültürel toplanmaların gerçekleştirildiği, tarihi dokuya özgü bir merak ve bilgi arayışının olduğu yaşam alanlarıdır. Kentin bu özelliği ile ön plana çıkan turizm faktörü kentler için ekonomik anlamda bir gelir kaynağını oluşturmaktadır. Bu noktada kentin ölü dokusunu ortadan

⁹⁶ U. Dükkancı, "a.g.t.", s.23.

⁹⁷ Sevin Aksoylu, "Kent Pazarlama ve Markalaşmasına Yönelik Eylemlerin Turizme Etkilerinin Eskişehir Örneğinde İncelenmesi", *İdeal Kent Dergisi*, S.8, Ocak 2013, Ankara, ss.151-152.

⁹⁸ Dilek Özdemir, "Yeniden Canlandırma Projelerinde Kültür, Turizm ve Emlak Piyasaları Üzerine Kurulu Stratejilerin Başarı(sızlık) Koşullarının İncelenmesi", *Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, TMMOB Şehir Plancıları Odası, Ankara 2006, ss. 391-392.

kaldırarak kente işlevsellik kazandırmak ve turizmi canlandırmak kentsel dönüşüm projeleri ile yapılmaktadır.⁹⁹

2.4.3. Çevresel Boyut

Sağlıksız bir kentleşmenin yaşandığı kentlerde, kent sakinleri günlük hayatın akışında birçok sorunla karşılaşabilmektedirler. Yolların bozuk olması, kentin altyapısının yetersiz olması, kentsel yaşam alanlarının yeterince temiz olmayışı, park ve çocuk bahçeleri gibi sosyal alanlara yeterli önemin verilmemesi, gıda ürünlerinin sağlıksız üretimi, katı atıkların uygun olmayan bir şekilde yok edilmesi gibi sorunlarla sık sık karşı karşıya kalabilmektedirler. Karşılaşılan bu sorunlar ise kentli haklarının ihlali anlamına gelmektedir.¹⁰⁰

Yaşanan kentsel çelişkiler, hızla bozulmakta olan kentsel yaşamı gözden geçirmek ve bunun yanında sağlıklı ve yaşanılabilir bir çevrede yaşama hakkının bir uzantısı olarak kentli haklarının gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.¹⁰¹

İdeal kent kentlinin haklarını güvence altına alan ve koruyan kenttir. Bir kentte kentsel yaşam kalitesinden ancak hem ayrı ayrı bireylerin hem de toplulukların hakları güvence altında alındığında söz edilebilir. Bu bağlamda kentli hakları, temel hakların, ekonomik, kültürel, siyasal ve toplumsal hakların bir araya gelerek hayata geçirildiği alanın kentsel mekânda somutlaştırılmasıdır.¹⁰²

Kentli hakları kapsamında kent sakinlerinin çevresel boyutta sahip olduğu bazı hakları bulunmaktadır. Bunlar;¹⁰³

- Her bireyin hava, su, gürültü gibi çevresel kirlenmelerin olmadığı ekolojik dengelere duyarlı bir kentsel alanda yaşama hakkı.

- Konut alanları, çalışma alanları, dinlenme ve eğlenme ile ulaşım kullanışları arasında, birbirini rahatsız etmeyen ancak gereksiz ulaşım talepleri de yaratmayan, düzenli ve uyumlu arazi kullanımının olduğu bir kentte yaşama hakkı.

- Engelli kent sakinleri başta olmak üzere herkesin çok zaman harcamadan, belli bir konfor düzeyinde seyahat edebileceği ulaşım sistemine sahip olma hakkı.

⁹⁹ Ayhan Akış, "Turizmin Kentsel Gelişim Üzerine Etkileri: Bir Örnek İnceleme Antalya-Türkiye", *Doğu Coğrafya Dergisi*, C.16, S.25, 2011, s.204.

¹⁰⁰ Mithat Arman Karasu, "Kentli Haklarının Gelişimi ve Hukuki Boyutları", *TBB Dergisi*, S. 78, 2008, s.37.

¹⁰¹ Kıvılcım Akkoyunlu Ertan, "Kentli Hakları", *Amme İdaresi Dergisi*, C.30, S.3, Eylül 1997, s.38.

¹⁰² Ethem Kadri Pektaş,- Fehmi Akın, "Avrupa Kentsel Şartları Perspektifinde Bir Kentli Hakkı Olarak "Katılım Hakkı" ve Türkiye", *Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, C.12, S.2, 2010, s.25.

¹⁰³ İ. Tekeli, "a.g.e.", ss.188-189.

- Kentte yaşayan herkesin spor yapma ve boş zamanları değerlendirme olanaklarından yararlanabilme hakkı.

İnsanla bir bütün olan kentsel çevre onunla birlikte şekillenmektedir. Bu bağlamda kentsel dönüşüm uygulamaları sadece mekânda yapısal değişiklikleri ele almamalı diğer faktörleri de göz önünde bulundurmalıdır.¹⁰⁴ Dönüşüm projelerinde çevresel faktörlerin arka plana itilmesi durumunda, kentleri çevreleyen ormanlar, tarımsal alanlar, su havzaları gibi doğal kaynaklar tahrip edilerek yapılaşmaya maruz kalmaktadırlar.¹⁰⁵

Kentsel dönüşüm uygulamaları gerek kentli hakları kapsamında gerekse doğal çevreye verilen önem doğrultusunda çevresel faktörlerin ikinci plana atılmadığı bir stratejiye sahip olmalıdır. Uygulamalar hayata geçirilirken doğal ve tarihi kaynaklar tahrip edilmemeli ve korunmalıdır. Görüntü kirliliği yaratan ve bu bağlamda kent estetiğini olumsuz yönde etkileyen köhnemiş, zarar görmüş kentsel yapılar dönüşüm projesi kapsamında yenilenmelidir. Projeler hayata geçirilirken kentin altyapısı göz önünde bulundurulmalı, yaşam alanlarının sağlıklı ve temiz mekânlar olmasına özen gösterilmelidir. Dönüşüm alanlarında kent sakinleri için günlük aktivitelerini yapabilecekleri sosyal alanlar oluşturulmalı, ulaşım hatları ise karmaşıklıktan uzak insanların konforlu seyahatler yapabilecekleri bir yapıda olmalıdır.

2.4.4. Yönetimsel ve Yasal Boyut

Kentsel dönüşüm uygulamalarının hayata geçirilme aşamasında en fazla sorunun baş gösterdiği alanlardan biri de yasal boyuttur. Yasal olarak bir dayanağı bulunmayan dönüşüm projelerini uygulama aşamasına getirebilmek süreci ciddi anlamda zorlaştıran bir durumdur. Kentsel dönüşüm projeleri hayat geçirilirken gerek yerel yönetim ve özel kuruluşlar gerekse kent sakinleri bu sürece dâhil olarak önemli aktörlerinden biri olma özelliğini kazanmaktadırlar. Dolayısıyla etkilenen birden fazla aktörün olması bu aktörler arasında anlaşmazlıkların olmasına da neden olabilmektedir. Bu yüzden kentsel dönüşüm sürecinin yasal olarak düzenlenmesi ve yasal bir dayanağa sahip olması gerekmektedir.

Genel olarak bakıldığında doğrudan ya da dolaylı olarak tüm dünya ülkelerinin kentsel dönüşüm uygulamalarını yasal bir çerçeve içerisinde yürüttüğü görülmektedir.

¹⁰⁴ Ö.H. Bilen , “a.g.t”, s.22.

¹⁰⁵ Mustafa Kömürcüoğlu, *İdari ve Sosyal Açından Türkiye’de Kentsel Dönüşüm*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Aralık 2012, Sakarya, s.286.

Bu yasal çerçeve içerisinde yasaların birbiriyle uyumlu ve birbirini tamamlar nitelikte olması hayata geçirilmek istenen uygulamalar açısından son derece önemlidir. Bu süreçte özellikle mülkiyet hakkından kaynaklanan sorunlar sürecin işleyişini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu sorunu aşabilmek ve sürecin aksamasını engelleyebilmek amacıyla yasaların düzenleyici ve darboğazları giderici maddeler içererek birbiri ile uyumlu bir yapı içerisinde olmaları gerekmektedir.¹⁰⁶

Sonuç olarak yasal dayanak kadar yönetsel anlamda yetki paylaşımı da son derece önemlidir. Çalışkan ve sorumluluklarının bilincinde olan bir yönetim yapısının varlığı ve yetki paylaşımının doğru şekilde yapılması dönüşüm projelerinin çok daha sağlıklı projeler haline gelmesini sağlamaktadır.

2.5. Kentsel Dönüşümün Yöntemleri

2.5.1. Kentsel Koruma (Preservation - Conservation)

Koruma kavramı tarihte İtalyan Rönesans'ına kadar uzanan bir geçmişe sahiptir. İlk olarak anıtların onarımı ile başlayan bu dönemde yaşanan hızlı değişim tahribatın yanında duyarlılığı ve tepkiyi de geliştirmiştir. Rönesans döneminde kentlerin kuruluş aşamasında yeni yerleşim yerleri arayışı yerine eskinin korunması ve değerlendirilmesi anlayışının tercih edilmesi tarihte kentsel koruma kavramına verilen önemi göstermektedir.¹⁰⁷

Kentsel koruma, kentin sahip olduğu kültürel varlıkların sağlıklılaştırılmasını ve buna paralel olarak modern yaşamla kentsel dokunun bütünleştirilmesini ifade etmektedir.¹⁰⁸

Bir başka tanıma göre ise kentsel koruma, toplumun geçmişten günümüze sahip olduğu sosyal ve ekonomik koşullarının, kültürel değerlerini yansıtan fiziksel yapısının yaşanan hızlı gelişmeler karşısında kaybolup gitmesinin engellenmesi, kentin sahip olduğu dokunun modern yaşamla bütünleştirilmesi ve kültürel varlıkların topluma fayda sağlayabilecekleri derecede sağlıklılaştırılmasıdır.¹⁰⁹

¹⁰⁶ P. Özden, "a.g.e.", s.96.

¹⁰⁷ Cengiz Can, "Kentsel Koruma Alanları ve Koruma Sorunları", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, C.36, S.1,2, Ankara 1993, ss.307-308.

¹⁰⁸ Seray Yılmaz, *Kentsel Dönüşüm Projelerinin Yaşam Kalitesine Etkisi: İstanbul Karaköy Salıpazarı Örneği*, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Eylül 2015, İstanbul, s.9.

¹⁰⁹ Sibel Polat, "Kentsel Dönüşüm: Tanımlar, Nedenler, Uygulamalar", *Bursa Defteri Dergisi*, S.31, Mayıs 2008, s.54.

Özellikle Avrupa kentlerinin tercih ettiği bir dönüşüm yöntemi olan kentsel koruma, özgün niteliği ile koruma (preservation) ve sınırlı değişim ile koruma (conservation) olmak üzere iki şekilde gerçekleşmektedir. Özgün niteliği ile koruma, yapı ve yapı gruplarının kendine has özelliklerine zarar vermeden korumayı ifade ederken, sınırlı değişim ile koruma ise yapıların, yapı gruplarının ya da varlığın ekonomik kullanımında kalmasını sağlamak amacıyla sahip olduğu özelliklerin korunarak, geliştirilmesini gerekiyorsa eklentilerin yapılmasını ve günümüz koşullarına uyulanmasını ifade etmektedir.¹¹⁰

Günümüzde kentler, sosyal, ekonomik ve mekansal verilerin birbiri ile bir bütün olarak ele alındığı yaklaşımlarla planlanmaktadır. Bir yandan ulusal ölçekte projeler geliştirilirken diğer yandan ise kentlerdeki yaşam kalitesinin artması ve kentin sahip olduğu yapının korunarak geliştirilmesi amacıyla uluslararası ve ulusal politikalar hayata geçirilmektedir.¹¹¹

Sonuç olarak kentsel koruma kavramı, kentsel dönüşümün önemli dinamiklerinden biridir. Kentsel doku içerisinde zaman zaman hasar gören, tahrip olan çöküntü alanlarının yenilenmesi, kentsel koruma ilkelerine paralel bir şekilde yürütüldüğü takdirde sağlıklı bir sonuca ulaşılabilmektedir.¹¹²

2.5.2. Kentsel İyileştirme (Rehabilitation)

Kentsel iyileştirme koruyucu eylem biçimlerinden biri olmakla birlikte, yerleşim yerinin tümünü ya da bir kısmını, işlevlerini yerine getirememelikten kurtararak aktif bir hale getirmek, özellikle yaşanılabilirliği olmayan eskimiş konut alanlarını daha üstün niteliklere kavuşturmak olarak tanımlanmaktadır.¹¹³

Kentsel iyileştirmede amaç, kendine öz nitelikleri henüz kaybolmamakla beraber deformasyonun başladığı kentsel alanları eski hallerine kavuşturmadır.¹¹⁴

¹¹⁰ Senem Demirkıran, *Türkiye’de Kentsel Dönüşüm Uygulamalarında Yerel Yönetimlerin Rolü: Bursa Büyükşehir Belediyesi Örneği*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kasım 2008, Edirne, s.31.

¹¹¹ Dilek Erden Erbey, “Kentsel Koruma ve Yenileşmede Dönüşüm Projeleri – Eyüp Rehabilitasyon Projeleri”, *Planlama Dergisi*, S.4, 2004, s.79.

¹¹² Ö.H. Bilen, “a.g.t.”, s.33.

¹¹³ Erva Yılmaz, *Sağlıklı Kent Projeleri Diğer Adıyla Kentsel Dönüşüm ve Bursa’da Kentsel Dönüşüm Adı Altında Gerçekleştirilmiş ve Gerçekleştirilecek Projeler*, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2015, s.29.

¹¹⁴ E. Yılmaz, “a.g.t.”, s.29.

2.5.3. Soylulaştırma (Gentrification)

Sosyo – kültürel anlamda hasar görmüş ve çöküntüye uğramış bunun sonucunda fiziksel çevresi de bozulmuş olan alanlarda, özellikle de bu alanların tarihi parçalarında sosyal yapının ıslah edilmesine soylulaştırma denilmektedir.¹¹⁵

Geri kalmış, çöküntüye uğramış kentsel alan içindeki yerlerin mekânsal ve sınıfsal ayrışmasını ifade eden soylulaştırma kavramı, gerilemiş kentsel dokuların iyileştirilerek sahip olduğu tarihi ve kültürel mirasın korunması çerçevesinde desteklenmektedir.¹¹⁶

En genel ve en basit anlamıyla soylulaştırma, kentsel mekânlarda bulunan konut alanlarının üst orta gelir gruplarından gelen talep doğrultusunda el değiştirmesini ifade etmektedir.¹¹⁷

Kenney ve Leonard'a soylulaştırmanın üç temel özelliği vardır; ¹¹⁸

- Soylulaştırma düşük gelir grubuna ait nüfusun söz konusu olan alandan çıkarılmasını gerektirmektedir.
- Soylulaştırma, fiziksel olduğu kadar sosyoekonomik bileşenleri bulunan bir kavramdır ve bu yönüyle mahalledeki konut stokunun kalitesinin yükselmesine neden olmaktadır.
- Soylulaştırmanın sonuçlanması mahallenin değişen karakteriyle olmaktadır.

William ve Smith ise kentin merkezine yeniden yerleşen imtiyaz sahibi orta sınıf ile dışlanan ve dış halkalarda düzen kurmaya çalışan işçi sınıfı arasındaki farkın keskinleştiğini düşünmekte ve bu süreci “ kentin coğrafi kutuplaşması” olarak ifade etmektedirler.¹¹⁹

Soylulaştırma ile birlikte özgün tarihsel dokular modernitenin beraberinde getirdiği tek düzelikten kurtulamamış mekânlara karşı alternatif olarak değer kazanmıştır. Bunun yanı sıra tarihi yapı stoku sermaye gruplarının ilgisini çekmeye başlamıştır.¹²⁰

¹¹⁵ Pelin Pınar Özden, “ Kentsel Yenileme Uygulamalarında Yerel Yönetimlerin Rolü Üzerine Düşünceler ve İstanbul Örneği”, *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, S.23-24, Ekim 2000- Mart 2001, s.258.

¹¹⁶ Halil İbrahim Alpaslan, Abdullah Tüter, “ Kentsel Dönüşüm Sürecinde TOKİ Uygulamaları ve Halkın Algılarına Göre Değerlendirilmesi”, *İstanbul Sosyal Bilimler Dergisi*, S.12, İstanbul 2016, s.16.

¹¹⁷ Serap Kayasü, Emine Yetişkul, “Bir Araştırma Çerçevesi: Soylulaştırma 2.0”, *Planlama Dergisi*, 23(3), 2013, s.147.

¹¹⁸ P. Özden, “a.g.m.”, s.173.

¹¹⁹ P.Özden, “a.g.m.”, s.173.

¹²⁰ A. Çırak, “a.g.m.”, s.714.

2.5.4. Kentsel Yeniden Canlandırma (Revitalization)

Kentsel bazı alanların zaman içerisinde canlılıklarını kaybetmeleri üzerine tarihi kent merkezleri başta olmak üzere canlılıklarını yitiren bu alanların bazı sosyal önlemlerle eski canlılıklarına kavuşturulmasına kentsel yeniden canlandırma denilmektedir.¹²¹

Kentsel yeniden canlandırma, fiziksel, ekonomik ve sosyo-kültürel anlamda yıpranmış olan kentlerin söz konusu deformasyonlarına neden olan faktörlerin değiştirilmesi veya kaldırılması ile söz konusu alanın yeniden canlandırılarak kente kazandırılmasını ifade etmektedir.¹²²

1990'lı yıllardan itibaren yeniden canlandırma yöntemi içerisinde kültür faktörü ön plan çıkmaya başlamış, bu durum ise kentlerin organizasyon ve etkinliklere ev sahipliği yapmasını beraberinde getirmiştir. Kentler bir festival alanı haline gelmiş, yapılan büyük organizasyonlar ile kent tüketimi oluşmaya başlamıştır. Böyle bir süreçte kültürün ön planda olduğu organizasyonlar kentlerin imajını yükselten, insanlar üzerinde kente dair olumlu izlenimler bırakan bir araç haline dönüşmüşlerdir.¹²³

Kentsel yeniden canlandırma ile kentin diğer alanlarından geri kalmış, yıpranmış ve çöküntüye uğramış alanlara yeniden hayat verilmekte ve bu alanlar kente tekrar kazandırılmaktadır.

2.5.5. Kentsel Yenileme- Yenilenme (Renewal – Renovation)

Kentsel yenileme kavramı, kentlerin ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan geri kalmış, yıpranmış çöküntü bölgelerini, günün şartlarına paralel olarak yeniden yapılandırılmasını ifade etmektedir.¹²⁴

Tekeli' ye göre kentlerin dışından gelen arazi felaketler kentsel yenilemelerin tek nedeni değildir. Günümüzde kent yaşamı sırasında yapısal bir dönüşüm olsun ya da olmasın sürekli olarak bir yenilenme gereksinimi duyulmaktadır.¹²⁵

¹²¹ S. Demirkıran, "a.g.t", s.43.

¹²² S. Yılmaz, "a.g.t", s.9.

¹²³ Demet Mutman, Orhan Hacıhasanoğlu, " Alternatif ve Sürdürülebilir Bir Kentsel Dönüşüm Yöntemi Olarak Geçişli Yeniden Canlandırma", *İTÜ Dergisi/a Mimarlık, Planlama, Tasarım*, İstanbul, s.4.

¹²⁴ Özcan Erdoğan, " Türkiye'de Günümüzde Kentsel Yenileme Uygulamalarında Yaygın Olarak Yer Verilen Başlıca Araçlar", *Elektronik Sosyal Bilgiler Eğitimi Dergisi*, C.2, S.1, 2015, s.60.

¹²⁵ İ. Tekeli, "a.g.e." s.308.

Kentsel alanların düzenlenmesinde sıkça karşımıza çıkan kentsel yenileme uygulamaları ;¹²⁶

- Kentin içindeki imarlı alanlar dışında oluşabilecek olan kaçak yapı ve gecekondu bölgelerinde,
- Kentin genişlemesiyle birlikte kentin merkezinde kalan küçük sanayi siteleri, ticaret merkezleri ve depo alanlarında,
- Kentin zaman içinde köhneleşen doğal, tarihsel ve kültürel değerlerinin bulunduğu alanlarda,
- Kent içerisinde doğal afetlere maruz kalan veya böyle bir ihtimali olan alanlarda,
- Kentlerin yeniden yapılandırma sürecinde sık sık gündeme gelmektedir.

Yukarıda belirtilen alanlarda uygulanan kentsel yenileme çalışmaları ile kente daha sağlıklı ve yaşanılabilir bir kent dokusu kazandırılmaktadır. Sürekli yenilenme ihtiyacı duyan kent köhneleşmiş çöküntü alanların dönüşümü ile birlikte içerisinde bulunduğu zamanın koşullarına uyum sağlayabilmektedir.

2.6. Avrupa’da Kentsel Dönüşüm Uygulamaları

Avrupa ülkelerinde kentsel yenileme uygulamaları 1950’li yıllarda sefalet yuvaları olarak adlandırılan “slum” ların temizlenmesi eylemini ifade etmekteyken, 1960’lı yıllara gelindiğinde bu sürece tarihi yapıların korunması amacı da dâhil olmuştur. 1970’lerin ilk yıllarında ise konut alanlarının rehabilitasyonu ile kentsel yenileme ve yeniden yapılandırma uygulamaları önem kazanmış, 1970’lerin ortalarına gelindiğinde bu sürece enerjinin korunması anlayışı da dâhil olmuştur. Son olarak 1980’li yıllar savaş sonrası sosyal konut alanlarına ilişkin problemlerin konuşulduğu yıllar olmuştur. Yukarıda bahsedilen bu dört akım 1990’lı yıllarda geçerliliğini yitirmemiş ve varlığını sürdürmüştür.¹²⁷

Batıda uygulanan kentsel dönüşüm uygulamalarının sahip olduğu bazı ortak özellikler bulunmaktadır,¹²⁸

- Uygulanan projeler stratejik planlama anlayışı ile geliştirilmiştir.
- İş birlikçi ve katılımcı planlama yaklaşımı ön planda tutulmuştur.

¹²⁶ Ö. Erdoğan, “a.g.m.”, s.61.

¹²⁷ M. Kömürcüoğlu, “a.g.t.”, s.85.

¹²⁸ Murat İlkme, “Kentsel Dönüşüm ve Bursa Raporu”, TMMOB Şehir Plancıları Odası Bursa Şubesi, Bursa 2008, ss.7-8.

- Çok aktörlü ve çok sektörlü koalisyonlara bağlı olarak hayata geçirilmişlerdir.
- Kapsamlı ve bütünleşik bir yaklaşıma sahiptirler.
- Uygulanan kentsel dönüşüm projeleri yerel bağlamlı projelerdir. Uygulamalar hayata geçirilirken yerelin koşulları, sorun ve ihtiyaçları incelenmekte ve araştırılmakta gözlemlere göre çözümler üretilmektedir.
- Kentsel dönüşüm politika ve stratejilerine uygun kurumsal bir örgütlenme sistemine sahiptirler.
- Kolektif çabayı harekete geçiren projelere önem verilmektedir.

Bu bölümde Avrupa'nın farklı kesimlerinde, farklı uygulama alanları bulan ve Avrupa'nın başarılı kentsel dönüşüm uygulamaları olarak bilinen projeler incelenecektir.

2.6.1. İngiltere'de Kentsel Dönüşüm Örnekleri

2.6.1.1. Newcastle Projeleri

İngiltere'nin kuzeyinde Tyne nehri kıyısında bulunan Newcastle kenti özellikle Endüstri Devrimi sonrası demografik yapısında büyük kırılmalar yaşamıştır. Kent nüfusunun fazlasıyla üstüne çıkan nüfus artışları, 1950'li yıllar sonrasında kentin verdiği göçler neticesinde büyük bir gerilemeye maruz kalmış ve kent nüfusu hızlı bir düşme süreci yaşamıştır.¹²⁹

Ciddi nüfus azalmaları yaşayan kent, yaşadığı sosyal ve ekonomik sorunlardan kurtulabilmek amacıyla “Kentsel Rönesans” stratejilerine tutunmaya çalışmıştır. Bu dönemde ekonomik çalışmaların yanı sıra kent peyzajı dahilinde kente sanat ve tasarım dokunuşlarıyla prestij kazandırılmaya çalışılmıştır. Bu dönemde özellikle kent merkezindeki alanlar “dönüşüm” süreçleri ile desteklenmiş ve bu amaç doğrultusunda kamu-özel sektör ortaklıkları teşvik edilmeye başlamıştır.¹³⁰

Newcastle' de bulunan ve Grainger Town olarak bilinen bölge dönüşüm uygulamalarının hayata geçirildiği alanlardan biridir. Kentin tarihi dokusunun büyük bir bölümünü içerisinde barındıran bölgede kültürel ve tarihi mirasın korunarak ön plana çıkarıldığı kentsel canlandırma projeleri uygulanmıştır. Bu projeler ile aynı zamanda

¹²⁹ Şebnem Gökçen Dündar, “Kentsel Gerileme’ de Kentsel Rönesans’a Dönüşüm: Newcastle Upon Tyne, İngiltere”, Dilek Özdemir (derleyen), *Kentsel Dönüşümde Politika, Mevzuat, Uygulama: Avrupa Deneyimi, İstanbul Uygulamaları*, Nobel Yayınları, Eylül 2010, Ankara, ss.151-152.

¹³⁰ Ş. G. Dündar, “a.g.m”, s.153.

kentin pazarlama stratejilerine yön vererek, kentlere ulusal ve uluslararası yatırımların çekilmesi hedeflenmiştir.¹³¹

Emlak eksenli bir dönüşüm deneyim olan “ Going for Growth” stratejisi ise rekabet koşulları altında bulunan kentin tutarlı bir büyüme sürecine girmesini ve uluslararası ölçekte değer kazanan kozmopolitan bir kente dönüşmesini amaçlamaktadır. Bu strateji kapsamında kentin Batı aksında 5000, Doğu aksında 1600 olmak üzere yaklaşık 6600 konutun yıkılması ve bahsi geçen alana yeni bir orta sınıf kesimi getirilerek bölgenin sosyal çeşitliliğinin sağlanarak dengenin yeniden kurulması hedeflenmiştir.¹³²

Gateshead projesi ise Newcastle’daki büyük ölçekli dönüşüm projelerinin son ayağını temsil etmektedir. Proje, hizmetler sektörü içerisinde turizm ve kültürel anlamda gerçekleştirilen uygulamalardan oluşmaktadır.¹³³

2.6.1.2. Londra Projeleri

2.6.1.2.1. Londra- Canary Wharf

Londra liman bölgesi 1960’lı yıllara kadar dünyanın en büyük limanı olarak bilinirken ciddi bir düşüşe girmiş ve 1981 yılında kapatılmıştır. Dönüşüme tabi tutulan bölge Canary Wharf projesi ile bölge limanı olma özelliğinden sıyrılarak önemli bir finans merkezi olmuştur. Proje kapsamında Londra’da kamusal alanlarla desteklenen yeni bir ofis ve konut alanı yaratılarak kentsel yaşam kalitesi arttırılmaya çalışılmıştır. Proje, meydanlar, marina, sergi, etkinlik alanları ve yeşil alanlar ile desteklenmiştir.¹³⁴

2.6.1.2.2. Londra- Elephant & Castle Projesi

Londra’nın güneyinde bulunan Elephant & Castle bölgesi fiziksel ve çevresel sorunların dışında ekonomik yatırımların yetersiz olması nedeniyle işsizlik, geçim sıkıntısı ve yüksek suç oranlarıyla baş etmeye çalışan bir bölgedir. Bölgenin kuzeyi güneye bağlayan ana yol ağında yer alması ve kamu ulaşımının temel bağlantı noktalarına sahip olması kentsel dönüşüm projelerinin gerçekleştirilmesinin en temel nedenidir.¹³⁵ Projenin amacı;¹³⁶

¹³¹ M. Akkar, “a.g.m.”, s.33.

¹³² Ş. G. Dündar, “a.g.m.”, ss158-159.

¹³³ Ş. G. Dündar, “a.g.m.”, s.163.

¹³⁴ S. Yılmaz, “a.g.t.” s.23.

¹³⁵ Billur Dinçer, *Kentsel Dönüşüm ve Sosyal Adalet*, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ocak 2014, İstanbul, ss.102-103.

- Sosyal ve ekonomik yaşam şartlarını iyileştirmek,
- Yerel ekonomiye can vermek,
- Sosyal dışlanmaya son vermek,
- Kentın sosyal ve teknik altyapısı ile ilişki kurmaktır.

2.6.1.2.3. Londra- Paddington Projesi

Londra'nın en zengin ilçelerinden biri olan Paddington'da kentsel dönüşümü gerekli kılan en önemli etken, kent ve merkezin batı sınırına yakın olması ve bunun yanı sıra Heathrow Ekspresinin faaliyete geçmesi sonucunda ulaşım ağının güçlenmesidir.¹³⁷

Paddington yenileşme projesinin iki ana hedefi bulunmaktadır. Bu hedeflerden ilki Paddington için daha güvenli ve tatmin edici bir çevre yaratarak sürdürülebilir çevresel iyileştirmeyi gerçekleştirebilmek ve devamında Londra için yeni bir ticaret fonu oluşturmaktır. İkinci hedef ise yerel yapıdaki kurum ve organizasyonların bilgi ve deneyimlerinden faydalanarak, yenileşme sonucunda ortaya çıkacak olan ekonomik, sosyal ve toplumsal anlamdaki birçok kazancı dağıtmaktır.¹³⁸

2.6.1.2.4. Londra- Dockland Projesi

Proje, 1980'li yıllarda İngiltere hükümeti tarafından Londra kent merkezinde atıl durumda bulunan geçmişinde ise endüstri ve sanayi alanlarında aktif olarak kullanılmış olan limanlar bölgesine yönelik olarak başlatılan, kamu ve özel sektör işbirliğini içeren bir dönüşüm projesidir.¹³⁹ Proje kapsamında tarihi ve kültürel değer taşıyan eski yapıların korunması, bununla birlikte bölgenin her bir parçaya farklı işlevler vermek şartıyla dört parçaya ayrılarak yeniden yapılandırılması kararı alınmıştır. Bu amaçlar doğrultusunda bölgede girişim bölgeleri belirlenmiş, özel sektör için hafif raylı tren yolu ve havalimanı gibi özel şartlar hazırlanmış ve yatırımcı şirketlere teşvik amaçlı vergi muafiyetleri uygulanmıştır.¹⁴⁰

¹³⁶ Gülten Kara, "Kentsel Dönüşüm Uygulamaları", TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 11.Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı, Nisan 2007, Ankara, s. 2.

¹³⁷ Ö. Bilen, "a.g.t.", ss.68-69.

¹³⁸ Cafer Ulutaş, *Kentsel Toprak Rantının Kamuya Kazandırılmasında Bir Araç Olarak İmar Haklarının Topluşturulması(Dikmen Vadisi Örneği)*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2005, ss.73-74.

¹³⁹ Dicle Oğuz, Halis Saygı, Nevin Akpınar, "Kent İçi Endüstri Alanlarının Dönüşümüne Bir Model: İzmit/ Sekapark", *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 8(2), Ankara 2010, s.160.

¹⁴⁰ Dilek Güzel, *Kentsel Yenileme Bağlamında Endüstri Alanlarının Dönüşümü ve Tarihi Seka Fabrikası Örneği*, Kocaeli Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli 2010, s.45.

2.6.1.2.5. Londra – Trafalgar Meydanı

1805 yılında Trafalgar Savaşı'nın anısına yapılmış olan meydan, zamanla politik toplantılara, yeni yıl kutlamalarına, sivil toplum örgütlerinin çalışmalarına ve çeşitli organizasyonlara ev sahipliği yapar hale gelmiş ve Londra'nın en çok bilinen kamusal alanlarından biri olma özelliğini kazanmıştır. Meydanı trafik yollarının çevrelemiş olması yaya geçişlerini ve meydanla kentli arasındaki ilişkiyi olumsuz etkilemiş bu durum ise meydanın tarihi önemini yitirmesine, meydanın kentlilerce ve gelen turistlerce kullanım oranının düşmesine neden olmuştur.¹⁴¹

Geliştirilen kentsel dönüşüm projesi ile meydanı kamusal alan olarak düzenlemek, bina, heykel ve boş alanlarla mekânı daha kullanılabilir bir hale getirmek, daha tarihi ve daha çağdaş aktivitelere ev sahipliği yapmasını sağlamak amaçlanmıştır.¹⁴²

2.6.1.2.6. Stratford Kent Yenileştirme Projesi

Konut yönelimli bir proje olan Stratford kent yenileştirme projesi ile kentsel bölgenin canlı bir yapıya kavuşmasını sağlayacak; binlerce yeni konut ve kanal, tünel, demiryolu yapımının sağlanması ve Stratford' un Londra'nın Avrupa'ya açılan bir kapısı haline gelmesi hedeflenmiştir.¹⁴³

Proje Londra'nın doğusu için tasarlanan uzun vadeli bir dönüşüm projesiyken, 2012 Olimpiyatları ile çok farklı bir ivme kazanmıştır. Olimpiyatlar gibi uluslararası kapsamı olan ve ciddi bir ekonomik getiri sağlayan bir organizasyonun varlığı, projenin etkin hale gelmesinde katalizör görevi görmüştür. Proje ile kentin kendi içinde ekonomik, sosyal ve kültürel sürdürülebilirliğinin sağlanması bunun yanında ekolojisinin iyileşmesi ve daha aktif bir yaşam alanı haline gelmesi amaçlanmıştır.¹⁴⁴

2.6.2. Almanya' da Kentsel Dönüşüm Örnekleri

2.6.2.1. Berlin Postdam Dönüşüm Projesi

Avrupa'nın ünlü meydanlarından biri olan ve Almanya'nın Berlin şehrinde bulunan Postdam Meydanı, İkinci Dünya Savaşı döneminde büyük hasarlara uğramış,

¹⁴¹ A. Şişman, D. Kibaroğlu, "a.g.m."

¹⁴² M. Saraç, "a.g.t." s.35.

¹⁴³ Özge Yüksel, *Kentsel Dönüşümün Fiziksel ve Sosyal Mekâna Etkisi: Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi*, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Haziran 2007, Ankara, s.47.

¹⁴⁴ Aslı Süner, "Sürdürülebilir Toplumlar İçin Bir Yöntem Çerçevesi: Breeam Communities", *Ekoyapı Dergisi*, Ocak 2011. <http://www.ekoyapidergisi.org/99-surdurulebilir-toplumlar-icin-bir-yontem-ercevesi-breeam-communities.html> (03.02.2017).

savaş sonrasında ise Batı ve Doğu Almanya'nın sınırında kalarak ikiye bölünmüştür. Meydanın kaybettiği değeri yeniden kazanabilmesi amacıyla kentsel dönüşüm projeleri başlatılmıştır.¹⁴⁵

Dönüşüm uygulamaları kapsamında geliştirilen Postdam Dönüşüm Projesinin amaçları şunlardır;¹⁴⁶

- Savaş sonrasında ortaya çıkan fiziksel ve sosyal bölünmüşlüğü gidermek
- Batı ve Doğu Berlin arasındaki fiziksel farklılığı ortadan kaldırmak
- Berlin'i uzun vadeli olacak şekilde Avrupa'nın belirli metropollerini arasına sokmak
- Berlin' i her anlamda Almanya'nın öncü bir kenti haline getirmek
- Kent için önemli bir değer olan fakat büyük hasarlara uğrayan Postdam Meydanı'nı tekrar kentin değerleri arasına katabilmek

Projede örgütlenme modeli olarak özel sektörün lider olduğu bir model seçilmiş ve proje kapsamında özel sektöre verilen kentsel arsalar, yapılan kentsel tasarım yarışmasına uygun bir şekilde canlandırılmıştır. Ayrıca kamu ve sivil toplum kuruluşları da bu süreçte aktif bir rol üstlenmişlerdir. Proje kapsamında 3500 kişilik sinema salonu, mağaza, kafe, tiyatro ve otel gibi ekonomik olarak kenti daha aktif hale getirecek yapılar bulunmaktadır. Ayrıca üst ve orta sınıfa yönelik konut alanları çok fonksiyonlu kentsel alanların ortaya çıkmasını sağlamaktadır.¹⁴⁷

2.6.2.2. Hamburg – Hafen City Dönüşüm Projesi

Avrupa Birliği'nin en büyük altıncı metropolü, Almanya'nın ise en büyük ikinci kenti olan Hamburg kentinde belirlenen kriterler, hedefler ve beklentiler doğrultusunda kentin dönüşümü kapsamında belirli çalışmalar yapılmaktadır. Yapılan çalışmalar dâhilinde belli stratejik raporlar hazırlanmakta ve izlenecek yolda bu raporlara sadık kalınmaktadır. Hazırlanan bazı stratejik raporlar şu şekildedir;¹⁴⁸

- Hafen City gibi merkeze yakın olan limanların geliştirilmesi ve daha modern bir hale getirilmesi
- Hangi alanlarda, hangi teşviklerle ne kadar konut inşa edileceğine dair konut inşa programının hazırlanması

¹⁴⁵ B. Dinçer, "s.g.t.", s.111.

¹⁴⁶ Ö. Bilen, "a.g.t". s.76.

¹⁴⁷ A. Şişman, D. Kibaroglu, "a.g.m."

¹⁴⁸ Ali Vardar, "Hamburg'ta Kent Yönetimi ve Planlama", ", *Kent Yönetimi ve Planlama Bildiriler Kitabı*, 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 37. Kolokiyumu, TMMOB Şehir Plancıları Odası, Ankara 2014, C.2, s.846.

- Kentin ağırlıklı olarak belli bir yöne gelişmesi
- Kentte yaşanan gürültü kirliliğine son verilmesi
- Hamburg sosyal integrasyon konsepti
- Kent görünümünün iyileştirilmesi ve kentsel temizliğin sağlanması
- Teşvik ve öncelikler yoluyla kentteki alt merkezlerin geliştirilmesi
- Kent yenilenmesinde teşvik programının uygulanması

Hamburg kenti ülkenin en büyük limanına sahiptir. Liman, Avrupa Birliği'nin sahip olduğu en büyük ikinci limanken, dünya sıralamasında dokuzuncu sıradadır. Bu bağlamda Almanya'nın dünyaya açılan kapısı niteliğini taşımaktadır.

Tüm dünyada yaşanan liman teknolojilerindeki hızlı gelişim ve daha fazla gerçekleştirilmek istenen yük taşımacılığı için üretilen ultra büyük yük gemilerin varlığı karşısında Hamburg Liman'ı zaman içerisinde yetersiz kalmaya başlamıştır. Limanın konum olarak kent merkezinde yer alması ve etrafını çevrelemiş olan kentsel dokunun fiziksel olarak sınırlarının büyümesini engellemesi nedeniyle limanın taşınması zorunlu hale gelmiştir. Bunun sonucunda ise kent merkezinde boş ve bir hayli yıpranmış, köhnemiş bir alan oluşmuştur.¹⁴⁹

Eski liman bölgesini tekrar canlandırmak ve kente kazandırmak amacıyla geliştirilen Hafен- City projesi'nin hedefleri şu şekildedir;¹⁵⁰

- Ulaşım ağı: Liman bölgesi ve iç taraflara ulaşımın rahatlıkla sağlanabilmesi, kara ile kıyı arasında güçlü bir ilişki kurmak.
- Ekolojik anlamda kara, su ve yeşil alanların korunmasını ve daha yaşanılabilir alanlar haline gelmesini sağlamak.
- Kentin sahip olduğu tarihsel dokusunu, mimari kültürünü bozmadan koruyup geliştirecek tasarımlar sunmak.
- Çevresel kirlenmeleri ortadan kaldıracak önleyici tasarımlara değer vermek.

2.6.3. İspanya – Barselona Dönüşüm Projesi

Savaş sonrası dönemde birçok kentte olduğu gibi İspanya'nın Barselona kentinde de birçok değişim söz konusu olmuştur. Politik baskılar, ekonomik yetersizlikler ve bunun gibi faktörlerin etkisiyle kent merkezinde ki nüfus dengesi

¹⁴⁹ S.Yılmaz, "a.g.t.", s.15

¹⁵⁰ Deniz Arslan, *Kıyı Alanların Yeniden Gelişim Sürecinde Kentsel Açık Alanların Değerlendirilmesi: İstanbul Örneği*, Bahçeşehir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Temmuz 2005, ss.98-99.

değişmiştir.¹⁵¹ Barcelona'nın tarihsel ve kültürel mirası olan kentsel alanlar yıpranmış ve köhnemiş, çöküntü yapılara dönüşmüşlerdir. Bu durum ise kentsel dönüşüm gerekliliğini beraberinde getirmiştir.

Barcelona'nın dönüşümü en belirgin şekilde, kentin önemli tarihi merkezlerinin başında gelen Cituat Vella'da hissedilmiştir. Kentin ilgi odağı olması ile ziyaretçi sayısı, göçmenler, emlak ve ticari spekülasyonların sayısı hızla artmış, bu etkenlerin beraberinde getirdiği baskılar nedeniyle de yerel düzeyde problemler baş göstermeye başlamıştır. Cituat Vella sınırları içerisinde bulunan Raval bölgesi 1980'lerden itibaren fuhuş, uyuşturucu gibi marjinal aktivitelerin varlığı nedeniyle "girilmez bölge" olarak ünlenmiş fakat kentin yaşadığı dönüşüm ile birlikte bu bölge orta ve üst sınıfın yoğunlukla bulunduğu, kültürel aktivitelerin yapıldığı turistlerin ilgi odağı olan bir alana dönüşmüştür.¹⁵²

Geliştirilen dönüşüm projesi kapsamında birçok çalışma hayata geçirilmiştir. Bunlar;¹⁵³

- Kötü durumda olan çöküntü yapılarak önce tespit edilerek ve daha sonra yıkılmışlardır. Bu konutlarda yaşayan kent sakinlerine ise yeni konutlar tahsis edilmiştir.
- Açık alan bulunmayan bölgelerde, sadece bu amaçla bazı binalar yıkılmış ve kent içerisinde açık alanlar oluşturulmuştur.
- Bölgede meydan bulunmadığı için dönüşüm projesi içerisinde meydan tasarımlarına yer verilmiştir.
- Yerleşim yeri sakinleri için sosyal alanlar yaratılmıştır. Toplum merkezleri, yaşlılar evi, öğrenci yurtları, kütüphaneler ve sağlık merkezleri kurulmuştur.
- Yapılan yer altı otoparkları ile otopark soru çözülmüştür.
- Bölgenin altyapısı yenilenerek daha modern bir hale getirilmiştir.
- Yaşanan dönüşümden en çok etkilenecek olan yoksul kesimin alanı terk etmesini engellemek ve farklı sınıfların bir arada yaşamasını sağlamak için "toplumsal rehabilitasyon birimi" kurulmuştur.

¹⁵¹ Ö.Bilen, "a.g.t.", s.65.

¹⁵² Dicle Kızıldere, Dilek Özdemir, "Dışlanma mı Bütünleşme mi? Avrupa ve Türkiye'de Sosyal Politikaların Dönüştürücü Rolü Üzerine Analizler", *Kent Yönetimi ve Planlama Bildiriler Kitabı*, 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 37. Kolokiyumu, TMMOB Şehir Plancıları Odası, Ankara 2014, C.2, s.820.

¹⁵³ Yalçın Demirtaş, İsmet Esgin, " Bir Kentsel Yenileme Deneyimi: Barcelona", *Planlama Dergisi*, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, S.2, Ankara 2006, s.157.

2.6.4. Fransa – La Defence Dönüşüm Örneği

La Defence projesine hayat verilirken üç temel ilke bu projenin yapı taşı olarak kabul edilmiştir. Bunlar ;¹⁵⁴

- Yüksek binaların daha yaygın hale getirilmesi,
- Geleneksel yol dokusuna son verilmesi,
- Yaya ve otomobil akışının birbirinden ayrılmasıdır.

Proje, kamunun %70, özel sektörün ise %30 bir orana sahip olduğu kamu – özel sektör ortaklığı ile gerçekleştirilmiştir. Proje kapsamında, tarihi kentsel alan üzerinde, ekonomik unsurların baskısını azaltarak yeni bir alan yaratılmaya çalışılmıştır. Uzun vadeli bir proje olan La Defence projesi ile kentin tarihi yapısını bozmadan, eski ve yeninin uyum içinde olduğu yeni bir merkez yaratılmaya çalışılmıştır.¹⁵⁵

2.6.5. İrlanda – Dublin Temple Bar Dönüşüm Projesi

Temple Bar projesi, İrlanda'nın başkenti Dublin'de hayata geçirilen ve “kültür eksenli kentsel dönüşüm kavramını olması gerektiği gibi temsil eden iyi bir örnektir. Proje ile Temple Bar bölgesinin kent için önemli bir kültür bölgesi olarak dönüşümünün sağlanması amaçlanmıştır. Projenin iyi bir örnek teşkil etmesinin nedenleri; ¹⁵⁶

- Dönüşümün uygulama sürecinde yerel halkın katılımının sağlanması,
- Merkezi ve yerel yönetim arasında belli bir uyumun olması ve işbirliğinin sağlanması,
- Yerel ve ulusal ölçekte vizyon yaratmaya ve tanıtım çalışmalarının yapılmasına önem verilmesidir.

2.7. Türkiye’de Kentsel Dönüşüm

2.7.1. Yasal Mevzuat

Ülkemizde kentsel dönüşüm ile ilgili birçok yasal düzenleme bulunmaktadır.

Kentsel dönüşüm uygulamalarına dayanak oluşturan yasal düzenlemeler şunlardır;

- 3194 sayılı İmar Kanunu'nun “Arsa ve Arazi Düzenlemesi” başlığını taşıyan

18. Maddesi,

- 2981 sayılı İmar Affı Kanunu,

¹⁵⁴ M. Saraç, “a.g.t.”, s.36.

¹⁵⁵ A. Şişman, D. Kibaroglu, “a.g.m.”.

¹⁵⁶ Dilek Özdemir, “Kültür ve Turizm Eksenli Dönüşümde Süreç Yönetimi ve Katılım: Temple Bar, Dublin”, Dilek Özdemir (derleyen), *Kentsel Dönüşümde Politika, Mevzuat, Uygulama: Avrupa Deneyim, İstanbul Uygulamaları*, Nobel Yayınları, Ankara 2010, s.174.

- 5104 sayılı “Kuzey Ankara Giriş Kentsel Dönüşüm Projesi” Kanunu,
 - 5366 sayılı, “Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması” Kanunu,
 - 5393 sayılı Kanunun “Belediye Kanunu’nun “Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Alanı” başlıklı 73. Maddesi,
 - 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun
- 3194 sayılı İmar Kanunu kamulaştırma uygulamaları ile ilgili düzenlemeleri içermekte ve bu özelliği nedeniyle kentsel dönüşümü biçimlendiren yasalardan biri olma özelliği taşımaktadır.¹⁵⁷

2981 sayılı İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak Bazı İşlemler ve 6785 sayılı İmar Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun ise gecekonduların dönüştürülmesi amacına yönelik yapılan ilk yasal düzenlemelerden biridir. Kanun, usulsüz şekilde inşa edilen yapılar ile ilgili işlemleri ve bu işlemler ile başlayan sürecin işleyişini içermektedir.

Ülkemizde kentsel dönüşüm uygulamalarına dayanak sağlayan ve bu uygulamaları biçimlendiren bir diğer yasal düzenleme ise 2004 yılında çıkarılan 5104 sayılı Kuzey Ankara Giriş Kentsel Dönüşüm Projesi Kanunu’dur. Kanunun amacı Ankara’nın kuzey girişini ve çevresini kapsayan alanda çevresel ve fiziksel düzenlemeler ile daha sağlıklı bir yaşam alanının oluşturulması ve bölgedeki yaşam kalitesi seviyesinin yükseltilmesidir.¹⁵⁸ 5104 sayılı kanunun bir yıl sonrasında yürürlüğe giren 05 Temmuz 2005 tarihli ve 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun ise yıpranmış ve kendine has özelliklerini kaybetmeye yüz tutmuş; kültür ve tabiat varlıklarını koruma kurullarınca sit alanı olarak tescil edilen ve ilan edilen bölgeler ile bu bölgelere ait koruma alanlarının restore edilerek bu alanlara yeniden hayat verilmesini, korunmasını ve yaşanılabilir olacak olası afet riskine karşı tedbirlerin alınmasını içermektedir.

5393 sayılı Kanunun “Belediye Kanunu’nun “Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Alanı” başlığında ise hayata geçirilecek olan uygulamalarda yerel aktörlerin katılımının

¹⁵⁷ Miray Gür, *Kentsel Dönüşüm Uygulamasında Yaşam Kalitesi Araştırması ve Kavramsal Bir Model Önerisi: Bursa Doğanbey Örneği*, Uludağ Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Bursa, 2014, s.78.

¹⁵⁸ Filiz Daşkıran, Duygu Ak, “6306 Sayılı Kanun Kapsamında Kentsel Dönüşüm”, *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, C.13, S.3, Eylül 2015, s.274.

önemi vurgulanmakta, kentsel dönüşüm sürecinde büyükşehir belediyelerine geniş yetkiler verilmektedir.

Türkiye'nin bir deprem bölgesi olması, geçmişinde büyük depremlerin ve ciddi sayıda can kayıplarının yaşanması Türkiye'nin deprem gerçeğini gözler önüne sermektedir. 2012 tarihinde yürürlüğe giren 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun ise bu gerçekle mücadele konusunda atılmış en önemli adımdır. "Kentsel Dönüşüm Kanunu" olarak bilinen 6306 sayılı Kanunun 1. Maddesinde belirtilen amacı afet riski altındaki alanlar ile bu alanlar dışındaki riskli yapıların bulunduğu arsa ve arazilerde, fen ve sanat norm ve standartlarına uygun, sağlıklı ve güvenli yaşama çevrelerini teşkil etmek üzere iyileştirme, tasfiye ve yenilemelere dair usul ve esasları belirlemektir.

Kanun ile sadece afet sonrasını ilgilendiren uygulamalar son bulmuş ve afet algısı afet gerçekleşmeden önceki süreçlere yönelmiştir. Sakınım aşamasını ön planda tutan kanun bu aşama ile ilgili önemli düzenlemeler getirmiş ve risk yönetimi kapsamında Bakanlık, TOKİ ve İdare'ye geniş yetkiler vermiştir.¹⁵⁹

2.7.2. Uygulama Örnekleri

Dünya'da olduğu gibi Türkiye'de de farklı dinamikler doğrultusunda hayata geçirilen kentsel dönüşüm uygulamaları bulunmaktadır. Bu noktada Türkiye nezdinde birbirinden farklı boyutlar içeren birtakım dönüşüm örnekleri aşağıda ele alınmaktadır.

2.7.2.1. Fener – Balat Rehabilitasyon Programı

1985 yılında İstanbul'un UNESCO Dünya Kültür ve Doğa Mirasını Koruma Sözleşmesi'ne eklenmesi ile birlikte beraberinde getirdiği ilk çalışma Fener ve Balat semtlerinde uygulanan rehabilitasyon çalışması olmuştur. Proje kapsamında, yaşanan ekonomik, sosyo- kültürel, fiziksel çöküntüyü ortadan kaldırmak amacıyla birçok aktörün bir araya geldiği görülmektedir. İyi bir örnek teşkil eden proje, uluslararası birçok aktörü aynı amaç doğrultusunda bir araya getirmiş, tarihi yapıların bulunduğu alanlarda uygulanan bireysel çalışmaları kamu mücadelesine dönüştürmüştür.¹⁶⁰

¹⁵⁹ Pınar Savaş Yavuzçehre, Tolgahan Aydiner, "Afet Yönetim Döngüsü ve Algısı: Türkiye'de Afet Yasaları Üzerine Bir Değerlendirme, *Kuramdan Uygulamaya Yerel Yönetimler ve Kentsel Politikalar*, Pegem Akademi, Kasım 2013, Ankara, s.488.

¹⁶⁰ Begüm Şişmanyazıcı, Hülya Turgut Yıldız, " Tarihi Kentsel Alanlarda Toplumsal ve Mekânsal Yeniden Yapılanma: Fener ve Balat Örneği", *Mimarlık Dergisi*, S.352, Mart- Nisan 2010, Ankara.

Fener ve Balat semtlerinde uygulanan rehabilitasyon programı, İstanbul'un tarihi yarımadası içerisinde bulunan, Haliç kıyısında yer edinmiş ve tarihi yapısını günümüze kadar korumayı başarmış olan iki mahalleyi kapsayan ve bu ölçeği ile kentsel koruma projelerinin uygulaması tamamlanmış ilk örnek olma özelliğini taşımaktadır.¹⁶¹ 2003 yılı ocak ayında başlayan ve 2008 yılının haziran ayında tamamlanana program, Avrupa Birliği İnsani Yardım fonlarının katkılarıyla finanse edilmiş ve Fatih Belediyesi ortaklığı ile yürütülmüştür.¹⁶²

Projenin en temel amacı, kentlerin tarihini ve kültürünü yansıtan eski semtlerin geleceklerinin, sadece yıkım ve yeniden inşa faaliyetleri arasında sıkışıp kalmadığını aynı zamanda kent sakinlerinin yaşam koşullarının iyileştirerek bahsi geçen kentlerin yerleşim yeri olma özelliklerini kaybetmeyeceklerini kanıtlamaktır. Program, tarihi bölge sakinlerinin yaşadıkları semtin tarihi mirasını koruyabileceklerini, yaşam alanlarına özen göstererek ekonomik, kültürel ve toplumsal anlamda iyileşmesini sağlayacaklarını göstermeyi amaç edinmiştir.¹⁶³

Fener – Balat Rehabilitasyon Program'ının dört ana hedef üzerinden uygulanması öngörülmüştür. Bunlar ;¹⁶⁴

- 200'e yakın konutun restorasyonu
- Bir sosyal merkezin kurulması ve işletilmesi
- Balat çarşısının geliştirilerek daha aktif hale getirilmesi
- Katı atık uygulamasının hayata geçirilmesi ve geliştirilmesi

Program kapsamında yapılan çalışmalar tamamlandığında sosyal ve mimari kriterlerin etkisiyle seçilen 84 evin, Tarihi Balat Çarşısı'nda bulunan 33 dükkânın, Dimitri Kantemir Evi ile bahçesinin ve Sosyal Merkez olarak kullanılması düşünülen üç evin restorasyonu yapılmış, Sosyal Merkez Hizmetleri oluşturulmuş ve geri dönüştürülebilir katı atıklara yönelik bir yönetim sistemi hayata geçirilmiştir.¹⁶⁵

¹⁶¹ Burçin Altınsay Özgüner, “ Bir Kentsel İyileştirme Deneyiminin İçinden: Fener ve Balat Semtleri Rehabilitasyon Programı”, Dilek Özdemir (derleyen), *Kentsel Dönüşümde Politika, Mevzuat, Uygulama: Avrupa Deneyim, İstanbul Uygulamaları*, Nobel Yayınları, Ankara 2010, s.369.

¹⁶² B. Özgüner, “a.g.m.”, s.370.

¹⁶³ Burcu Budak, *Kentsel Yenileşme Süreci Bağlamında Soylulaştırma: Fener – Balat Örneği*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Eylül 2007, İstanbul, s.174.

¹⁶⁴ B. Özgüner, “a.g.m.” s.371.

¹⁶⁵ B. Özgüner, “a.g.m.”, s.369.

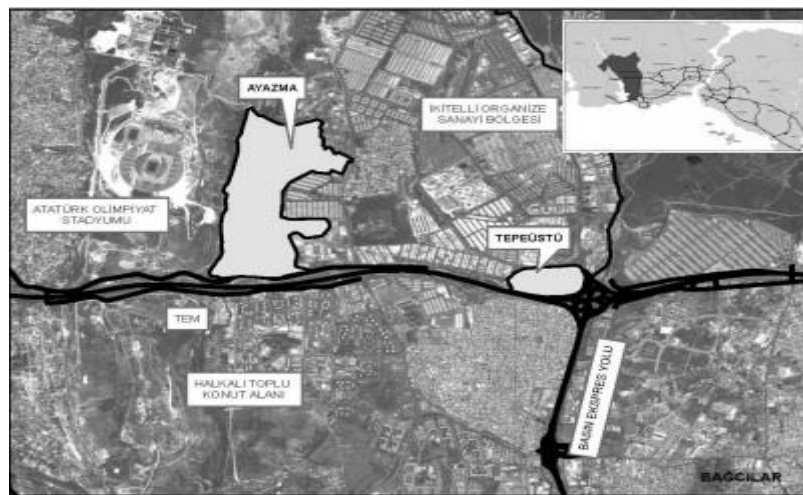
Fotoğraf 1:Fener – Balat Rehabilitasyon
Örneği 1.¹⁶⁶

Fotoğraf 2: Fener – Balat Rehabilitasyon Programı
Programı Örneği 2.¹⁶⁷

2.7.2.2. Küçükçekmece Ayazma- Tepeüstü Projesi

2004 yılında başlayan Küçükçekmece Ayazma – Tepeüstü Kentsel Dönüşüm Projesi, özellikle 1970’li yılların beraberinde getirdiği göç hareketi ile oluşmuş olan Ziya Gökalp Mahallesi Ayazma Mevkii ve Mehmet Akif Mahallesi Tepeüstü Mevkii gecekondu alanlarını kapsayan bir projedir. Proje; altyapısız, plansız, yoğun bir sosyal dışlanmanın yaşandığı, donatı alanlarının bulunmadığı gecekondu bölgelerinin dönüşümünü hedeflemektedir.¹⁶⁸

Şekil 1: Ayazma ve Tepeüstü Bölgelerinin Yakın Çevre Dinamik İlişkileri ¹⁶⁹

¹⁶⁶ Resim 1 görseli Fatih Belediyesi internet sitesine ait Fener- Balat Rehabilitasyon Programı sayfasından alınmıştır. <http://www.fatih.bel.tr/icerik/1156/fener-balat-semtlerinin-rehabilitasyon-projesi/> (06.02.2017)

¹⁶⁷ Fatih Belediyesi, Fener-Balat Rehabilitasyon Programı. <http://www.fatih.bel.tr/icerik/1156/fener-balat-semtlerinin-rehabilitasyon-projesi/> (06.02.2017)

¹⁶⁸ S. Turgut, E. Ceylan, “a.g.m.”, s.29

Yukarıda ki görselden de görüldüğü gibi dönüşüm alanının batısında Olimpiyat Stadı, doğusunda İstanbul için önemli bir bölge olan Organize Sanayi Bölgesi, kuzeyinde toplu konut alanları, güneyinde ise TEM Otoyolu bulunmaktadır. Alanın Olimpiyat Köyü'ne komşu olması, Atatürk Olimpiyat Stadı ve Olimpiyat Köyü ile birlikte bir bütün olarak ele alınmasını ve bu bağlamda bölgenin boşaltılarak temizlenmesini gündeme getirmiştir.¹⁷⁰

Hazırlık ve başlangıç, proje gelişim ve uygulama olmak üzere üç temel etaptan oluşan projenin ana amacı, sorunlu bölgenin iç ve dış dinamikler dikkate alınarak değerlendirilmesi, yasal, çağdaş ve yüksek yaşam standardına sahip bir yaşam alanının oluşturulmasıdır.¹⁷¹ Projenin çıkış noktasındaki temel kabuller şunlardır;¹⁷²

- Deprem riski gerçeği nedeniyle güvenli yaşam alanları oluşturmak
- Yasadışı bir yapılaşma ile oluşan bölgelerin ıslahını sağlamak
- Bölge sakinlerinin sosyal projelerle desteklenmesini sağlamak ve böylelikle sosyal kalkınmaya destek olmak
- Atatürk Olimpiyat Stadı çevresinde yapılması düşünülen Olimpiyat Köyü için kapsamlı bir planlama gerçekleştirmek
- İlçenin bütününde bir pilot uygulama oluşturmak amacıyla süreci olumlu yönde etkileyecek bir "bayrak proje" planlamak ve hayata geçirmek

Proje kapsamında TOKİ, İBB ve Küçükçekmece Belediyesi arasında üçlü bir protokol imzalanmıştır. İBB üst kademe belediyeyi temsil ederken, Küçükçekmece Belediyesi alt kademe belediyesi olarak projenin uygulayıcısı konumundadır. TOKİ ise kaynakların sağlanmasında görev almış ve bölge halkının yerleşeceği yeni konutların yapımını yürütmüştür. Proje sürecinde yerleşim yeri sakinleri Bezirganbahçe'ye taşınmaya başlamış, terk edilen alanlar ise yıkılarak temizlenmiştir.¹⁷³

2.7.2.3. Sulukule Kentsel Yenileme Projesi

Neslişah ve Hatice Sultan Mahalleleri ya da yaygın olarak bilinen ismi ile Sulukule, İstanbul'un Fatih ilçesinin kuzeybatısında yer almaktadır. İlçenin batısında

¹⁶⁹ Görsel; Sırma Turgut, Eda Çaçtaş Ceylan'a ait "Gecekondu Alanlarında Kentsel Dönüşüm Uygulamasına Bir Örnek: Küçükçekmece/ Ayazma- Tepeüstü Kentsel Dönüşüm Projesi" isimli makaleden alınmıştır. s.30.

¹⁷⁰ S. Turgut, E. Ceylan, "a.g.m.", s.29

¹⁷¹ M. Kömürcüoğlu, "a.g.t.", ss.267-268.

¹⁷² S. Turgut, E. Ceylan, "a.g.m.", s.29.

¹⁷³ M. Kömürcüoğlu, "a.g.t." s.268.

Zeytinburnu, kuzeybatısında ise Eyüp ilçeleri yer almaktadır. Ayrıca ilçenin kuzeyinde Haliç'e, doğusunda ve güneyinde de Marmara Denizi'ne kıyısı bulunmaktadır.¹⁷⁴

İstanbul'un UNESCO tarafında Dünya Miras Listesi'ne alınmasının en büyük nedenlerinden biri Kara Surları'dır. Kara Surları ise Sulukule mahallesinin hemen yanında bulunmaktadır. Bu durum ise çöküntü bölgesi haline gelen Sulukule bölgesinin dönüşümünü gerekli kılmaktadır.¹⁷⁵

Dünya tarihinde Roman toplumunun ilk yerleşim yeri olarak kabul edilen Sulukule, geçmişten bugüne dans ve eğlencenin merkezi olarak öne çıkmıştır. Zamanla eğlence evlerinin kapatılması ile nüfusun çoğunluğunu oluşturan müzisyenler ve onların aileleri işsiz kalmış ve bölgenin ekonomisi hızla gerilemeye başlamıştır. Bölgenin gençleri arasında uyuşturucu kullanımı, hırsızlık ve yasa dışı faaliyetler yaygınlık göstermeye başlamıştır. Sonuç olarak, Sulukule eski renkli dokusunu kaybetmiş, unutulmuş ve dışlanmış.¹⁷⁶

Sulukule Yenileme Projesi ile bölgede gerçekleştirilmek istenen sekiz hedef bulunmaktadır. Bunlar;¹⁷⁷

- Dünya mirasını korumak
- Yaşayan kültürü koruma altına almak
- Bölgenin tarihi dokusunun sürdürülebilirliğini sağlamak
- Fiziksel çöküşü durdurmak
- Bölgenin ekonomik ve iktisadi gelişimini sağlamak
- Kültürel dokuyu koruyarak kentsel bütünleşmeyi arttırmak
- Yaşam koşullarını iyileştirerek yaşam kalitesini arttırmak
- Katılımı sağlamak

Sulukule projesi kamu- kamu ortaklığına dayalı bir projedir. Bu bağlamda Fatih Belediyesi, TOKİ ve Büyükşehir Belediyesi arasında 2005 yılında bir protokol imzalanmıştır. Bu protokol daha sonra 2006 yılında geliştirilerek yenilenmiştir. 12 ada ve 354 parselden oluşan ve yaklaşık olarak 90000 metrekarelik alana denk gelen yenileme alanı için özel bir planlama bürosu tarafından bir proje hazırlanmıştır. Bu

¹⁷⁴ Nilüfer Kart Aktaş, Muhibe Aslı Alp, "Kentsel Dönüşümün Kent Peyzajına Etkisi: Sulukule Örneği", 2014, 2nd International Symposium on Environment and Morality (ISEM2014), ADIYAMAN, 24-26 Ekim 2014, vol.1, no.1, s.1061.

¹⁷⁵ N. Aktaş, M. Alp, "a.g.m.", s.1061.

¹⁷⁶ Özlem Güzey, "Sulukule'de Kentsel Dönüşüm: Devlet Eliyle Soylulaştırma", *Mimarlık Dergisi*, S.346, Mart- Nisan 2009, Ankara.

¹⁷⁷ Tolga İslam, Zeynep Enlil, "5366 Sayılı Yasa Merkezli Dönüşüm ve Sulukule Örneği: Belediye'nin Hedefleri ve Yaşanan Gerçeklik", Dilek Özdemir (derleyen), *Kentsel Dönüşümde Politika, Mevzuat, Uygulama: Avrupa Deneyim, İstanbul Uygulamaları*, Nobel Yayınları, Ankara 2010, s.321.

proje mevcut binaların tamamen yıkılmasını ve yerlerine TOKİ tarafından yeni binaların inşa edilmesini ayrıca yapılan konutların yanında otel, okul ve kültürel tesislerin de bulunmasını ön görmüştür. Belediye ve TOKİ arasındaki protokole göre dönüşüm alanındaki mülk sahiplerine 15 yıla kadar inşaat maliyetleri ile evlerin güncel değerleri arasındaki farkı ödemeleri şartıyla inşa edilecek olan yeni evlere sahip olma imkanı verilmiştir. Bölgede yaşayan kiracılara ise 15 yıla kadar taksitle ev sahibi olma hakkı verilmiştir.¹⁷⁸

Fotoğraf 3: Kentsel Dönüşüm Projesi Öncesi Sulukule.¹⁷⁹

Fotoğraf 4: Kentsel Dönüşüm Projesi Sonrasında Sulukule.¹⁸⁰

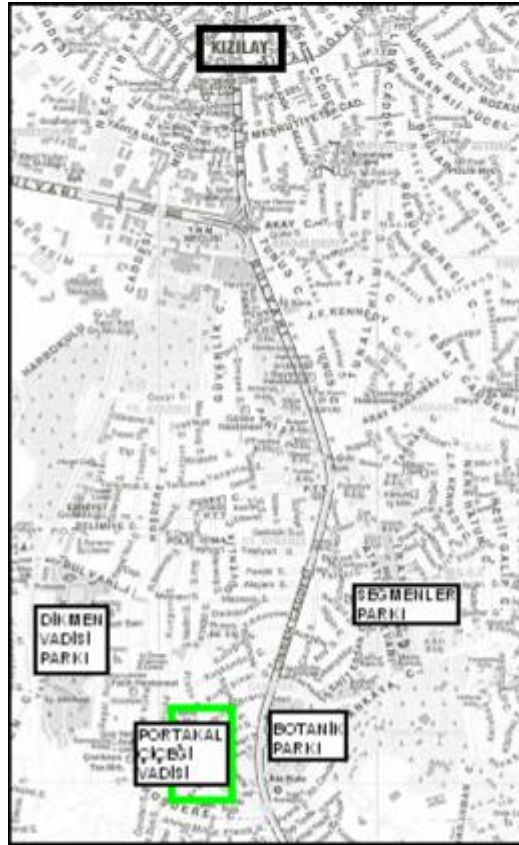
¹⁷⁸ T. İslam, Z. Enlil, "a.g.m.", ss.318-319.

¹⁷⁹ Görsel, Fatih Belediyesi internet sitesi ait Neslişah ve Hatice Sultan Mahalleleri (Sulukule) Yenileme Alanı sayfasından alınmıştır. <http://www.fatih.bel.tr/icerik/1155/neslisah-ve-hatice-sultan-sulukule-mahalleleri-yenileme-projesi/> (08.02.2017)

¹⁸⁰ Fatih Belediyesi, <http://www.fatih.bel.tr/icerik/1155/neslisah-ve-hatice-sultan-sulukule-mahalleleri-yenileme-projesi/> (08.02.2017)

2.7.2.4. Ankara Portakal Çiçeği Vadisi Kentsel Dönüşüm Projesi

Portakal Çiçeği Vadisi, büyük bir bölümü kamunun hâkimiyetinde olan ve bir bölümü yeşil alan diğer bölümü ise iskâna müsait olmayan bir kentsel alan iken, yapılan planlamalar sonucunda kentsel arsaya dönüşmüştür. Dönüşüm sürecinde artan şahıs mülkiyeti ile birlikte inşaat emsali de artmaya başlamıştır.¹⁸¹ Zaman içerisinde kaçak yapılaşmanın kendini göstermesi ile birlikte vadi, gecekondulaşma baskısı altında olan bir alan haline dönüşmüştür. 1984 yılında çıkarılan “Büyük Kentlerin Yönetimi” hakkındaki kanunun kurulmalarına sebep olduğu ilçe belediyeleri ile imar affı yasası birbiri ile karışınca kontrolsüz kentleşme önü alınamaz bir hal almıştır. Bu sürecin sonunda imar hakları kaldırılmış ve yeşil alan projesi çizilerek kamulaştırma kararı alınmıştır. Ancak dönemin belediye yönetimi ile kaynak yetersizliği nedeniyle bu kamulaştırmayı gerçekleştirememiş ve yeni proje arayışı içine girmişlerdir.¹⁸²

Şekil 2: Portakal Çiçeği Vadisinin Ankara Kent Planındaki Konumu.¹⁸³

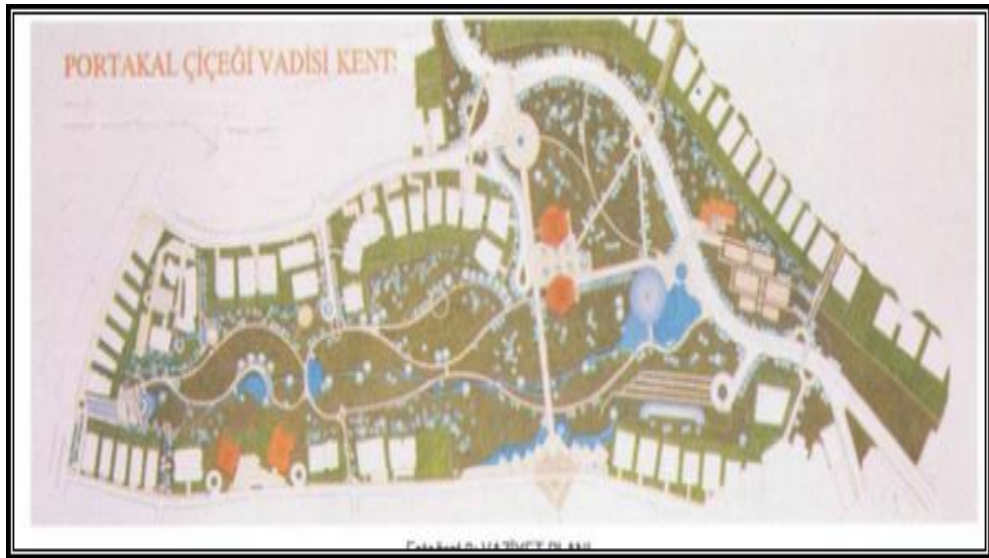
¹⁸¹ Armağan Sarpkaya, *Bir Kentsel Dönüşüm İronisi: Osmaniyede Yapılan Yeni Toplu Konut Uygulamaları*, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Adana 2011, s.28.

¹⁸² Tahsin Yılmaz, *Büyükesat Vadisi'nin Kent Peyzağı ve Tasarımı Kapsamında İncelenmesi*, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara 2008, ss.9-10.

¹⁸³ Görsel, A. Uslu ve L. Yetim' e ait “Çağdaş Kentsel Çevre Yaratma Çabalarına Bir Örnek: Ankara/ Portakal Çiçeği Vadisi Kentsel Dönüşüm Projesi” isimli makaleden alınmıştır. s. 171.

Portakal Çiçeği Vadisi projesi, gecekonduların istila ettiği vadi alanını, sınırları içerisinde bulunduğu başkente yaraşır çağdaş, yeşil bir kentsel alan haline getirmeyi amaçlayan kentsel dönüşüm projesidir.¹⁸⁴ Proje ile ;¹⁸⁵

- Ankara'ya çağdaş ve kentsel anlamda standartları çok daha yüksek olan bir alan kazandırmak,
- Belediyenin kaynak ayırmadığı, kendi kaynağını kendi yaratan bir projenin hayata geçirilmesi,
- Arsa sahiplerinin daha önce aldıkları imar hakları karşılığında proje kapsamında yapılacak konutlardan mülk edinebilmelerini sağlamak amaçlanmıştır.

Şekil 3: Ankara Portakal Çiçeği Vadisi Kentsel Dönüşüm Projesi¹⁸⁶

Proje PORTAŞ A.Ş., Ankara Büyükşehir Belediyesi, Girişimciler ve Arsa Sahiplerinin katılımıyla hayata geçirilmiş ve etap etap uygulamaya konmuştur. Arsa sahipleri, gecekondularda yaşayan halk, dönüşüm bölgesinde yaşayan halk ve belediye bu projeden etkilenen gruplar olmuşlardır. Proje ile birlikte vadiye yaratılacak değer in uzlaşma şartıyla arsa sahipleri ile paylaşımı öngörülmüştür. Projenin birinci etabında 70 ile 400 metrekare arasında değişen 68 adet konut, ikinci etabında ise 112 adet konut inşa

¹⁸⁴ A. Uslu, L. Yetim, “Çağdaş Kentsel Çevre Yaratma Çabalarına Bir Örnek: Ankara/ Portakal Çiçeği Vadisi Kentsel Dönüşüm Projesi”, *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 3(2), Tekirdağ 2006, s.171

¹⁸⁵ A. Uslu, L. Yetim, “a.g.m.”, s.174.

¹⁸⁶ Görsel, A. Uslu ve L. Yetim’ e ait “Çağdaş Kentsel Çevre Yaratma Çabalarına Bir Örnek: Ankara/ Portakal Çiçeği Vadisi Kentsel Dönüşüm Projesi” isimli makaleden alınmıştır. s. 173.

edilmiştir.¹⁸⁷ Ayrıca projede, vadi ve kent seyir teraslarına, gölet ve şelalelere, mini futbol, basketbol ve tenis sahalarına, kapalı otoparklara yer verilmiştir.¹⁸⁸

2.7.2.5. Ankara Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm Projesi

Ankara Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm Projesi projesinin sahip olduğu en önemli özellik, inşa edilecek konut adedi ve kapsadığı alan bakımından dünyanın en büyük kentsel dönüşüm projesi olmasıdır. Proje, Ankara’ da bulunan Derbent, Üreğil, Araplar, Dostlar, Köstence, Dutluk, Büyükkayaş ve Tepecik mahallelerinin tamamı ile Boğaziçi, Şirintepe, Akşemsettin, Yeşilbayır, Şahapgüler, Küçükkayaş mahalleleri olmak üzere 14 mahalleyi kapsamaktadır. Ankara Büyükşehir Belediyesi, TOKİ ve Mamak Belediyesinin işbirliğinde yürütülen proje 11 etapta oluşmakta ve 7.000.000 metrekare alanı kapsamaktadır.¹⁸⁹

Proje kapsamında bölgedeki ev sahipleri, Mamak Tapu Müdürlüğü’nde tapu devrini yapıp, Mamak Belediyesi’nde vergi ilişkilerini sona erdirdikten sonra hak sahiplerine alacak bedelleri ödenmektedir. Ayrıca, 11 etapta oluşan projenin ikinci ve üçüncü etapları dışında diğer etaplarda tesisi bulunan tapulu hak maliki ve tapu tahsis belgesi bulunan hak sahipleriyle konut sözleşmesi yapıldıktan sonra, kişilerin boş konutlarını belediyeye teslim etmeleri ile birlikte 2016 yılı için aylık 401 TL kira bedeli alma imkânları bulunmaktadır. Yine bu kişiler kira yardımı yerine Büyükşehir Belediyesi’nden lojman tahsisi isteğinde de bulunabilmektedirler.¹⁹⁰

Proje ile birlikte 8715 hak sahibiyle uzlaşma sağlanarak 4393 gecekondun yıkılmış ve 3891 konut ise sahiplerine teslim edilmiştir. Bölgedeki tapusu ve tahsis belgesi olmayan vatandaşlara ise Büyükşehir Belediyesi tarafından Kusunlar’da 1374 konut teslim edilmiştir. Ayrıca valilik tarafından 1376, TOKİ tarafından ise 1482 konut düşük gelirli vatandaşlara tahsis edilmiştir.¹⁹¹

¹⁸⁷ S. Demirkıran, “a.g.t.” s.23.

¹⁸⁸ A. Uslu, L.Yetim, “a.g.m.”, s.174.

¹⁸⁹ T.C. Mamak Belediyesi Resmi İnternet Sitesi, Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm Projesi, <http://www.mamak.bel.tr/yeni-mamak-kentsel-donusum-projesi.aspx> (11.02.2017)

¹⁹⁰ T.C. Mamak Belediyesi, <http://www.mamak.bel.tr/yeni-mamak-kentsel-donusum-projesi.aspx> (11.02.2017)

¹⁹¹ T.C. Mamak Belediyesi, <http://www.mamak.bel.tr/yeni-mamak-kentsel-donusum-projesi.aspx> (11.02.2017)

Fotoğraf 5: Mamak Kentsel Dönüşüm Projesi Öncesi¹⁹²

Fotoğraf 6: Mamak Kentsel Dönüşüm Projesi Sonrası¹⁹³

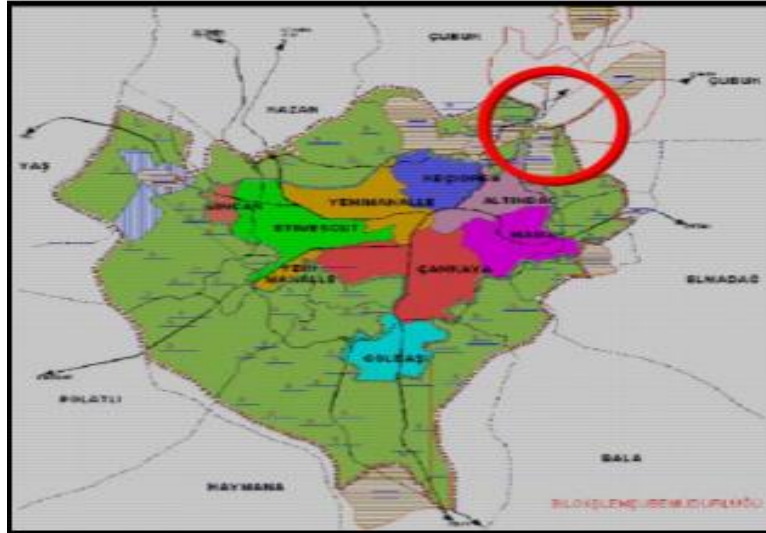
2.7.2.6. Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi

Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi, protokol yolu üzerinde bulunmakta ve Esenboğa havaalanına 13 km, Ankara kent merkezine ise 10 km mesafededir. Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi Kanunu ile proje alanı 3.989.000 metrekare olarak belirlenmiştir.¹⁹⁴

¹⁹² T.C. Mamak Belediyesi, <http://www.mamak.bel.tr/yeni-mamak-kentsel-donusum-projesi.aspx> (11.02.2017)

¹⁹³ T.C. Mamak Belediyesi, <http://www.mamak.bel.tr/yeni-mamak-kentsel-donusum-projesi.aspx> (11.02.2017)

¹⁹⁴ Esra Bayulu, *Kuzey Ankara Girişi (Protokol Yolu) Kentsel Dönüşüm Projesinin Peyzaj Mimarlığı Açısından İrdelenmesi*, Bartın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Nisan 2009, Bartın, s.51.

Şekil 4: Proje Alanının Kent Planı İçindeki Yeri.¹⁹⁵

1950’li yıllarda kullanıma açılan Esenboğa Havaalanı, kentin gelişimine katkı sağlamış ve Ankara’nın kuzey bölgesinin önemini arttırmıştır. Bu anlamda Ankara’nın Esenboğa havaalanının olduğu girişi kentin ana girişi olma rolünü üstlenmiştir. Havaalanı faktörü nedeniyle bu girişi yerli ve yabancı diplomatların, ticaret sektörünün ve turistlerin yoğun olarak kullanması ile birlikte, Esenboğa Havaalanından başlayıp Pursaklar, Dışkapı, Çankırı kapısı ile Ulus’tan geçerek, Kızılay ve Bakanlıklar sitesini takip eden devamında ise Çankaya köşküne kadar uzanan yol “Protokol Yolu” olarak adlandırılmıştır. Ancak 1970’li yıllara gelindiğinde gecekondulaşma ile başlayan çarpık kentleşme, bölgenin fiziksel ve estetik görüntüsünü bozmuştur, bu dönemde yapılan çalışmalar tam anlamıyla etkili bir sonuç verememiştir.¹⁹⁶

04.03.2004 tarihinde çıkartılan kanun ile Ankara için büyük bir öneme sahip olan Protokol Yolu’nun düzenlenmesi ve bu bölgenin daha sağlıklı bir hal alması amaçlanmış ve uygulama yetkisi Ankara Büyükşehir Belediyesi’ne verilmiştir. Büyükşehir Belediyesi ise TOKİ işbirliğinde uygulamayı hayata geçirmiştir.

Projenin geniş bir alanı kapsamaması projenin uygulama işlemlerinin rahat bir şekilde yürütülememesi sorununu ortaya çıkarmıştır. Ayrıca proje alanında bulunan 10.500 adet konutun tahliye edilmesi, bu konutlarda yaşayan bölge sakinlerinin taşınması ve onlara kiralık ev bulunması gibi sorunlar projenin tek bir kalemde idare

¹⁹⁵ Görşel, Esra Bayulu’ya ait “Kuzey Ankara Girişi (Protokol Yolu) Kentsel Dönüşüm Projesinin Peyzaj Mimarlığı Açısından İrdelenmesi” isimli yüksek lisans tezinden alınmıştır. s.51.

¹⁹⁶ Hakan Zeydanlı, *Kentsel Dönüşüm Projeleri ve Kuzey Ankara Kent Girişi Projesi*, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ocak 2007, İstanbul, ss.80-81.

edilemeyeceğini göstermiş ve proje Karaören - Pursaklar ile Keçiören- Altındağ olmak üzere iki etaba ayrılmıştır.¹⁹⁷

Şekil 5: Proje Etap Alanları¹⁹⁸

Kuzey Ankara Girişi'nin düzenlenmesini ve böylelikle kentin önemini arttırmayı amaçlayan projenin edindiği temel ilkeler şunlardır;¹⁹⁹

- Sürdürülebilir bir gelişimin sağlanması ve dönüşüm hedefi
- Klasik bir yapılaşmanın yerini modern yapılaşmanın alması
- Kent girişlerinde modern bir imajın sağlanması ve kentin yaşam kalitesi ve mekân konforunun artırılması
- Geleneksel mimari dokunun, kültürel değer ve yaşam biçiminin fiziki çevre ile gelecek nesillere aktarılması
- Gelişen teknoloji yardımıyla yapı konforunun ve dayanıklılığının artırılması
- Program- Plan- Proje ve uygulama teknikleri yardımıyla kamu kaynaklarının rasyonel kullanımının sağlanması
- Altyapı, üstyapı ve yapı ile paket proje uygulama bütünlüğünün büyükşehir belediyesi kontrolünde sağlanması
- Estetik bir görünümün kazandırılması

¹⁹⁷ Ö. Yüksel, "a.g.t." s.84.

¹⁹⁸ Görsel, Esra Bayulu'ya ait "Kuzey Ankara Girişi (Protokol Yolu) Kentsel Dönüşüm Projesinin Peyzaj Mimarlığı Açısından İrdelenmesi" isimli yüksek lisans tezinden alınmıştır. s.54.

¹⁹⁹ H. Zeydanlı, "a.g.t.", s.107.

- Jeolojik olarak sakıncalı olan bölgelerin tavsiyesi ve yeşil alanlara dönüştürülmesi

Proje kapsamında yapılan yaşam alanları için alışveriş merkezleri, mini market ve büfeler, yarı açık pazar yerleri düşünülmüş, konutların merkezi bölgelerinde aktivite alanları oluşturulmuştur. Bölge sakinlerine alışveriş, fitness, açık yüzme havuzu ve spor gibi sosyal aktivite imkânları sunulmuştur. Eğitim kurumları, sağlık kurumları ve camiler proje kapsamında yer verilen diğer yapılar olmuştur.²⁰⁰

Fotoğraf 7: Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi Öncesi.²⁰¹

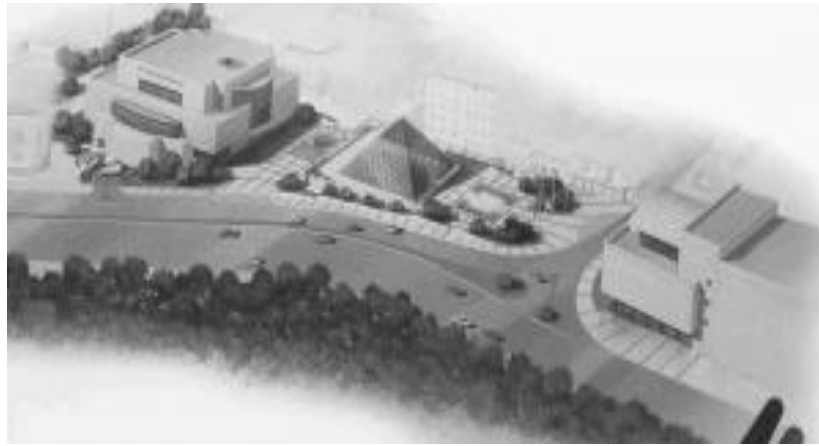
Fotoğraf 8: Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi Sonrası.²⁰²

²⁰⁰ H. Zeydanlı, “a.g.t.”, s.106.

²⁰¹ Görsel, Esra Bayulu’ya ait “Kuzey Ankara Girişi (Protokol Yolu) Kentsel Dönüşüm Projesinin Peyzaj Mimarlığı Açısından İrdelenmesi” isimli yüksek lisans tezinden alınmıştır. s. 55.

2.7.2.7. Bursa Zafer Meydanı Projesi

Bursa’da 1996 – 2000 yılları arasında hayata geçirilen Zafer Meydanı projesi ile kentin merkezinde bir meydan ve alışveriş merkezinin inşa edilmesi planlanmıştır. Proje planına göre alışveriş merkezi yer altına inşa edilecek, yer üstünde ise halka açık bir medyan düzenlemesi yapılacaktır.²⁰³ Bursa için stratejik bir öneme sahip olan alanın kente kazandırılması ve proje kapsamında kamu- özel sektör-arsa sahibi işbirliğinin sağlanması projenin en temel amaçlarıdır.²⁰⁴

Şekil 6: Zafer Meydanı Projesi²⁰⁵

Kamu-özel sektör-arsa sahibi işbirliğinde kente daha modern bir yapı kazandırmayı amaçlayan projenin benimsediği uzlaşma ilkeleri şunlardır;²⁰⁶

- Hisseleri oranında arsa sahiplerinin yapılacak yatırımlardan pay almaları.
- Arsa sahiplerinin, yatırımın serbest piyasa koşullarında değerlendirilmesi için Belediye Başkanı’na vekâlet vermeleri.
- Projenin uygun olması amacıyla mevcut itfaiye binasının da projeye dâhil edilmesi.
- Yapılacak alışveriş merkezinin yerin altında olması, yerin üstünün ise Bursalıların kullanabileceği bir meydan olarak tasarlanması.

²⁰² Görsel, T.C. Toplu Konut Başkanlığı İdaresi web sitesinden alınmıştır. <http://www.toki.gov.tr/uygulama/kentsel-yenileme/kentsel-yenileme> (13.02.2017)

²⁰³ Mahmoud M. J. Abuawad, *Kentsel Dönüşüm Kapsamında Fikirtepe’de Karşılaşılan En Önemli Problemlerin İncelenmesi*, İstanbul Aydın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Aralık 2015, İstanbul, s.35.

²⁰⁴ G. Kara, “a.g.m.”, s.5.

²⁰⁵ Görsel, A. Faruk Göksu’nun “Kent Planlamada Yenilikçi Uygulama Araçları (İFT, İHTR., Menkulleştirme) isimli makalesinden alınmıştır. s.3.

²⁰⁶ A. Faruk Göksu, “Kent Planlamada Yenilikçi Uygulama Araçları (İFT, İHTR., Menkulleştirme)”, “Şehircilikte Reform: Kentsel Dönüşüm Yaklaşımları”, 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 27. Kolokiyumu – Mersin, s.3.

Fotoğraf 9: Zafer Meydanı Projesi Yapım Aşaması 1.²⁰⁷

Fotoğraf 10: Zafer Meydanı Projesi Yapım Aşaması 2.²⁰⁸

Fotoğraf 11: Zafer Meydanı Projesi Sonrası.²⁰⁹

²⁰⁷ <https://www.pinterest.se/pin/515240013599376151/> (14.02.2017)

²⁰⁸ <http://v2.arkiv.com.tr/p9262-bursa-zafer-plaza-alisveris-merkezi.html> (14.02.2017)

²⁰⁹ <http://v2.arkiv.com.tr/p9262-bursa-zafer-plaza-alisveris-merkezi.html> (14.02.2017)

2.7.3. Türkiye’deki Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının Değerlendirilmesi

Türkiye’de kentsel dönüşüm projelerine getirilen en temel eleştirilerden biri halkın katılımının tam anlamıyla sağlanamadığı yönündedir. Hayata geçirilen projelerde halkın katılımının sağlanması, halkın fikirlerinin alınması amaçlanmış olsa da bu durum bölge sakinlerinin süreç hakkında bilgilendirilmesi ile sınırlı kalmıştır.

Ankara Dikmen Vadisi Projesi ve Fener-Balat Kentsel Dönüşüm Projeleri sırasında yaşanan yönetim değişikliği ve bunun beraberinde getirdiği sonuçlar ise kentsel dönüşüm sürecine yönelik bir diğer eleştiriyi oluşturmaktadır. Değişen yönetim ve rant kaygısı ile inşa edilen konutlara daha çok üst-orta sınıfın yerleşmesi ile birlikte bölgede dar gelirli yerel halk ve üst- orta sınıf arasında yaşanan bir uyumsuzluk oluşmuş ve bu durum ilerleyen zaman içerisinde dar gelirli bölge sakinlerinin göç etmesine sebebiyet vermiştir. Üst- orta sınıf ise bölgenin yeni sakinleri haline gelmiştir. Ayrıca yönetimin değişmesi, dönüşüm projesini sekteye uğratmış bu durum ise bölge sakinlerinin güvenlerinin kırılmasına neden olmuştur.²¹⁰

Yine planlama aşamasında yetki ve sorumluluklarda yaşanan kopukluklar süreci olumsuz yönde etkilemektedir. Proje kapsamında yetkilendirilmiş olan kurumlar arasında aykırılık ya da kopuklukların olması projenin yavaşlamasına ve hedeflerinden uzaklaşmasına neden olmaktadır. Bu durumun yaşandığı örneklerden birini Ayazma-Tepeüstü Kentsel Dönüşüm Projesi oluşturmaktadır.²¹¹ Kentsel dönüşüm projeleri kapsamında yaşanan bir diğer kopukluk ise yerel uygulamalar ve uluslararası politikalar arasında yaşanmaktadır. Planlama politikalarının yetersizliği nedeniyle ulusal düzeyde, kısıtlı fiziksel planlama yaklaşımı sonucu ortaya çıkan parçacı uygulamalarla ise yerel düzeyde kendini gösteren sorun bu özelliği nedeniyle çift yönlü bir yapıya sahiptir.²¹²

Fener-Balat örneğinde eleştirilen bir diğer konu kapsamlı bir kentsel iyileştirme çalışmasının yapılmamasıdır. Yapılan çalışmalar kendi arasında bir bütünlük oluşturmamakta, tekil restorasyon çalışmaları ön plana çıkmaktadır.

Sulukule kentsel dönüşüm projesinde bölge sakinleri ya dönüşüm öncesinde başka bir yere taşınmak zorunda kalmış ya da uygulanması planlanan kentsel dönüşüm projelerinin bölge halkının yaşam koşullarına uygun olmaması nedeniyle yaşam

²¹⁰ Miray Gür, *Kentsel Dönüşüm Uygulamasında Yaşam Kalitesi Araştırması Ve Kavramsal Bir Model Önerisi: Bursa Doğanbey Örneği*, Uludağ Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Bursa, 2014, s.87

²¹¹ Sırma R. Turgut, Eda Çağtaş Ceylan, “Gecekondu Alanlarında Kentsel Dönüşüm Uygulamasına Bir Örnek: Küçükçekmece / Ayazma-Tepeüstü Kentsel Dönüşüm Projesi”, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, C.18, S.3, Temmuz 2009, s.49

²¹² Esra Kütük İnce, “*Kentsel Dönüşümde Yeni Politika, Yasa Ve Eğilimlerin Değerlendirilmesi “Kuzey Ankara Girişi (Protokol Yolu) Kentsel Dönüşüm Projesi”*”, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006, s.175.

alanlarını terk etmişlerdir. Bu durum ise bölge halkının yeni yaşam alanlarına alışmalarını engellemiş ve aidiyet hissini olumsuz yönde etkilemiştir.²¹³ Taşınarak yaşam alanlarını terk eden bölge sakinleri, yeni yaşamlarında adaptasyon sorunu yaşamakta ve yeni yaşam koşullarına alışmamaktadırlar. Bu durum ise bölge sakinlerinin kentsel dönüşüm uygulamalarına karşı tepkili olmalarına sebebiyet vermektedir.²¹⁴

Son olarak hayata geçirilen uygulamalar, bölge sakinlerinin yaşam kalitesini arttırmaya yönelik çalışmaların sınırlı kalması nedeniyle de pek çok eleştirinin odağı olmaktadır. Projeler kapsamında sağlıklı ve modern binalar inşa edilirken, bölge sakinlerinin yaşamlarını kolaylaştıracak, yaşam kalitelerini ve yaşamdan memnuniyetleri arttıracak düzenlemeler tam anlamıyla yapılmamaktadır.

Bölümün genel sonucu olarak, Sanayi Devrimi ile birlikte kentlerin köhneleşmiş alanlarının düzenlenmesi amacıyla ortaya çıkan kentsel dönüşüm kavramı, tarihsel bağlamda farklı ülkelerin gereksinimleri nedeniyle çeşitlilik göstermiştir. Kentsel dönüşüm uygulamalarının yıkıcı, tahrip edici sonuçlarının artmasıyla birlikte başlangıçta sadece köhneleşmiş kentsel alanların düzenlenmesi anlamını taşıyan ve fiziksel bir planlama çerçevesinde ele alınan kentsel dönüşüm kavramı çok aktörlü bir yapı haline gelmiş ve bu kavrama sosyo-ekonomik, çevresel, yönetsel ve yasal anlamlar yüklemiştir.

Yukarıda bahsedilenlere paralel olarak ülkemizde de kentsel dönüşüm süreci toplumsal, ekonomik ve yasal boyutlar göz ardı edilerek sadece fiziksel mekânların dönüşümü olarak kendini göstermiştir. 1999 yılında yaşanan Marmara depremi ile birlikte kentsel dönüşüm uygulamaları afet odaklı uygulamalar haline dönüşmüştür. 6306 sayılı Yasa ile afet yönetim döngüsünün sakınım aşamasına odaklanılmış, afet sonrası uygulamalar yerine afet öncesi alınması gereken tedbirler önem kazanmış ve kentsel dönüşümün yasal boyutu meşru hale gelmiştir.

Kentlerin gelişiminde ciddi bir öneme sahip olan kentsel dönüşüm uygulamaları kapsamında sadece konutlara yönelik projelerin belirlenmesinden ziyade dönüşüm bölgesinde yaşanan olumsuz koşulların iyileştirilmesi, riskli bölgelerde gereken önlemlerin alınması, kentsel yaşam kalitesinin yükseltilmesi, bölge sakinlerinin yaşam

²¹³ Miray Gür, "a.g.tz", s.88.

²¹⁴ Esra Kaban, "*Kentsel Dönüşüm Ve İstanbul' un İlk Kentsel Dönüşüm Uygulama Projesi – Sulukule Örneği*", İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2011, s.65.

memnuniyetlerinin arttırılması büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda çalışmanın bundan sonraki başlığı kentsel yaşam kalitesi kavramını tartışacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KENTSEL YAŞAM KALİTESİ

3.1. Kalite Kavramı

Kalite kavramının kökeni, Latince 'de “nasıl oluştuğu” anlamına gelen “Qualis” kelimesine dayanmaktadır. Bu kavramın geçmişi M. Ö. 2105 yılı Hammurabi kanununa kadar uzanmaktadır. Hammurabi kanunlarına göre bir inşaat ustası ortaya çıkaracağı evi sağlam yapmak zorundadır. Burada sağlam yapma zorunluluğundaki kasıt ilgili evin kaliteli olması gerektiğini ortaya koymaktadır. İlerleyen zamanlarda ise kalite kavramı kendini ziraat alanında göstermiş ve insanların daha iyi olanı tercih etmesiyle anlam kazanmıştır. Bunun yanında el sanatları alanında ise ustalık mahareti daha yüksek olan ve daha iyi daha özenli eserler ortaya çıkaran ustalar tercih edilerek kalite ve kalitesizlik ortaya konmuştur.²¹⁵

19. yüzyılın başlarında İngiltere’de başlayan, devamında ise sırasıyla Avrupa’ya ve dünyanın geri kalanına yayılan Sanayi Devrimi ile birlikte kalite kavramı modern anlamına kavuşmuştur. 20. yüzyılın ikinci yarısına doğru üretim teknolojilerinin ve buna bağlı olarak mühendisliklerin gelişmesi ile kalite kavramına yönelik endüstriyel bakış açıları kendini göstermeye başlamıştır. Günümüzde ise kalite kavramı kıyasıya bir yarışın yaşandığı rekabet ortamında yarışın kazananını belirleyen önemli bir öğe konumundadır.²¹⁶

Çok kapsamlı ve geniş bir içeriğe sahip olan kalite kavramının sahip olduğu bu özellik nedeniyle herkesin hakkında aynı fikir ve görüşlere sahip olacağı salt bir tanımı yoktur. Kalite kavramının niteleyici bir mefhum olması bu kavramın birden fazla tanıma sahip olmasına neden olmakta ve kalite kavramı ile anlatılmak istenen şeyler değiştikçe bu kavramın farklı tanımları ortaya çıkmaktadır. Bu tanımlar yanlış olmamakla beraber birbirlerine göre bir takım eksiklikler taşımaktadırlar. Tüm bunların yanında sabit bir tanıma sahip olmamakla birlikte genel kabul görmüş ve yaygın olarak kullanılan bazı kalite tanımlamaları mevcuttur.²¹⁷

²¹⁵ Adem Yavuz Ekşioğlu, *Kentsel Yaşam Kalitesi ve İstanbul Örneği*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2011, s.6.

²¹⁶ Fatih Güzel, Fahri Kurşunel, “Kalite Maliyetleri ve Veri Kalitesi”, *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Üniversitesi Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, S.29, Nisan 2015, s.283.

²¹⁷ A. Ekşioğlu, “a.g.tz.”, s.7.

Burt'a göre kalite, ihtiyaçların karşılanabilmesi için imkân yaratan, bireysel özelliklerle iç içe olan toplam özelliklerdir. Söz konusu kavramların arasında olan ilişkinin ise dengeli olması gerekmektedir.²¹⁸

Kalite mevcut ihtiyaçlara uygunluk²¹⁹ ve ürün veya hizmetin müşteriyle karşılaşması ile pazarlama, üretim, mühendislik ve bakım faktörlerinin birleşimi²²⁰ gibi anlamlara da gelmektedir.

Garvin, kaliteyi tanımlarında farklı yaklaşımlarda bulunmuştur. Bu yaklaşımlar aşkın, ürün temelli, kullanıcı temelli, ürün temelli ve değer temelli yaklaşımlardan oluşmaktadır. Bu tanımlara göre;²²¹

- Kalite, en yüksek standartlara uygun olmayı gerektirir ve ürünün rekabet ortamında üstünlük kazanmasını sağlayacak koşulları yaratır.
- Kalite, ürünün özelliğine göre sınırları belli bir değişken olarak kabul edilmelidir.
- Kalite, müşteri beklentileri ile yakından alakalıdır.
- Kalite ile birlikte üretim ve mühendislik alanlarından ayrı düşünülmemelidir.
- Performans, fiyat ve kalite arasındaki ilişki dikkate alınmalı ve yöneticilerin fikirlerine ve beklentilerine uyum sağlanarak, yönetim süreci daha etkin ve verimli hale getirilmelidir.

Yukarıda tartışıldığı şekliyle kalite kavramı farklı yazarlarca farklı şekillerde tanımlanmıştır. Bu tanımlardan yola çıkarak kalite kavramının genel anlamda amaca, kullanıma ve standartlara uygunluk olduğu söylenebilir. Bir diğer anlamda kalite kusursuzluğu ifade etmekle birlikte kullanıcıların ihtiyaçlarının en ekonomik şekilde karşılanmasıdır.²²²

3.2. Yaşam Kalitesi

Yaşam kalitesi kavramı, gerek yerel ve ulusal gündemde gerekse Avrupa Birliği ajandalarında büyük bir öneme sahip olan, gündemdeki güncelliğini koruyan ve pek çok araştırmaya konu olan bir kavramdır. Şehir planlaması, sosyal veya ekonomik göstergelere yönelik yapılan araştırmalar, sağlık alanındaki araştırmalar gibi birden

²¹⁸ Maurice Edward Burt, *A Survey of Quality and Value in Building*. Building Research Establishment, 1978.'den aktaran Mehmet İnceoğlu, Ayfer Aytuğ, "Kentsel Mekânda Kalite Kavramı", "*Megaron Dergisi*", C.4, S.3, 2009, s. 138.

²¹⁹ F. Güzel, F. Kurşunel, "a.g.m.", s.286.

²²⁰ F. Güzel, F. Kurşunel, "a.g.m.", s.286.

²²¹ David A. Garvin, "What Does "Product Quality" Really Mean?", *Sloan management review*, 1984, s. 26.

²²² A. Ekşioğlu, "a.g.tz.", s.8.

fazla araştırma alanını kapsayan yaşam kalitesi kavramı, aynı zamanda sosyal ve ekonomik politikalar üzerinde de büyük bir öneme sahiptir.²²³

Yaşam kalitesi kavramı, birbirinden farklı alanlarda farklı şekillerde ele alınmakta ve tanımlanmaktadır. Bu yüzden yaşam kalitesi hakkında yapılan birden fazla tanım bulunmaktadır.

Yaşam kalitesi, insanın sağlıklı ve yaşanılabilir bir ortamda hayatını devam ettirirken beslenme, korunma, barınma ihtiyaçlarını rahatlıkla karşılayabilmesini, tinsel gelişimini sağlayabildiği uygun ortamlar bulabilmesini ifade etmekte bununla birlikte doğal ve yapay yaşam ortamlarının kendi aralarındaki uyumu yansıtmaktadır.²²⁴

Dünya Sağlık Örgütü'nün yaşam kalitesine dair çeşitli tanımları bulunmaktadır. Bunlardan ilki bireylerin sahip oldukları kültürel yapı ve değerler kapsamında yaşadıkları hayat içerisindeki durumlarını algılama ve değerlendirme şekline ilişkindir. Bu bağlamda beklentiler, yaşam tarzları, hayata dair düşünce ve kaygılar ise bahsedilen değerlendirmeyi şekillendiren faktörlerdir.²²⁵ Diğer tanıma göre ise, bireylerin fiziksel ve psikolojik sağlık durumlarından özgürlük seviyelerine, yaşadıkları çevrenin genel özelliklerinden bu çevre ile arasındaki sosyal ilişkilere kadar çok sayıda etkenle yakın ilişki içerisinde olan oldukça kapsamlı ve geniş bir kavramı ifade etmektedir.²²⁶

Ulusal Çevre Eylem Planı ise yaşam kalitesini, bireylerin bedensel, ruhsal, kültürel ve zihinsel gelişimleri üzerinde faydalı etkilere sahip olan faktörlerin niteliği, niceliği ve bunların ulaşılabilirliği olarak tanımlamıştır.²²⁷

Yaşam kalitesi kavramının tanımlanmasında ön plana çıkan önemli özellikler bulunmaktadır. Bunlar;²²⁸

- Yaşam kalitesi, hava ve su kirliliği, yaşanan konutların konfor şartları gibi bireylerin yaşadığı çevre koşulları ile yakından ilgili olmasının yanı sıra bireylerin sağlık durumu, eğitimi seviyesi gibi kendileri ile ilgili özellikleriyle de iç içe olan bir kavramdır. Bu yönüyle yaşam kalitesi kavramı iki farklı boyutu bünyesinde bulundurmaktadır.

²²³ Robert Marans, "Kentsel Yaşam Kalitesinin Ölçülmesi", (Çeviren: Handan Dülger Türkoğlu), *Mimarlık Dergisi*, S.335, Mayıs-Haziran 2007.

²²⁴ Sülün Evinç Torlak, Pınar Savaş Yavuzçehre, "Denizli Kent Yoksullarının Yaşam Kalitesi Üzerine Bir İnceleme", *Çağdaş Yerel Yönetimler*, C.17, S.2, Nisan 2008, s. 26.

²²⁵ World Health Organization, WHOQOL Measuring Quality of Life, 1997, s.1

²²⁶ World Health Organization, "a.g.r", s.1

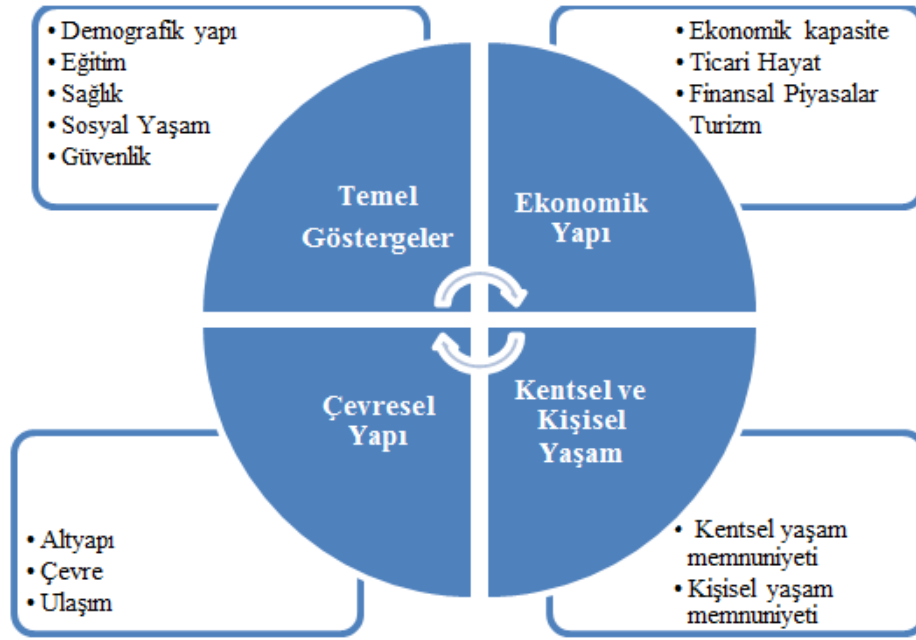
²²⁷ A. Ekşioğlu, "a.g.tz." s.11.

²²⁸ Aslı Gürel Üçer, *Kentsel Yaşam Kalitesinin Belediye Hizmetleri Kapsamında Belirlenmesine ve Geliştirilmesine Yönelik Bir Yaklaşım: Orta Ölçekli Kent Örnekleri*, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Mart 2009, Ankara, ss.13-14.

- Yaşam kalitesi, aynı çevrede yaşayan bireylerin fiziksel ve psikolojik refahının algılarda oluşan ifadesi, bireyin hayattaki duruşunu, yaşadığı çevre ve sahip olduğu kültür içerisinde amaçları, hedefleri ve ilgileri kapsamında algılayışı olarak tanımlanmaktadır. Bu yönüyle yaşam kalitesi kavramı bireylerin algılamasıyla doğrudan ilişkili bir kavramdır.
- Yaşam kalitesi, bireylerin yaşadıkları hayattan memnuniyetlerini ve mutlu olmalarını ifade eden bir kavramdır. Bu nedenle birbiri ile iç içe olan yaşamdan hoşnut olmak, memnuniyet duymak ve refah gibi kavramlar yaşam kalitesi kavramının yerine kullanılmaktadır.
- Yaşam kalitesinin temelinde bulunan ve bu kavramı belirleyen etmenler sabit ve evrensel olmayan aksine ülkeden ülkeye, toplumdan topluma farklılık gösteren değişken etmenlerdir. Bu yönüyle de sınırsız denilebilecek kadar çok sayıdadır.

Kırk yılı aşkın bir süredir üzerinde araştırmaların yapıldığı yaşam kalitesi kavramı 1960'lı yılların ABD'sinde ortaya çıkan sosyal göstergeler hareketine dayanmaktadır. Hareketin ilk yıllarında ekonomiye dair konular ön planda iken ilerleyen yıllarda sosyal göstergeler hakkındaki konulara çok daha fazla önem verilmeye başlanmıştır. Yapılan araştırmalarda öncelikle Amerikan toplumuna dair gerçekleştirilecek değişimlerin rahatlıkla gözlemlenebileceği istatistiksel veriler ve bilgiler toplanmıştır. Sonrasında ise toplanan bu veriler ışığında, toplumların sosyal ilerlemesini, durgunluğunu ve gerilemesini yansıtan sağlam bir nicel ölçüm setinin olmadığı anlaşılmış ve her alanda o alanın kendine özgü özelliklerine göre farklı göstergeler gösterilmeye başlanmıştır.²²⁹

²²⁹ S. Torlak, P. Yavuzçehre, "a.g.m.", ss.26-27.

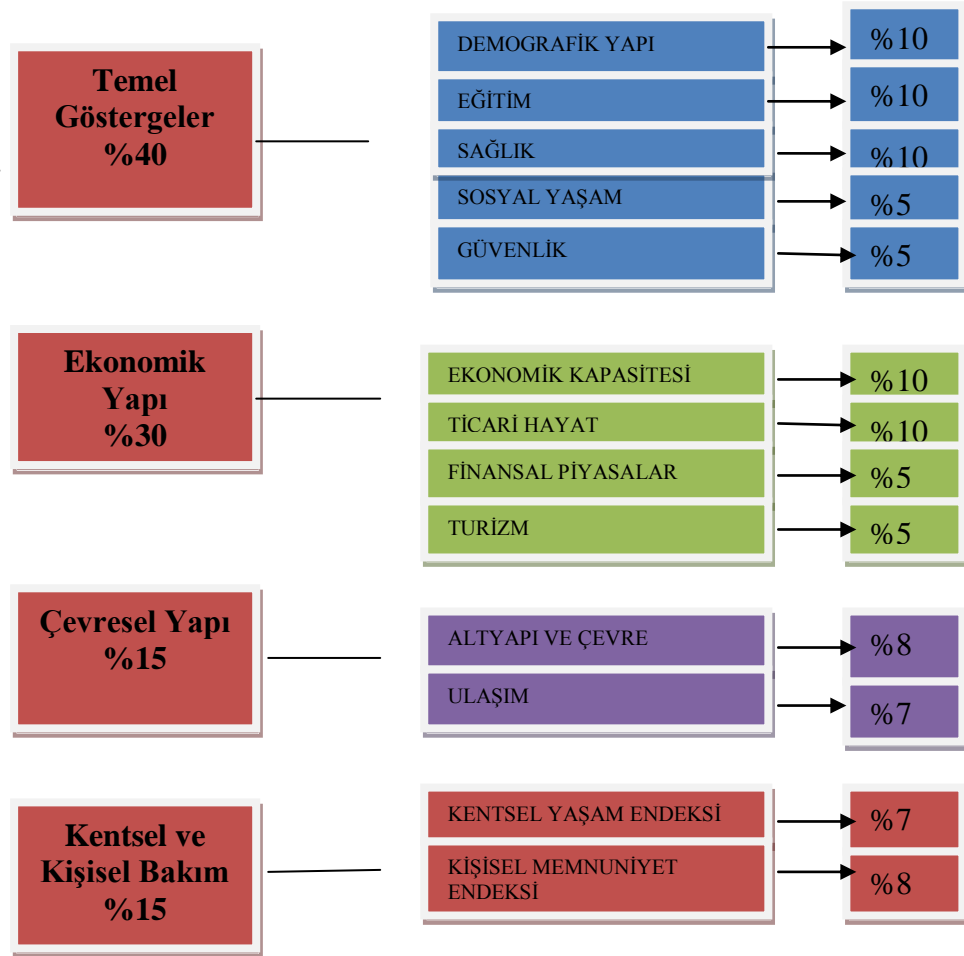

Şekil 7: Yaşam Kalitesi Bileşenleri.²³⁰

Yukarıda da görüldüğü gibi başlarda sadece ekonomik yapı ile ilişkilendirilen yaşam kalitesi kavramı pek çok alana yayılmış ve çeşitlilik göstermeye başlamıştır. Eğitim, sağlık, sosyal yaşam ve güvenlik gibi faktörlerin başını çektiği pek çok etken yaşam kalitesi kavramının bileşenlerini oluşturmaktadır. Ekonomik yapının yanı sıra çevresel faktörler, kentsel yaşam ve bireylerin kişisel yaşamları yaşam kalitesini belirleyen etmenler haline gelmiştir.

Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı'nın 2013 yılında yaptığı "TR63 Bölgesi Yaşam Kalitesi Analizi" ismini taşıyan araştırma bu konu ile ilgili somut bir örnek olma özelliği taşımaktadır. Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye illerini kapsayan araştırmada yaşam kalitesi bileşenlerinin bahsedilen bu üç il baz alınarak ne oranda yaşam kalitesini etkiledikleri analiz edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda yaşam kalitesi bileşenlerinden temel göstergelerin %40, ekonomik yapının %30, çevresel yapının %15, kentsel ve kişisel yaşamın ise %15 ağırlığa sahip olduğu belirlenmiştir.

²³⁰ Görsel, T.C. Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı'nın (DOĞAKA) yaptığı "TR63 Bölgesi Yaşam Kalitesi Analizi" isimli araştırmadan alınmıştır. s. 17.

Şekil 8: Yaşam Kalitesi Endeksi Kapsamı – Veri Sayısı ve Ağırlıkları.²³¹

Geniş bir yelpazeye sahip olan ve ülkeden ülkeye, toplumdan topluma çeşitlilik gösteren yaşam kalitesi hakkında yukarıda verilen göstergelere ek olarak farklı kriterlerde ortaya atılmıştır. Bunlar; hava, su, görüntü ve gürültü kirliliği, katı atıklar, iklim ve eğlence yerleri, evlilik ve aile yaşantısı, sağlık, kaliteli boş zaman ve iş kriterleridir.²³² Toplumdan hoşnutluk ve kentin sahip olduğu bitki örtüsü de yaşam kalitesini etkileyen diğer faktörler olarak gösterilmektedir.²³³

3.3. Yaşam Kalitesine Dair Temel Yaklaşımlar

Literatürde yaşam kalitesine dair üç temel yaklaşım bulunmaktadır. Bunlardan ilki Maslow' İhtiyaçlar Hiyerarşisi Kuramı'ndan yola çıkılarak geliştirilen

²³¹ Görse, T.C. Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı'nın (DOĞAKA) yaptığı "TR63 Bölgesi Yaşam Kalitesi Analizi" isimli araştırmadan alınmıştır. s.19.

²³² S. Torlak, P. Yavuzçehre, "a.g.m.", s.27.

²³³ S. Torlak, P. Yavuzçehre, "a.g.m.", s.27.

gereksinmeler yaklaşımıdır. İkinci yaklaşım ise Sen tarafından geliştirilen ve insanların sahip olduğu kapasitelerin arttırılması gerektiğini savunan kapasite yaklaşımıdır. Son olarak Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından ilk iki yaklaşımdan esinlenerek geliştirilen insani gelişme yaklaşımı üçüncü yaklaşımı oluşturmaktadır.

3.3.1. Gereksinmeler Yaklaşımı

Yaşam kalitesi kavramı kavramsal ve kuramsal anlamda Abraham H. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi kuramı ile yakından ilişkilidir. Çünkü yaşam kalitesi alanında politik arayışların başlaması beraberinde bireylerin yaşamlarında ihtiyaçlarının öneminin artmasına neden olmuştur. Bu noktada Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi kuramı yaşam kalitesinin kavramlaştırılmasında ve memnuniyetin ölçülmesinde önemli bir rol oynamıştır. Maslow'un gereksinmeler piramidi yaşam kalitesi seviyesinin anlaşılabilmesi konusunda bir ölçüt görevi görmüştür.²³⁴

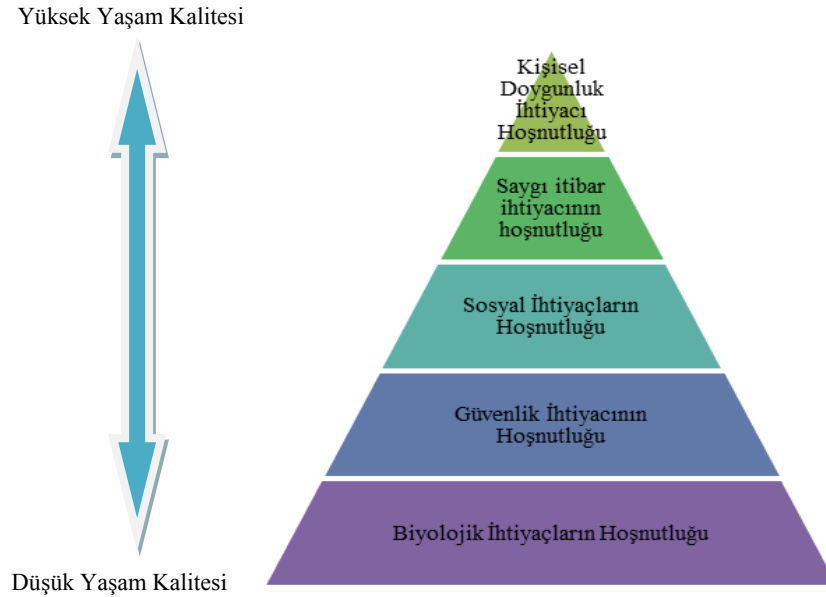
Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi kuramından esinlenilerek oluşturulan gereksinmeler yaklaşımı bireylerin zaruri tüm ihtiyaçlarının karşılanması gerektiğini savunmaktadır. Yaklaşımın amacı, sağlık, okur-yazarlık ve gıdadan oluşan asgari ihtiyaçların karşılanarak iyi yaşam koşullarının oluşturulabilmesidir. Yaklaşımına göre herkes asgari düzeyde iyi yaşam koşullarına erişebilmeli ve bu amaç her zaman öncelikli amaç olarak kalmalıdır. Yaklaşımın en zayıf yanı zengin sınıf için herhangi bir anlam ifade etmemesi ve yeterli olamamasıdır.²³⁵

Gereksinmeler kademelenmesi kuramı, bireylerin işlevlerini yerine getirmeleri ve yaşamlarını devam ettirebilmeleri için gerekli olan gereksinimleri arasında zorunluluk derecesi bakımından beş farklı kademeye ayrılmaktadır. Bunlar; biyolojik ihtiyaçlar, güvenlik ihtiyacı, sosyal ihtiyaçlar, saygı ve itibar ihtiyacı, kişisel doygunluk ihtiyacı şeklindedir.²³⁶ Gereksinmeler kademesi kuramının yaşam kalitesi ile ilişkisi aşağıdaki şekilde gösterilmiştir.

²³⁴ Burcu Koyuncu, *Kentsel Yaşam Kalitesi Kriterleri: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Örneği*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2011, s.34.

²³⁵ A. Üçer, "a.g.tz.", s.15.

²³⁶ İlhan Tekeli, *Gündelik Yaşam, Yaşam Kalitesi Ve Yerellik Yazıları*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Ağustos 2010, İstanbul, s.87.

Şekil 9: Hoşnutluk ve Gereksinimler Hiyerarşisi Şeması²³⁷

Bireylerin yaşamlarına devam edebilmeleri için gereksinim duydukları en temel ihtiyaçlar olan hava, su, gıda, uyku gibi fizyolojik gereksinimler katmanının en altında yer almaktadır. İkinci kademde güvenlik gereksinimi bulunmaktadır. Çünkü fizyolojik ihtiyaçların tümü karşılanmaya başladığında, bu durum beraberinde güvenlik ihtiyacını getirmektedir. Hiyerarşik sıralamanın üçüncü kademesinde sevgi ve ait olma gereksinimleri bulunmaktadır. Bu, insanların yaşamlarını devam ettirdiği toplum içerisinde sevildiğini, kendisine değer verildiğini ve yalnız olmadığını hissetmesini içermektedir. Sevgi ve ait olma gereksiniminin karşılanması beraberinde dördüncü kademe de yer alan saygınlık gereksinimini getirmektedir. Son olarak ihtiyaçlar hiyerarşisinin en üst düzeyinde ise insanın kendini gerçekleştirme gereksinimi yer almaktadır.²³⁸

Yaşam kalitesi ve Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. İhtiyaçlar hiyerarşisinde bulunan gereksinimler kademeli olarak giderildiğinde bireyler tatmin olmakta ve bu durum ise yaşam kalitesini arttırmaktadır.²³⁹

²³⁷ Şema, Burcu Koyuncu' ya ait " Kentsel Yaşam Kalitesi Kriterleri: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Örneği" isimli yüksek lisans tezinden alınmıştır. s. 35.

²³⁸ İlhan Tekeli, *Gündelik Yaşam, Yaşam Kalitesi Ve Yerellik Yazıları*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Ağustos 2010, İstanbul, ss.87-88.

²³⁹ B. Koyuncu, "a.g.tz.", s.36.

3.3.2. Kapasite Yaklaşımı

Kapasite kavramı en genel anlamıyla bir işi yapabilme yeteneğine ve gücüne sahip olmaktır. Okuyabilme, konuşabilme, yürüyebilme gibi beceriler, bireyin sahip olduğu kapasitenin sınırlarını belirleyen unsurlardır. Kapasite yaklaşımını ortaya atan Amartya Sen ise bu kavramı sınırlayarak kapasiteyi “değer verilen bir durumu gerçekleştirebilme kabiliyeti” olarak tanımlamaktadır.²⁴⁰

Sen, bireyin işlevlerinin ve kapasitesinin genişlemesini insani gelişmeyi sağlayacak olan temel şartlar olarak görmektedir. Bahsi geçen işlevler kavramı ise Aristotelesçi temellere sahip olup, bireyin yapmaya ya da olmaya değer verebileceği unsurları ifade etmektedir.²⁴¹

Bireylerin özelliklerini dikkate alarak bireyin sahip olduğu kapasiteye önem veren yaklaşıma göre insanların değerli eylemlerini gerçekleştirebilmeleri ve onlar için önemli olan bir duruma ulaşabilme kapasitesine sahip olmaları, iyi olmak kavramı ile doğru orantılıdır. Bu noktada yaşam kalitesi de bireylerin değerli şeyleri yapabilme, hayata geçirebilme kapasiteleri ile birlikte ele alınmalıdır. Bu yaklaşıma göre bireyin özgür olabilmesi hayatın temelini oluşturan bir unsurdur.²⁴²

Kapasiteyi göz önünde bulunduran yaşam kalitesi yaklaşımı, iyi olma durumunun gerçekleştirilmiş olmasından çok, iyi olma kapasitesine sahip olmaya yönelmiş olmayı önemsemektedir. Yaklaşım, insanların iyi olma özgürlüklerinin farkında olması ve bu durumu önemsemesi yönüyle diğer yaşam kalitesi ölçütlerinden ayrılmaktadır. Örneğin, insan özgürlüklerini önemsemesi nedeniyle kişisel yarara yönelmiş yaşam kalitesi anlayışından ayrılmaktadır.²⁴³

3.3.3. İnsani Gelişme Yaklaşımı

İnsani gelişme yaklaşımı, gereksinimler yaklaşımı ve kapasite yaklaşımından esinlenerek oluşturulmuş ve bu iki yaklaşım ile ortak özelliklere sahip olan bir yaklaşımdır.

İnsani gelişme, toplumların sahip olduğu yaşam standartlarını yükseltmeyi amaç edinen bir kavramdır. İnsani gelişme, insanların yaşamlarını devam ettirebilmeleri için

²⁴⁰ Amartya Sen, *Inequality Reexamined*, Oxford University Press, 2006, s. 49.

²⁴¹ Amartya Sen, *Özgürlükle Kalkınma*, (İng. Çev. Yavuz Alogan), Ayrıntı Yayınları, 2004, İstanbul, s. 107 – 108.

²⁴² A. Üçer, “a.g.tz.”, s.17.

²⁴³ İlhan Tekeli, *Gündelik Yaşam, Yaşam Kalitesi Ve Yerellik Yazıları*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Ağustos 2010, İstanbul, s.89.

zaruri olan gereksinimlerini karşılayabilmelerine, sağlıklı ve yaşanılabilir bir çevreye sahip olmalarına, kaliteli bir eğitim sürecinden geçerek kendilerini geliştirmelerine olanak sağlamaktadır. Bu yaklaşım, ulusların asıl zenginliğinin insan olduğunu savunmaktadır.²⁴⁴

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'na göre kalkınmanın temel amacı, bireylerin uzun, sağlıklı ve yaşanılabilir hayatlara sahip olmalarına imkân veren alanların yaratılmasıdır. İyi bir yaşam standardına sahip olmak, kaliteli bir eğitim almış olmak ve sağlıklı yaşam alanlarının bir parçası olmak bu çevrenin oluşmasında gerekli olan temel şartlardır.²⁴⁵

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, yaşam kalitesi seviyesini ölçmek amacıyla, uzun ve sağlıklı yaşam, eğitim seviyesi, kişi başına düşen gelir gibi kriterlerin olduğu insani yaşam endeksini geliştirmiştir. Her yıl yayınlanan raporlar ile temel insan kapasiteleri konusunda ülkelerin ortalama başarıları değerlendirilmektedir.²⁴⁶

3.4. Kentsel Yaşam Kalitesi

Küreselleşen dünya ile birlikte, kentler ön plana çıkmış ve dünya gün geçtikçe kentleşmeye başlamıştır. Kentlerin ön plana çıkması ile bu kentlerin yaşanılabilir alanlar haline gelmesi ve yaşam kalitesinin artırılması önemli kriterler olarak kendini göstermeye başlamıştır. Dünya nüfusunun büyük bir yüzdesinin kentlerde hayatlarını sürdürüyor olması, kent ve yaşam kalitesi kavramlarının bir araya gelmesine neden olmuştur.

Kentsel yaşamın sürdüğü alanlar, yaşam kalitesi kavramı ile şekillenmektedir. Çok kapsamlı bir kavram olan yaşam kalitesinin kentsel mekânlar üzerinde var olan bu şekillendirici etkisi yaşam kalitesi kavramının mekânsal boyutunu ifade etmekte, bu durum ise kentsel yaşam kalitesi olarak kabul görmektedir.²⁴⁷

Birbirleriyle yakından ilişkili olan kentsel yaşam kalitesi ile yaşam kalitesi kavramlarının arasındaki temel fark ise, yaşam kalitesi sadece insanları kapsayan bir kavram iken, kentsel yaşam kalitesinin tüm canlıları kapsamasıdır. Sadece insanları ele alan yaşam kalitesi kavramı onların az ya da çok mutlu olmaları ile ilgilenmektedir. Kentsel yaşam kalitesi ise böyle bir sınırlamaya bağlı kalmayarak kentin içinde barınan

²⁴⁴ Ece Demiray Erol, “İnsani Gelişme Yaklaşımı Doğrultusunda Beşeri Kalkınmanın Boyutları: Gelişmekte Olan Ülkeler”, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, C.3, S.2, 2011, s.100.

²⁴⁵ UNDP, “Human Development Report 1990”, *United Nations Development Programme*, Oxford University Press, 1990, New York, ss. 9 – 17.

²⁴⁶ UNDP, “a.g.r.”, s. 11 – 12.

²⁴⁷ B. Koyuncu, “a.g.tz.”, s.17.

tüm canlıları kapsamaktadır. Çünkü kentte yaşayan insanların yaşam kalitesi seviyelerinin artması, yaşam şartlarından memnun ve mutlu olmaları kentte yaşamlarını sürdüren diğer canlıları da etkilemektedir. Bu durum ise, kentsel yaşam kalitesi kavramı kapsamında insan ve diğer canlılar arasındaki dengeyi göstermektedir.²⁴⁸

Kentsel yaşam kalitesi, toplumsal, ekonomik ve mekânsal anlamda kent kriterlerine sahip olan yerlerde, alt yapı, ulaşım, iletişim ve konut gibi olanakların hayata geçirilme düzeyinin daha önce belirlenmiş ölçülerin üzerinde olması durumunu ifade etmektedir. Daha geniş anlamıyla kentsel yaşam kalitesi, toplumsal, kültürel ve siyasal alanda anlam kazanan uzun bir süreci ifade etmektedir. Bireylerin, kentin sunduğu her türlü olanaktan yararlanabilmeleri, kentin eğitsel, sanatsal ve siyasal etkinliklerine katılabilmeleri ve bu etkinliklerde söz sahibi olabilmeleri kentsel yaşam kalitesi kavramının konusunu oluşturmaktadır.²⁴⁹

Bir başka tanıma göre, kentsel yaşam kalitesi bireylerin ve toplumun gelişiminde önemli bir yere sahip olan sosyal, sağlık, ekonomik ve fiziksel çevre koşullarının etkileşimidir.²⁵⁰

Evans, kentsel yaşam kalitesini etkileyen faktörler olduğunu belirtmiş ve bu faktörleri aşağıdaki gibi gruplandırmıştır;²⁵¹

1. Hoşnutluk: Yaşadığı hayattan, ailesinden, çevresinden ya da işinden hoşnutluk gibi her türlü hoşnutluk durumu yaşam kalitesini etkileyen unsurlardır.
2. Yetenekler: Çevresiyle sosyal ilişkiler içine girebilme, karşılaştığı problemleri çözebilme yaşam kalitesi seviyesini olumlu yönde etkileyen özelliklerdir.
3. Sosyal Çevre
4. Bireyin karakteri ve sahip olduğu yetenekleri ile ilgili kişisel faktörlerin etkisi

²⁴⁸ B. Koyuncu, "a.g.tz", ss.17-18.

²⁴⁹ Aras Yılmaz, "Perşembe İlçesinin Yavaş Kent Birliğine Dahil Olmasının Kentsel Yaşam Kalitesine Etkileri", Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Temmuz 2016, Trabzon, s.19.

²⁵⁰ Deniz Erdem Okumuş, Engin Eyüp Eyüboğlu, "Kentsel Dönüşüm Öncesi Kentsel Yaşam Kalitesi Araştırmasına Yönelik Yöntem Önerisi ve Ataşehir Barbaros Mahallesi Örnekleme", *Planlama Dergisi*, 25(2), 2015, s. 94.

²⁵¹ David R. Evans, "Enhancing quality of life in the population at large.", *Improving the Quality Of Life Recommendations For People with and Without Disabilities*, (editors) David Romney vd., 1994, ss. 47-88.'den aktaran A. Nilay Evcil Türksever, *Türkiye'de Büyük Şehir Alanlarında Yaşam Kalitesinin Değerlendirilmesine Yönelik Bir Yöntem Denemesi*, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ocak 2001, İstanbul, s.58.

5. Biososyofiziksel çevre faktörleri ve olayları: Biyolojik, sosyal ve fiziki çevre bireylerin yaşam kalitesini yakından ilgilendirmektedir. Örneğin fakirlik / zenginlik, temiz/kirli hava gibi durumlar yaşam kalitesi seviyesini etkilemektedir.

Kentsel yaşam kalitesi, önceden belirlenmiş standartlar dâhilinde tüm kent sakinlerine hizmet verilmesinden ziyade, kentli hakları kapsamında kent sakinlerine sağlanmış olması ile ilgilidir. Temel hak ve özgürlükler, çevre hakkı, kentli hakkı, yaşanılabilir, planlı bir çevre, kentsel yaşam kalitesinin temel göstergeleri olarak sayılabilmektedir. Kent yönetimi bu kapsamda yapacağı çalışmalarda, evrensel standartların beraberinde bölge sakinlerinin öznel durumlarını da dikkate alarak hareket etmelidir.²⁵²

Kentlerdeki yaşam kalitesi seviyesini yükseltmek amacıyla belli kararlar almak ve bu kararları hayata geçirerek kapsamlı çalışmalar yapmak yetkililer için son derece önemlidir. Zira, uluslar arasındaki duvarları kaldıran küreselleşme ve bölgeselleşme hareketleri sonucunda çok uluslu şirketler, global ekonomik sistemin aktörleri olmuşlar ve ülkelerden ziyade kentler ön plana çıkarak bu sistemin yapı taşları haline gelmişlerdir. Ön plana çıkan kentler ise küresel anlamda önemli aktörler haline gelen çok uluslu şirketlerin yatırımlarını kazanmak adına yaşam kalitesini yükseltmenin arayışı içerisine girmişlerdir.²⁵³

Kentsel yaşam kalitesinin düşük olduğu bölgelerde yaşayan kent sakinleri yaşam alanlarını değiştirme çabası içine girmekte, bu durum ise bölgeler arasında eşitsizliğin ortaya çıkmasına ve kontrolsüz bir göç hareketinin başlamasına neden olmaktadır.²⁵⁴ Bu olumsuzlukları yaşamamak adına son 25 yıl içerisinde kentsel yaşam kalitesinin ölçülmesi ve kriterlerinin belirlenmesi adına önemli çalışmalar yapılmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda genel olarak, kapalı ve açık mekân standartlarının, kent sakinlerinin refah düzeyinin, hizmetlerin çeşitliliği ve kalitesinin kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesi konusunda etkili faktörler olduğu sonucuna varılmıştır.²⁵⁵

²⁵² Yeşim Coşar, “Yavaş Şehir Olgusunun Kentsel Yaşam Kalitesi Üzerindeki Algılanan Etkisi”, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, C.25., S.2., Güz 2014, s.228-229.

²⁵³ Sülün Evinç Torlak, Pınar Savaş Yavuzçehre, “ Kentsel Yaşam Kalitesi ve Belediyeler: Denizli Karşıyaka Mahallesi Örneği”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Yıl:2, Sayı:4, Güz 2006, s. 186.

²⁵⁴ E. Torlak, P. Yavuzçehre, “a.g.m.”, s. 187.

²⁵⁵ Yeşim Coşar, “a.g.m.”, s.229.

3.5. Kentsel Yaşam Kalitesi İle İlgili Kavramlar

Çok yönlü bir kavram olan kentsel yaşam kalitesi bu yönüyle literatürde disiplinler arası bir yaklaşım olarak ele alınmaktadır. Geniş ve çok yönlü bir yapıya sahip olan kavram yine geniş bir akademik yelpazeye yayılmakta ve hakkında belirgin bir ortak görüşün ya da tanım birliğinin oluşturulamadığı görülmektedir. Bu yüzden ki pek çok kavram yaşam kalitesi ile aynı içerikte kullanılmaktadır.²⁵⁶ Kentsel yaşam kalitesi, aynı zamanda yaşanılabilirlik, sürdürülebilirlik ve sağlıklı kent kavramlarını ifade etmekte ve bu kavramlarla birlikte ele alınmaktadır.

3.5.1. Yaşanabilirlik

Kentsel yaşam kalitesi kavramı ile bağlantılı olan kent sosyolojisi, kent bilimi, çevre bilimi, sağlık bilimleri, kent planlama ve coğrafya ile ilgili yazınlar incelendiğinde “yaşanılabilirlik” kavramının yirminci yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıktığı görülmektedir. Bugün birden fazla anlamda kullanılan “yaşanılabilirlik” kavramı esasen insan-çevre-yerleşim-toplum arasındaki ilişkiyi ifade etmektedir.²⁵⁷

Kentsel yaşanılabilirlik kavramı hayatımıza çok yakın bir tarihte girmemiş olmakla beraber, literatüre girdiği 1960’lı yıllardan bu yana ilk defa günümüzde bu kadar güncel ve önemli bir konuma sahip olmuştur. Küresel ölçekte yaşanan nüfus artışları, kentsel alanlarda yaşanan kontrolsüz büyüme, yapılan eksik planlamalar ve bunun gibi problemlerin yanı sıra kent sakinlerinin refah seviyesinin yükselmesi ve beklentilerindeki artış kentsel yaşanılabilirlik kavramını önemli hale getiren etkenler olmuştur.²⁵⁸

Dünyanın herhangi bir yerinde yaşanılabilir olarak kabul edilen bir yaşam alanı dünyanın bir başka yerinde yaşanılabilir bir mekân olarak kabul edilmeyebilir. Bu yönüyle yaşanılabilirlik, kesin ve evrensel bir tanıma sahip olmayan bir kavramdır. Çünkü kentsel yaşanılabilirliğin anlamı, yere, zamana, yapılan değerlendirmenin amacına ve değerlendirmeyi yapan kişinin değer yargılarına göre değişiklik

²⁵⁶ Saim Can Beritan, *Küresel Kentler Bağlamında Yaşam Kalitesi Göstergelerine Kalitatif Bir Bakış: İstanbul-New York Karşılaştırması*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2014, s.86.

²⁵⁷ T.C. Kalkınma Bakanlığı, 10. Kalkınma Planı Yaşanılabilir Kentler ve Kentsel Dönüşüm Özel İhtisas Komisyonu Ön Raporu, s.2.

²⁵⁸ Arif Keçeli, “Kentsel Yaşanılabilirlik ve Cinsiyet”, *Marmara Coğrafya Dergisi*, S.28, Temmuz 2013, İstanbul, s.234.

gösterebilmektedir. Nitekim yaşanılabilirlik kavramı tüm durumlarda konumunu ve gücünü korumakta ve farklı grupların ortak kamusal hedefi haline dönüşebilmektedir.²⁵⁹

Kentlerin yaşanılabilir mekânlar olması gerektiğini ilk ortaya atan isimlerden biri Jane Jacobs'tur. Jacobs, kentlerin yaşanılabilir ve canlı mekânlar olması gerektiğini savunmuş ve var olan kent düzeninin toplulukları olumsuz etkileyerek zarar verdiğini, doğal olmayan, izole bir yaşam tarzına sebep olduğunu belirtmiştir. Ayrıca kentlerin fiziki, sosyal ve ekonomik mekânlarının hayata geçirilmesi aşamasında, toplumun ihtiyaçlarına ve beklentilerine cevap veren, insanların birbirleri ile ilişkilerini rahatlıkla gerçekleştirebilecekleri mekânların oluşturulması gerektiğini savunmuştur.²⁶⁰

Yaşanılabilirlik kavramı ve kent kalitesi kavramı kentsel yaşam olanaklarını farklı yapı taşları üzerinde değerlendirmekle birlikte birbirleri ile yakından ilişkili olan iç içe geçmiş kavramlardır. Yaşam kalitesi kavramı, kent sakinlerinin temel ihtiyaçlarının karşılanmasından ziyade, kent sakinlerinin farklılıklarını gösteren ve yine kent sakinlerinin artan beklentilerine yönelen bir kavram iken, yaşanılabilirlik, bireylerin ve toplumun refahını, kent sakinlerinin yaşadıkları mekânlardan memnuniyet duyacakları mekânsal, çevresel ve sosyal kaliteyi ifade etmektedir.²⁶¹

3.5.2. Sürdürülebilir Kentler

Sürdürülebilirlik kavramı ilk olarak 1982 yılında Dünya Doğayı Koruma Birliği'nce (IUCN) kabul edilen Dünya Doğa Şartı belgesinde yer almıştır. Buna göre insanların fayda sağladığı ekosistem, organizmalar, kara, deniz ve atmosfer kaynaklarının; ekosistemlerin ve türlerin bütünlüğünü tehlikeye atmayacak şekilde optimum sürdürülebilirliğinin sağlanması gerekmektedir. Sürdürülebilirlik kavramının ortaya çıkışı temelde çevre sorunlarına dayansa da bu kavram ekonomi, ekoloji, siyasal ve sosyal yapı gibi pek çok alanla ilişkili olan bir özelliğe sahiptir.²⁶²

Çevresel, sosyal ve ekonomik yapıların birbirleri ile arasındaki denge sürdürülebilirliği ifade etmektedir. I. Van Kamp ve arkadaşları da sürdürülebilirlik kavramını fiziksel ve ekonomik alanların bir etkileşimi olarak görmektedirler.²⁶³

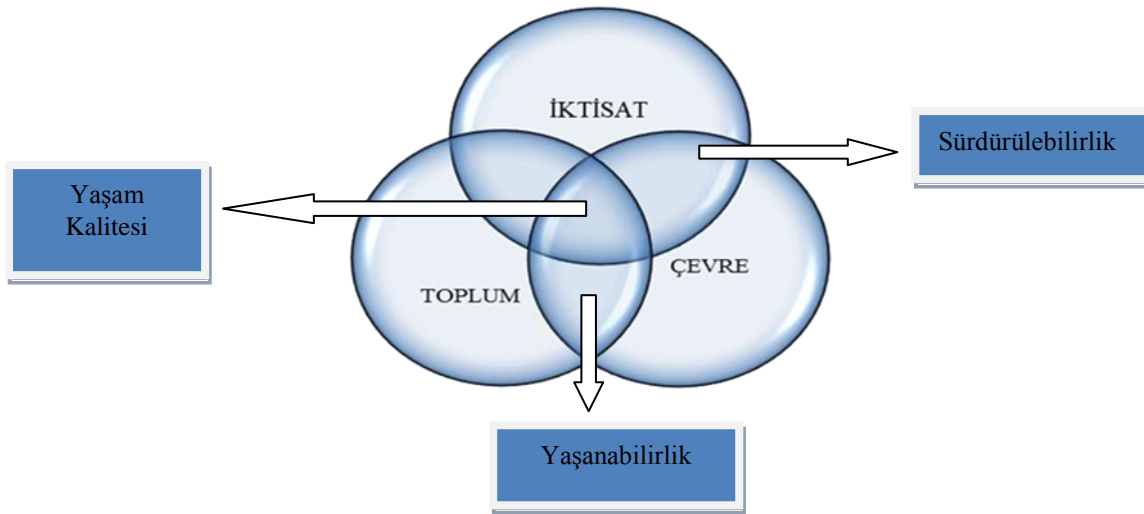
²⁵⁹ Derya Oktay, "Sürdürülebilirlik, Yaşanılabilirlik ve Kentsel Yaşam Kalitesi", *Mimarlık Dergisi*, S.335, Mayıs-Haziran 2007.

²⁶⁰ Arif Keçeli, Faruk Sarıusta, Mehmet Karakuyu, "Kamu Hizmetlerinin Kentsel Yaşanılabilirlik Üzerine Etkisi: Beylikdüzü Örneği", *Marmara Coğrafya Dergisi*, S.29, Ocak 2014, İstanbul, ss.384-385.

²⁶¹ A. Keçeli, F. Sarıusta, M. Karakuyu, "a.g.m.", s.385.

²⁶² Elif Karakurt Tosun, "Sürdürülebilir Kentsel Dönüşüm Sürecinde Kompakt Kent Modelinin Analizi", *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, C.20, S.1, Yıl 2013, Manisa, s.33.

²⁶³ Saim Can Beritan, "a.g.tz", s.89.

Şekil 10: Yaşam Kalitesine İlişkin Kavramsal Bir Model (Sosyal Çevre Yönünden) ²⁶⁴

Sürdürülebilirlik kavramı bugün çoğu Batı ülkesinde, ekonomik, çevresel ve toplumsal gereksinimlerin gelecek kuşakların yaşam koşullarına zarar vermeden karşılanmasını amaçlayan ve ülke yönetiminin kent planlama sistemine yaklaşımını belirleyen bir yapı taşı olarak kendini göstermektedir. Kentsel sürdürülebilirlik söz konusu olduğunda ise genel olarak kentin doğal kaynak kullanım seviyesinin ve katı atık kullanımının azalması, yaşanılabilirlik seviyesinin artması hedeflenmektedir. ²⁶⁵

Sürdürülebilir kentler, insan gereksinimlerine yanıt verebilen, kent sistemlerinin gelecek kuşakların yaşam standartlarını etkilemeyecek şekilde geliştirilmesini hedef edinen, süreklilik içerisinde değişimi devam ettirmek amacıyla sosyo-ekonomik çıkarların çevre ile uyumlu bir şekilde ilerlemesini sağlayan kentlerdir. ²⁶⁶Bu kentlerin oluşturulmasındaki hedefler şu şekildedir; ²⁶⁷

- Yaşam kalitesi seviyesinin geliştirilmesi ve artırılması,
- Gelişmeye yönelik alternatif seçeneklerin bulunması,
- Yoksulluğa karşı çözüm arayışlarının hayata geçirilmesi,
- İstihdam ve beslenme ile ilgili problemlerin çözümü,
- Temel sağlık gereksinimlerinin karşılanması,
- Biyolojik çeşitliliğin korunması ve artırılması,
- Teknolojinin yeniden yapılandırılması,

²⁶⁴ Şekil, Saim Can Beritan'a ait "Küresel Kentler Bağlamında Yaşam Kalitesi Göstergelerine Kalitatif Bir Bakış: İstanbul-New York Karşılaştırması" isimli doktora tezinden alınmıştır. s.89.

²⁶⁵ Derya Oktay, "a.g.m".

²⁶⁶ E.K. Tosun, "a.g.m", ss.33-34.

²⁶⁷ E.K.Tosun, "a.g.m", s.34.

- Dengeli bir nüfus artışının sağlanması,
- Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının sağlanması,
- Su kaynaklarının temiz ve güvenilir hale getirilmesi,
- Oluşabilecek risklerin ortadan kaldırılması.

Sonuç olarak sürdürülebilirlik, yaşanabilirlik kavramı gibi kentsel yaşam kalitesi kapsamında ele alınan, birbiri ile ilintili ve yakından ilişkili olan, geniş bir kavramsal çerçeveye sahip bir kavramdır.

3.5.3. Sağlıklı Kentler

Bireylerin ve toplumun sağlıklı olmaları, ihtiyaçlarına cevap verebilen bir çevre ile etkileşim içerisinde bulunmaları insanların sahip olduğu yaşam kalitesi seviyesinin göstergesidir. Bireyin yaşam kalitesi, huzuru ve mutluluğu kentin yaşam kalitesinden bağımsız düşünülemez. Bu iki kavram birbiriyle ilintili ve sürekli etkileşim halindedir.²⁶⁸

Kentlerdeki yaşam kalitesinin geliştirilmesinde kentlerin sağlıklı birer kent olma özelliğine sahip olmaları çok önemlidir. Sağlıklı kentler, kentlerin planlanması ve yapılandırılması aşamasında kent sakinlerinin huzurunu ve sağlığını ön planda tutan ve bu planlama yapılırken kent ortamının ve yaşam kalitesinin göz önünde bulundurularak herhangi bir zararın verilmediği kentlerdir.²⁶⁹

Kent yapısının kalitesi, birey ve toplum sağlığı açısından önemli bir yere sahiptir. Kentlerde yaşanan fakirlik, eşitsizlik, kirlilik, işsizlik, ulaşımda yaşanan zorluklar, konut sektöründe yaşanan sıkıntılar, toplumlar arasında kurulan sıkı bir bağın olmayışı kentsel yaşam kalitesinin düşük olması ile ilgilidir. Dünya Sağlık Örgütü' de bu konuyla alakalı yaptığı tanımlamada sağlık kavramının sadece hastalıkla ilintili bir kavram olmadığını, sağlığın fiziksel, sosyal ve zihinsel anlamda refahın sağlanması hali olduğunu belirtmiştir.²⁷⁰ İnsan sağlığının ve esenliğinin iyileştirilmesi gerektiğini düşünen herkesin kentler ve sahip oldukları nüfuslarla yakından ilgili olması gerektiğini savunan Dünya Sağlık Örgütü, bu kapsamda 'Sağlıklı Kentler Projesi'ni oluşturmuştur.²⁷¹

²⁶⁸ İsmail Başaran, "Sağlıklı Kent Kavramının Gelişmesinde Sağlıklı Kentler Projesi", *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.9, S.3, 2007, İzmir, s.211.

²⁶⁹ İ. Başaran, "a.g.m.", s.211.

²⁷⁰ İsmail Başaran, *Sağlıklı Kent Planlaması Açısından Isparta*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İzmir 2008, ss.7-8.

²⁷¹ Banu Ulusel, Serpil Koç, "Sağlıklı Kentler", *Toplum ve Hekim Dergisi*, C.14, S.3, Ankara, Mayıs-Haziran 1999, s.197.

Sağlıklı Kentler Projesi, sağlığı Avrupa kentlerindeki yetkililerin nezdinde önemli bir konuma yükseltmeyi amaçlayan, halk sağlığı alanında yerel düzeyde bir lobi oluşturmayı hedefleyen uzun vadeli bir geliştirme projesidir. Bu proje ile kent sakinlerinin fiziksel, mental, sosyal ve çevresel esenliklerinin sağlanması, yaşam kalitelerinin yükseltilmesi amaçlanmıştır.²⁷²

Dünya Sağlık Örgütü'nün başlatmış olduğu "Sağlıklı Kent Projesi" ile hayatımıza giren sağlıklı kent kavramı, kent sakinleri için olabilecek en iyi koşulların sağlandığı, yaşamlarını kolaylaştıracak ve geliştirecek uygulamaların hayata geçirildiği, kent kaynaklarının korunup, genişletilebildiği bir şehri ifade etmektedir. Dünya Sağlık Örgütü'nün bu proje kapsamında belirlediği sağlıklı şehir kriterleri aşağıdaki gibidir.²⁷³

- Temiz ve güvenilir, yüksek kaliteye sahip olan bir çevre,
- Dengeli bir yapıya sahip olan sürdürülebilir bir ekosistem,
- Dayanışma içerisinde olan güçlü ve başarılı toplum,
- Birey sağlığı, kent sağlığı ve kent refahını etkileyen kararlara halk katılımının sağlanması,
- Kent sakinlerinin temel gereksinimlerinin karşılanması,
- Çeşitli iletişim araçlarının kullanımı ile bir etkileşim içine girilerek mevcut potansiyel kaynaklara ulaşabilme,
- Yaşamın devamın için farklı ve yenilikçi bir şehir ekonomisinin sağlanması,
- Kültürel ve tarihsel mirasına sahip çıkan vatandaşların varlığı,
- Daha önce sahip olduğu özellikleri ile uyumlu olan ve bu özelliklerini geliştirme, ilerletme çabası içerisinde bulunan bir yapı,
- Tüm kent sakinleri tarafından kolayca ulaşılabilen ve yeterli düzeyde ilgi ve alakanın gösterildiği sağlık ve bakım hizmeti,
- Sağlık düzeyinin yüksek olması.

Bireyin ve toplumun sağlık ve esenliğinin sağlanmasını ifade eden sağlıklı şehirler, kentsel yaşam kalitesinin sağlanmasında son derece önemli bir kavramdır. Birbiriyle etkileşim içinde olan bu iki kavram sağlıklı, yaşanılabilir yaşam alanlarının oluşturulmasını amaç edinmişlerdir. Tıpkı yaşanabilirlik, sürdürülebilirlik kavramları gibi sağlıklı şehir kavramı da yüksek bir kentsel yaşam kalitesinin sağlanması amacıyla

²⁷² Evelyne De Leeuw, "Global and local (glocal) health: the WHO healthy cities programme." *Global Change & Human Health*, Vol 2, No. 1, 2001, s. 36.

²⁷³ Evelyne De Leeuw, "a.g.m.", s. 38.

bağlantılı kavramlardır. Geniş ve kapsamlı bir anlam çerçevesine sahip olan kentsel yaşam kalitesi, bu üç kavramı bünyesinden barındırmaktadır.

3.6. Kentsel Yaşam Kalitesi Kavramının Gelişim Süreci

3.6.1. Dünyada Kentsel Yaşam Kalitesinin Tarihsel Gelişimi

Yaşanılabilir bir kentsel çevrenin oluşturulmasına yönelik ilk girişim, 1982'de İngiltere'de sağlık koşullarını iyileştirmek amacıyla çıkarılan kanun olarak kabul edilmektedir. 1844-1845 yılları arasında yayınlanan Kraliyet Komisyon Raporu kentlerin hali hazırdaki durumunu göstermekte ve sağlık alanındaki her türlü görevin yerel yönetimlere yönlendirilmesini, kanalizasyon çalışmalarının tamamlanmasını, yolların genişletilmesini, inşa edilen konutlara sağlık standartlarının konulmasını ve sanayi kentlerine parkların yapılmasını önermekteydi. Bu rapor, kent planlaması yaklaşımları ile sağlık yasalarının birbirleriyle bağlantılı bir hal alacaklarının habercisiydi.²⁷⁴

1890'lı yıllardan sonra ise kent estetiğinin ön planda olduğu pek çok yaklaşım ortaya çıkmıştır. Kentin sahip olması istenilen estetik olgusunun ortaçağ ya da feodal kent yapısıyla sağlanabileceğini savunan Camillo Sitte Akımı, Ebenezer Howard'a ait olan ve kentle kırsal üstünlüklerini savunan Bahçe Kent Akımı, yapılacak planlamaların alt ve orta sınıfa yönelik olmasını savunan Berlage Akımı, polis, mahkeme ve kiliselere gereksinimin olmadığını savunan ve farklı kullanımların yeşil kuşaklarla birbirinden ayrıldığı Endüstri Kent Akımı son olarak ise Güzel Kent Akımı 1890 sonrasında ortaya çıkan yaklaşımlardandır.²⁷⁵

Kentsel dönüşüm uygulamalarının da ortaya çıktığı başta İngiltere, Amerika ve Fransa olmak üzere sanayi devrimini ilk yaşayan ülkeler aynı zamanda kentsel yaşam kalitesi kavramına da ev sahipliği yapan ülkeler özelliğini taşımaktadırlar. Sanayi devrimi sonrası gelişen hızlı sanayileşme ile birlikte yoğun bir göç hareketinin başlaması, kentleri güvensiz ve sağlıksız birer yaşam alanı haline getirmiştir. Çöküntü alanlarla dolup taşmaya başlayan kentleri içerisinde bulunduğu bu durumdan kurtarmak

²⁷⁴ Onur Yılmaz, *İstanbul'da Yerinde Kentsel Dönüşüm Uygulamaları ve Kentsel Yaşam Kalitesi '6306 Sayılı Kanun'a Göre*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2015, s.40.

²⁷⁵ Pınar Savaş Yavuzçehre, *Belediyelerin Kentsel Yaşam Kalitesine Etkileri: Denizli Karşıyaka Mahallesi Örneği*, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Denizli 2005, s.33.

isteyen kamu idarelerinin çözüm arayışları beraberinde kentsel yaşam kalitesi kavramının ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir.²⁷⁶

20. yüzyılın başlarına gelindiğinde ise yaşam kalitesi kavramsal anlamda kendisini göstermeye başlamıştır. Bu kavramının araştırılmaya başlanması ancak 1928 Ekonomik Buhranı sonrasında gerçekleşmiştir. Küresel bir etkiye sahip olan ekonomik kriz sonrasında halkın moralini düzeltmeye, esenliğini ve mutluluğunu yeniden kazandırmaya yönelik yaklaşımlar dönemin bilim adamlarının yaşam kalitesine yönelik araştırmalar yapmasına neden olmuştur. Örneğin 1933'te William Ogburn isimli bir sosyolog, Chicago yönetimine dair "Son Sosyal Eğilimler Dergisi"nde iki ciltlik bir rapor hazırlamıştır. Bu çalışma ile yerel yöneticilere destek olmak, mevcut şartları geliştirmek ve değişiklikleri görüntülemek amaçlanmıştır.²⁷⁷

1960'lı yıllarda Sosyal Göstergeler Hareketi ile birlikte yaşam kalitesi araştırmaları geliştirilmiş ve kentsel yaşam kalitesi kavramı tam anlamıyla ortaya çıkmıştır. Bu dönemde kentsel yaşam kalitesi kavramı ile ekonomik ve sosyal iyilik ile bireysel ve toplumsal iyilik arasındaki ilişkilere yönelik fikirlerin ele alınması ve analiz edilmesi amaçlanmıştır. Hem doğal hem de yapay çevreyle alakalı olarak kullanılan kalite kavramı, sürdürülebilirliğe odaklanan kaliteden farklı olarak kentsel donanım ve konforun sağlanması ile ilişkili olarak ele alınmıştır.²⁷⁸

1972 yılına gelindiğinde Stockholm'de Birleşmiş Milletler Birinci Çevre Konferansı düzenlenmiştir. Bu konferans ile küresel ölçekte ilk defa çevre hakkında değerlendirme yapılmıştır. Stockholm Deklarasyonu'nun ikinci maddesinde çevrenin korunması ve geliştirilmesi gerektiği vurgulanmış ve tüm hükümetlere bu konu hakkında görev verilmiştir. Yine Deklarasyonun yirmi dördüncü maddesinde sağlanacak uluslararası dayanışmanın ve işbirliğinin önemi vurgulanmıştır.²⁷⁹ 1976 yılında Habitat I İnsan Yerleşimleri Konferansı düzenlenmiştir. Bu konferans, ilk BM konferansı olmakla birlikte kent ve kent çevresindeki problemlere çözüm arayan küresel ölçekli ilk zirve toplantısıdır. 1987 yılında ise Çevre ve Kalkınma Raporu yayımlanmıştır. Bu rapora göre, bireyler, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılayabilme

²⁷⁶ O. Yılmaz, "a.g.tz.", s.40.

²⁷⁷ B. Koyuncu, "a.g.tz", s.22.

²⁷⁸ A. Yılmaz, "a.g.tz", s.18.

²⁷⁹ E. Torlak, P. Yavuzçehre, "a.g.m", s.188.

imkânlarını tehlikeye sokmadan, günlük ihtiyaçlarını gidererek sürdürülebilir kalkınmayı gerçekleştirme imkânına sahiptirler.²⁸⁰

1992 yılında Rio’da Birleşmiş Milletler Yeryüzü Zirvesi düzenlenmiştir. Zirvede gerçekleştirilmesi hedeflenen sürdürülebilir gelişmenin hayata geçirilmesinde bir eylem planı görevini gören Yerel Gündem 21 kavramı ortaya çıkmıştır. Sürdürülebilir kalkınmanın yerel düzeyde uygulanabilmesini sağlayacak temel yapı taşı olarak görülen Yerel Gündem 21’de yerel yönetimlerin öneminden bahsedilmektedir.²⁸¹

“Yerleşmelerde Daha İyi Yaşam” sloganının bir ürünü olarak 1992 yılında ortaya çıkan Avrupa Kentsel Şartı ile yaşam alanlarındaki koşulların iyileştirilmesi, kent sakinlerinin yaşam kalitesinin artırılması amaçlanmıştır; kentsel çevrenin ve konut stoklarının daha iyi hale getirilmesi, sosyal ve kültürel anlamda her türlü olanaklara sahip olan yaşam alanlarının oluşturulması dışında toplumsal kalkınmaya ve halkın söz hakkı sahibi olarak katılım sağlamasına büyük önem verilmiştir.²⁸² Avrupa Kentsel Şartları sonrasında 1996 yılında İstanbul’da gerçekleştirilen Habitat II İnsan Yerleşmeleri Konferansı ile hükümetler tarafından tüm vatandaşlara uygun iskân olanaklarının sağlanacağı ve sürdürülebilir insan yerleşim alanlarının geliştirileceği taahhüt edilmiştir.²⁸³ Konferans kapsamında;²⁸⁴

- Şehirlerin küresel büyümenin motoru olduğu,
- Kentleşmenin kentler ve ülkeler için önemli bir fırsat olduğu,
- Yerel yönetimlerin daha güçlü, daha aktif bir role sahip olması gerektiği,
- Katılımın gücünün ve etkisinin fark edilmesi gerektiği gibi çıkarımlar elde edilmiştir.

2000’li yıllara gelindiğinde ise 2001 İstanbul +5’ de kentsel fakirliğin önüne geçilmesi amacıyla dünya ülkelerinin, Birleşmiş Milletler’ in ve uluslararası kuruluşların bir araya gelerek işbirliği yapması gerektiği ve sahip olunan kaynakların çeşitlendirilmesi adına ciddi bir gayret gösterilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca yerel yönetimlerin, sivil toplum kuruluşlarının ve HABITAT ortaklarının yaşam

²⁸⁰ Kübra Kibar, *Kentsel Yaşam Kalitesi ve Belediyeler: Nevşehir ve Niğde Belediyesi Örneği*, Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Uşak, 2017, s. 21.

²⁸¹ K. Kibar, “a.g.tz.”, ss.21-22

²⁸² Ethem Kadri Pektaş, Fehmi Akın, “Avrupa Kentsel Şartları Perspektifinde Bir Kentli Hakkı Olarak ‘Katılım Hakkı’ ve Türkiye”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Üniversitesi*, C.12, S.2, Afyon, ss.27-28.

²⁸³ Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Programı (UN-HABITAT). <http://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-insan-yerlesimleri-programi.tr.mfa> (12.04.2017)

²⁸⁴ Türkiye Cumhuriyeti Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, HABITAT Konferansları. <http://www.csb.gov.tr/projeler/habitat/index.php?Sayfa=sayfa&Tur=webmenu&Id=16093> (12.04.2017)

alanlarının sürdürülebilir hale getirilmesi konusunda güçlü ve aktif aktörler olmaları amacıyla güçlendirilmeleri kararı alınmıştır.²⁸⁵ 2002 yılında ise Johannesburg'ta Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi (Rio +10) düzenlenmiştir. Zirve'de doğal kaynakların korunması, yenilenebilir enerji kullanımı gibi konular ele alınmıştır. Yerel, bölgesel ve küresel düzeyde sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması için ortak sorumlulukların olduğu ve bunların yerine getirilmesi gerektiği vurgulanmış, çevrenin korunması için gerekli olan temel yapı taşı konumunda ki yükümlülüklerin altı çizilmiştir.²⁸⁶2005 Kyoto Protokolü ile ulaşım, katı yakıt, petrol ve doğal gaz kullanımı sonucunda ortaya çıkan olumsuz etkilere karşılık, bu problemlerin önüne geçmek amacıyla sürdürülebilir kalkınmaya ağırlık verilmesi gerektiği vurgulanmıştır. 2011 yılında yayımlanan Çevre Kalkınma Programı Raporları'nda iklim değişikliklerinde yaşanan olumsuzlukların önüne geçmek, eşitsizliklere ve yoksullara çözüm bulmak amacıyla yapılması gerekenler irdelenmiştir. Bir diğer rapor olan Yeşil Ekonomi Raporu'nda ise yeşil ekonomilere vurgu yapılarak bu ekonomilerin gerek insana yakışır işlerin yaratılmasında gerekse yoksullukla savaşta etkili olacağı savunulmuştur. Son olarak 2012 Rio +20 ve Küresel Sürdürülebilirlik Raporu Konferansı'nda yoksulluk ile savaşılması gerektiği, çevrenin korunması, kentlerin yaşanılabilir alanlar haline dönüşmesi amacıyla şekillendirilmesi ve sosyal eşitliğin sağlanması konuları ele alınmıştır.²⁸⁷

3.6.2. Türkiye'de Kentsel Yaşam Kalitesinin Gelişim Süreci

Osmanlı Devleti'nde 1854 yılında Şehremaneti'nin kurulması ile birlikte modern belediyeçilik anlayışı başlamıştır. Devamında İstanbul kenti on dört belediye dairesine ayrılmış ve Beyoğlu-Galata bölgesinde kentin gereksinimlerinin karşılanması amacıyla altıncı daire kurulmuştur. Bu dairenin kurulması ile kentsel yaşam kalitesini yükseltmeye yönelik çalışmalar yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda yollar genişletilmiş, kaldırımlar ve kanalizasyonlar yapılmış, sokakların temiz ve aydınlık olmasına önem verilmiştir.²⁸⁸

Fatih Sultan Mehmet döneminde ise günümüzdeki anlamıyla kentsel yaşam kalitesinin önemli yapı taşlarından olan halkın refah ve mutluluğuna, katılımıcılığın

²⁸⁵ E. Torlak, P. Yavuzçehre, "a.g.m", s.190.

²⁸⁶ Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi. http://www.mfa.gov.tr/dunya-surdurulebilir-kalkinma-zirvesi_johannesburg_-26-agustos---4-eylul-2002_tr.mfa (12.04.2017)

²⁸⁷ K. Kibar, "a.g.tz", s.22.

²⁸⁸ B. Koyuncu, "a.g.tz", s.21.

sağlanmasına, sağlıklı ve yaşanılabilir bir çevrenin oluşturulmasına özen gösterilmiştir. Bu dönemde Fatih Sultan Mehmet, “Bir şehri âbâd etmek, halkın gönlünü almaktır” sözüyle kentsel yaşam kalitesine vurgu yapmıştır. Ayrıca vasiyetnamesinde:

“...İstanbul’un her sokağına ikişer kişi tayin eyledim. Bunlar ki, ellerinde bir kap içerisinde kireç tozu ve kömür külü olduğu halde günün belirli saatlerinde bu sokakları gezerler. Sokaklara tükürenlerin tükürükleri üzerine bu tozu dökeler ki, yevmiye yirmişer akçe alsınlar... Ayrıca 10 cerrah, 10 tabip ve 3 de yara sarıcı tayin eyledim. Bunlar ki ayın belli günlerinde İstanbul’a çıkalar ve o evde hasta olup olmadığını soralar; var ise şifası orada mümkün ise şifâyâb olabilir. Değil ise kendilerinden hiçbir karşılık beklenmeksizin hastanelere kaldırılarak orada salâh buldurulabilir” şeklinde belirtmektedir.²⁸⁹

Türkiye’de yaşam kalitesinin kavramsal olarak ortaya çıkışı 1960’lı yıllara denk gelmektedir. Bu yıllarda sosyal, kültürel ve toplumsal konuların önem kazanması ile birlikte yaşam kalitesi kavramı da kendini göstermeye başlamıştır. Devlet İstatistik Enstitüsü’ne bahsi geçen konularda istatistiki verilerin toplanması görevi verilmiştir. 1961 yılına gelindiğinde sosyal, kültürel ve toplumsal kalkınmayı sağlamak aynı zamanda planlı bir çalışma yürütmek amacıyla Devlet Planlama Teşkilatı kurulmuştur. İlerleyen yıllarda ise bu teşkilat tarafından “İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması” yapılmıştır.²⁹⁰ 1970’li yıllarda bahsi geçen gelişme, sosyal ve ekonomik göstergeler arasında yaşanan etkileşimi sergileme eğilimine girerek bir değişim göstermiştir. Bu değişimden hem Devlet İstatistik Enstitüsü hem de Devlet Planlama teşkilatı yaptıkları çalışmalar kapsamında etkilenmişlerdir. Sosyal Göstergeler Hareketi’nin tüm dünyanın ilgisini üzerine çektiği bu dönemde Türkiye konuya uzak kalmış, ancak 1990’lı yıllarda yoğunlaşmaya, veri toplamaya ve bunların sunumuna önem vermeye başlanmıştır.1998 yılında Devlet Planlama Teşkilatı bahsi geçen verileri içeren, 69 ayrı tablonun ve birbirinden farklı 18 sosyal ve ekonomik verinin yer aldığı “ Various Indicators Related to Provinces and Regions in Turkey” isimli kitabı yayımlamıştır.²⁹¹ Aynı yıl Devlet İstatistik Enstitüsü her il için “Ekonomik ve Sosyal Göstergeler” isimli çalışmaları yayınlanmaya başlamıştır.²⁹²

²⁸⁹ B . Koyuncu, “a.g.tz.”, ss.21-22.

²⁹⁰ K. Kibar, “a.g.tz.”, s. 23.

²⁹¹ E. Torlak, P. Yavuzçehre, “a.g.m”, s.192.

²⁹² Mehmet Atik, *Kentsel Yaşam Kalitesi ve Kent Kimliği Bağlamında İstanbul’daki Yenileme Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme; Sulukule Örneği*, Bahçeşehir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2014, s.45.

2003 yılından itibaren düzenli olarak Devlet İstatistik Enstitüsü'nce bireylerin mutlulukla ilgili genel algılamasını, yaşam alanlarından duydukları memnuniyeti ve bu memnuniyetin zaman içerisinde göstereceği değişimi izlemek amacıyla “Yaşam Memnuniyeti Araştırması” yapılmaktadır. 2005 yılı itibariyle Türkiye İstatistik Kurumu adını alan Devlet İstatistik Enstitüsü, Avrupa Birliği uyum çalışmaları kapsamında 2006 yılından beri gelir ve yaşam koşullarına yönelik araştırmalar yapmakta, Avrupa Birliği ülkeleri ile ülkemiz arasında gelir dağılımı, görelî yoksulluk, sosyal dışlanma ve yaşam koşulları hakkındaki verilerin karşılaştırmalı analizlerini yapmaktadır.²⁹³

Ülkemizde belirli dönemlerde hayata geçirilen kalkınma planlarında da kentsel yaşam kalitesi kavramı ele alınmıştır.

- Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000) : Kentsel yaşam kalitesini ele alan ilk kalkınma planı olma özelliği taşıyan Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, yerleşim yerlerinin planlanma aşamasında planlama-uygulama-denetim süreçlerinin daha aktif hale getirilmesi amacıyla yeniden düzenleneceği, kentlerin sahip olduğu yaşam kalitesi seviyesinin geliştirileceği, göç hareketlerinin metropoller yerine bölge merkezlerine, merkezi niteliğe sahip yerleşim yerlerine ya da orta büyüklükteki kentlere doğru kaydırılmaya yönelik çalışmaların yapılacağı ve bu kentlere altyapı hizmet, konut alanlarında her türlü imkanın sunulacağı, sanayi teşvikleri ile destekleneceği gibi konulara yer verilmiştir.²⁹⁴

- Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005) : Kalkınma planının Uzun Vadeli Gelişmenin Temel Amaçları ve Stratejisi (2001-2023) başlığını taşıyan ikinci bölümünde planın temel amaçları arasında toplumun yaşam kalitesinin yükseltilmesi amacına da yer verilmekte ve yaşam kalitesi kavramının önemine vurgu yapılmaktadır. Bu doğrultuda toplumun bilgi toplumuna dönüştürülmesi, eğitim ve sağlık düzeyinin yükseltilmesi, gelir düzeyinin düzeltilmesi, altyapı hizmetlerinin geliştirilmesi ve çevrenin korunması, ekonomik ve sosyal alanlarda gerekli olan dönüşümlerin gerçekleştirilmesi gibi hedefler Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda yer almaktadır.²⁹⁵ Ayrıca planın Temel Amaç, İlke ve Politikaları (2001-2005) başlığını taşıyan üçüncü bölümünde planın gerçekleşeceği dönemde toplumun yaşam kalitesinin yükseleceği vurgulanmıştır.²⁹⁶

²⁹³ M. Atik, “a.g.tz”, s.45.

²⁹⁴ Kentleşme Tematik Grubu 1. Raporu, Sürdürülebilir Kentleşme Bakış Açısı İle Türkiye’de Kentleşme Sektörüne İlişkin Tespit ve Değerlendirmeler, Kasım 2007, s.53.

²⁹⁵ Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001-2005, Ankara 2000, s.21.

²⁹⁶ E. Torlak, P. Yavuzçehre, “a.g.m”, s.193.

- Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007-2013) : Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, halkın yaşam kalitesinin yükseltilmesi kapsamında; başta AB üyelik süreci olmak üzere kalkınma sürecine, eğitim ve sağlık alanlarında yapılması gereken iyileştirmelere, sosyal yardım politikalarına, hizmetlere ulaşılabilirliğe ve araştırma çalışmalarına verilmesi gereken desteklere vurgu yapılmıştır.²⁹⁷ Kalkınma planında AB'ye katılım süreci ile birlikte halkın yaşam kalitesinin artacağı, refah seviyesinin yükseleceği ifade edilmiştir. Bu kapsamda üyelik sürecinin ülkemizde büyük ve köklü dönüşümlere yol açtığı vurgulanmıştır.²⁹⁸

-Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2014-2018) : Onuncu Kalkınma Planına göre, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması ve refahın yaygın hale getirilmesi bireylerin yaşam alanlarındaki yaşanabilirlik standartlarının ve yaşam kalitelerinin yükseltilmesi kalkınmanın hedeflerine ulaşabilmesi için mutlak surette yerine getirilmesi gereken unsurlardır.²⁹⁹ Diğer kalkınma planları gibi Onuncu Kalkınma Planı'nda da yaşam kalitesini yükseltme doğrultusunda hedeflere yer verilmiştir.

3.7. Kentsel Yaşam Kalitesi Göstergeleri

Kentlerdeki yaşam kalitesi düzeyini gösteren gösterge ya da ölçütlerin belirlenmesi yaşam kalitesinin ölçülmesi kapsamında büyük önem taşımaktadır.

Türk Dil Kurumu'ndaki sözlük anlamına göre, bir durumla ilgili çeşitli aşamaları gösteren liste, bir şeyi belirtmeye yarayan şey ya da belirti anlamlarını taşıyan gösterge kavramının kullanım amaçları şu şekildedir;³⁰⁰

- Daha önce uygulanmış olan politikaların ve programların performans seviyesini ölçmek,
- Toplumun eğilim gösterdiği konuların tespitini sağlamak,
- Kentin ya da yaşam alanlarının sahip olduğu şartları gözlemlemek,
- Karar organlarının bilgi sahibi olmasını sağlamak,
- Toplum bilincini arttırmak,
- Toplumsal gelişmeyi sağlamak amacıyla hayata geçirilecek hedefleri belirlemek,
- Planlama kapsamında amaçların belirlenmesini sağlamak,
- Zaman-mekân kriterleri bağlamında yerleşimleri karşılaştırmak,

²⁹⁷ M. Atik, "a.g.tz", s.47.

²⁹⁸ K. Kibar, "a.g.tz.", s.25

²⁹⁹ T.C. Kalkınma Bakanlığı, Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018), Ankara 2013, s.28.

³⁰⁰ M. Atik, "a.g.tz", s.55.

- Stratejik yatırım amacıyla yapılacak tercihleri yönlendirmek,
- Erkan uyan mekanizması kurmak.

Yaşam kalitesi kavramının çok geniş ve kapsamlı bir yapıya sahip olması nedeniyle yaşam kalitesinin belirlenmesinde tek bir göstergeden yararlanmak mümkün değildir. Yaşam kalitesinin ölçümü aşamasında kullanılan göstergeler nesnel göstergeler ve öznel göstergeler olmak üzere iki ana kategoriye ayrılmaktadır. Öznel göstergeler, bireylerin hayatlarını sürdürdükleri çevreyi algılama ve değerlendirme biçimlerini gösteren ölçümler iken, nesnel göstergeler ise bireyin barındığı ve/ veya çalıştığı çevreyle alakalı ölçümlerini içeren göstergelerdir.³⁰¹ Yani, kentsel yaşam kalitesinin esenlik, huzur, sağlık, güvenlik gibi değerleri öznel göstergeleri oluştururken; yapı ve doğal çevre, ekonomik ve sosyal fonksiyon alanları gibi değerler nesnel göstergeleri oluşturmaktadır.³⁰²

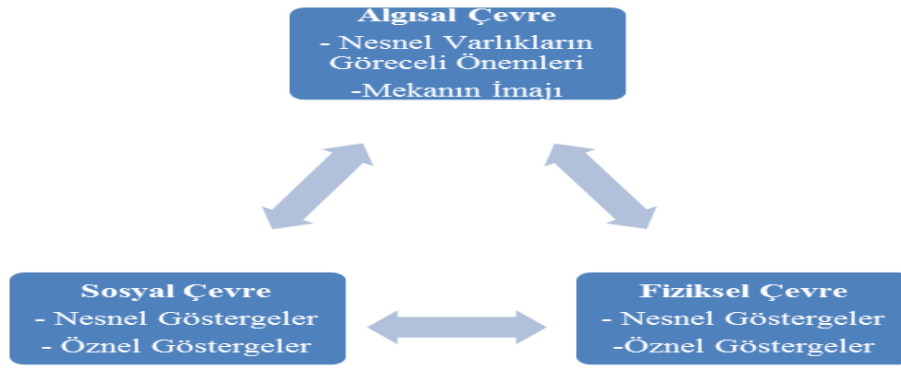
Nesnel ve öznel göstergeler üzerine yapılan araştırmalar, sosyal raporların düzenlenmesi ve sosyal göstergeler hakkında çalışmaların yapılması üzerine başlamıştır. 20. yüzyılın başlarında hükümetler, yerel yönetimler ve çeşitli organizasyonlar sosyal değişim ve sosyal eğilim ile ilgili istatistikleri ve analizleri içeren sosyal raporlar yayınlamışlardır. Bu raporların oluşturulması için gereklilik arz eden gelir, tüketim, sağlık, eğitim, konut gibi konularla ilgili göstergeler 1960'lı yıllarda toplanmış ve düzenlenmiştir. Böylelikle sosyal göstergeler bir araştırma alanı olanı olma niteliği kazanmış ve bu kapsamda incelenmiştir.³⁰³ Bu dönemde, yaşam kalitesine yönelik araştırmalara, yaşam düzeyi araştırmalarına, genel sosyal araştırmalara ve hane halkı profillerine özel bir alt yapı oluşturmak amacıyla sosyal göstergelerden sık sık yararlanılmıştır. İlerleyen dönemlerde ise sosyal göstergeler, yaşam kalitesine dair yapılan araştırmaları fazlasıyla etkilemeye başlamış, zaman içerisinde yaşam kalitesi araştırmalarının artması ile çeşitlilik gösteren göstergeler “Yaşam Kalitesi Göstergeleri” adını almıştır.³⁰⁴ Kendi içerisinde fazlasıyla çeşitlilik gösteren yaşam kalitesi göstergeleri nesnel ve öznel göstergeler olmak üzere iki ana başlık altında incelenmektedir.

³⁰¹ S. Torlak, P. Yavuzçehre, “a.g.m.”, s.29.

³⁰² Mehmet Akalın, “Kentsel Yaşam Kalitesinin Yükseltilmesinde TOKİ Uygulamalarının Etkinliği Üzerine Bir Değerlendirme”, *International Academic Research Congress*, INES 2016, s.237. <https://www.inescongress.com/> (24.04.2017)

³⁰³ B. Koyuncu, “a.g.tz”, s.26.

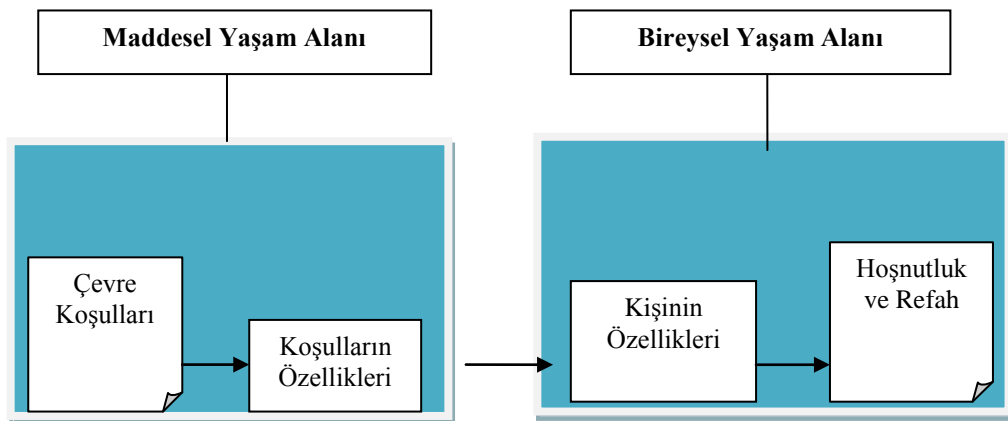
³⁰⁴ K. Kibar, “a.g.tz”, ss. 31-32.

Şekil 11: Yaşamın Bileşenleri Modeli.³⁰⁵

Yaşam kalitesinin ölçülmesinde hem nesnel hem de öznel göstergelerin kullanılması bu ölçümün daha güvenilir sonuçlar vermesini sağlamaktadır. Sadece öznel göstergelerin değerlendirilmesi nesnel olmayan sonuçlara neden olabileceği gibi, nesnel ve öznel göstergelerin bir arada değerlendirilmesi de daha tutarlı ve daha güvenilir sonuçların elde edilmesini olanaklı kılmaktadır.³⁰⁶

Bir başka varsayıma göre ise kentsel yaşam kalitesinin ölçülmesinde hem öznel hem de nesnel göstergelerden yararlanılabileceği gibi daha sonrasında ise çevresel yaşam kalitesi kavramını geliştirerek yaşamı maddesel ve kişisel yaşam alanları olarak iki ayrı kulvarda ele almak mümkündür.³⁰⁷

Şekil 12: Yaşamın Alanları Modeli.³⁰⁸

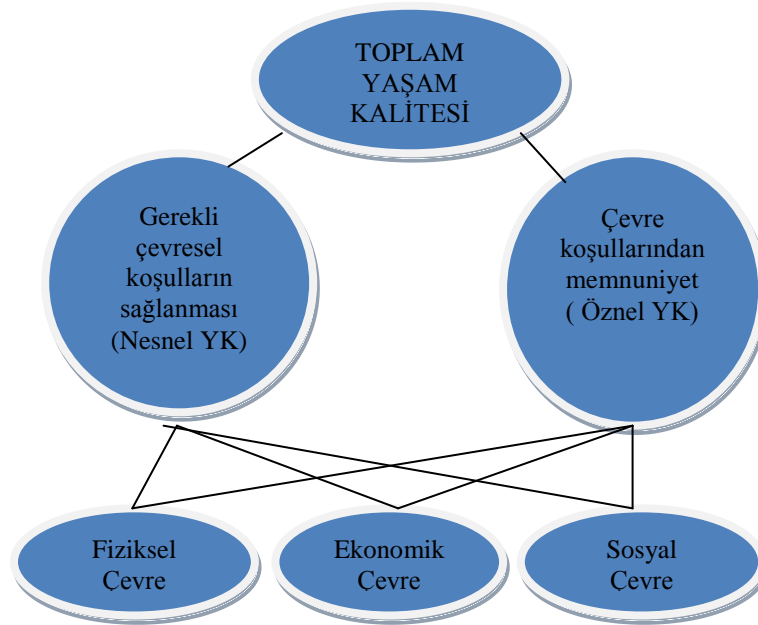
³⁰⁵ Tablo, Ahu Ceylan'a ait "Yaşam Kalitesinin Artırılmasında Kentsel Yeşil Alanların Önemi ve Kentsel Dönüşüm İle İlişkilendirilmesi" isimli yüksek lisans tezinden alınmıştır. s. 8.

³⁰⁶ Nida Özhekim, *Toplu Taşıma Sistemlerinin Kentsel Yaşam Kalitesine Etkisi: İstanbul Kadıköy-Kartal Metro Örneği*, Gebze Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Gebze 2016, s.7.

³⁰⁷ Deniz Erdem Okumuş, *Kentsel Dönüşümde Sosyal Donatı Alanlarının Değişimi ve Kentsel Yaşam Kalitesine Etkisi: Ataşehir Barbaros Mahallesi Örneği*, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Mayıs 2014, İstanbul, s.8.

³⁰⁸ Şekil, Deniz Erdem Okumuş'a ait, "Kentsel Dönüşümde Sosyal Donatı Alanlarının Değişimi ve Kentsel Yaşam Kalitesine Etkisi: Ataşehir Barbaros Mahallesi Örneği" isimli yüksek lisans tezinden alınmıştır. s. 8.

Bir başka anlayışa göre ise yaşam kalitesi, nesnel ve öznel göstergeler kapsamında, ekonomik, fiziksel ve sosyal çevre kalitesi bileşenlerinin bütünü oluşturmaktadır. Gelir-gider, istihdam, yapılı ve doğal çevre, kaynaklar, sağlık, eğitim, güvenlik, politika ve sivil toplum gibi konular ise bu bileşenlerin alt başlıklarını oluşturmaktadır.³⁰⁹

Şekil 13: Toplam Kentsel Yaşam Kalitesinin Bileşenleri.³¹⁰

3.7.1. Nesnel Göstergeler

Nesnel göstergeler, kişisel alanın dışında gelişen fiziksel yaşama dair bileşenler üzerine yaşam kalitesi araştırmalarının referans aldığı temel değişkenlere ait olan verileri ifade etmektedir. Suç oranları, hava ve çevre kirliliği, iklim şartları, eğitim alanındaki olanaklar, ulaşım imkânları, trafik sorunu, parkların ve yeşil alanların varlığı, barınma imkânları gibi kentle iç içe olan unsurlar nesnel göstergeleri oluşturan verilerin alt başlıklarıdır.³¹¹

Bir başka tanıma göre ise nesnel göstergeler, bireylerin algılamasından bağımsız olarak ortaya çıkan şartların ele alınarak değerlendirilmesine dayanmakta, yapılı ve doğal çevrenin, ekonomi ve sosyal alanın somut görüşlerinin ölçülmesini ifade etmektedir.³¹²

³⁰⁹ N. Özhekim, “a.g.tz”, s.9.

³¹⁰ Şekil, Aslı Gürel Üçer’ e ait “Kentsel Yaşam Kalitesinin Belediye Hizmetleri Kapsamında Belirlenmesine ve Geliştirilmesine Yönelik Bir Yaklaşım: Orta Ölçekli Kent Örnekleri” isimli doktora tezinden alınmıştır. s.29.

³¹¹ S.C.Beritan, “a.g.tz.” s.91.

³¹² K. Kibar, “a.g.tz”, s..33.

İlhan Tekeli'ye göre ise toplumsal düzeyde nesnel yaşam kalitesi göstergeleri; çevre kalitesi, insan kaynağı, sağlık, eğitim, ekonomik düzey, toplumsal bütünleşme, siyasal sistemin niteliği, yerleşme kalitesi iken bireysel düzeyde nesnel yaşam kalitesi göstergeleri doğayla ve çevreyle ilişki kurma biçimi, sağlık kapsamında yaşam kalitesi göstergeleri, eğitim düzeyi, gelir seviyesi, sanatsal ve bilimsel başarılar, toplum içerisinde yaşanan farklılaşma ve katmanlaşmanın konumu, siyasal sürece katılı düzeyi, boş zamanın varlık derecesi ve yaşam alanının kalitesi şeklinde sıralanmaktadır.³¹³

Nesnel göstergeler, sayım sonuçları ve devlet tarafından yayımlanan diğer raporlardan oluşmaktadır. Bu grup, yaşam kalitesinin ölçülmesinde kullanılan en güvenilir ve sağlam ölçüm grubudur. Sosyal şartları belirlemede yol gösterici olan konut, sağlık, gelir gibi alanlardaki somut rakamlara dünyadaki pek çok ülke nesnel göstergeler yardımıyla çok rahat ve sağlıklı bir şekilde ulaşabilmektedir. Bu durum sayesinde gerek ülkeler arasında gerekse çeşitli sosyal gruplar arasında kolaylıkla yaşam kalitesi karşılaştırması yapılabilmektedir.³¹⁴

Kentsel yaşam kalitesine ilişkin araştırmalarda kullanılan nesnel göstergeler ağırlıklı olarak ikincil verilerden oluşmaktadır. Bahsi geçen ikincil veriler ise daha çok “İnsani Gelişme İndeksi”(UNDP), “Yaşam Memnuniyeti Araştırması” (TÜİK) gibi uluslararası ya da ulusal kurumlara ait istatistiki bilgiler kapsamında değerlendirilmektedir.³¹⁵

3.7.2. Öznel Göstergeler

Öznel göstergeler bireylerin kişisel tecrübelerinin ve yine kendilerine özgü yaşam karakteristiklerinin dolaylı olmayan raporlarıdır. Bu göstergeler, yaşam kalitesinin bireyin yaşamına dair kişisel değerlendirmesini ölçmeye yardımcı olan araçlardır.³¹⁶

Öznel göstergeler, sosyal oluşumların bireyden ayrı olmaksızın bireyin değerlendirmesine bağlı olarak ölçülmesini, bireyin refahının ve memnuniyetinin değerlendirilebilir olmasını ifade etmektedir. Öznel göstergeler ikincil verilerden

³¹³ İlhan Tekeli, *Gündelik Yaşam, Yaşam Kalitesi Ve Yerellik Yazıları*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Ağustos 2010, İstanbul, s. 111-112.

³¹⁴ Ahu Ceylan, *Yaşam Kalitesinin Arttırılmasında Kentsel Yeşil Alanların Önemi ve Kentsel Dönüşüm İle İlişkilendirilmesi*, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Haziran 2007, İstanbul, s.8.

³¹⁵ S.C. Beritan, “a.g.tz.” s.91.

³¹⁶ A. Ceylan, “a.g.tz.”, s.8.

oluşan nesnel göstergelerden farklı olarak doğrudan doğruya kişilerle görüşmeyi ya da anket uygulamasını gerektirmektedir.³¹⁷

Kentsel yaşam kalitesi araştırmalarına yön veren öznel göstergeler genellikle konut ve yaşam alanları memnuniyeti, şehir algısı, güvenlik hissi, sosyal ilişkilerin özellikleri, kent estetiği ve yerel yönetimlere dair düşünceler gibi alt başlıklardan oluşmaktadır.³¹⁸

Marans, öznel göstergeleri; konut ve çevreye karşı duyulan memnuniyet, hareketlilik isteği, suç algısı, okul kalitesi, sağlık hizmetleri, toplumdaki komşuluk ilişkileri, çöp hizmetleri, kentin kalabalıklığı, hükümet hakkındaki düşünceler, bireylerin mutluluğu ve yaşamdan memnuniyetleri olarak sıralamaktadır.³¹⁹

Lee ise “Taipei’de Yaşam Kalitesinin Öznel Ölçümü” isimli çalışmasında öznel göstergeleri belediye hizmetleri, bireylerin mahalleden memnuniyeti, toplumsal statü, mahallenin sahip olduğu çevresel özellikler ve yerel destek şeklinde sıralamaktadır.³²⁰

İlhan Tekeli ise öznel yaşam kalitesi göstergelerini toplumsal ve bireysel olarak ele almaktadır. Toplumsal düzeyde öznel yaşam kalitesi göstergeleri; risksiz bir yaşam çevresi, yüksek yaşam kalitesine sahip insan topluluğu, güvenli ve sağlıklı bir yaşam, iyi eğitim koşulları, ekonomik fırsatların sağlanması, yabancılaşma ve dışlanma duygusu, toplumun kararlarda söz sahibi olması, keyifli ve aidiyet duygusu oluşturan bir yaşam olarak sıralanmaktadır. Bireysel düzeyde öznel yaşam kalitesi göstergeleri ise; doğaya uyumlu olan yabancılaşmamış bir yaşam, iyi olma hali, eğitim başarısı ve istediği her bilgiye ulaşabilme duygusu, sahip olduğu gelirden tatmin olma, toplumda saygı görme, haklarının korunduğunu bilme ve topluma karşı bir aidiyet hissetme, iş dışında yaşamına yön verecek, anlam katacak faaliyetleri seçme özgürlüğü, yaşam alanından ve sosyal ilişkilerinden memnuniyet şeklinde sıralanmaktadır.³²¹

3.8. Avrupa Kentsel Şartı ve Kentsel Yaşam Kalitesi

İnsan hakları kavramının hayatımıza girişi 1948 yılında imzalanan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ile olmuştur. Uluslararası anlamda kentli haklarının tam anlamıyla önem kazanarak ele alınmaya başlaması ise 1980-1982 tarihleri arasında

³¹⁷ Z. Asli Gürel Üçer, “a.g.tz”, s.27.

³¹⁸ S. C. Beritan, “a.g.tz.”, s.92.

³¹⁹ N. Özhekim, “a.g.tz.”, s.13.

³²⁰ N. Özhekim, “a.g.tz.”, s.13.

³²¹ İlhan Tekeli, *Gündelik Yaşam, Yaşam Kalitesi Ve Yerellik Yazıları*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Ağustos 2010, İstanbul, s. 111-112.

Avrupa Konseyi'nin düzenlediği ve “Yerleşmelerde Daha İyi Yaşam” sloganı ile yola çıkan “Kentsel Rönesans İçin Avrupa Kampanyası” ile olmuştur.³²²

1992 yılında Avrupa Konseyi'nce kabul ve ilan edilen 20 maddelik bir deklarasyon ve 13 maddelik şart ilkelerinden oluşan Avrupa Kentsel Şartı kentli hakları alanındaki en önemli belge olma niteliğini taşımaktadır.³²³ Avrupa'da 1980-1982 yıllarında yaşanan “Kentsel Rönesans” hareketine ait kentsel politikalara vurgu yapan Avrupa Kentsel Şartı insan haklarına dair en net ve somut tanımlamaları bünyesinde barındırmaktadır. Şartın kentsel yaşamın geliştirilmesi yönünde belirlediği 4 temel amaç şu şekildedir ;³²⁴

- Fiziksel kentsel çevrenin geliştirilmesi,
- Konut stoklarının yenilenmesi,
- Yerleşim yerlerinde sosyal ve kültürel olanakların sağlanması,
- Toplumun kalkınmasının sağlanması ve halkın katılımının özendirilmesi.

“Yerinden Yönetim” anlayışına bariz bir şekilde vurgu yapan Avrupa Kentsel Şartı'nın ana hedefi, dünya ülkelerinin genelinde uygulanabilir bir yapıya sahip olarak, kent yönetiminin sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilmesi için gerekli olan ilke ve yükümlülükleri tanımlamak ve kentsel yaşam kalitesini arttırmaktır. Şart, sahip olduğu amaçlar ve içerisinde barındırdığı maddeler doğrultusunda hem kentli haklarının ne olduğu konusundaki belirsizliği ortadan kaldırmakta hem de kentli hakları kavramının zihinlerde tam anlamıyla şekillenmesine yardımcı olmaktadır.³²⁵ Avrupa Kentsel Şartı bu özellikleri nedeniyle kent yönetimlerinin kentli hakları konusunda atacakları adımlarda rehber konumundadır. Şart genel kapsamıyla kentlilere kirlilikten uzak, bozuk ve çarpık kentleşmenin olmadığı bir çevrede yaşama hakkı, yaşamını sürdürdüğü çevreyi demokratik imkânlar çerçevesinde denetleyebilme hakkı, sağlık alanında ve kültürel anlamda tüm imkânlardan yararlanabilme hakkı ve son olarak dolaşım hakkını öngörmektedir.³²⁶

Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu'nun içerdiği 20 madde Avrupa yerleşimlerinde yaşayan kent sakinlerinin sahip oldukları hakları temsil etmektedir. Bu haklar şu şekildedir;³²⁷

³²² A. Gürel Üçer, “a.g.tz”, s.23.

³²³ Avrupa Kentsel Şartı, <http://www.mo.org.tr/UIKDocs/kentselsart1.pdf> (22.04.2017)

³²⁴ Mithat Arman Karasu, “Kentli Haklarının Gelişimi ve Hukuki Boyutları”, *TBB Dergisi*, S.78, 2008, s.40.

³²⁵ M.A. Karasu, “a.g.m.”, s.40.

³²⁶ Ruşen Keleş, Ayşegül Mengi, *Kent Hukuku*, İmge Kitapevi, Mayıs 2017, Ankara, ss.34-35.

³²⁷ E. Torlak, P. Yavuzçehre, “a.g.m”, s.196.

1. **Güvenlik:** Olabildiğince suç, şiddet ve yasadışı olaylardan arındırılmış güvenli bir yaşam alanı;
2. **Kirletilmemiş, Sağlıklı Bir Çevre:** Hava, gürültü, su ve toprak kirliliğinin olmadığı, doğal kaynakları ile birlikte koruma altında olan bir çevre;
3. **İstihdam:** İstihdam olanakları yaratılarak kent sakinlerine ekonomik kalkınmadan pay alabilme şansının verilmesi ve kişisel anlamda ekonomik özgürlüklerinin sağlanması;
4. **Konut:** Kişilerin mahremiyet ve dokunulmazlık haklarına hassasiyetin gösterildiği, sağlıklı koşullara sahip olan, satın alınabilir konut stokunun sağlanması;
5. **Dolaşım:** Gerek toplu taşıma araçları gerekse yayalar ve bisikletliler olmak üzere yolları kullanan herkes için birbirlerinin hareket ve dolaşım özgürlüklerini kısıtlamayacakları bir düzenin sağlanması;
6. **Sağlık:** Ruh ve beden sağlığının önemsendiği, korunduğu bir çevrenin oluşturulması;
7. **Spor ve Dinlenme:** Tüm kent sakinlerine spor yapabilecekleri ve boş vakitlerini değerlendirebilecekleri olanakların sağlanması;
8. **Kültür:** Çok çeşitli kültürel ve yaratıcı etkinliklere erişilebilirliğin ve katılımın sağlanması;
9. **Kültürler Arası Kaynaşma:** Kent içerisinde farklı kültürlere ve etnik yapılara sahip olan toplulukların ötekileştirmeden uzak uyumlu bir şekilde bir arada yaşamalarının sağlanması;
10. **Kaliteli Bir Mimari ve Fiziksel Çevre:** Kentin sahip olduğu tarihi yapıların restorasyonu ve nitelikli çağdaş mimarinin uygulanmasıyla, birbiriyle uyumlu olan, estetik görünüme sahip mekânların yaratılması;
11. **İşlevlerin Uyumlu:** Yaşama, çalışma, seyahat işlevleri ve sosyal aktivitelerin mümkün olduğunca birbiri ile uyumlu olmasının sağlanması;
12. **Katılım:** Çoğulcu demokrasilerde; kurum ve kuruluşları arasında dayanışmaya dayalı sıkı bir bağın olduğu kent yönetimlerinde; bürokrasinin yavaş işleyen, gereksiz yönlerinden arındırma, yardımlaşma ve bilgilendirme ilkelerinin sağlanması;
13. **Ekonomik Kalkınma:** Tüm yerel yönetimlerin dolaylı ya da dolaysız ekonomik kalkınmanın sağlanması yönünde hareket etmesi ve bu doğrultuda sorumluluklarının farkında olması;

- 14. Sürdürülebilir Kalkınma:** Ekonomik kalkınma ve çevrenin korunması ilkeleri arasında yerel yönetimlerce uzlaşmanın sağlanması;
- 15. Mal ve Hizmetler:** Yerel yönetimler, özel sektör ya da her ikisinin ortaklığıyla mal ve hizmet sunumunun erişilebilir, kapsamlı ve kaliteli bir şekilde sağlanması;
- 16. Doğal Zenginlikler ve Kaynaklar:** Yerel yönetimler tarafından doğal kaynak ve değerlerin akılcı, dikkatli, verimli ve adil bir şekilde kent sakinlerine fayda sağlaması amacıyla korunması ve idare edilmesi;
- 17. Kişisel Bütünlük:** Kentlerde bireyin kişisel refahına; sosyal, kültürel, ahlaki ve ruhsal gelişimine yönelik koşulların oluşturulması;
- 18. Belediyeler arası İşbirliği:** Kişilerin yaşadıkları beldenin, beldeler arası ya da uluslararası ilişkilerine doğrudan katılma konusunda özgür olmaları ve özendirilmeleri;
- 19. Finansal Yapı ve Mekanizmalar:** Deklarasyonda belirtilen hakların sağlanması için mali açıdan gerekli kaynakları bulması amacıyla yerel yönetimlerin görevlendirilmesi;
- 20. Eşitlik:** Deklarasyonda tanımlanan tüm hakların yerel yönetimlerce bireylere cinsiyet, yaş, köken, inanç, sosyal, ekonomik ve politik ayırım gözetmeden, fiziksel ve zihinsel özürlerine bakılmadan sunulması.

Avrupa Kentsel Şartı'nın 13 maddeden oluşan şart ilkeleri ise (1) Ulaşım ve dolaşım, (2) Kentlerde çevre ve doğa, (3) Kentlerin fiziki yapıları, (4) Tarihi kentsel yapı mirası, (5) Konut, (6) Kent güvenliğinin sağlanması ve suçların önlenmesi, (7) Kentlerdeki özürli ve sosyo-ekonomik bakımdan engelliler, (8) Kentsel alanlarda spor ve boş zamanları değerlendirme, (9) Yerleşimlerde kültür, (10) Yerleşimlerde kültürler arası kaynaşma, (11) Kentlerde sağlık, (12) Halk katılımı, kent yönetimi ve kent planlaması, (13) Kentlerde ekonomik kalkınma şeklindedir.

Avrupa Kentsel Şartı'nın kabulü sonrasında ilerleyen zaman içerisinde bir çok gelişme yaşanmıştır;³²⁸

- Doğu ve batı arasında bölünmüş olan birçok ülke Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi'nin izlemiş olduğu politikalar sonucunda yakınlaşmaya başlamıştır.

³²⁸ Ali Aktaş, *Avrupa Kentsel Şartı Bağlamında Yaşam Kalite Arayışları: Tozkoparan Örneği*, Bahçeşehir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ağustos 2014, İstanbul, s.26.

- Avrupa kentleri ciddi anlamda küreselleşmenin etkisi altında kalmış ve teknolojik, ekolojik, ekonomik ve kültürel anlamda küreselleşmenin yaratmış olduğu baskıyla başa çıkmak durumunda kalmıştır.
- Kentler yeni roller edinmiş, inisiyatif ve yaratıcılığın merkezi haline gelmişlerdir.
- Şehirlerde yeni yaşam tarzları ve çeşitli sosyal ağlar ortaya çıkmaya başlamıştır.
- Kentler, istikrarsız aile yapısı ve istihdamın yanı sıra konut hareketliliği gibi konularında ön plana çıktığı çok daha esnek olan sosyal ortamlar haline dönüşmüşlerdir.

Görüldüğü gibi gerçekleşen sosyal, kültürel ve ekonomik anlamdaki değişimler kentlerinde bu değişimlerden payını almasına neden olmuştur. Kentlerde yaşanan değişim süreci ile bir takım yenilikler kendini göstermeye başlamıştır. Bu doğrultuda Avrupa Kentsel Şartı'nın mevcut şartlara göre güncellenmesine ve bazı ilkelerinin yeniden ele alınmasına karar veren Avrupa Konseyi, 29 Mayıs 2008 tarihinde "Yeni Bir Kentlilik İçin Manifesto" ismini taşıyan 2. Avrupa Kentsel Şartı'nı kabul etmiştir.³²⁹ Bu yenilik kapsamında, oluşturulan yeni ilkeler, kentlilere tanımlanan yeni haklar tek tek sıralanmak yerine kentli haklarının somutlaştırılması amacıyla kent yönetimlerinde bulunması gereken özellikler ve uyulması gereken ilkeler daha açık bir şekilde ele alınmıştır.³³⁰Söz konusu şart 5 ana başlık ve 85 ilkeden oluşmaktadır.³³¹

- Avrupa kent müktesebatı ve yeni bir kentlilik için beklenti
- Kentliler olarak kent ve kasaba halkları
- Sürdürülebilir kentler ve kasabalar
- Uyumlu kentler ve kasabalar
- Bilgi temelli kentler ve kasabalar

Manifesto, kenttaşları öncelikle bir yurttaş olarak görmekte, kentlerin dengeli ve süreklilik gösteren bir gelişme kuralına göre planlanması gerektiğini, kentlerin ve kasabaların bilgi temeline dayalı olarak birbirleriyle uyumlu olacak şekilde planlanarak geliştirilmesi gerektiğini öngörmektedir.³³²

³²⁹ A. Gürel Üçer, "a.g.tz.", s.24.

³³⁰ R. Keleş, A. Mengi, "a.g.e.", ss.36-37

³³¹ Avrupa Kentsel Şartı - 2: Yeni Bir Kentlilik İçin Manifesto (çeviri: Aydan Erim). http://kisi.deu.edu.tr/yakup.ozkaya/UIKDocs_kentselsart_.pdf (23.04.2017)

³³² R. Keleş, A. Mengi, "a.g.e.", s.37.

“Avrupa Kentsel Şartı -2: Yeni Bir Kentlilik İçin Manifesto” ile Avrupa yerel yönetimlerinde sürdürülebilir kentler ve kasabaların inşasının sağlanması, kentsel yaşama dair yeni yaklaşımların ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Şart, kentlerin ve kasabaların çağdaş kentsel sorunlarla baş edebilmelerini sağlayacak tüm ilke ve kavramları ortak bir bütün oluşturacak şekilde bünyesinde barındırmaktadır.³³³ Bu şart kapsamında ekonomi, maliye, bilgi ve teknoloji, kültür ve sanat, güvenlik, konut, sağlık, tarih, çevre gibi pek çok alanda ilkeler geliştirilmiştir.³³⁴

Tüm kent sakinlerini öncelikli olarak yurttaş olarak kabul eden şart yerel demokrasi ve katılıma vurgu yapmakta ve bu durumu iki boyutta ele almaktadır. Birinci boyutta kent sakinlerinin kent yönetimi karşısındaki konumu ve katılımının sağlanması; ikinci boyutta ise kent yönetimlerinin sahip olduğu yapı üzerinde durulmaktadır. Buna göre kent yönetimleri oluşturulurken demokrasinin istemleri ön planda tutulmalıdır. Bu durum ise özellikle halkın katılımı açısından büyük önem taşımaktadır.³³⁵

“Kent kentlilere aittir” bakış açısına sahip olan ve bunu net bir şekilde vurgulayan Avrupa Kentsel Şartı -2’de kentsel yaşam kalitesi başlığı altında kentli haklarının uzun bir şekilde tanımlanmasının ve vurgu yapılmasının nedeni, bu hakların doğru bir şekilde hayat geçmesinin kentsel yaşam kalitesinin özünü oluşturan önemli bir faktör olmasıdır. Kentsel yaşam kalitesi ve yine bu kavramla iç içe olan hatta bazı kaynaklarda aynı anlamda kullanılan “yaşanabilirlik” kavramının daha somut ölçütlere sahip olması ve bu ölçütlerin hayata geçirilmesinde kentli hakları yine büyük önem taşımaktadır.³³⁶

3.9. Kentsel Dönüşümün Yaşam Kalitesi Üzerine Etkileri

Kentsel dönüşüm olgusu ilk olarak batı ülkelerinde uygulanmış ve bu kapsamda çöküntüye uğrayan alanların tekrar canlandırılması yönünde çalışmalar yapılmıştır. Bu dönemde hayata geçirilen projeler genelde kentin nüfusunu kaybetmiş, düşük gelirli insanların yaşadığı, ekonomik ve fiziksel açıdan çöküntü alanlar haline dönüşmüş bölgelerinde ya da eski ve boş sanayi, liman alanlarında ekonomik canlılığı yeniden

³³³ Avrupa Kentsel Şartı - 2: Yeni Bir Kentlilik İçin Manifesto (çeviri: Aydan Erim). http://kisi.deu.edu.tr/yakup.ozkaya/UIKDocs_kentselsart_.pdf (23.04.2017)

³³⁴ Ethem Kadri Pektaş, Fehmi Akın, “Avrupa Kentsel Şartları Perspektifinde Bir Kentli Hakkı Olarak ‘Katılım Hakkı’ ve Türkiye”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi*, C.12, S.2, Afyon 2010, s.35.

³³⁵ R. Keleş, A. Mengi, “a.g.e.”, s.37.

³³⁶ Ali Aktaş, “a.g.tz”, s.28.

kazandırmaya yönelik olmuştur.³³⁷ İlerleyen zaman içerisinde yaşanılabilir, sağlıklı kentler kavramı ön plana çıktıkça kentsel dönüşüm uygulamalarının da edindiği amaçlar gün geçtikçe artmaya başlamıştır. Kentsel yaşam kalitesinin artırılması hayata geçirilen kentsel dönüşüm uygulamalarının hedeflerinden biri haline gelmiştir.

Yaşam kalitesi kavramı modern hayatın zaman içerisinde gelişimi ve toplumların giderek daha çağdaş hale gelmesi ile birlikte kendisini gösteren bir kavramdır. Bu kavramın önem kazanması ile birlikte yaşam kalitesi yaşamın pek çok alanında ele alınan ve incelenen bir konu haline gelmiştir.³³⁸ Gerek bireysel gerekse toplumsal açıdan yaşamın genel durumunu ifade eden bu kavram toplumsal, siyasal ve kültürel süreçleri bünyesinde barındırmaktadır. Kavram, belirli hizmetlerin belirli standartlarda kent tarafından sunulmasından ziyade sunulan hizmetlerin tüm kent sakinlerinin gereksinimleri ve beklentileri göz önünde bulundurularak, herkesin bu hizmetlerden eşit ve dengeli bir şekilde yararlanmasını içermektedir.³³⁹ Dolayısıyla, yaşam kalitesi kavramı sadece ekonomik ve fiziksel değişkenlere bağlı olmamakla beraber, ekonomik refah, gelir, eğitim, konut gibi unsurları da bünyesinde barındırmaktadır.³⁴⁰

Kentsel dönüşüm kavramı çağdaş kent ve çevreye dair standartların sağlanması, fiziksel ve sosyal anlamda daha güçlü, daha güvenli kentsel alanların oluşturulması ve tüm bireylerin ayırım yapılmaksızın bu haklara sahip olması doğrultusunda kentsel yaşam kalitesini artırma amacını taşıyan bir uygulama biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Kentsel dönüşüm kapsamında, kentteki yaşam kalitesi seviyesinin artması amacıyla bölgeye yeniden hayat verecek olan stratejiler; konut ve sosyal donatılarla alakalı plan ve projeler geliştirilmektedir.³⁴¹ Dolayısıyla önemi hızla artan ve yaşamın her alanında karşımıza çıkan kentsel yaşam kalitesi unsuru dönüşüm uygulamaları için de büyük önem arz etmektedir. Hayata geçirilen kentsel dönüşüm

³³⁷ Anlı Ataöv, Sevin Osmay, “Türkiye’de Kentsel Dönüşüme Yöntemsel Bir Yaklaşım”, *METU JFA*, 24/2, 2017, s.58.

³³⁸ Elif Karakurt Tosun, “ Yaşam Kalitesi Ekseninde Şekillenen Alternatif Bir Kentsel Yaşam Modeli: Yavaş Kentleşme Hareketi”, *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C.XXXII, S.1, 2013, S.217.

³³⁹ Yeşim Coşar, “ Yavaş Şehir Olgusunun Kentsel Yaşam Kalitesi Üzerindeki Algılanan Etkisi”, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, C.25, S.2, 2014, ss. 227-228.

³⁴⁰ Emine Özmete, “Değerlerin Yaşam Kalitesi Üzerindeki Rolü (Tokat Örneği)”, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1997, Ankara, s.4.

³⁴¹ Deniz Erdem Okumuş, Engin Eyüp Eyüboğlu, “Kentsel Dönüşüm Öncesi Kentsel Yaşam Kalitesi Araştırmasına Yönelik Yöntem Önerisi ve Ataşehir Barbaros Mahallesi Örneği”, *Planlama Dergisi*, 25(2), 2015, s.94.

uygulamalarının başarılı uygulamalar olmasının belirleyicilerinden birini kentsel yaşam kalitesi üzerindeki etkisi oluşturmaktadır.

Yaşam kalitesi kavramı bireyin özelliklerinin yanında içerisinde bulunduğu doğal ve yapılanmış çevreden de etkilenen bir kavramdır. Bireyin yaşadığı çevre beklentilerine cevap verdikçe birey yaşam alanından hoşnut olmakta ve kentsel yaşam kalitesinin artması o derece kolaylaşmaktadır. Bu beklentilerin karşılanmasında açık ve yeşil alanların varlığı büyük önem taşımaktadır.³⁴² Yine insanların tüketim ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri imkânlar, eğitim, sağlık, altyapı ve iletişim imkânları bireylerin yaşamdan memnuniyetlerini etkileyen unsurlardır. Dolayısıyla kentsel dönüşüm uğrayan alanlarda tüm bu imkânların bölgenin ihtiyacına cevap verebilecek düzeyde olması, bölge halkının yaşam koşullarını olumlu yönde etkilemesi ve kolaylaştırması büyük önem taşımaktadır.

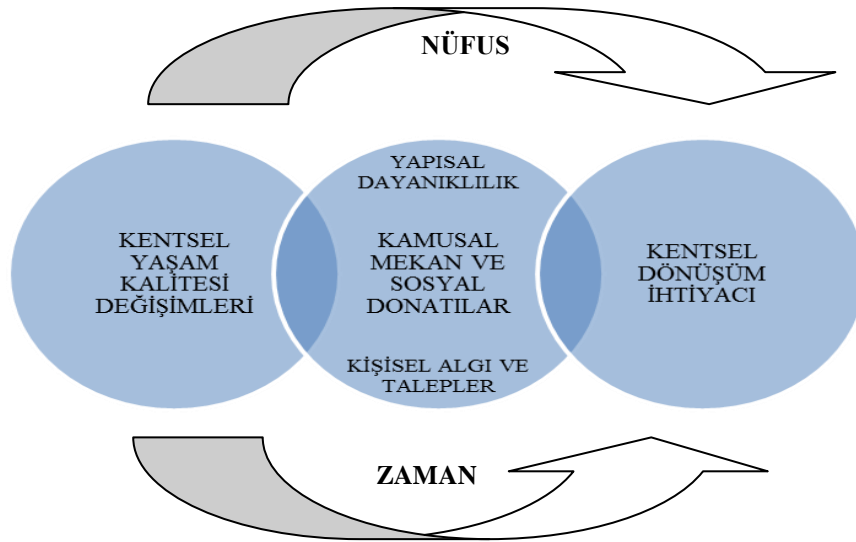
Mekânsal boyut içerisinde yer alan temel fonksiyonlar, bireyler ve bireylerin bu fonksiyonlar üzerindeki algıları kentsel yaşam kalitesi ve kentsel dönüşüm kavramlarını birbirleriyle kesiştirmektedir. Mekânda yaşanan nüfus hareketleri ise bu çerçevenin sınırlarını belirlemektedir. Bu hareketlilik çift yönlü çalışan bir mekanizmaya benzemektedir. Kentsel yaşam kalitesinin değişiminde, kentsel dönüşüm gereksiniminin ortaya çıkışı etkili olduğu gibi tam tersi olarak kentsel dönüşüm sonucunda ortaya çıkan nüfus hareketliliği kentsel yaşam kalitesindeki değişimleri de beraberinde getirebilmektedir.³⁴³

Nüfusça büyüyen ve geniş alanlara yayılan kentler plansız kentleşmenin bir sonucu olarak kent sakinlerine düşük bir yaşam standardı sunmaktadır. Nüfus artışının kontrol edilememesi, yeterli miktarda iş sahası ve konut sunumunun gerçekleştirilememesi, gecekondulaşma, doğal kaynakların korunamaması ve hızlı tüketimi, trafik sorunu, toplumdaki sosyal eşitsizliğin gün geçtikçe artması gibi sorunlar kentsel yaşamı zorlaştırmakta ve kentsel yaşam kalitesini her geçen gün biraz daha düşürmektedir.³⁴⁴

³⁴² Sevgi Öztürk, Zeynep Özdemir, “ Kentsel Açık ve Yeşil Alanların Yaşam Kalitesine Etkisi: Kastamonu Örneği”, *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 13(1), 2013, s. 111.

³⁴³ D. Erdem Okumuş, “a.g.tz.”, s.54.

³⁴⁴ A. Ceylan, “a.g.tz.”, s.10.

Şekil 14: Kentsel Yaşam Kalitesi ve Kentsel Dönüşümün Çift Yönlü İlişkisi³⁴⁵

Bireylerin yaşadıkları çevre ile etkileşimleri kapsamında, gündelik hayatlarında sahip oldukları çevrenin özellikleri, kişisel algıları, karakterleri ve deneyimleri doğrultusunda ortaya çıkan öznel algı dâhilinde yapılan değerlendirmeler yaşam kalitesini oluşturmaktadır. Kentsel dönüşümde ise çevresel ve sosyal anlamda yaşanan değişimler ile birlikte yaşam kalitesi kavramı değerlendirildiğinde bahsi geçen bireyin gündelik yaşam çevresine ilişkin öznel algısı ve insan-çevre uyumu önem kazanmaktadır.³⁴⁶ Bu noktada kentsel dönüşüm kalitesi ve kentsel dönüşüm arasındaki ilişkinin sosyal donatılar, kişisel algı ve talepler etrafında dönen bir döngüyü ifade ettiği söylenebilmektedir.

Sonuç olarak, kentsel yaşam kalitesi kavramı “sürdürülebilirlik”, “yaşanabilirlik” ve “kaliteli çevre” kavramlarını bünyesinde barındırmaktadır. Sağlıklı ve yaşanılabilir kentlerin oluşturulmasında büyük önem taşıyan bu kavram kentsel dönüşüm uygulamalarının temel amaçlarından birini teşkil etmektedir. Çöküntü alanların yenilenmesi, gecekonduların yerine modern binaların inşa edilmesinin yanı sıra, dönüşüme uğrayan bu alanların çevresinin düzenlenmesi, bölgenin ve bölge sakinlerinin ihtiyaç ve beklentilerine cevap verilmesi, yaşam kalitelerini arttırmaya yönelik uygulamaların hayata geçirilmesi, kentsel dönüşüm uygulamaları için büyük önem arz etmektedir.

³⁴⁵ Şekil, Deniz Erdem Okumuş’a ait “Kentsel Dönüşümde Sosyal Donatı Alanlarının Değişimi ve Kentsel Yaşam Kalitesine Etkisi: Ataşehir Barbaros Mahallesi Örneği” isimli yüksek lisans tezinden alınmıştır. s. 55.

³⁴⁶ Miray Gür, Neslihan Dostoğlu, “Bursa Doğanbey Üzerinden Kentsel Dönüşümde Yaşam Kalitesinin Tartışılması”, *MEGARON*, C.11, S.1, 2016, s. 91.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ALAN ARAŞTIRMASI SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

4.1. Denizli Kenti

Denizli, Ege Bölgesinin güneydoğusunda, Ege-İç Anadolu-Akdeniz bölgelerinin kesişiminde bulunan³⁴⁷ konum itibariyle önemli bir kenttir. TÜİK verilerine göre Denizli'nin 19 tane ilçesi bulunmaktadır. Büyükşehir belediyesi statüsüne kavuştuktan sonra Akköy ilçesinin adı Pamukkale olarak değiştirilmiştir.

Denizli bugünkü şehrin 6 km. kuzeyinde Eskihisar köyü civarında kurulmuş³⁴⁸ ve tarihinde birçok beyliğe ev sahipliği yapmıştır.³⁴⁹ Afetlerden de sıkça etkilenen Denizli'nin geçmişinde can ve mal kaybına sebep olan depremler görülmektedir. Özellikle 1702- 1880 yılları arasında meydana gelen depremlerde 12.000 kişi ölmüş ve o zamanlarda Kale civarına kurulan şehir oturulamayacak hale geldiği için şimdiki şehir merkezine doğru çekilmiştir.³⁵⁰

Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre Denizli'nin nüfusu 31 Ocak 2017 tarihi itibariyle 1 005 687'dir. Oldukça genç bir nüfusa sahip olan Denizli'de 30 yaş altındaki vatandaşlar toplam nüfusun % 42,54'ünü oluşturmaktadır. Pamukkale ilçesi 337.444 nüfusuyla Denizli'nin en kalabalık ilçesi konumundadır.³⁵¹

Denizli ulaşım açısından da bulunduğu konum itibariyle elverişlidir. Manisa ve Aydın üzerinden iki karayoluyla İzmir'e bağlanan kentin Denizli-Aydın-İzmir karayolunu takip eden bölümünde de demiryolu bulunmaktadır. Havayolu ulaşımına da sahip olan şehirde havaalanı Denizli merkeze 60 km. uzaklıktadır. Geçiş özelliği gösteren Denizli'nin Türkiye'nin önemli şehirlerine olan ulaşımının kolay olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.³⁵²

Sosyo-ekonomik gelişmişlik endeks değerlerine göre Denizli 2011 yılı itibariyle on birinci sıradadır. İmalat sanayi istihdamı açısından da önemli bir konumda bulunan Denizli'de işgücüne katılma oranları da yüksektir. İhracat kapasitesi yönünden de gelişmiş olan bu şehir kişi başına düşen ihracat miktarıyla Türkiye'de beşinci

³⁴⁷ <http://www.pamukkale.gov.tr/tr/Genel-Bilgiler-Denizli/Fiziki-Yapi>. (05.10.2017)

³⁴⁸ P. Savaş Yavuzçehre, "a.g.tz.", s.103.

³⁴⁹ <http://www.pamukkale.gov.tr/tr/Genel-Bilgiler-Denizli/Tarihce>. (05.10.2017)

³⁵⁰ <http://www.pamukkale.gov.tr/tr/Genel-Bilgiler-Denizli/Tarihce>. (05.10.2017)

³⁵¹ Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı, Denizli Bölge Müdürlüğü Basın Duyurusu 2017.

³⁵² <http://www.pamukkale.gov.tr/tr/Ulasim-Bilgileri-Denizli>. (05.10.2017)

sıradadır.³⁵³ 1980 sonrasında hızlanan 2000’li yıllarda olgunluk dönemine erişen Denizli ekonomisinde tekstilin önemli bir yeri bulunmaktadır. Denizli ihracatının yaklaşık olarak %65’ini tekstil ve hazır giyim ürünleri oluşturmaktadır.³⁵⁴

4.2. Denizli Karşıyaka Mahallesi

Denizli’nin gecekondulu mahallelerinden biri olan Karşıyaka Mahallesi Organize Sanayi Bölgesi’ne olan yakınlığı nedeniyle çok sayıda işçi ailesince yerleşim yeri olarak tercih edilmiştir. Özellikle Afyon ve Doğu illerimizden çalışmak amacıyla Denizli’ye göç eden aileler hem Organize Sanayi Bölgesi’ne yakınlığı nedeniyle hem de ekonomik nedenlerle Karşıyaka Mahallesi’ne yerleşmiştir. Dışarıdan gelen işçilerin bölgeyi yaşam alanı olarak seçmesi ve usulsüz yerleşimlerin sayısının artması, büyük bölümü hazineye ait olan bölgenin zamanla gecekondulaşmasına neden olmuştur.³⁵⁵

Bölgede kentsel dönüşüm 2005-2009 yılları arasında gerçekleşmiştir. Uygulanan kentsel dönüşüm projesi hakkında herhangi bir faaliyet raporu bulunmamakta, proje kamulaştırma bedelleri olarak nitelendirilmektedir. Proje kapsamında inşa edilen konutlar Denizli Büyükşehir Belediyesi ve TOKİ işbirliğiyle yapılan ilk konutlardır. Kentsel dönüşüm kapsamında yapılan bu ilk projede 448 konut inşa edilmiştir. Devamında ise toplam bin beş yüz otuz iki konutu içeren Kurudure birinci, ikinci ve üçüncü etap konutları inşa edilmiştir. İlerleyen yıllarda bölgede 940 konuttan oluşan bir proje daha hayata geçirilmiş ve tüm kent sakinleri için satışa sunulmuştur.³⁵⁶

Kentsel dönüşüm sürecinde Karşıyaka Mahallesi’nde iki bin konut dönüşüme uğramıştır. Bu konutların bin sekiz yüz’ ü ağırlıklı olarak proje kapsamında yapılan ilk konutlar olan ve bölge halkı arasında “sarı TOKİ’ler” olarak bilinen Aktepe TOKİ konutları olmak üzere inşa edilen TOKİ konutlarına, geriye kalan iki yüz konut ise çevre köylere taşınmışlardır. Çevre köylere taşınan aileler arasında tapu sahibi olanlara hem arsa hem de ev bedelleri ödenmiştir. Tapusu olmayanlar yani bölgede usulsüz bir şekilde oturanlar ise enkaz parası almışlardır. Yine dönüşüm sonrasında boşaltılan evlerin enkazları da mahalle sakinlerine bırakılmıştır.³⁵⁷

³⁵³ T.C. Kalkınma Bakanlığı, İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (SEGE-2011), Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, Ankara, 2013.

³⁵⁴ Ekonomik Yönüyle Denizli (2016), Denizli Ticaret Odası Yayınları, s.47.

³⁵⁵ Karşıyaka Mahallesi Muhtarı Mustafa Gülmez ve Aktepe Mahallesi Muhtarı Şengün Şahiner ile yapılan mülakat.

³⁵⁶ Denizli Büyükşehir Belediyesi, <http://www.denizli.bel.tr/Default.aspx?k=konutprojeleri> (20.10.2017)

³⁵⁷ Karşıyaka Mahallesi Muhtarı Mustafa Gülmez ve Aktepe Mahallesi Muhtarı Şengün Şahiner ile yapılan mülakat.

Kentsel dönüşüm öncesinde Karşıyaka Mahallesi sakinlerine süreçle ilgili bilgi verilmiş, bu uygulamayla ilgili başlıklardan haberdar olmaları sağlanmıştır. Bu dönemde mahalle sakinlerinin bir kısmı borçlandırılmak istemediklerini söyleyerek kentsel dönüşüm uygulamasına tepki göstermiştir. Ancak bu itirazlar bir sonuca ulaşamamıştır. Gerçekleşen dönüşüm sonrasında yirmi beş bin gibi bir nüfusa sahip olan Karşıyaka Mahallesi'nin nüfusu yirmi bin civarına düşmüştür.³⁵⁸

İlerleyen yıllarda Ak Vadi olarak adlandırılan bölgede kentsel dönüşüm kapsamında park, sağlık ocağı, etüt merkezi, basketbol-voleybol sahaları yapılmıştır. Bağirsak Deresi olarak bilinen ve bölge halkı için oldukça sağlıklı koşullara sahip olan dere kapatılarak yerine Ege Bölgesi'nin en büyük parklarından biri olma özelliği taşıyan Ak Vadi Parkı inşa edilmiştir. Bölgede ayrıca Ceza İnfaz Kurumları ve Tutuklu Evleri Personeli Eğitim Merkezi ve bir ilkokul açılmıştır.³⁵⁹

4.3. Alan Araştırmasının Değerlendirilmesi

Bu bölümde Denizli ili Karşıyaka Mahallesi sakinlerinin kentsel dönüşüm ile birlikte yaşam kalitelerinin ne yönde değiştiğinin incelenmesi adına yapılan anket çalışmasının sonuçları ele alınmaktadır. Anket kapsamında bireylerin önceki ve sonraki yaşam koşullarını karşılaştırmaları istenmiş ve elde edilen veriler ile yüz yüze yapılan görüşmeler sonucunda ulaşılan veriler karşılaştırılarak bölge sakinlerinin düşünceleri, içerisinde buldukları mevcut durumu değerlendirmeleri nedenleri ile ele alınarak daha iyi anlaşılmıştır.

Çalışma kapsamında Karşıyaka Mahallesi sakinlerinin önceki konutları ile yaşam alanlarını, şuan yaşadıkları TOKİ konutlarının fiziksel yapısı ve çevresel koşullarına göre karşılaştırmaları istenmiştir. Bunun dışında katılımcılara anket kapsamında kentsel dönüşüm ve kentsel yaşam kalitesi kavramları hakkında ne ölçüde bilgi sahibi olduklarını öğrenmeye yönelik sorular sorulmuş, kentsel dönüşümü gerekli görüp görmedikleri ve kaliteli bir yaşama sahip olup olmadıkları hakkındaki düşünceleri irdelenmiştir.

³⁵⁸ Karşıyaka Mahallesi Muhtarı Mustafa Gülmez ve Aktepe Mahallesi Muhtarı Şengün Şahiner ile yapılan mülakat.

³⁵⁹ Karşıyaka Mahallesi Muhtarı Mustafa Gülmez ve Aktepe Mahallesi Muhtarı Şengün Şahiner ile yapılan mülakat.

4.3.1. Evren ve Örneklem

Önlü arkalı iki sayfadan oluşan tek yapraklı anket formları (EK 1) 44 sorudan oluşmaktadır. Bu sorulardan bir kısmı çoktan seçmeli sorular bir kısmı ise katılımcıların eski konutları ile yeni konutlarını karşılaştırdıkları üçlü likert yöntemi ile hazırlanmış sorulardır. Ayrıca tüm bunların dışında açık uçlu bir soru bulunmaktadır. Anketler sonucunda elde edilen veriler ise SPSS 18 programı ile bilgisayara kodlanmış ve daha sonrasında bu verilerin analizleri yapılmıştır. Ayrıca katılımcılar ile yapılan yüz yüze görüşmelerde katılımcıların izinleri alınarak ses kaydı alınmıştır. Katılımcılar ile yapılan görüşmelerde edinilen veriler görüşmelerde alınan ses kayıtlarının ve yine görüşmelerde tutulan notların ortaklaşa ele alınması ile değerlendirilmiştir.

$$n = \frac{(t^2 * p * q / d^2)}{1 + \left(\frac{t^2 * p * q}{N * d^2} \right)}$$

$$N = \frac{((1.96)^2 * 0.5 * 0.5 / (0.09)^2)}{1 + \frac{((1.96)^2 * 0.5 * 0.5)}{(1800 * 0.09)}} = \underline{116.856236077983}$$

Çalışma kapsamında gerek bölgenin güvensizliği gerekse bölge halkının tutum ve davranışları nedeniyle dönüşüme uğrayarak TOKİ konutlarına taşınan 1800 konuttan her hane için 1 kişiye anket uygulanmıştır. Yukarıdaki formüle göre (n) örneklem büyüklüğünü, (t) t istatistiğinin tablo değerini, p ve q oranları, N evrenin büyüklüğünü, d ise hoşgörü miktarını ifade etmektedir. Yukarıda görüldüğü üzere çalışma kapsamında 0.10 örneklem hatası ve 0.09 hata payı değerleri ile hesaplanan Cochran formülüne göre örneklem hacminin en az 116 olması gerektiğine karar verilmiştir. Çalışma kapsamında toplanacak olan veri sayısı 116'nın üzerine çıktıkça çalışma sonuçlarının güvenilirliği artacağından dolayı anket 128 katılımcıya uygulanmıştır.

4.3.2. Kişisel Bilgiler İle İlgili Soruların Cevap Dağılımları

Çalışma dâhilinde yapılan alan araştırmasında Karşıyaka Mahallesi sakinlerine bir anket çalışması uygulanmıştır. Ankete katılan bölge sakinlerinin kişisel bilgiler kapsamında analizi alt başlıklar halinde aşağıda ele alınmaktadır.

Tablo 4.3.2.1: Karşıyaka Mahallesiindeki Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kadın	74	57,8	57,8	57,8
Erkek	54	42,2	42,2	100,0
Toplam	128	100,0	100,0	

Ankete katılan 128 kişinin % 57,8'ini kadınlar, % 42,2'sini ise erkekler oluşturmaktadır. Gerek anket analiz sonuçlarına göre gerekse alan araştırması sırasında edinilen gözlemler doğrultusunda söylenebilir ki anket çalışmasına kadınlar erkeklere oranla daha fazla katılım göstermişler, daha ilgili davranmışlardır. Araştırmanın yapıldığı saatlerin hane halkı olarak kadınların ağırlıklı olarak bulunduğu saatlere denk gelmesi anket çalışmasına çoğunlukla kadınların katılmasının nedenlerinden biri olarak kabul edilebilir.

Araştırma sırasında anket çalışmasına katılmak istemeyen kadınların büyük bir çoğunluğu eşlerinin evde olmadığını ve eşlerinden habersiz böyle bir şey yapamayacaklarını söyleyerek anket çalışmasına katılmayı reddetmişlerdir. Erkeklerde ise anket çalışmasına katılmayı reddedenler genellikle bölgenin bakımsız bırakıldığını, bölgeye gerekli hizmetin verilmediğini ve verilen sözlerin tutulmadığını söyleyerek tepkilerini belirtmişler ve ankete katılmak istememişlerdir.

Tablo 4.3.2.2: Karşıyaka Mahallesiindeki Katılımcıların Yaşa Göre Dağılımı

Yaş	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
18-30	41	32,0	32,0	32,0
31-55	60	46,9	46,9	78,9
56-65	21	16,4	16,4	95,3
66+	6	4,7	4,7	100,0
Toplam	128	100,0	100,0	

Ankete katılan 128 kişinin % 32'si 18-30 yaş aralığında, % 46,9'u 31-55 yaş aralığında, 16,4'ü 56-65 yaş aralığında, % 4,7'si ise 66 yaş ve üstü yaş aralığındadır. Katılımcıların yaş gruplarına bakıldığında en az yoğunluğun 66 ve üzeri yaş grubuna ait

olduğu görülmektedir. Yaş dağılımının ağırlıklı olarak 31-55 yaş aralığında olması, Karşıyaka Mahallesi'nin orta yaşlı bir nüfus yapısına sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 4.3.2.3: Karşıyaka Mahallesindeki Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Dağılımları

Eğitim Durumu	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Okuryazar değilim	10	7,8	7,8	7,8
İlkokul	64	50,0	50,0	57,8
İlkokul terk	14	10,9	10,9	68,8
Lise	25	19,5	19,5	88,3
Ön-lisans	7	5,5	5,5	93,8
Lisans+	8	6,3	6,3	100,0
Toplam	128	100,0	100,0	

Ankete katılan 128 kişinin %7,8'i okuma yazma bilmemekte, %50'si ilkokul mezunu, % 10,9'u ilkokul terk, % 19,5'i lise mezunu, 5,5'i ön-lisans mezunu, % 6,3'ü ise lisans ve üstü bir mezuniyete sahiptir. Yüzdelerden görüldüğü üzere katılımcıların yarısı ilkokul mezunu olup, %6,3 gibi bir oranla lisans ve lisansüstü eğitim seviyesine sahip kişi sayısı oldukça azdır. Katılımcıların çoğunlukla ilkokul mezunu olması Karşıyaka mahallesinin eğitim seviyesinin düşük olduğunu göstermektedir.

Tablo 4.3.2.4: Karşıyaka Mahallesindeki Katılımcıların Eğitim Durumunun Cinsiyete Göre Dağılımı

Eğitim*Cinsiyet		Cinsiyet		Toplam
		Kadın	Erkek	
Eğitim	Okuryazar değilim	10	0	10
		13,5%	0,0%	7,8%
	İlkokul	36	28	64
		48,6%	51,9%	50,0%
	İlkokul terk	10	4	14
		13,5%	7,4%	10,9%
	Lise	10	15	25
		13,5%	27,8%	19,5%
	Ön-lisans	2	5	7
		2,7%	9,3%	5,5%
Lisans+	6	2	8	
	8,1%	3,7%	6,3%	
Toplam		74	54	128
		100,0%	100,0%	100,0%
Ki- Kare	Ki Kare Değeri		Serbesrlik	P Değeri
	39,469		Derecesi (sd)	
			5	,000
P<0,05 olduğu için değişkenler arası ilişki anlamlıdır.				

Ankete katılan 74 kadın katılımcınının 10'u okuryazar değilken, 36'sı ilkokul mezunudur. Katılımcı kadınların 6'sı ise lisans ve üstü eğitim seviyesine sahiptir. Ankete katılan 54 erkek katılımcınının arasında okuma yazma bilmeyen bulunmamaktadır. Erkek katılımcıların 28'i ilkokul mezunu, 15'i lise mezunudur. Yine erkek katılımcılar arasından sadece iki kişi lisans ve üstü eğitim seviyesine sahiptir. Gerek erkek gerekse kadın katılımcıların ağırlıklı olarak ilkokul mezunu oldukları görülmektedir. Katılımcılar arasında azınlıkta olan lisans ve üstü eğitim seviyesinde kadınların erkek katılımcılara oranla daha fazla oldukları görülmektedir.

Tablo 4.3.2.5: Karşıyaka Mahallesindeki Katılımcıların Mesleğe Göre Dağılımı

Meslek	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Memur	3	2,3	2,3	2,3
İşçi	36	28,1	28,1	30,5
Serbest meslek	17	13,3	13,3	43,8
Emekli	17	13,3	13,3	57,0
Öğrenci	10	7,8	7,8	64,8
İşsiz	4	3,1	3,1	68,0
Ev hanımı	39	30,5	30,5	98,4
Diğer	2	1,6	1,6	100,0
Toplam	128	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan 128 kişinin %2,3'ü memur, % 28,1'i işçi, % 13,3'ü serbest meslek, % 13,3'ü emekli, % 7,8'i öğrenci, % 3,1'i işsiz, % 30,5'i ev hanımı, % 1,6'sı ise diğer meslek gruplarındandır. Karşıyaka mahallesinde ankete katılanların çoğunluğu ev hanımları ve işçilerden oluşmaktadır. Memur kesiminin ise 3 kişi ile ankete en düşük katılımı gösteren meslek grubu olduğu görülmektedir.

Tablo 4.3.2.6: Karşıyaka Mahallesiindeki Katılımcıların Mesleklerine Göre Cinsiyet Dağılımı

Meslek*Cinsiyet	Cinsiyet		Toplam
	Kadın	Erkek	
Memur	3	0	3
	4,1%	0,0%	2,3%
İşçi	12	24	36
	16,2%	44,4%	28,1%
Serbest meslek	4	13	17
	5,4%	24,1%	13,3%
Emekli	6	11	17
	8,1%	20,4%	13,3%
Öğrenci	7	3	10
	9,5%	5,6%	7,8%
İşsiz	2	2	4
	2,7%	3,7%	3,1%
Ev hanımı	39	0	39
	52,7%	0,0%	30,5%
Diğer	1	1	2
	1,4%	1,9%	1,6%
Toplam	74	54	128
	100,0%	100,0%	100,0%
Ki- Kare	Ki-Kare Değeri	Serbestlik Derecesi (sd)	P Değeri
	124,909	7	,000

P<0,05 olduğu için değişkenler arası ilişki anlamlıdır.

Ankete katılan 74 kadın katılımcının 39'u ev hanımı, 12'si işçi, 6'sı emeklidir. Ankete katılan 54 erkek katılımcının 24'ü işçi, 13'ü serbest meslek sahibi, 11'i ise emeklidir. Katılımcı kadınlar arasında 3'ünün memur olduğu görülmekteyken erkekler

de memuriyet yapan bir katılımcı bulunmamaktadır. Katılımcı kadınların genellikle ev hanımı oldukları görülmektedir. Katılımcı erkekleri ise ağırlıklı olarak işçi ve serbest meslek grupları oluşturmaktadır.

Tablo 4.3.2.7: Karşıyaka Mahallesiindeki Katılımcıların Gelir Durumuna Göre Dağılımı

Aylık Gelir	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Gelirim yok	49	38,3	38,3	38,3
0-1400 TL	35	27,3	27,3	65,6
1401-2000 TL	30	23,4	23,4	89,1
2001-3000 TL	9	7,0	7,0	96,1
3001 TL +	5	3,9	3,9	100,0
Toplam	128	100,0	100,0	

Ankete katılan 128 kişinin %38,3'ünün herhangi bir geliri bulunmamaktadır. Katılımcıların % 27,3'ü 0-1400 arası gelire sahipken % 23,4'ü ise 1401-2000 arası gelir ile yaşamını sürdürmektedir. Katılımcıların % 7'si 2001-3000 arası gelire geçimini sağlarken % 3,9'u ise 3001 ve üzeri gelire sahiptir. Karşıyaka mahallesinde katılımcıların 38,3'lük kısmının gelirin olmaması katılımcıların çoğunu ev hanımlarının oluşturuyor olması ile açıklanabilir. Bunun dışında vatandaşların genel olarak asgari ücrete ya da asgari ücret düzeyinin altında bir gelire sahip oldukları görülmektedir. Bu durum ise mahallede yaşayan işçi kesiminin diğer meslek gruplarına kıyasla sayıca fazla olması ile açıklanabilir.

Tablo 4.3.2.8: Karşıyaka Mahallesiindeki Katılımcıların Sosyal Güvenlik Kurumlarına Göre Dağılımı

Sosyal Güvenlik Kurumu	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
SSK	98	76,6	76,6	76,6
Emekli Sandığı	6	4,7	4,7	81,3
Bağ-kur	6	4,7	4,7	85,9
Sosyal güvenliği yok	18	14,1	14,1	100,0
Toplam	128	100,0	100,0	

Ankete katılan 128 kişinin sosyal güvenlik kurumunun % 76,6'sının SSK, % 4,7'sinin Emekli Sandığı, % 4,7'sinin Bağ-Kur olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların %14,1'inin ise herhangi bir sosyal güvenliği yoktur.³⁶⁰

Tablo 4.3.2.9: Karşıyaka Mahallesiindeki Katılımcıların İkamet Sürelerine Göre Dağılımı

İkamet Süresi	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
5 yıldan az	17	13,3	13,3	13,3
5-10 yıl	54	42,2	42,2	55,5
11-20 yıl	30	23,4	23,4	78,9
21-30 yıl	19	14,8	14,8	93,8
Doğduğundan beri	8	6,3	6,3	100,0
Toplam	128	100,0	100,0	

Ankete katılan 128 kişinin %13,3'ü 5 yıldan az, % 42,2'si 5-10 yıl arasında, % 23,4'ü 11-20 yıl arasında, % 14,8'i 21-30 yıl arasında, son olarak % 6,3'ü ise doğduğundan beri Karşıyaka Mahallesiinde oturmaktadır. Mahallede doğduğundan beri yaşayan katılımcıların sadece % 6,3'lük dilimi oluşturuyor olması ve yine katılımcıların % 42,2'sinin 5-10 yıl zaman aralığında Karşıyaka Mahallesiinde oturuyor olması, mahallenin dışarıdan göç aldığıının göstergelerinden biri olarak kabul edilebilir.

Tablo 4.3.2.10: Karşıyaka Mahallesiindeki Katılımcıların Bu Mahallede Oturmaktan Duydukları Memnuniyete Göre Dağılımı

Karşıyaka Mahallesiinden Memnuniyet	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	86	67,2	67,2	67,2
Hayır	42	32,8	32,8	100,0
Toplam	128	100,0	100,0	

³⁶⁰ Ankete katılan 49 kişinin herhangi bir geliri bulunmamaktayken 35 kişinin geliri asgari gelir düzeyinin altındadır. Buna karşılık ankete katılan katılımcıların toplamda 110'unun sosyal güvencesi bulunmaktadır. Anket katılımcılarının büyük bir kısmını ev hanımlarının oluşturması ve bu kişilerin eş durumu sebebiyle sosyal güvencelerinin bulunması söz konusu durumun temel nedenini oluşturmaktadır.

Ankete katılan 128 kişinin 67,2'si Karşıyaka Mahallesinde oturmaktan memnun iken , % 32,8'i ise memnun değildir.

Tablo 4.3.2.11: Karşıyaka Mahallesindeki Katılımcıların Kendi Evlerine Sahip Olup Olmamalarına Göre Dağılımı

Ev Sahipliği	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	108	84,4	84,4	84,4
Hayır	20	15,6	15,6	100,0
Toplam	128	100,0	100,0	

Ankete katılan 128 kişinin % 84,4'ü kendi evinde oturmaktayken, % 15,6'sı kirada oturmaktadır. Karşıyaka mahallesindeki vatandaşların büyük bir kısmının kentsel dönüşüm kapsamında konut sahibi oldukları görülmektedir.

Tablo 4.3.2.12: Karşıyaka Mahallesindeki Katılımcıların Mahalleyi Yerleşim Yeri Olarak Seçme Nedenlerine Göre Dağılımı

Semti Seçme Nedeni	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Ekonomikliği	43	33,6	33,6	33,6
Ulaşım kolaylığı	3	2,3	2,3	35,9
Hemşeri ve akrabalara yakınlık	44	34,4	34,4	70,3
Diğer	38	29,7	29,7	100,0
Toplam	128	100,0	100,0	

“ Bu kenti seçme nedeniniz nedir?” sorusuna ankete katılan katılımcıların %33,6'sı ekonomikliği nedeniyle, % 2,3'ü ulaşım kolaylığı nedeniyle, % 34,4'ü hemşeri ve akrabalara yakınlığı nedeniyle, % 29,7'si ise diğer nedenlerle cevabını vermişlerdir. Araştırmaya katılanların çoğu iş bulmak için Denizli'ye göç ettiklerini belirtmişlerdir. Bunların bir kısmı ekonomikliği ve yaşam koşullarının ucuz olması nedeniyle Karşıyaka Mahallesini tercih ettiklerini söylerken, bir kısmı ise daha önce geçimlerini sağlayabilmek amacıyla başka illerden Denizli'ye göç etmiş olan hemşeri ve akrabalarının Karşıyaka Mahallesinde oturuyor olmaları nedeniyle, yabancılık çekmemek, onlara yakın olmak amacıyla tercih ettiklerini söylemektedirler.

4.3.3. Kentsel Dönüşüm ve Yaşam Kalitesi İle İlgili Soruların Dağılımı

Çalışma kapsamında yapılan anket çalışmasında katılımcılara kentsel dönüşüm ve yaşam kalitesi kavramları ile ilgili sorular sorulmuş, eski ve yeni yaşam koşullarını karşılaştırmaları istenmiştir.

Tablo 4.3.3.1: Karşıyaka Mahallesiindeki Katılımcıların Kentsel Yaşam Kalitesi Hakkında Bilgi Sorusuna Verdikleri Cevapların Dağılımı

Kentsel Yaşam Kalitesi Hakkında Bilgi	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	60	46,9	46,9	46,9
Hayır	68	53,1	53,1	100,0
Toplam	128	100,0	100,0	

“Kentsel yaşam kalitesi hakkında bilginiz var mı ?” sorusuna ankete katılan 128 kişinin 46,9’u evet, 53,1’i ise hayır cevabını vermiştir. Kentsel yaşam kalitesi hakkında bilgisi olduğunu söyleyen katılımcılar, “ Kentsel yaşam kalitesi hakkında bilgiyi hangi yolla edindiniz ?” sorusuna ise % 5,5’i yerel gazetelerden, % 2,3’ü dergilerden, % 9,4’ü Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Web sitesinden, % 7,8’i belediye broşüründen, % 21,9’u Ulusal TV ve basından cevabını vermiştir. Karşıyaka mahallesiindeki kentlilerin %53,1 gibi büyük bir dilimi ise kentsel yaşam kalitesi kavramı ile ilgili hiçbir bilgiye sahip değildir. Bununla birlikte mahalle sakinlerinin bir kısmı bu kavramı ilk defa duyduklarını söylemektedir. Kentsel yaşam kalitesi hakkında bilgi genel olarak Ulusal yayınlar kapsamında edinilmiştir. Yerel gazeteler ve belediyenin bilgilendirme çalışmalarının yetersiz kaldığı görülmektedir. Bu bağlamda gerek Denizli Büyükşehir Belediyesi, Pamukkale Belediyesi gerekse yerel basın kentsel yaşam kalitesi hakkında daha fazla bilgilendirme yapmalı ve halkı bilgilendirmeye yönelik faaliyetlerin sayısını arttırmalıdır.

Tablo 4.3.3.2: Karşıyaka Mahallesiindeki Katılımcıların Kaliteli Bir Yaşama Sahip Olmak ile İlgili Soruya Verdikleri Cevapların Dağılımı

Kaliteli Bir Yaşama Sahip Olduğunuzu Düşünüyor Musunuz?	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	47	36,7	36,7	36,7
Hayır	81	63,3	63,3	100,0
Toplam	128	100,0	100,0	

Ankete katılan 128 kişinin, “ Kaliteli bir yaşama sahip olduğunuzu düşünüyor musunuz ?” sorusuna % 36,7’si evet, % 63,3’ü ise hayır cevabını vermiştir. Yüzdeler dilimlerden de anlaşılacağı üzere ankete katılan Karşıyaka Mahallesi sakinleri kaliteli bir yaşama sahip olmadıklarını düşünmektedir. Katılımcıların yaşam alanlarındaki çevresel düzenlemeler, yaşadıkları konutlar, gündelik hayatlarında erişebildikleri imkânlar veya içerisinde buldukları imkânsızlıklar yaşamlarından memnuniyetlerini etkilemektedir.

Tablo 4.3.3.3. Karşıyaka Mahallesiindeki Katılımcıların Cinsiyet Ayrımına Göre Kaliteli Yaşama Sahip Olmak İle İlgili Soruya Verdikleri Cevapların Dağılımı

Kaliteli Bir Yaşama Sahip Olduğunuzu Düşünüyor Musunuz? * Cinsiyet		Cinsiyet		Toplam
		Kadın	Erkek	
Kaliteli bir yaşama sahip olduğunuzu düşünüyor musunuz?	Evet	23	24	47
		31,1%	44,4%	36,7%
	Hayır	51	30	81
		68,9%	55,6%	63,3%
Toplam		74	54	128
		100,0%	100,0%	100,0%
Ki- Kare	Ki- Kare Değeri		Serbestlik Derecesi (sd)	P Değeri
	15,678		1	,000
P<0,05 olduğu için değişkenler arası ilişki anlamlıdır.				

Ankete katılan 74 kadın katılımcının 23'ü kaliteli bir yaşama sahip olduğunu düşünmektedir. 51 kadın katılımcı ise bunun tam tersine kaliteli bir yaşama sahip olmadıklarını dile getirmektedir. Ankete katılan 54 erkek katılımcının 24'ü kaliteli bir yaşama sahip olduğunu düşünürken, 30'u yaşamlarının kaliteli olmadığını söylemektedir. Yüzdelere bakıldığında gerek erkek katılımcılar gerekse kadın katılımcılar yüzdesel anlamda ağırlıklı olarak kaliteli bir yaşama sahip olmadıklarını düşünmektedir. Bunun yanı sıra ankete katılan kadın katılımcıların erkek katılımcılara kıyasla kaliteli bir yaşama sahip olma konusunda daha keskin bir olumsuz tavır gösterdikleri görülmektedir. Bölgenin market, fırın, pazar yeri gibi imkânlarının yetersiz olması, TOKİ konutlarının önünde herhangi bir bahçenin bulunmaması, yeşil alanların yetersiz olması aile içerisinde sorumlulukları en fazla olan kadının kaliteli bir yaşama sahip olmadığını düşünmesinin temel nedenlerindedir.

4.3.3.4. Karşıyaka Mahallesiindeki Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Kaliteli Bir Yaşama Sahip Olmak İle İlgili Soruya Verdikleri Cevapların Dağılımı

Kaliteli Bir Yaşama Sahip Olduğunuzu Düşünüyor Musunuz? * Yaş		Yaş				Toplam
		18-30	31-55	56-65	66+	
Kaliteli bir yaşama sahip olduğunuzu düşünüyor musunuz?	Evet	14	18	12	3	47
		34,1%	30,0%	57,1%	50,0%	36,7%
	Hayır	27	42	9	3	81
		65,9%	70,0%	42,9%	50,0%	63,3%
Toplam		41	60	21	6	128
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Ki- Kare		Ki-Kare Değeri		Serbestlik Derecesi (sd)		P Değeri
		13,081		3		,004

P<0,05 olduğu için değişkenler arası ilişki anlamlıdır.

Ankete katılan 41 kişi 18-30 yaş aralığında olup bunların 14'ü kaliteli bir yaşama sahip olduklarını düşünürken, 27'si kaliteli bir yaşama sahip olmadıklarını belirtmektedir. Ankete katılan ve 31-55 yaş aralığında olan 60 kişinin 18'i kaliteli bir yaşam sürdürdüklerini belirtirken 42'si bunun tam tersini düşünmektedir. Anket

çalışmasında 56-65 yaş aralığını oluşturan 21 kişinin ise 12'si kaliteli bir yaşama sahip olduklarını düşünürken geriye kalan 9 kişi kaliteli bir yaşama sahip olmadıklarını ifade etmektedir. Son olarak 66 yaş ve üstünde ankete katılan 6 kent sakininin 3'ü kaliteli bir yaşam sürdürdüğünü belirtirken diğer 3'ü ise bunun tam tersini düşünmektedir.

Ankete katılanların ağırlıklı olarak kaliteli bir yaşama sahip olmadıklarını düşündükleri görülmektedir. Bunun yanında gerek anket katılımcılarının verdiği cevaplar gerekse anket çalışması sırasında yapılan gözlemler doğrultusunda genç neslin yaşam koşullarından memnun olmadığı ancak yaş ortalaması arttıkça yaşam memnuniyetlerinin arttığı, kaliteli bir yaşama sahip olduğunu düşünen katılımcıların sayıca arttığı görülmektedir. Görece daha yaşlı olan kesim gecekondudan sonra taşınmış olduğu konutların daha hijyenik, daha yaşanılabilir olmasını yeterli bulmakta ve bununla yetinmekteyken genç kesim içerisinde buldukları koşulların bilincinde, eksikliklerin daha çok farkında olup kaliteli bir yaşama sahip olmadıklarını ifade etmektedir.

Tablo 4.3.3.5. Karşıyaka Mahallesiindeki Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Kaliteli Bir Yaşama Sahip Olmak İle İlgili Soruya Verdikleri Cevapların Dağılımı

Kaliteli Bir Yaşama Sahip Olduğunuzu Düşünüyor Musunuz? * Eğitim Durumu		Eğitim						Toplam
		Okuryazar değilim	İlkokul	İlkokul terk	Lise	Ön-lisans	Lisans+	
Kaliteli bir yaşama sahip olduğunuzu düşünüyor musunuz?	Evet	4	22	7	6	5	3	47
		40,0%	34,4%	50,0%	24,0%	71,4%	37,5%	36,7%
Hayır		6	42	7	19	2	5	81
		60,0%	65,6%	50,0%	76,0%	28,6%	62,5%	63,3%
Toplam		10	64	14	25	7	8	128
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Ki- Kare		Ki-Kare Değeri		Serbestlik Derecesi (sd)		P değeri		
		28,337		5		,000		
P<0,05 olduğu için değişkenler arası ilişki anlamlıdır.								

Ankete katılan ve ilkokul mezunu olan 64 kişinin 22'si kaliteli bir yaşama sahip olduğunu düşünürken 42'si kaliteli bir yaşama sahip olmadığını dile getirmektedir. Ankete katılan 25 kişi lise mezunu olup 6'sı kaliteli bir yaşama sahip olduğunu belirtirken 19'u bunun tam tersini düşünmektedir. Son olarak sayıca azınlıkta olan lisans ve üstü mezuniyete sahip olan 8 kişiden 3'ü kaliteli bir yaşama sahip olduğunu düşünürken, geriye kalan 5'i yaşam koşullarının kaliteli olduğunu düşünmemektedir. Ankete katılan katılımcıların eğitim durumları ve yaşam kalitesi hakkındaki düşünceleri arasında doğrusal bir ilişki bulunmamaktadır. Katılımcılar eğitimlisinden eğitimsizine kadar genel olarak kaliteli bir yaşama sahip olmadıklarını düşünmektedir.

Tablo 4.3.3.6. Karşıyaka Mahallesiindeki Katılımcıların Gelir Seviyesine Göre Kaliteli Bir Yaşama Sahip Olmak İle İlgili Soruya Verdikleri Cevapların Dağılımı

Kaliteli Bir Yaşama Sahip Olduğunuzu Düşünüyor Musunuz? * Aylık Gelir		Aylık Gelir					Toplam
		Gelirim yok	0-1400 TL	1401-2000 TL	2001-3000 TL	3001 TL +	
Kaliteli bir yaşama sahip olduğunuzu düşünüyor musunuz?	Evet	15	10	14	5	3	47
		30,6%	28,6%	46,7%	55,6%	60,0%	36,7%
Kaliteli bir yaşama sahip olduğunuzu düşünüyor musunuz?	Hayır	34	25	16	4	2	81
		69,4%	71,4%	53,3%	44,4%	40,0%	63,3%
Toplam		49	35	30	9	5	128
Toplam		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Ki-Kare		Ki-Kare Değeri		Serbestlik Derecesi (sd)		P Değeri	
		36,575		4		,000	
P<0,05 olduğu için değişkenler arası ilişki anlamlıdır.							

Ankete katılan 49 kişinin herhangi bir geliri bulunmamakta ve bu katılımcıların 15'i kaliteli bir yaşama sahip olduğunu düşünürken 34'ü kaliteli bir yaşama sahip olmadığını belirtmektedir. 1401- 2000 TL aralığında gelire sahip olan 30 katılımcının 14'ü kaliteli bir yaşama sahip olduğunu düşünürken 16'sı yaşam koşullarını kaliteli bulmamaktadır. Karşıyaka mahallesinde anket çalışmasına katılan katılımcıların gelir

seviyeleri arttıkça kaliteli bir yaşama sahip oldukları düşüncesi yaygınlaşmaktadır. Geliri olmayan ya da çok düşük bir gelire geçimini sağlamaya çalışan katılımcılar geçim sıkıntıları nedeniyle kaliteli bir yaşama sahip olmadıklarını düşünmektedir.

Kentsel dönüşüm uygulamalarının yaşam kalitesi üzerindeki etkilerine yönelik görüşlerin yaş, cinsiyet, eğitim durumu ve gelir durumuna göre farklılık gösterdiğini savunan birinci alt hipotezimiz doğrultusunda yaşam kalitesi hakkındaki görüşlerin cinsiyet ve eğitim durumlarına göre farklılık göstermediği katılımcıların genel olarak kaliteli bir yaşama sahip olmadıklarını düşündükleri görülmüştür. Yaş ortalaması ve gelir durumuna göre ise yaşam kalitesi hakkındaki görüşlerin farklılık gösterdiği gözlemlenmiştir.

Tablo 4.3.3.7: Karşıyaka Mahallesiindeki Katılımcıların Kentsel Dönüşümün Anlamına Yönelik Verdikleri Cevapların Dağılımı

Kentsel Dönüşümün Anlamı	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Yerinden etme	20	15,6	15,6	15,6
Depreme dayanıklı konutlar	44	34,4	34,4	50,0
Rant	13	10,2	10,2	60,2
Yenileme	19	14,8	14,8	75,0
Yıkım	3	2,3	2,3	77,3
Sağlıklı ve modern binalar	29	22,7	22,7	100,0
Toplam	128	100,0	100,0	

Katılımcılara “Kentsel dönüşüm sizin için ne anlama gelmektedir ?” sorusu sorulduğunda, % 15,6’ sı yerinden etme, %34,4’ü depreme dayanıklı konutlar, % 10,2’si rant, % 14,8’i yenileme, % 2,3’ü yıkım, % 22,7’si ise sağlıklı ve modern binalar cevabını vermiştir. Ankete katılan Karşıyaka Mahallesi sakinleri kentsel dönüşüm kavramını tam anlamıyla bilmemekle beraber bu kavrama depreme dayanıklı konutlar ya da sağlıklı modern binalar gibi temel anlamalar yüklemektedirler. Katılımcılar kavram hakkında araştırma yapmaktan ziyade kulaktan dolma bilgilere sahip

bulunmaktadırlar. Katılımcıların büyük bir bölümü oturdukları bölgede kentsel dönüşüm uygulamasının gündeme gelmesi ile birlikte bu kavram ile tanışmıştır. Bölge sakininin çoğunun ilkokul mezunu olması katılımcıların bu konuda bilgisiz olmasının nedenlerinden biridir.

Tablo 4.3.3.8: Karşıyaka Mahallesiindeki Katılımcıların Kentsel Dönüşümün Gerekliliği ile İlgili Soruya Verdikleri Cevapların Dağılımı

Karşıyaka Mahallesiinde Kentsel Dönüşümün Gerekliliği	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Gerekli	77	60,2	60,2	60,2
Fikrim yok	13	10,2	10,2	70,3
Gerekli değil	38	29,7	29,7	100,0
Toplam	128	100,0	100,0	

Ankete katılan 128 kişinin % 60,2'si Karşıyaka Mahallesiinde kentsel dönüşümün gerekli olduğunu düşünürken, % 29,7'si kentsel dönüşümün gerekli olmadığını düşünmektedir. Katılımcıların % 10,2'si ise fikrim yok cevabını vermektedir. Ankete katılanların yarısından fazlası kentsel dönüşüm uygulamalarının gerekli olduğunu düşünmektedir.

Tablo 4.3.3.9: Karşıyaka Mahallesiindeki Katılımcıların Katılımın Sağlanması ile İlgili Verdikleri Cevapların Dağılımı

Kentsel Dönüşüm Sürecinde Katılımın Sağlanması	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	26	20,3	20,3	20,3
Hayır	102	79,7	79,7	100,0
Toplam	128	100,0	100,0	

Ankete katılan 128 kişinin % 20,3'ü kentsel dönüşüm sürecinde katılımının sağlandığını söylerken, % 79,7'si bu süreçte fikirlerinin alınmadığını ve katılımının sağlanmadığını dile getirmektedir.

Katılımcıların % 84,4'ü kentsel dönüşüm sürecinde borçlandıklarını, % 15,6' sını ise herhangi bir borcun altına girmediklerini söylemektedir. Kentsel dönüşüm sürecinde borçlandığını söyleyen anket katılımcılarının % 80,5'i borç öderken sıkıntı çektiğini, %19,5'i ise sıkıntı çekmediğini ifade etmektedir. Yine bu süreçte borçlanarak sıkıntı çeken mahalle sakinlerinin % 45,3'ü ek bir işte çalışmak zorunda kaldığını, % 54,7'si ise ek bir işte çalışmadığını ifade etmektedir. Bölgenin dar gelirli kesimi bünyesinde barındırması ve bu insanların birçok geçim sıkıntıyla boğuşuyor olması, kentsel dönüşüm sürecinde borçlarını öderken zorlanmalarının ve hatta ek bir işte çalışmak zorunda kalmalarının temel nedenini oluşturmaktadır.

Tablo 4.3.3.10: Karşıyaka Mahallesindeki Katılımcıların Katılımının Sağlanması ve Kaliteli Yaşam Arasındaki İlişki Bağlamında Verdikleri Cevapların Dağılımı

Kentsel Dönüşüm Sürecinde Katılımın Sağlanması * Kaliteli Bir Yaşama Sahip Olduğunuzu Düşünüyor Musunuz?		Kaliteli Bir Yaşama Sahip Olduğunuzu Düşünüyor Musunuz?		Toplam
		Evet	Hayır	
Kentsel dönüşüm sürecinde katılımın sağlanması.	Evet	12	14	26
		25,5%	17,3%	20,3%
	Hayır	35	67	102
		74,5%	82,7%	79,7%
Toplam		47	81	128
		100,0%	100,0%	100,0%
Ki- Kare Analizi	Ki- Kare Değeri		Serbestlik Derecesi (sd)	P Değeri
	9,711		1	,002
P< 0,05 olduğu için iki değişken arasındaki ilişki anlamlıdır.				

Ankete katılanların %25,5'i kentsel dönüşüm sürecinde katılımın sağladığını belirtirken aynı zamanda kaliteli bir yaşama sahip olduğunu düşünmektedir. % 74,5 gibi bir yüzdelik dilime sahip olan katılımcılar ise kentsel dönüşüm sürecinde fikirlerinin alınmadığını ve bu süreçte kendilerine katılım imkânı verilmediğini belirtmekte bununla birlikte kaliteli bir yaşama sahip olmadıklarını düşünmektedir. Yapılan anket çalışması

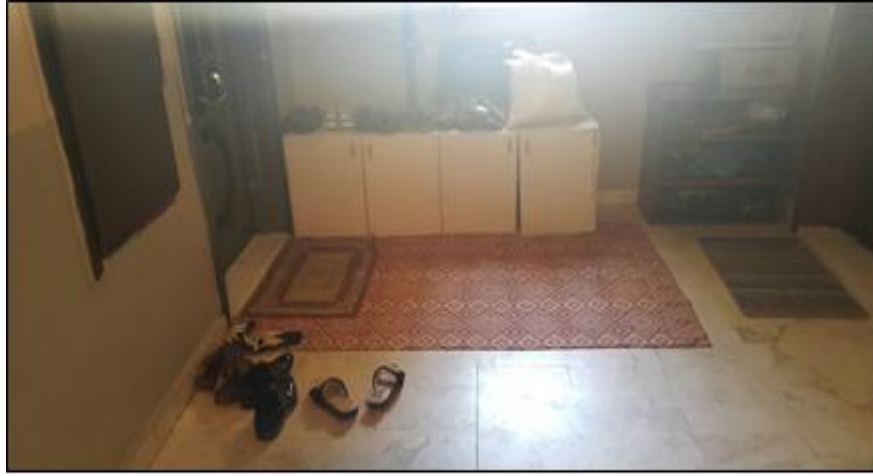
sonucuna göre Karşıyaka mahallesinde kentsel dönüşüm sürecinde katılımı sağlanmayan, söz hakkı verilmeyen vatandaşlar kaliteli bir yaşama sahip olmadıklarını düşünmekte ve yaşam memnuniyetleri azalmaktadır. Bu doğrultuda kentsel dönüşümün uygulama sürecinde hak sahiplerinin bu sürece dâhil edilmemesinin, fikirlerinin alınmamasının yaşam kalitesi hakkındaki görüşlerini olumsuz etkileyeceğini ve yaşam memnuniyetlerini azaltacağını ileri süren ikinci alt hipotezimiz doğrulanmaktadır.

Tablo 4.3.3.11: Karşıyaka Mahallesindeki Katılımcıların Eski Konutları ile Yeni Konutlarının Fiziksel Koşullarını Karşılaştırdıkları Sorulara Verilen Cevapların Dağılımı

Konutun Fiziksel Özellikleri	Katılıyorum	Fikrim Yok	Katılmıyorum
1. Yeni konutum eski konutuma kıyasla büyüklük açısından daha elverişlidir.	%61,7	%9,4	%28,9
2. Yeni konutum mutfak/WC/banyo gibi ortak kullanım alanları açısından daha kullanışlıdır.	%61,4	%8,6	%27,3
3. Yeni konutumun bahçesi daha kullanışlıdır.	%20,3	%9,4	%70,3
4. Yeni konutum daha aydınlıktır.	%54,7	%18,8	%26,6
5. Yeni konutum depreme dayanıklıdır.	%48,4	%39,1	%12,5

Ankete katılanların %61,7'si yeni konutu ile eski konutunu kıyasladığında yeni konutunun daha büyük ve daha kullanışlı olduğunu belirtmektedir. Ankete katılanların %61,4'ü yeni konutunu daha hijyenik bulmakla birlikte mutfak/WC/banyo gibi ortak kullanım alanlarının çok daha kullanışlı olduğunu belirtmektedir. %70,3 gibi büyük bir yüzdelik dilimi oluşturan katılımcılar yeni konutlarının önünde bahçesinin olmayışından şikâyet etmekte ve eski konutlarının önünde kendilerine ait bahçeleri olduğunu belirtmektedir. Katılımcıların %54,7'si ise yeni konutlarının eski konutlarına kıyasla çok daha aydınlık olduğunu belirtmektedir. Son olarak yeni konutların depreme dayanıklılığı hususunda katılımcıların %48,4'ü dayanıklı olduğunu düşünürken, %39,1'i fikirlerinin olmadığını belirtmektedir.

Çalışma kapsamında yapılan gözlemler doğrultusunda eski konutu ile yeni konutu arasında karşılaştırma yapan katılımcıların fiziksel şartlar ve hijyenik olanaklar nedeniyle yeni konutunun imkanlarının çok daha iyi olduğunu düşündükleri gözlemlenmiştir. Fakat tüm bunların yanında yıllarca gecekondularda yaşayan bu insanların apartman hayatına ve toplu yaşama uyum sağlayamadıkları görülmüştür. Yıllarca müstakil evlerde yaşayan bu insanlar topluluk halinde yaşamının beraberinde getirdiği sorumluluktan uzak bir yaşam sürmekte ve eski alışkanlıklarını apartman hayatında da sürdürmeye çalışmaktadırlar.

Fotoğraf 12: Hane Kapılarının Önüne Ait Bir Görünüm 1.

Fotoğraf 13: Hane Kapılarının Önüne Ait Bir Görünüm 2.

Yukarıdaki fotoğraflarda görüldüğü gibi konutlarda yaşayan kişiler apartmanlarında eski yaşam tarzlarını sürdürmeye devam etmektedirler. Daire kapılarının önüne kilim, paspas sermekte, ayakkabılıklarını kapı önlerinde kullanmaktadırlar. Genellikle kalabalık aile yapısına sahip olan hanelerde birçok

ayakkabının kapı önünde biriktiği ve bu durumun hoş olmayan görüntülere sebebiyet verdiği gözlenmektedir. Apartman hayatı kapsamında kapı önlerinde gösterilmesi gereken özenin ihmal edildiği, temizliğe ve düzene dikkat edilmediği görülmektedir.

Fotoğraf 14: Hasar Gören Asansörlerden Bir Görünüm.

Görsellerde görüldüğü üzere konut sakinleri apartman hayatından oldukça uzak bir yaşam sürmekte, asansör gibi ortak kullanım imkânlarına özen göstermemekte hatta bu alanlara zarar vermektedirler. Konut içerisindeki asansörler oldukça bakımsız, kirli ve hasar görmüş bir durumdadır.

Fotoğraf 15: Apartman Boşluklarına Ait Bir Görünüm.

Konutlarda ortak yaşam alanı olarak kabul edilen apartman boşlukları kişilerin özel kullanım alanı olarak görülmekte ve depo olarak kullanılmaktadır. Apartman sakinleri kendilerine ait eşyaları, erzakları bu alanlarda muhafaza etmektedirler. Yine bu durum da apartmanların içerisinde hoş olamayan görüntülerin oluşmasına neden olmaktadır.

Fotoğraf 16: Derme Çatma Taş Ocaktan Bir Görünüm.

Fotoğraf 17: Tandır Evinden Bir Görünüm.

Konutların bakımsızlığı, binalara ve asansörlere verilen zararlar insanların ortak kullanım alanlarına karşı göstermiş olduğu özensizliği ve toplu yaşamın sorumluluklarından ne kadar uzak olduklarını gözler önüne sermektedir. Apartman önlerine diktikleri sebzeler, yine apartman önlerinde kendi imkânları ile oluşturdukları

ve ekmeklerini yaptıkları derme çatma tandır kulübeleri, ateş üzerinde yemek pişirdikleri taş ocakları, eski müstakil evlerindeki yaşamlarını yeni konutlarında da devam ettirmeye çalıştıklarını göstermektedir. Geçim sıkıntısı içerisinde olan ve bir yandan da borç ödeyen bölge sakinlerinin yaşadıkları imkânsızlıklar eski düzenlerini devam ettirme nedenlerinden birini oluşturmaktadır. Sonuç olarak dördüncü alt hipotezimizin doğrulandığı görülmektedir.

Tablo 4.3.3.12: Karşıyaka Mahallesiindeki Katılımcıların Yeşil Alanlar ile İlgili Soruya Verdikleri Cevapların Dağılımı

Yeşil Alanlar	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Katılıyorum	46	35,9	35,9	35,9
Fikrim Yok	10	7,8	7,8	43,8
Katılmıyorum	72	56,3	56,3	100,0
Toplam	128	100,0	100,0	

Ankete katılanların %35'i yerleşim yerlerindeki yeşil alanları yeterli bulmakta, %56,3'ü ise çevrelerindeki yeşil alanların yetersiz olduğunu, konutlarının önünde herhangi bir yeşillendirme ya da ağaçlandırma çalışmasının yapılmadığını belirtmektedir.

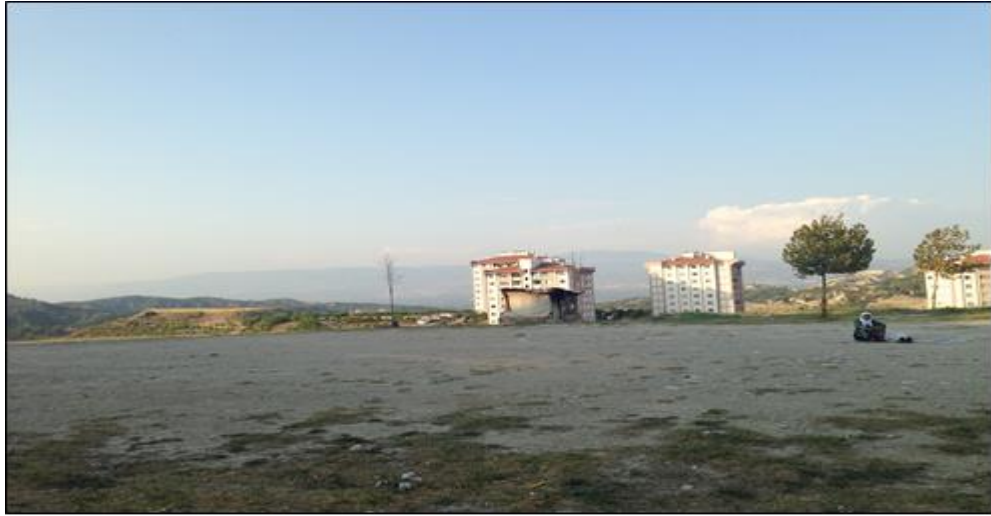
Bölgede yapılan gözlemler doğrultusunda oluşturulan yeni yaşam alanlarının park ve yeşil alan imkânlarından yoksun bırakıldığı gözlemlenmiştir. Bahçesi olmayan konutların önünde tozun toprağın birbirine karıştığı, herhangi bir ağaçlandırma ve yeşillendirme çalışmasının olmadığı büyük bir alan bulunmaktadır. Bölge sakinlerinin yazın tozunu kışın ise çamurunu çektiklerini belirttikleri bu boş alan herhangi bir çevresel düzenlemeden yoksun bırakılmıştır. Bölge sakinlerinin mağduriyetlerini bildirdikleri konulardan biri de gölgesinden yararlanabilecekleri, altında zaman geçirebilecekleri bir ağaçlandırma çalışmasının yapılmamasıdır. Herhangi bir ağaçlandırma çalışmasının yapılmadığı bu alan hem araçların park edildiği hem seyyar satıcıların satış yaptığı hem de bölge sakinlerinin kendi imkânlarınca zaman geçirdiği bir alan olarak kullanılmaktadır.

Karşıyaka Mahallesi sakinlerinin yeni konutları olan ve "Sarı TOKİ'ler" olarak bilinen konutların önü park ve bahçe düzenlemesi konusunda da geri planda bırakılmıştır. Yeterli sayıda çocuk parkı bulunmadığı için çocuklar konutlarının önünde

bulunan alanda toz toprak içerisinde, hijyenik olmayan koşullarda zaman geçirmektedir. Aynı zamanda araçların otopark olarak kullandığı bu alanda çocuklarında oyun oynayarak zaman geçiriyor olması büyük bir tehlike teşkil etmektedir.

Fotoğraf 18: Konutların Önünden Bir Görünüm 1.

Fotoğraf 19: Konutların Önünden Bir Görünüm 2.

Tüm bunların yanı sıra bölgede kent mobilyalarındaki eksiklik dikkat çekmektedir. Sokak lambalarının yetersiz olduğu ve bakımsız bırakıldığı bölgede belediye bankları ise çok az sayıda olup birçoğu hasarlı ve bakımsız bir haldedir. İnsanlar oturma yerlerinin eksikliği nedeniyle ya toz toprak içerisinde toprak zeminde oturmakta ya da kendi imkânları ile eski mobilyalarını kapı önlerine çıkartarak bu mobilyaları kullanmaktadırlar. Bölgedeki kırık, hasar görmüş kent mobilyaları, evlerden getirilen ve kapı önlerine yerleştirilen eski kanepeler gölgede büyük bir görüntü

kirliliğinin oluşmasına neden olmaktadır. Bölgedeki çöp ve geri dönüşüm konteynırları ise yeterli sayıdadır.

Fotoğraf 20: Oturma Bankları Yerine Kullanılan Eski Mobilyalar 1.

Fotoğraf 21: Oturma Bankları Yerine Kullanılan Eski Mobilyalar 2.

Yapılan anket çalışması ve gözlemler sonucunda kentsel dönüşüm çalışmaları kapsamında TOKİ'lere yerleştirilen mahalle sakinlerinin çevrelerindeki yeşil alanları yeterli bulmadıkları, gerek kent mobilyaları gerekse çevresel düzenlemeler konusunda

birçok sıkıntı yaşadıkları görülmektedir. Bu doğrultuda üçüncü alt hipotezimiz doğrulanmaktadır.

Tablo 4.3.3.13: Karşıyaka Mahallesiindeki Katılımcıların Uygulanan Hizmetler ile İlgili Sorulara Verdikleri Cevapların Dağılımı

Hizmetler	Katılıyorum	Fikrim Yok	Katılmıyorum
1. Ulaşım hizmetleri gelişmiştir.	%68,8	%9,4	%21,9
2. Sağlık imkânları gelişmiştir.	%57,0	%15,6	%27,3
3. Altyapı hizmetleri gelişmiştir.	%46,9	%14,8	%38,3
4.Eğitim olanakları gelişmiştir.	%53,1	%14,8	%32,0
5. İletişim olanakları gelişmiştir.	%61,7	%11,7	%26,6

Ankete katılanların %68,8'i ulaşım hizmetlerini yeterli bulmakta, kapılarının önünden sık sık dolmuş ve otobüslerin geçtiğini belirtmektedir.

Yapılan gözlemler doğrultusunda, bölgeye ulaşım otobüs ve dolmuşlarla sağlanmaktadır. Otobüs seferleri 20 dakikalık aralıklarla yapılmakta dolmuşlar ise bölgede sık sık sefer yapmaktadır. Gerek otobüs gerekse dolmuş seferlerinin sıklığı konusunda sıkıntı yaşamayan bölgede dolmuşların çok eski oluşu dikkat çekmektedir. Kentin diğer semtlerinde görmeye alıştığımız rahat ve konforlu dolmuşların aksine eski model, havalandırması olmayan, bakımsız dolmuşlar bölgeye sefer yapmaktadır. Bunun dışında bölgeye belli semtlerden ulaşım kolayca sağlanamamaktadır. Tek dolmuş ile direkt olarak ulaşımın gerçekleştirilemediği bölgeye kent merkezinden aktarma yaparak ulaşılabilir.

Katılımcıların %57'si sağlık imkânlarını yeterli bulmaktayken, %27,3'ü sağlık imkânlarının yetersiz olduğunu düşünmekte, hastanenin uzak olduğunu ve kolay ulaşım sağlayamadıklarını dile getirmektedir. Katılımcılar bölgede bir sağlık ocaklarının bulunduğunu fakat hastaneye gitmek istediklerinde veya acil durumlarda, ambulans ihtiyacında büyük sıkıntılar yaşadıklarını dile getirmişlerdir.

Katılımcıların %53,1'i eğitim olanaklarını yeterli bulmakta, TOKİ Konutlarının hemen yakınındaki okulun ve anaokulunun çocuklarına ve kendilerine büyük rahatlık

sağladığını, çocuklarının ulaşım zorluğu yaşamadan okula gelip gittiklerini belirtmişlerdir. %32 oranında katılımcı ise eğitim olanaklarının yeterli olmadığını düşünmektedir. Ankete katılanların %46,9'u altyapı hizmetlerinin, %61,7'si ise iletişim olanaklarının yeterli olduğunu düşünmektedir.

Tablo 4.3.3.14: Karşıyaka Mahallesiindeki Katılımcıların Tüketim İmkânları ile İlgili Soruya Verdikleri Cevapların Dağılımı

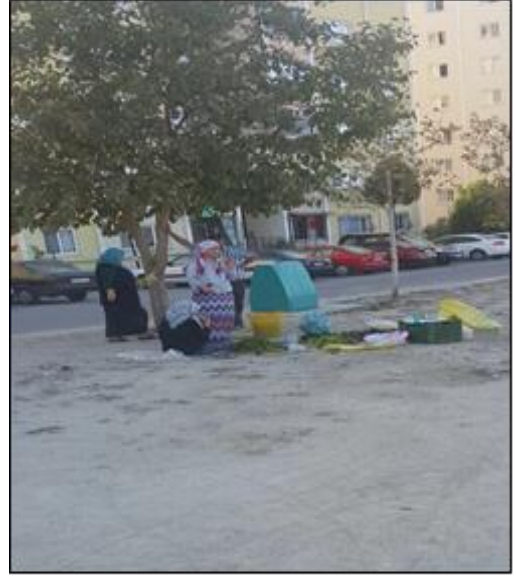
Tüketim İmkânları	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Katılıyorum	48	37,5	37,5	37,5
Fikrim Yok	9	7,0	7,0	44,5
Katılmıyorum	71	55,5	55,5	100,0
Toplam	128	100,0	100,0	

Ankete katılanların %37,5'i bölgedeki fırın, market, manav ve kasap gibi tüketim imkânlarının yeterli olduğunu düşünürken, %55,5'i bu tüketim imkânlarının yetersiz olduğunu belirtmektedir.

Çalışma sonuçları bölge sakinlerinin çevrelerindeki market, fırın, manav, kasap vb. imkânları yeterli bulmadıklarını göstermektedir. Özellikle bölgeye özel bir pazar yerinin olmayışından şikâyet eden bölge sakinleri diğer mahallelerdeki pazar yerlerine giderken sıkıntı çektiklerini dile getirmektedirler. Bölgede insanların tüketim ihtiyaçlarını karşılayacakları imkânların sınırlı olduğu görülmektedir. Fırını, marketi, manavı ve kasabı olmayan bölgede sadece birkaç bakkal bulunmaktadır. Tüm bunların yanında insanların diğer ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri terzi, kuaför vb. olanaklardan mahrum oldukları görülmektedir. İmkânsızlıklar içerisinde kendi imkânlarını yaratan bölge sakinleri bu duruma geçici çözümler üretmişlerdir. Konutların önüne gelen seyyar satıcılardan alışveriş yapan, kendi imkânlarıyla oluşturdukları tandır kulübelerinde ekmeklerini yapan bölge sakinleri terzi ihtiyacını ise yine konut sakinlerinden birinin kendi konutunda terzilik yapması ile karşılamaya çalışmaktadır.

Fotoğraf 22: Seyyar Satıcılar 1.

Fotoğraf 23: Seyyar Satıcılar 2.

Bölgede herhangi bir pazar yerinin veya manavın olmaması nedeniyle bölge sakinleri sebze meyve alışverişlerini konut önlerine gelen seyyar satıcılardan yapmak zorunda kalmaktadırlar. Yine ayakkabı, kıyafet gibi kişisel ihtiyaçlarda bu seyyar satıcılar aracılığıyla karşılanmaktadır. Sonuç olarak bölge sakinleri gıda, giyim gibi birçok ihtiyaçlarını gerek imkânsızlıklar gerekse ekonomikliği nedeniyle günün belli saatlerinde bölgeye gelen seyyar satıcılardan sağlamaktadırlar.

Fotoğraf 24: Toplu Konutta Faaliyet Gösteren Terzi.

Fotoğraf 24’de görüldüğü üzere bölge sakinleri yaşadıkları eksikliklere kendi imkânlarınca çözüm üretmektedirler. Bölgede herhangi bir terzinin bulunmaması nedeniyle konut sakinlerinden biri terzilik yapmakta bunu ise balkonundan sarkıtarak astığı ve üzerine terzi yazan bir bez parçası ile duyurarak diğer bölge sakinlerinin haberdar olmasını sağlamaktadır. Böylelikle hem bölgenin terzi ihtiyacına çözüm bulmakta hem de kendisine bir gelir imkânı yaratmaktadır.

Tablo 4.3.3.15: Karşıyaka Mahallesiindeki Katılımcıların Çevre Temizliği, Düzeni ve Bakımı ile İlgili Soruya Verdikleri Cevapların Dağılımı

Çevre Temizliği, Düzeni ve Bakımı	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Katılıyorum	55	43,0	43,0	43,0
Fikrim Yok	8	6,3	6,3	49,2
Katılmıyorum	65	50,8	50,8	100,0
Toplam	128	100,0	100,0	

Ankete katılanların %43’ü bölgenin çevre temizliğini, sokak bakımı ve düzeni ile ilgili yapılan çalışmaları, çöp toplama hizmetini ve park-bahçe düzenlemelerini yeterli bulmaktayken %50,8’i bu hizmetlerin yetersiz olduğunu düşünmektedir. Yapılan anket çalışması ve gözlemler doğrultusunda bölge sakinlerinin çevre bakımı ve düzeni ile ilgili hizmetleri yetersiz bulduğu görülmektedir. Bölgeye çevrenin düzenlenmesi ve bakımı için daha fazla hizmet verilmelidir. Park-bahçe düzenlemeleri yapılmalıdır.

Tablo 4.3.3.16: Karşıyaka Mahallesiindeki Katılımcıların Güvende Hissetmek ile İlgili Soruya Verdikleri Cevapların Dağılımı

Güvende Hissetmek	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Katılıyorum	68	53,1	53,1	53,1
Fikrim Yok	13	10,2	10,2	63,3
Katılmıyorum	47	36,7	36,7	100,0
Toplam	128	100,0	100,0	

Ankete katılanların %53,1’i eski konutlarına kıyasla yeni konutlarında kendilerini çok daha güvende hissettiklerini belirtmektedir. Katılımcıların %36,7’si ise

yeni konutlarının güvenilir olduğu fikrine katılmamaktadır. Anket katılımcıları eski gecekondularına kıyasla şimdi ki konutlarında kendilerini çok daha güvende hissetmektedir.

Kentsel dönüşüm süreci ile birlikte bölgenin sokak lambaları ile aydınlatılması, güvenlik kameralarının yerleştirilmesi, suç işlemeye müsait olan çamlık alanların düzenlenerek açık alanlar haline getirilmesi bölgenin eskiye oranla daha güvenilir hale gelmesine neden olmuştur. Bölgedeki suç oranı eskiye oranla düşmüştür.

Şüphesiz hala Denizli'nin suç oranları konusunda yüksek olduğu varsayılan bölgede çalışma kapsamında Karşıyaka Mahallesi Muhtarı Mustafa Gülmez ve TOKİ konutlarının bulunduğu Aktepe Mahallesi Muhtarı Şengül Şahiner ile yapılan mülakatlar ve bölge sakinleri ile gerçekleştirilen yüz yüze görüşmeler sonucunda bölgedeki suç oranlarının eskiye oranla düştüğü, kentsel dönüşüm sonrasında bölgedeki değişimler nedeniyle suç işlemeye müsait olan alanların düzenlendiği ve bölge sakinlerinin yeni konutlarında kendilerini çok daha güvende hissettiği bilgisi edinilmiştir. Dolayısıyla bu noktada beşinci alt hipotezimiz doğrulanmaktadır.

Özetle, Denizli ili Karşıyaka Mahallesi'nde hayata geçirilen kentsel dönüşüm projesi bölgeyi belirli uygulamalar ile olumlu yönde etkilemekteyken birçok konuda ihmallerin söz konusu olduğu görülmektedir. Gerçekleşen dönüşüm ile birlikte bölge daha iyi yol ve sokaklara, daha kullanışlı ve hijyenik konutlara, eğitim, ulaşım, iletişim gibi alanlarda belirli imkanlara sahip olurken, madalyonun diğer yüzü bir o kadar da ihmalleri ve eksiklikleri barındırmaktadır. Bölgede inşa edilen yeni konutların önünde herhangi bir çevresel düzenlemenin yapılmaması ihmal edilen önemli düzenlemelerin başında gelmektedir. Yine bölgedeki tüketim imkânlarının yetersizliği bölge sakinlerinin şikâyet ettiği ve yaşam koşullarını olumsuz yönde etkileyen diğer ihmallerden biridir. Bölge sakinleri yaşadıkları eksiklikleri kendi imkânlarıncaya gidermeye çalışmaktadır.

Çalışma kapsamında gözlemlenen bir diğer önemli konu ise dönüşüm sürecinde bölge halkının sürece katılımının sağlanması ve fikirlerinin alınması bölge halkının kentsel dönüşüm uygulamasına karşı görüşlerini ve yaşamdan memnuniyetlerini etkilemektedir. Bu noktada kentsel dönüşüm uygulamalarının halkın ihtiyaç ve beklentileri doğrultusunda, sürece katılımı sağlanarak uygulanması büyük bir önem taşımaktadır.

SONUÇ

Bu çalışma Denizli ili Karşıyaka Mahallesi özelinde kentsel dönüşümün yaşam kalitesine olan etkilerini incelemeye çalışmıştır. Çalışmanın temel amacı kentsel dönüşüm uygulamalarının insan yaşamı üzerindeki etkisini analiz etmektir. Sanayi Devrimi'nin beraberinde getirdiği hızlı nüfus artışıyla sağlıksız kentler ortaya çıkmış ve bu durum kentlerin yeniden yapılandırılması ve düzenlenmesinin ihtiyacıyla birlikte kentsel dönüşüm kavramını gündeme getirmiştir. Bu kavram tarihsel süreç içerisinde farklı ülkelerde ve kentlerde dönemin koşullarına uygun biçimde farklı şekiller almıştır. Özellikle 1980'li yıllarla birlikte dünya ölçeğinde yaşanan ekonomik ve siyasal dönüşümlerle birlikte kentsel dönüşümün niteliği de dönüşmüştür. Bu dönüşümün temelinde de kentsel dönüşümün büyük ölçüde bir mühendislik işi olarak algılanıp sadece köhnemiş ve eskimiş yapıların/binaların değiştirilmesi durumu yatmaktadır. Bir başka ifadeyle, kentsel dönüşümün ekonomik boyutu toplumsal boyutunun önüne geçerek kentsel dönüşümün rant ve kazançla olan ilişkisi daha ön planda tutulmuştur. Kentsel dönüşümün ekonomik boyutunun bu tahakkümü söz konusu kavramın toplumsal çıktılarının göz ardı edilmesine neden olmuştur. Bu göz ardı edişin doğal sonucu da kentsel dönüşümün kentli haklarını hiçe sayarak uygulanması olmuştur. İnsanların güvenilir, kirletilmemiş sağlıklı çevrelerde, sağlıklı konutlarda huzur ve refah içerisinde yaşamasını öngören kentli hakları kentsel dönüşümün ajandasından çıkarılmıştır. Bu bağlamda kentsel dönüşüm kent sakinlerinin yerinden edildiği, yasal düzenlemeler çerçevesinde devlete borçlandırıldığı, yaşadığı alandan koparılarak farklı bir muhitte yaşamaya zorlandığı bir uygulamaya dönüşmüştür. Böylece vatandaşların fikri alınmadan yapılan bu uygulamalar, kent sakinlerinin eski yaşam alışkanlıklarına özlem duymalarına neden olmaktadır. Bir başka ifadeyle, kentsel dönüşümüne maruz kalan kent sakinlerinin yaşam kalitelerinin ne ölçüde ve hangi şartlarda değişeceği sorusu, kentsel dönüşüm uygulama sürecinden koparılmıştır. Böylelikle kent sakinlerinin arzularından ve isteklerinden kopuk, ihtiyaçlarının göz ardı edildiği çok katlı toplu konutlar inşa edilmiştir. Bu bağlamda kentsel dönüşüm uygulamalarının ilk bakışta köhne ve eskimiş yapılarda, sağlıksız ve düzensiz çevrelerde yaşayan insanlara daha geniş, konforlu, sağlıklı, hijyenik konutlarda yaşama imkanı sağladığı düşünülmektedir. Fakat toplumsal gerçeklik detaya inildiğinde böyle şekillenmemektedir. Çalışmanın ana hipotezi bu düşünce üstüne kurulmuştur.

Çalışma kapsamında yapılan alan araştırmasında Denizli'nin gecekondulu mahallelerinden biri olan Karşıyaka Mahallesi'nde uygulanan kentsel dönüşümün bölge sakinlerinin yaşam kaliteleri üzerindeki etkisi belirlenmek istenmiştir. Araştırma kapsamında dönüşüm sonrasında bölgedeki yaşam koşullarının ve yaşam kalitesinin ne yönde değiştiği, çevresel düzenlemelerin ne ölçüde yapıldığı, bölge sakinlerinin ihtiyaç ve beklentilerinin ne ölçüde karşılandığı gibi konular ele alınmıştır. Araştırma öncesinde belirlenen hipotezler doğrultusunda bölgedeki dönüşüm sonrası mevcut durum çalışma özelinde ele alınmıştır. Bu bağlamda çalışmaya konu olan bölge ile ilgili edinilen gözlemler aşağıdaki gibidir;

1. Yapılan alan araştırmasında gerek kadın gerek erkek katılımcıların genelinde yaşam kalitelerinden memnuniyetsizlik görülmüştür. Bu durum ise yaşam kalitesi hakkındaki görüşlerin cinsiyete göre farklılık göstermediğini gözler önüne sermektedir. Yıllarca gecekondulu hayatı yaşayan bölge sakinlerinin eski yaşam alanlarında iyi yaşam koşullarına sahip olmadıkları bir gerçektir. Fakat amaçlarından biri sağlıklı ve yaşanılabilir kentler oluşturmak olan kentsel dönüşüm uygulamaları sadece sağlıklı ve modern konutların inşası ile sınırlı kalmamalı, konut bölgesinin yaşam koşullarını iyileştirecek ve geliştirecek çalışmaları da bünyesinde barındırmalıdır.
2. Katılımcıların eğitim durumları yaşam kalitesi hakkındaki görüşlerinde farklılık yaratmamaktadır. İlkokul mezunundan lisans mezununa kadar farklı eğitim düzeylerine sahip olan katılımcıların birçoğu kaliteli bir yaşama sahip olmadıklarını düşünmektedirler.
3. Katılımcıların yaş ortalamaları arttıkça yaşamlarından duydukları memnuniyetin arttığı görülmüştür. Genç katılımcılar kaliteli bir yaşama sahip olmadıklarını düşünürken daha büyük yaş ortalamasına sahip katılımcılarda mevcut durumu kabulleniş gözlemlenmiştir.
4. Katılımcıların gelir durumları yaşam kalitesi hakkındaki görüşlerini farklılaştıran etkenlerden biridir. Yapılan çalışma kapsamında görülmüştür ki gelir durumu düşük olan bireyler geçim sıkıntısı içerisinde borç ödemeye çalışmakta ve kaliteli bir yaşama sahip olduklarını düşünmemektedirler. Diğer yandan iyi bir gelire sahip olan katılımcılar borç öderken zorlanmamakta ve bu durumun etkisiyle yaşam koşullarından memnun olduklarını dile getirmektedirler.

5. Dönüşüm öncesinde yolların elverişsizliği nedeniyle araçların giremediği ya da girmekte zorlandığı, dar ve bakımsız sokaklara sahip olan bölgede, dönüşüm sonrasında yolların düzenlendiği ve ulaşımın rahat bir şekilde sağlandığı görülmüştür.
6. Yıllarca gecekondulu hayatı yaşayan bölge sakinlerinin toplu yaşama uyum sağlayamadığı ve eski yaşamlarındaki alışkanlıklarını yeni yaşamlarında da devam ettirmeye çalıştıkları gözlemlenmiştir. Bölge sakinleri bir arada yaşamının beraberinde getirdiği sorumluluklardan uzak bir şekilde eski müstakil evlerindeki yaşam tarzlarını apartman yaşamının gerektirdiği kuralları hiçe sayarak yeni yaşamlarına adapte etmişlerdir.
7. Yapılan alan araştırmasında yerleşim yerlerinde park ve yeşil alan gibi imkânların sınırlı sayıda olmasının bölge sakinlerinin yaşam kalitesi ile ilintili olduğu bulgusu edinilmiştir. Alan araştırması kapsamında yapılan gözlemler doğrultusunda bölgede yeşil alan ve park düzenlemesinin zayıf kalması nedeniyle bölge sakinlerinin ciddi sıkıntılar yaşadığı ve bu durumun yaşam kalitelerini büyük oranda etkilediği gözlemlenmiştir. Eski yaşam alanlarında bahçelerinde gölgesinde oturabilecekleri ağaçları, yetiştirdikleri bitkileri, ekip biçtikleri meyve ve sebzeleri olduğunu belirten katılımcılar yeni konutların önünde herhangi bir çevresel düzenlemenin ve yeşillendirmenin olmamasından rahatsızlık duymaktadırlar.
8. Yerleşim yerlerinin market, manav, kasap ve pazar yeri gibi tüketim imkânlarından yoksun bırakılmasının bölge sakinlerinin yaşam memnuniyetlerini olumsuz yönde etkilediği görülmüştür.
9. Kentin suç merkezi olarak bilinen bölgenin, kentsel dönüşüm sonrasında gerek güvenlik kameralarının varlığı, gerek sokakların aydınlatılması, gerekse suç işlemeye müsait, ıssız ve çamlık alanların düzenlenmesi nedeniyle daha güvenilir hale geldiği görülmüş, yapılan anket çalışması kapsamında da bölge sakinlerinin yeni konutlarında ve yaşam alanlarında kendilerini çok daha güvende hissettiği sonucu elde edilmiştir.
10. Kentsel dönüşümün uygulama sürecinde söz hakkı verilmeyen, bu sürece katılımı sağlanmayan katılımcıların yaşamdan memnuniyetlerinin oldukça azaldığı görülmüştür. Anket çalışmasına katılan ve kentsel dönüşümün uygulama sürecinde fikirlerinin alınmadığını söyleyen bölge sakinleri kaliteli bir yaşama sahip olmadıklarını dile getirmişlerdir.

Kentsel dönüşüm uygulamaları ilk bakışta insanları daha sağlıklı, daha hijyenik koşullara sahip, daha iyi fiziksel koşulları barındıran konutlarla bir araya getirmiş gibi görünse de aslında insanların yaşam alanıyla ilgili birçok konuyu ihmal etme potansiyeline sahiptir. Araştırmanın sonuçlarına göre, gecekondulardan sonra büyük apartmanlara yerleşen insanların park-bahçe düzenlemesinden, yaşam alanlarının yeşillendirilmesine, kent mobilyalarından tüketim ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri kasap, manav, market, fırın gibi imkânlarla kadar birçok konudan sıkıntı duydukları görülmektedir.

Gecekondu hayatı yaşayan ve bu durum neticesiyle birçok sıkıntı ile karşı karşıya kalan bölge insanları kentsel dönüşüm ile birlikte yenilenmiş ve düzenlenmiş yollara/sokaklara kavuşmuşlar, eski evlerine kıyasla çok daha geniş/kullanışlı ve hijyenik evlere sahip olmuşlardır. Fakat bu evlere yerleştirilen bölge insanının yaşam kalitesini yükseltme amacı taşıyan uygulamaların sayısı oldukça kısıtlı kalmıştır. Yaşam alanları ihmal edilen insanlar eski hayatlarını özlediklerini dile getirmiştir. Dolayısıyla çalışmamızın ana hipotezinin doğrulandığı görülmektedir. Karşıyaka Mahallesi'ndeki kentsel dönüşüm uygulaması gecekondulardan gelen bölge sakinlerinin eski konutlarına kıyasla çok daha konforlu evlere yerleştirilmesi ile sınırlı kalmıştır. Bölge insanının yaşam kalitesini arttırmaya yönelik yapılan çalışmalarda ihmal edilen noktaların olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak fiziksel koşulların dışında sosyo-ekonomik, toplumsal ve ekonomik unsurları bünyesinde barındıran kentsel dönüşüm, çok aktörlü bir kavramdır. Amaçları fazlaca çeşitlilik gösteren kavram, sağlıklı ve yaşanılabilir kentlerin oluşturulmasını hedeflemektedir. Dolayısıyla günümüzde hayata geçirilen kentsel dönüşüm projelerinde bu amaca uygun olarak çalışmaların yapılması gerekmektedir. Yıllarca kötü yaşam koşulları altında gecekondularda yaşayan insanları tek göz odalı gecekondulardan sonra daha hijyenik koşullarda daha kullanışlı apartman dairelerine yerleştirmenin dışında, bölge sakinlerinin yaşamlarını kolaylaştıracak, memnuniyet seviyeleri arttıracak düzenlemeler yapılmalıdır. Bölgenin eğitim, sağlık, ulaşım, iletişim olanakları geliştirilmeli, bölge sakinlerinin gündelik ihtiyaçlarını giderebilecekleri tüketim imkanları sağlanmalı, çevre düzenlemesi ve bakımı ihmal edilmemelidir. Kentsel yaşam kalitesini arttırmaya yönelik projeler üretilmelidir. Tüm bu uygulamalar yapılırken ise konutlarda yaşayacak insanların ihtiyaçları ve beklentileri dikkate alınmalı ve yapılacak düzenlemeler bu ihtiyaç ve beklentiler doğrultusunda gerçekleştirilmelidir. Bölge sakinlerini daha iyi yaşam koşullarına kavuşturmak, yaşam

kalitelerini arttırmak en temel amaçlardan biri olmalıdır. Bu süreçte bölge halkı ile toplantılar yapılmalı onların fikirleri alınarak sürece katılımları sağlanmalıdır. Şüphesiz ki sürecin bölge halkının katılımı ve beklentileri doğrultusunda alınan kararlar ile yürümesi çok daha sağlıklı olacak, hayata geçirilen uygulamalar ulaşılması istenen hedefler doğrultusunda ilerleyecektir.

KAYNAKÇA

- ABUAWAD, Mahmoud M. J. (2015). *Kentsel Dönüşüm Kapsamında Fikirtepe’de Karşılaşılan En Önemli Problemlerin İncelenmesi*, İstanbul Aydın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- AKALIN, Mehmet. (2016). “Kentsel Yaşam Kalitesinin Yükseltilmesinde TOKİ Uygulamalarının Etkinliği Üzerine Bir Değerlendirme”, International Academic Research Congress, <https://www.inescongress.com/> (24.04.2017).
- AKAR, Z. Müge. (2006). “Kentsel Dönüşüm Üzerine Batı’daki Kavramlar, Tanımlar, Süreçler ve Türkiye”, *Planlama*, S.2, İstanbul, ss.29-38.
- AKIŞ Ayhan, (2011). “Turizmin Kentsel Gelişim Üzerine Etkileri: Bir Örnek İnceleme Antalya-Türkiye”, *Doğu Coğrafya Dergisi*, C.16, S.25, ss.193-206.
- AKKOYUNLU ERTAN, Kıvılcım. (1997). “Kentli Hakları”, *Amme İdaresi Dergisi*, C.30,S.3,s. 31 – 48.
- AKSOYLU, Sevin. (2013). “Kentın Pazarlama ve Markalaşmasına Yönelik Eylemlerin Turizme Etkilerinin Eskişehir Örneğinde İncelenmesi”, *İdeal Kent Dergisi*, S.8, Ankara, ss.151-156.
- AKTAŞ POLAT, Yeliz. (2015). “Türkiye’de Kentsel Dönüşüme Bütüncül Bir Bakış: Elazığ Örneği”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.25, S.1, Elazığ, ss.185-201.
- AKTAŞ, Ali. (2014). *Avrupa Kentsel Şartı Bağlamında Yaşam Kalite Arayışları: Tozkoparan Örneği*, Bahçeşehir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- ALPASLAN, Halil İbrahim., TÜTER, Abdullah. (2016). “ Kentsel Dönüşüm Sürecinde TOKİ Uygulamaları ve Halkın Algularına Göre Değerlendirilmesi”, *İstanbul Sosyal Bilimler Dergisi*, S.12, İstanbul, ss.11-44.
- ALTINÖRS ÇIRAK, Ayşegül. (2013). “ Türkiye Tarihsel Kent Merkezlerinde Toplumsal – Kültürel Boyutlarıyla Bakmak”, ”, *Mekânsal Değişim & Dönüşüm*, 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 36. Kolokyumu, TMMOB Şehir Plancıları Odası, Ankara, ss. 712- 721.
- ALTINSAY ÖZGÜNER, Burçın. (2010). “Bir Kentsel İyileştirme Deneyiminin İçinden: Fener ve Balat Semtleri Rehabilitasyon Programı”, Dilek Özdemir (derleyen), *Kentsel Dönüşümde Politika, Mevzuat, Uygulama: Avrupa Deneyim, İstanbul Uygulamaları*, Nobel Yayınları, Ankara, ss.369-408.

- ARSLAN, Deniz. (2005). *Kıyı Alanların Yeniden Gelişim Sürecinde Kentsel Açık Alanların Değerlendirilmesi: İstanbul Örneği*, Bahçeşehir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- ARSLAN, Hakan. (2013). “Kentsel Dönüşüm ve Sosyal Dışlanma: Narlıdere Kentsel Yenileme Projesinin Sosyal Dışlanma Ekseninde İncelenmesi”, *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, C.16, S.1, Bahar 2013, ss.1-45.
- ATAÖV, Anlı., OSMAY, Sevin. (2007). “Türkiye’de Kentsel Dönüşüme Yöntemsel Bir Yaklaşım”, *METU JFA*, 24:2, ss.57-82.
- ATAY, Faruk. (2001). Türkiye’de Kapitalizmin Mekânsal Dönüşümü”, *Praksis*, Sayı 2, ss. 53 – 96. (*Geliştirilmiş Versiyonu*). Türkiye’de Kentsel ve Bölgesel Gelişme Dinamikleri (1923-2000), ss. 1- 29.
- ATİK, Mehmet. (2014). *Kentsel Yaşam Kalitesi ve Kent Kimliği Bağlamında İstanbul’daki Yenileme Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme; Sulukule Örneği*, Bahçeşehir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- BAŞARAN, İsmail. (2007). “Sağlıklı Kent Kavramının Gelişmesinde Sağlıklı Kentler Projesi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.9, S.3, İzmir, ss.207-229.
- BAŞARAN, İsmail. (2008). *Sağlıklı Kent Planlaması Açısından Isparta*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İzmir.
- BAYULU, Esra. (2009). *Kuzey Ankara Girişi (Protokol Yolu) Kentsel Dönüşüm Projesinin Peyzaj Mimarlığı Açısından İrdelenmesi*, Bartın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Bartın.
- BERİTAN, S. Can. (2014). *Küresel Kentler Bağlamında Yaşam Kalitesi Göstergelerine Kalitatif Bir Bakış: İstanbul-New York Karşılaştırması*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.
- BUDAK, Burcu. (2007). *Kentsel Yenileşme Süreci Bağlamında Soylulaştırma: Fener – Balat Örneği*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- BURT, Edward Maruice. (1978). *A Survey of Quality and Value in Building*. Building Research Establishment.
- CAN, Cengiz. (1993). “Kentsel Koruma Alanları ve Koruma Sorunları”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Dergisi*, C.36, S.1.2, Ankara, ss.307-314.

- CEYLAN, Ahu. (2007). *Yaşam Kalitesinin Arttırılmasında Kentsel Yeşil Alanların Önemi ve Kentsel Dönüşüm İle İlişkilendirilmesi*, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- CORD, Steven. (1974). , “Urban Renewal: Boon or Boondoggle”, *The American Journal of Economics and Sociology*, Vol. 33, No. 2.
- COŞAR, Yeşim. (2014). “Yavaş Şehir Olgusunun Kentsel Yaşam Kalitesi Üzerindeki Algılanan Etkisi”, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, C.25, S.2, ss.226-240.
- CULLİNGWORTH, Barry. (1997). *Planning in the U.S.A. Policies, Issues and Processes*, London.
- DAĞ, Halil. (2012). “Küreselleşmenin Kentsel Dönüşüm Anlayışı ve Aykırı Bir Örnek Ruhr Havzası Örneği”, *Kent Kültürü ve Yönetimi / Elektronik Dergi*, C.5, S.2, ss. 40 – 51.
- DAŞKIRAN, Filiz., USLU, Duygu. (2015). “6306 Sayılı Kanun Kapsamında Kentsel Dönüşüm”, *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, C.13, S.3, ss.264-288.
- DEĞİRMENCİ, İzzet. (2009). *Tarihi Mekânlarda Kentsel Dönüşüm Uygulamaları: Balat Örneği*, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Isparta.
- DE LEEUW, Evelyne. (2001). "Global and local (glocal) health: the WHO healthy cities programme." *Global Change & Human Health*, Vol 2, No. 1, ss.34-45.
- DEMİRAY EROL, Ece. (2011). , “ İnsani Gelişme Yaklaşımı Doğrultusunda Beşeri Kalkınmanın Boyutları: Gelişmekte Olan Ülkeler”, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, C.3, S.2, ss.99-108.
- DEMİRKIRAN, Senem. (2008). *Türkiye’de Kentsel Dönüşüm Uygulamalarında Yerel Yönetimlerin Rolü: Bursa Büyükşehir Belediyesi Örneği*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Edirne.
- DEMİRTAŞ, Yalçın., ESGİN, İsmet. (2006). “ Bir Kentsel Yenileme Deneyimi: Barselona”, *Planlama Dergisi*, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, S.2, Ankara, ss.155-162.
- DİNÇER, Billur. (2014). *Kentsel Dönüşüm ve Sosyal Adalet*, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- DOWNS, Anthony. (1970). *Urban Problems and Prospects*, Chicago: Markham.

- DÜKKANCI, Ufuk. (2013). *Türkiye’de Kentsel Dönüşüm Sürecinin Gelişimi ve Günümüzdeki Yasal-Yönetimsel Boyutunun İrdelenmesi*, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- DÜNDAR, Şebnem Gökçen. (2010). “Kentsel Gerileme’de Kentsel Rönesans’a Dönüşüm: Newcastle Upon Tyne, İngiltere”, Dilek Özdemir (derleyen), *Kentsel Dönüşümde Politika, Mevzuat, Uygulama: Avrupa Deneyimi, İstanbul Uygulamaları*, Nobel Yayınları, Ankara, ss.106-128.
- Ekonomik Yönüyle Denizli (2016), Denizli Ticaret Odası Yayınları, s.47.
- ERDEN ERBEY, Dilek. (2004) “ Kentsel Koruma ve Yenileşmede Dönüşüm Projeleri – Eyüp Rehabilitasyon Projeleri”, *Planlama Dergisi*, S.4, ss.79-89.
- ERDOĞAN, Özcan. (2015) “ Türkiye’de Günümüzde Kentsel Yenileme Uygulamalarında Yaygın Olarak Yer Verilen Başlıca Araçlar”, *Elektronik Sosyal Bilgiler Eğitimi Dergisi*, C.2, S.1, ss.58-71
- ES, Muharrem. (2010). “21. Yüzyıl Kentlerinde Göçe Bağlı Olarak Ortaya Çıkan Mekânsal ve Sosyal Ayrışma” , ”, *Mekân, Kültür ve Yönetim Perspektifinde 21. Yüzyıl Kentleri*,(ed. Elif Karakurt Tosun), Ekin Yayınevi, Bursa.
- EVANS, David R.(1994), "Enhancing quality of life in the population at large.", *Improving the Quality Of Life Recommendations For People with and Without Disabilities*, (editors) David Romney vd.
- EVCİL TÜRKSEYER, A. Nilay. (2001). *Türkiye’de Büyük Şehir Alanlarında Yaşam Kalitesinin Değerlendirilmesine Yönelik Bir Yöntem Denemesi*, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.
- FINDIKLI, Erhan Berat. (2015). “ Metropolde Tinsel ve Mekânsal Ayrışmanın Çoğul Formları”, Kentsel Dönüşümün Sosyal Boyutu Sempozyumu, 12 Mayıs 2014, ABE Medya Yayıncılık, İstanbul, ss.62-80.
- GARVİN, David A. (1984). "What Does “Product Quality” Really Mean?", *Sloan management review*, ss.25-43.
- GENÇ, Fatma Neval. (2008). “Türkiye’de Kentsel Dönüşüm: Mevzuat ve Uygulamaların Genel Görünümü”, *Yönetim ve Ekonomi*, C.15, S.1, Manisa, ss.115-130.
- GÖKSU, A. Faruk. (2003). “Kent Planlamada Yenilikçi Uygulama Araçları (İFT, İHTR., Menkulleştirme)”, “*Şehircilikte Reform: Kentsel Dönüşüm Yaklaşımları*”, 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 27. Kolokyumu – Mersin. ss.1-10

- GÖLBAŞI, Serkan. (2008). “*Kentleşme ve Suç- İstanbul’un Kentleşme Süreci İle Suçluluk Arasındaki İlişkinin Kuramsal Değerlendirilmesi*”, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul.
- GÖRGÜLÜ, Zekai. (2009). “Kentsel Dönüşüm ve Ülkemiz”, *TMMOB İzmir Kent Sempozyumu Bildiriler*, İzmir, ss.767-780.
- GÖRÜN, Mustafa., KARA, Mustafa. (2010). “Kentsel Dönüşüm ve Sosyal Girişimcilik Bağlamında Türkiye’de Kentsel Yaşam Kalitesinin Artırılması”, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 8/2, Çanakkale, ss.141-164.
- GÖZ, Ali Cem. (2008). “Kentsel Dönüşümün Esasları ve İskoçya – Whitfield Örneği”, *Yerel Siyaset*, Sayı:31, Ankara, ss.8-12.
- GÜLTEKİN, Ahmet Tanju. (2015). “Konut Kullanıcılarının Kentsel ve Sosyal Yaşam Kalitesi Farkındalığı: Ankara/Çayyolu – Prof. Dr. Ahmet Taner Kışlalı Mahallesi Örneği”, *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 3/2, Ankara, ss.165-182.
- GÜR, Miray. (2014). *Kentsel Dönüşüm Uygulamasında Yaşam Kalitesi Araştırması ve Kavramsal Bir Model Önerisi: Bursa Doğanbey Örneği*, Uludağ Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Bursa.
- GÜR, MİRAY., DOSTOĞLU, Neslihan. (2016). “Bursa Doğanbey Üzerinden Kentsel Dönüşümde Yaşam Kalitesinin Tartışılması”, *MEGARON*, C.11, S.1, ss.89-105
- GÜRDOĞAN, Nazif. (2015). “Medeniyetlerin Aynaları Kutlu Şehirler” Kentsel Dönüşümün Sosyal Boyutu Sempozyumu 12 Mayıs 2014, ABE Medya Yayıncılık, İstanbul.
- GÜREL ÜÇER, Aslı. (2009). *Kentsel Yaşam Kalitesinin Belediye Hizmetleri Kapsamında Belirlenmesine ve Geliştirilmesine Yönelik Bir Yaklaşım: Orta Ölçekli Kent Örnekleri*, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.
- GÜZEL, Dilek. (2010). *Kentsel Yenileme Bağlamında Endüstri Alanlarının Dönüşümü ve Tarihi Seka Fabrikası Örneği*, Kocaeli Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli.
- GÜZEY, Özlem. (2009). “Sulukule’de Kentsel Dönüşüm: Devlet Eliyle Soylulaştırma”, *Mimarlık Dergisi*, S.346, Ankara, ss. 73 – 79.
- HAGUE, Cliff. (2010). “Küresel Kriz Bağlamında Kentsel Dönüşümü Yeniden Düşünmek”, Dilek Özdemir (derleyen), *Kentsel Dönüşümde Politika, Mevzuat, Uygulama: Avrupa Deneyimi, İstanbul Uygulamaları*, Nobel Yayınları, Ankara, ss.98-106.

- HALİLOĞLU KAHRAMAN, Ezgi. (2013). “Kentsel Dönüşümün Ürettiği Yeni Yaşamlar”, *Mekânsal Değişim & Dönüşüm*, 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 36. Kolokyumu, TMMOB Şehir Plancıları Odası, Ankara, ss.417-429.
- HAWLEY, Amos H. (1963). “Community Power and Urban Renewal Success” *American Journal of Sociology*, Vol. 68, No. 4.
- HUN BİLEN, Öykü. (2013). *Türkiye’de Kentsel Dönüşüm: Avrupa Örnekleri İle Kentsel Dönüşümün Gelişimi, Ayazma-Tepeüstü Örneği*, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Haziran.
- IRMAK, Susan., ERTEKİN Özhan. (2013). “Mekânsal Dönüşümün Gecekondu ve Yeni Dönüşüm Alanlarında Yarattığı Sosyal Değişim Üzerine Bir İnceleme-Bomonti Örneği”, *Mekânsal Değişim & Dönüşüm*, 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 36. Kolokyumu, TMMOB Şehir Plancıları Odası, Ankara, ss.567-579.
- İLKME, Murat. (2008). “Kentsel Dönüşüm ve Bursa Raporu”, TMMOB Şehir Plancıları Odası Bursa Şubesi, Bursa, ss.1-41.
- İNAM, Şaban., ÇAĞLA, Hasan. (2009). “Yerel Yönetimler Öncülüğünde Yapılan Kentsel Yenileme Proje Uygulamaları Üzerine Bir İnceleme, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası,12. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı, Ankara.
- İNCEOĞLU, Mehmet., AYTUĞ, Ayfer. (2009). “ Kentsel Mekânda Kalite Kavramı”, *Megaron Dergisi*, C.4, S.3, ss.131-146.
- İSLAM, Tolga., ENLİL, Zeynep. (2010). “5366 Sayılı Yasa Merkezli Dönüşüm ve Sulukule Örneği: Belediye’nin Hedefleri ve Yaşanan Gerçeklik”, Dilek Özdemir (derleyen), *Kentsel Dönüşümde Politika, Mevzuat, Uygulama: Avrupa Deneyim, İstanbul Uygulamaları*, Nobel Yayınları, Ankara, ss.317-335.
- KABAN, Esra. (2011). “*Kentsel Dönüşüm Ve İstanbul’ un İlk Kentsel Dönüşüm Uygulama Projesi – Sulukule Örneği*”, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- KALAĞAN, Gökhan., ÇİFTÇİ Salih. (2012). “Kamu - Özel Sektör İşbirliğinin Kentsel Mekâna Yansıması: Kentsel Dönüşüm Örneği ve Yeni Aktörler”, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, C.4, S.2, ss.121-133.
- KARA, Gülten. (2007). “Kentsel Dönüşüm Uygulamaları”, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 11.Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı, Ankara, ss.2-6.

- KARAKURT TOSUN, Elif. (2013). “Sürdürülebilir Kentsel Dönüşüm Sürecinde Kompakt Kent Modelinin Analizi”, *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, C.20, S.1, Manisa, ss.31-46.
- KARAKURT TOSUN, Elif. (2013). “ Yaşam Kalitesi Ekseninde Şekillenen Alternatif Bir Kentsel Yaşam Modeli: Yavaş Kentleşme Hareketi”, *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C.XXXII, S.1, Bursa, ss.215-237.
- KARASU, Mithat Arman. (2008). “Kentli Haklarının Gelişimi ve Hukuki Boyutları”, *TBB Dergisi*, S. 78, ss.37 – 52.
- KART AKTAŞ, Nilüfer., ALP, Muhibe Aslı. (2014). “Kentsel Dönüşümün Kent Peyzajına Etkisi: Sulukule Örneği”, 2nd International Symposium on Environment and Morality (ISEM2014), ADIYAMAN, 24-26 Ekim 2014, vol.1, no.1, ss.1059-1068.
- KAYASÜ, Serap., YETİŞKUL, Emine. (2013). “Bir Araştırma Çerçevesi: Soylulaştırma 2.0” , *Planlama Dergisi*, 23(3), ss.147-152.
- KEÇELİ, Arif. (2013). “Kentsel Yaşanılabilirlik ve Cinsiyet”, *Marmara Coğrafya Dergisi*, S.28, İstanbul, ss.232-245.
- KEÇELİ, Arif., SARIUSTA, Faruk., KARAKUYU, Mehmet. (2014). “Kamu Hizmetlerinin Kentsel Yaşanılabilirlik Üzerine Etkisi: Beylikdüzü Örneği”, *Marmara Coğrafya Dergisi*, S.29, İstanbul, ss.381-401.
- KELEŞ, Ruşen., MENGİ, Ayşegül. (2017). *Kent Hukuku*, İmge Kitabevi, Ankara.
- Kentleşme Tematik Grubu 1. Raporu, Sürdürülebilir Kentleşme Bakış Açısı İle Türkiye’de Kentleşme Sektörüne İlişkin Tespit ve Değerlendirmeler, Kasım 2007.
- KILINÇ, Zeynel Abidin., ÇELİK, Abdullah. (2009). “ Kentsel Dönüşüm ve Kültürel Dönüşüm”, *Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 1(18), ss.145-163.
- KIZILDERE, Dicle., ÖZDEMİR, Dilek. (2014). “Dışlanma mı Bütünleşme mi? Avrupa ve Türkiye’de Sosyal Politikaların Dönüştürücü Rolü Üzerine Analizler”, *Kent Yönetimi ve Planlama Bildiriler Kitabı*, 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 37. Kolokyumu, TMMOB Şehir Plancıları Odası, Ankara, C.2, s.820.
- KİBAR, Kübra. (2017). *Kentsel Yaşam Kalitesi ve Belediyeler: Nevşehir ve Niğde Belediyesi Örneği*, Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Uşak.

- KOÇAK, Hüseyin. (2011). “Kent-Kültür İlişkisi Bağlamında Türkiye’de Değişen ve Dönüşen Kentler”, *Gaziosmanpaşa Üniversitesi (GOÜ) Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, C.6, S.2, Tokat, ss.259-269.
- KOÇAN, Nurhan. (2011). “ Tarihi Mekânlarda Kültürel Dönüşüm: Uşak Tarihi Kent Garı Örneği”, *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, C. 11, S.2, ss. 130 - 137.
- KORKMAZ, Hatun. (2013). “Yerel Politikalarda Kentsel Dönüşüm Uygulamaları: Kayseri İli Örneği”, *Yerel Politikalar*, Konya. ss. 116 – 140.
- KOYUNCU, Burcu. (2011). *Kentsel Yaşam Kalitesi Kriterleri: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Örneği*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- KÖKTÜRK Erdal., KÖKTÜRK Erol. (2007). “ Türkiye’de Kentsel Dönüşüm ve Almanya Deneyimi”, *11. Türkiye Harita ve Bilimsel Teknik Kurultayı*, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası, Ankara. ss.1-18.
- KÖMÜRCÜOĞLU, Mustafa. (2012). *İdari ve Sosyal Açından Türkiye’de Kentsel Dönüşüm*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Sakarya.
- KÜTÜK İNCE, Esra. (2006). “*Kentsel Dönüşümde Yeni Politika, Yasa Ve Eğilimlerin Değerlendirilmesi “Kuzey Ankara Girişi (Protokol Yolu) Kentsel Dönüşüm Projesi*, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- MARANS, Robert. (2007). “ Kentsel Yaşam Kalitesinin Ölçülmesi”, (Çeviren: Handan Dülger Türkoğlu), *Mimarlık Dergisi*, S.335.
- MUTMAN, Demet., HACIHASANOĞLU, Orhan. (????). “ Alternatif ve Sürdürülebilir Bir Kentsel Dönüşüm Yöntemi Olarak Geçişli Yeniden Canlandırma”, *İTÜ Dergisi/a Mimarlık, Planlama, Tasarım*, İstanbul, ss.1 - 10.
- NİRAY, Nasır. (2002). “Tarihsel Süreç İçinde Kentleşme Olgusu ve Muğla Örneği”, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.9, Muğla, ss.1-27.
- OĞUZ, Dicle., SAYGI, Halis., AKPINAR, Nevin. (2010). “Kent İçi Endüstri Alanlarının Dönüşümüne Bir Model: İzmit/ Sekapark”, *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 8(2), Ankara, ss.157-167.
- OKTAY, Derya. (2007) “ Sürdürülebilirlik, Yaşanılabilirlik ve Kentsel Yaşam Kalitesi”, *Mimarlık Dergisi*, S. 335.

- OKUMUŞ, E. Deniz., EYÜPOĞLU, E. Engin. (2005). “Kentsel Dönüşüm Öncesi Kentsel Yaşam Kalitesi Araştırmasına Yönelik Yöntem Önerisi ve Ataşehir Barbaros Mahallesi Örneği”, *Planlama Dergisi*, 25(2), ss.93-106.
- ÖKMEN, Mustafa. (2002). “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Türkiye’de Kent ve Kentleşme”, *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, Cilt 17, ss. 505 – 518.
- ÖZDEMİR, Dilek. (2006). “Yeniden Canlandırma Projelerinde Kültür, Turizm ve Emlak Piyasaları Üzerine Kurulu Stratejilerin Başarı(sızlık) Koşullarının İncelenmesi”, *Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, TMMOB Şehir Plancıları Odası, Ankara, ss. 384-397.
- ÖZDEMİR, Dilek. (2010). “Kültür ve Turizm Eksenli Dönüşümde Süreç Yönetimi ve Katılım: Temple Bar, Dublin”, Dilek Özdemir (derleyen), *Kentsel Dönüşümde Politika, Mevzuat, Uygulama: Avrupa Deneyim, İstanbul Uygulamaları*, Nobel Yayınları, Ankara, ss.174-194.
- ÖZDEN, Pelin Pınar. (2001). “Kentsel Yenileme Uygulamalarında Yerel Yönetimlerin Rolü Üzerine Düşünceler ve İstanbul Örneği”, *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, S.23-24, ss.255-270.
- ÖZDEN, Pelin Pınar. (2008). *Kentsel Yenileme: Yasal Yönetimsel Boyut, Planlama ve Uygulama*, İmge Kitabevi, Ankara.
- ÖZKAN, Yunus Emre., SIDAL, Süleyman. (2001). “Kent Dönüşümü ve Yoksulluk”, *Eğitim, Bilim, Toplum Dergisi*, S.24, ss.22-49.
- ÖZMETE, Emine. (1997). “Değerlerin Yaşam Kalitesi Üzerindeki Rolü (Tokat Örneği)”, *Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara*.
- ÖZMÜŞ, Levent. (2005). “Desantralizasyon ve Yeni Kamu Yönetimi Anlayışı”, *TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası, 10. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı*, Ankara, ss.1-10.
- ÖZTÜRK, Sevgi., Zeynep, ÖZDEMİR. (2013). “Kentsel Açık ve Yeşil Alanların Yaşam Kalitesine Etkisi: Kastamonu Örneği”, *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 13(1), ss. 109-116.
- PEKTAŞ, Ethem Kadri., AKIN, Fehmi. (2010). “Avrupa Kentsel Şartları Perspektifinde Bir Kentli Hakkı Olarak “Katılım Hakkı” ve Türkiye”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, C.12, S. 2, ss.23-49.

- POLAT, Sibel. (2008). “Kentsel Dönüşüm: Tanımlar, Nedenler, Uygulamalar”, *Bursa Defteri Dergisi*, S.31.
- POLAT, Sibel., DOSTOĞLU Neslihan. (2007). “Kentsel Dönüşüm Kavramı Üzerine: Bursa’da Kükürtlü ve Mudanya Örnekleri”, *Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, C.12, S.1, Bursa, ss.61-76
- ROBERTS, Peter., SKYES, Hugh. (2000). *Urban Regeneration: A Hand Book*, Sage Publications Ltd, Thousand Oaks London.
- SARAÇ, Murat. (2014). *Kentsel Dönüşüm ve Gelişimi, Sosyal Boyutu, Kentsel Dönüşümden Doğan Hukuki Sorunlar*, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Ocak.
- SARIKAYA LEVENT, Yasemin. (2014). “Kentsel Arkeolojik Alanlarda Sosyal Bütünleşme: Soli – Pompeiopolis Örneği”, *Kent Yönetimi ve Planlama Bildiriler Kitabı*, 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 37. Kolokyumu, TMMOB Şehir Plancıları Odası, C.1, Ankara.
- SARPKAYA, Armağan. (2011). *Bir Kentsel Dönüşüm İronisi: Osmaniye’de Yapılan Yeni Toplu Konut Uygulamaları*, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Adana.
- SAVAŞ YAVUZÇEHRE, Pınar. (2005). *Belediyelerin Kentsel Yaşam Kalitesine Etkileri: Denizli Karşıyaka Mahallesi Örneği*, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Denizli.
- SAVAŞ YAVUZÇEHRE, Pınar., AYDINER, Tolgahan. (2013). “Afet Yönetim Döngüsü ve Algısı: Türkiye’de Afet Yasaları Üzerine Bir Değerlendirme, Kuramdan Uygulamaya Yerel Yönetimler ve Kentsel Politikalar”, Pegem Akademi, Ankara, ss.
- SAVAŞ YAVUZÇEHRE, Pınar., ŞAHİN, Murat. (2012). “Türkiye’de Kentsel Dönüşüm: Gelişimi, Hukuki Dayanakları ve Sorunları, Sosyo-Kültürel Yaklaşım ve Alaşım Mekânları: Kent ve Kentler”, Ezgi Kitabevi, İstanbul, ss. 95-119.
- SAYAR, Kemal. (2015). “Şehir ve Ruh Sağlığı”, Kentsel Dönüşümün Sosyal Boyutu Sempozyumu 12 Mayıs 2014, ABE Medya Yayıncılık, İstanbul.
- SEN, Amartya. (2006). *Inequality Reexamined*, Oxford University Press.
- SEN, Amartya (2004). *Özgürlükle Kalkınma*, (İng. Çev. Yavuz Alogan), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- ŞEKER, Güven., DERDİMAN, R. Cengiz. (2010). “Kentlerde Suçların Önlenmesine İlişkin Yaklaşımlar ve Bu Doğrultuda “Mahalle Ölçeğinde” Toplum Destekli

- Polislik Uygulaması”, *Mekân, Kültür ve Yönetim Perspektifinde 21. Yüzyıl Kentleri*,(ed. Elif Karakurt Tosun), Ekin Yayınevi, Bursa, ss.417-463.
- ŞEKERCİOĞLU, Selma. (????). *Kentleşme ve Siyaset Türkiye’deki Evrimi Üzerine Bir İnceleme*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü , Uluslararası İlişkiler Doktora Programı, Ders Notu, ss.1-30.
- ŞİŞMAN, Aziz., KİBAROĞLU, Didem. (2009) “Dünyada ve Türkiye’de Kentsel Dönüşüm Uygulamaları”, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası, *12. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı*, Ankara.
- ŞİŞMANYAZICI, Begüm., TURGUT YILDIZ, Hülya. (2010). “Tarihi Kentsel Alanlarda Toplumsal ve Mekânsal Yeniden Yapılanma: Fener ve Balat Örneği” *Mimarlık Dergisi*, S.352, Ankara.
- T.C. Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı’nın (DOĞAKA) yaptığı “TR63 Bölgesi Yaşam Kalitesi Analizi”.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı, İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (SEGE-2011), Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, Ankara, 2013.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı, Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018), Ankara 2013.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2012). 10. Kalkınma Planı Yaşanılabilir Kentler ve Kentsel Dönüşüm Özel İhtisas Komisyonu Ön Raporu, ss.1-3.
- TEKELİ, İlhan. (2010). *Gündelik Yaşam, Yaşam Kalitesi Ve Yerellik Yazıları*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- TEKELİ, İlhan. (2011). *Kent, Kentli Hakları, Kentleşme ve Kentsel Dönüşüm*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- TEKELİ, İlhan. (2009). “Türkiye’de Cumhuriyet Döneminde Kentsel Gelişme ve Kent Planlaması”, *Modernizm, Modernite ve Türkiye’nin Kent Planlama Tarihi*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- TOKSÖZ, Emine., YİRMİBEŞOĞLU, Funda. (2013). “Türk Hukuk Sisteminde Kentsel Sit Alanlarında Dönüşüm ve Kaliteli Bir Mimari ve Fiziksel Çevre Hakkı İlişkisi”, *Mekânsal Değişim & Dönüşüm*, 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 36. Kolokiyumu, TMMOB Şehir Plancıları Odası, Ankara, ss.637-664.
- TORLAK, S. Evinç., SAVAŞ YAVUZÇEHRE, Pınar. (2006). “ Kentsel Yaşam Kalitesi ve Belediyeler: Denizli Karşıyaka Mahallesi Örneği”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Yıl:2, Sayı:4, ss.184-207.

- TORLAK, S. Evinç., SAVAŞ YAVUZÇEHRE, Pınar. (2008). “Denizli Kent Yoksullarının Yaşam Kalitesi Üzerine Bir İnceleme”, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, C.17, S.2, ss.23-44.
- TORUNOĞLU, Ethem. (2007). “Kentsel Dönüşüm: Pazarlamanın Dayanılmaz Hafifliği”, *Kent ve Planlama: Geçmişini Korumak Geleceği Planlamak* (ed. Ayşegül Mengi), İmge Kitabevi, ss.375-388.
- TURGUT, Sırma R., ÇAÇTAŞ CEYLAN, Eda. (2009). “ Gecekondu Alanlarında Kentsel Dönüşüm Uygulamasına Bir Örnek: Küçükçekmece/ Ayazma - Tepeüstü Kentsel Dönüşüm Projesi”, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, C.18, S.3, Temmuz, ss.23-51.
- TUROK, Ivan. (2010). “Dönüşümün Mücadelesi: Yoksul Mahalleleri Kent Bölgesindeki Büyümenin Parçası Haline Getirebilmek”, Dilek Özdemir (derleyen), *Kentsel Dönüşümde Politika, Mevzuat, Uygulama: Avrupa Deneyimi, İstanbul Uygulamaları*, Nobel Yayınları, Ankara, ss.35-51.
- TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU BAŞKANLIĞI, Denizli Bölge Müdürlüğü Basın Duyurusu 2017.
- TÜTER, Abdullah. (2016). *Kentsel Dönüşüm Sürecinde TOKİ Uygulamaları ve Halkın Algılarına Göre Değerlendirilmesi*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- ULUTAŞ, Cafer. (2005). *Kentsel Toprak Rantının Kamuya Kazandırılmasında Bir Araç Olarak İmar Haklarının Topluluşturulması(Dikmen Vadisi Örneği)*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- UNDP, “Human Development Report 1990”, *United Nations Development Programme*, Oxford University Press, New York.
- USLU, A., YETİM, L. (2006). “Çağdaş Kentsel Çevre Yaratma Çabalarına Bir Örnek: Ankara/ Portakal Çiçeği Vadisi Kentsel Dönüşüm Projesi”, *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 3(2), Tekirdağ, ss.169-179.
- UYSAL, Ali Fatih., AKYİĞİT, Handan. (2012). “Tüketim Toplumlarında Kentsel Dönüşüm Projelerinin ve Çevre-Toplum Anlayışının Sosyolojik Analizi”, *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, C.1, S.4, Karabük, ss.545-565.
- UZUN VADELİ STRATEJİ VE SEKİZİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI, 2001-2005, Ankara 2000.
- ÜSTÜN, Gül. (2008). *Kentsel Dönüşüm*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.

- VARDAR, Ali. (2014). “Hamburg’ta Kent Yönetimi ve Planlama”, ”, *Kent Yönetimi ve Planlama Bildiriler Kitabı*, 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 37. Kolokiyumu, TMMOB Şehir Plancıları Odası, Ankara, C.2.
- WALKER, David M. (1960). “A New Pattern for Urban Renewal” *Law and Contemporary Problems*, Vol. 25, No. 4.
- WORLD HEALTH ORGANİZATİON, WHOQOL Measuring Quality of Life, 1997.
- YENİCE, Serhat. (2014). “ Türkiye’nin Kentsel Dönüşüm Deneyiminin Tarihsel Analizi”, *BAÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, C.16, s.76-88.
- YILMAZ Tahsin. (2008). *Büyükesat Vadisi’nin Kent Peyzajı ve Tasarımı Kapsamında İncelenmesi*, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.
- YILMAZ, Aras. (2016). *Perşembe İlçesinin Yavaş Kent Birliğine Dâhil Olmasının Kentsel Yaşam Kalitesine Etkileri*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Trabzon.
- YILMAZ, Erva. (2015). *Sağlıklı Kent Projeleri Diğer Adıyla Kentsel Dönüşüm ve Bursa’da Kentsel Dönüşüm Adı Altında Gerçekleştirilmiş ve Gerçekleştirilecek Projeler*, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Isparta.
- YILMAZ, Nail. (2015). “ Toplumsal Yapı, Belediyeler ve Kentsel Dönüşüm”, Kentsel Dönüşümün Sosyal Boyutu Sempozyumu 12 Mayıs 2014, ABE Medya Yayıncılık, İstanbul.
- YILMAZ, Onur. (2015). *İstanbul’da Yerinde Kentsel Dönüşüm Uygulamaları ve Kentsel Yaşam Kalitesi ‘6306 Sayılı Kanun’a Göre*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- YILMAZ, Seray. (2015). *Kentsel Dönüşüm Projelerinin Yaşam Kalitesine Etkisi: İstanbul Karaköy Salıpazarı Örneği*, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- YÜKSEL, Özge. (2007). *Kentsel Dönüşümün Fiziksel ve Sosyal Mekâna Etkisi: Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi*, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- ZEYDANLI, Hakan. (2007). *Kentsel Dönüşüm Projeleri ve Kuzey Ankara Kent Girişi Projesi*, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

İnternet Kaynakları

<http://www.pamukkale.gov.tr/tr/Genel-Bilgiler-Denizli/Fiziki-Yapi>. (05.10.2017)

<http://www.pamukkale.gov.tr/tr/Genel-Bilgiler-Denizli/Tarihce>. (05.10.2017)

<https://www.pinterest.se/pin/515240013599376151/> (14.02.2017).

<http://v2.arkiv.com.tr/p9262-bursa-zafer-plaza-alisveris-merkezi.html> (14.02.2017).

<http://www.pamukkale.gov.tr/tr/Ulasim-Bilgileri-Denizli>. (05.10.2017)

Avrupa Kentsel Şartı, <http://www.mo.org.tr/UIKDocs/kentselsart1.pdf> (22.04.2017).

Avrupa Kentsel Şartı - 2: Yeni Bir Kentlilik İçin Manifesto (çeviri: Aydan Erim).

http://kisi.deu.edu.tr/yakup.ozkaya/UIKDocs_kentselsart_.pdf (23.04.2017).

Birleşmiş Milletler Türkiye, <http://www.un.org.tr/includes/files/Binyil02.pdf> (24.10.2016).

Denizli Büyükşehir Belediyesi, <http://www.denizli.bel.tr/Default.aspx?k=konutprojeleri> (20.10.2017)

EVCI, E. Didem. (????). “Şehir Sağlığında Halk Sağlığı Yaklaşımı”,

http://www.akademik.adu.edu.tr/ad/med/halksagligi/topic.asp?_lvl=2&_idx=12&_m=13 (11.04.2017).

T.C. Mamak Belediyesi Resmi İnternet Sitesi, Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm Projesi, <http://www.mamak.bel.tr/yeni-mamak-kentsel-donusum-projesi.aspx>

T.C. Toplu Konut Başkanlığı İdaresi. <http://www.toki.gov.tr/uygulama/kentsel-yenileme/kentsel-yenileme> (13.02.2017).

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Programı (UN-HABITAT).<http://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-insan-yerlesimleri-programi.tr.mfa> (12.04.2017)

Türkiye Cumhuriyeti Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, HABITAT Konferansları. <http://www.csb.gov.tr/projeler/habitat/index.php?Sayfa=sayfa&Tur=webmenu&Id=16093> (12.04.2017)

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi. http://www.mfa.gov.tr/dunya-surdurulebilir-kalkinma-zirvesi_johannesburg_-26-agustos---4-eylul-2002_.tr.mfa (12.04.2017).

SÜNER, Aslı. (2011). “Sürdürülebilir Toplumlar İçin Bir Yöntem Çerçevesi: Breeam Communities”, Ekoyapı Dergisi. <http://www.ekoyapidergisi.org/99-surdurulebilir-toplumlar-icin-bir-yontem-cercevesi-breeam-communities.html> (03.02.2017).

İstanbul Fatih Belediyesi Fener - Balat Rehabilitasyon Programı Örneği. .

<http://www.fatih.bel.tr/icerik/1156/fener-balat-semtlerinin-rehabilitasyon-projesi/> (06.02.2017).

İstanbul Fatih Belediyesi Neslişah ve Hatice Sultan Mahalleleri (Sulukule) Yenileme

Alanı Örneği. <http://www.fatih.bel.tr/icerik/1155/neslisah-ve-hatice-sultan-sulukule-mahalleleri-yenileme-projesi/> (08.02.2017).

EKLER

EK-1. Anket Formu Örneği**KENTSEL DÖNÜŞÜM UYGULAMALARININ YAŞAM KALİTESİNE ETKİLERİ**

Sayın Katılımcı,

Bu araştırma, kentsel dönüşüm uygulamalarının yaşam kalitesi üzerine etkilerinin Denizli ili Karşıyaka Mahallesi kapsamında incelendiği yüksek lisans tezinin hazırlanması amacıyla yapılmaktadır. Elde edilen veriler sadece istatistiksel amaçlı olup, ankete verdiğiniz cevaplar sadece bu çalışmada kullanılacaktır. Bu nedenle forma isminizi yazmanıza gerek yoktur. Anket formunu cevapladığınız için teşekkür ederim.

Hilal KIŞLAL AYDINER
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kamu Yönetimi ve Kent Çalışmaları Bilim Dalı

KİŞİSEL ve HANE İLE İLGİLİ BİLGİLER

1. **Cinsiyetiniz nedir?** a) Kadın b) Erkek
2. **Kaç yaşındasınız?** a) 18-30 b) 31-55 c) 56-65 d) 66 ve üzeri
3. **Eğitim durumunuz nedir?** a) Okur yazar değilim b) İlkokul c) İlkokul terk d) Lise e) Ön-lisans f) Lisans ve üstü
4. **Medeni Durumunuz nedir?** a) Bekar b) Evli c) Boşanmış d) Eşi ölmüş
5. **Mesleğiniz nedir?** a) Memur b) İşçi c) Serbest Meslek d) Emekli e) Öğrenci f) İşsiz g) Ev hanımı h) Diğer(.....)
6. **Aylık geliriniz nedir?**
a) Gelirim yok b) 0-1400 TL c) 1401-2000 TL d) 2001-3000 TL e) 3001 TL ve daha fazlası
7. **Sosyal güvenlik kurumunuz nedir?** a) SSK b) Emekli Sandığı c) Bağ-kur d) Sosyal güvenliği yok
8. **Kaç yıldır Karşıyaka mahallesinde ikamet ediyorsunuz?**
a) 5 yıldan az b) 5-10 yıl c) 11-20 yıl d) 21-30 yıl e) Doğduğumdan beri
9. **Karşıyaka mahallesinde oturmaktan memnun musunuz?** a) Evet b) Hayır
10. **Oturduğunuz ev kendinizin mi?** a) Evet b) Hayır
11. **Evde kaç kişi yaşıyorsunuz?** a) 1-4 kişi b) 5-10 kişi c) 11-15 kişi d) 16 kişi ve üstü
12. **Evde kaç oda bulunmaktadır? (salon dahil)** a) 1 oda b) 2 oda c) 3 oda d) 4 oda e) 5 oda ve üstü
13. **Bu semti seçme nedeniniz nedir?**
a) Ekonomikliği b) Ulaşım kolaylığı c) Hemşehri ve akrabalara yakınlık d) Diğer.....

KENTSEL DÖNÜŞÜM VE YAŞAM KALİTESİ

14. **Kentsel yaşam kalitesi hakkında bilginiz var mı?** a) Evet b) Hayır
15. **Kentsel yaşam kalitesi hakkında bilgiyi hangi yolla edindiniz?**
a) Yerel Gazete b) Dergi c) Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Web Sitesi d) Belediye Broşür e) Ulusal TV ve Basın
16. **Kaliteli bir yaşama sahip olduğunuzu düşünüyor musunuz ?** a) Evet b) Hayır
17. **Kentsel dönüşüm sizin için ne anlama gelmektedir?**
a) Yerinden etme b) Depreme dayanıklı konutlar c) rant d) yenileme e) yıkım f) sağlıklı modern binalar
18. **Karşıyaka Mahallesinde kentsel dönüşüm sizce gerekli miydi?**
a) Gerekli b) Fikrim yok c) Gerekli değil
19. **Karşıyaka mahallesinde kentsel dönüşüm sürecinde fikriniz alındı mı? Katılım sağladınız mı?**
a) Evet b) Hayır
20. **Kentsel dönüşüm sürecinde borçlandınız mı ?** a) Evet b) Hayır
21. **Borç öderken sıkıntı çektiniz mi ?** a) Evet b) Hayır
22. **Bu süreçte ek bir işte çalıştınız mı ?** a) Evet b) Hayır
23. **Sizce kentsel dönüşüm sonrasında bölgenizdeki eksiklikler nelerdir?**
.....

(LÜTFEN ARKA SAYFAYA GEÇİNİZ)

ESKİ KONUTUMLA KARŞILAŞTIRILINCA YENİ KONUTUM	Katlıyorum	Fikrim Yok	Katılmıyorum
Büyükük açısından daha elverişlidir.			
Mutfak/WC/Banyo gibi ortak kullanım alanları daha kullanışlıdır.			
Bahçesi daha kullanışlıdır.			
Daha aydınlıktır.			
Depreme dayanıklıdır.			
Çevresinde yeterli sayıda yeşil alan bulunmaktadır.			
Komşuluk ilişkileri olumlu yönde etkilenmiştir.			
Ulaşım hizmetleri gelişmiştir.			
Sağlık imkânları gelişmiştir.			
Altyapı hizmetleri gelişmiştir.			
Eğitim olanakları (okul binasının yenilenmesi, okul sayısının artması, okula ulaşımın kolaylaşması vb.) gelişmiştir.			
Çevresindeki fırın, market, manav gibi tüketim imkânları yeterlidir.			
İletişim olanakları (internet, telefon altyapısı vb.) gelişmiştir.			
Gerçekleştirilen projeler bölgeyi ekonomik açıdan geliştirmiştir.			
Çevre temizliği, sokak bakımı ve düzeni, çöp toplama, park-bahçe işleri gibi kentsel kamusal hizmetler açısından yeterlidir.			
Sinema, tiyatro gibi sosyal aktivite imkânlarına daha kolay ulaşılabilir.			
Kentsel dönüşüm hizmetleri oturduğumuz muhitteki sakinler özelinde tüm vatandaşlara eşit imkânlarla sunulmuştur.			
Engelliler ve yaşlılar için uygun şartlara sahiptir.			
Kendimi daha güvende hissediyorum.			
Kentsel dönüşüm hizmetlerinin faydalı olduğunu düşünüyorum.			
Yeni konutumda kendimi daha kısıtlanmış hissediyorum (apartman hayatı, komşu sayısındaki değişim vb.)			

ANKETİMİZ BİTMİŞTİR. KATILIMINIZ İÇİN TEŞEKKÜR EDERİM.

TARİH:

ANKET NO:

EK-2. Mülakat Soruları**MÜLAKAT SORULARI**

1. Bölge hakkında bilgi alabilir miyiz?
2. Bölgede kentsel dönüşüm uygulamaları hangi yıllarda uygulandı?
3. Kentsel dönüşüm ile birlikte Karşıyaka Mahallesi'nde kaç konut dönüşüme uğradı?
4. Kentsel dönüşüm kapsamında bölgede kaç konut inşa edildi?
5. Kentsel dönüşüm uygulamaları sürecinde bölge halkı bilgilendirildi mi? Sürece katılımları sağlandı mı?
6. Kentsel dönüşüm ile birlikte yıkılan evler için ödemeler nasıl gerçekleştirildi?
7. Yeni konutlar için yapılan ödeme süreci nasıl gelişti?
8. Kentsel dönüşüm sonrasında bölge nüfusunda herhangi bir değişim oldu mu?
9. Kentsel dönüşüm kapsamında bölgenin kentsel yaşam kalitesini arttırmaya yönelik ne gibi projeler gerçekleştirildi?
10. Kentsel dönüşüm sonrasında bölgenin suç oranlarında herhangi bir değişim oldu mu?

EK-3. Anket Sorularının Analizi**ALAN ARAŞTIRMASI SONUÇLARINDA YER VERİLMİYEN ANKET
SORULARININ ANALİZİ****Katılımcıların Hane Halkı Sayısına Göre Dağılımı**

Hane Halkı Sayısı	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
1-4 kişi	100	78,1	78,1	78,1
5-10 kişi	25	19,5	19,5	97,7
11-15 kişi	3	2,3	2,3	100,0
Toplam	128	100,0	100,0	

Katılımcıların Evlerinde Bulunan Oda Sayısına Göre Dağılımı

Evde Bulunan Oda Sayısı	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
2 oda	1	,8	,8	,8
3 oda	99	77,3	77,3	78,1
4 oda	27	21,1	21,1	99,2
5 oda +	1	,8	,8	100,0
Toplam	128	100,0	100,0	

Katılımcıların Kentsel Yaşam Kalitesine Dair Bilgiyi Edindikleri Yere Göre Dağılımları

Kentsel Yaşam Kalitesi Hakkında Bilgiyi Nereden Edindiniz?	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Yerel gazete	7	5,5	5,5	5,5
Dergi	3	2,3	2,3	7,8
Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Web Sitesi	12	9,4	9,4	17,2
Belediye broşürü	10	7,8	7,8	25,0
Ulusal TV ve basın	28	21,9	21,9	46,9
Bilmiyor	68	53,1	53,1	100,0
Toplam	128	100,0	100,0	

Katılımcıların Kentsel Dönüşümün Anlamına Dair Verdikleri Cevapların Dağılımı

Kentsel Dönüşümün Anlamı	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Depreme dayanıklı konutlar	44	34,4	34,4	50,0
Rant	13	10,2	10,2	60,2
Yenileme	19	14,8	14,8	75,0
Yıkım	3	2,3	2,3	77,3
Sağlıklı ve modern binalar	29	22,7	22,7	100,0
Toplam	128	100,0	100,0	

Katılımcıların Dönüşüm Sürecinde Borçlanma İle İlgili Soruya Verdikleri Cevapların Dağılımı

Kentsel Dönüşüm Sürecinde Borçlandınız mı?	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	108	84,4	84,4	84,4
Hayır	20	15,6	15,6	100,0
Toplam	128	100,0	100,0	

Katılımcıların Borç Ödeme Sürecinde Sıkıntı Çekilmesi İle İlgili Soruya Verdikleri Cevapların Dağılımı

Borç Öderken Sıkıntı Çektiniz mi?	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	103	80,5	80,5	80,5
Hayır	25	19,5	19,5	100,0
Toplam	128	100,0	100,0	

Katılımcıların Ek İş İle İlgili Soruya Verdikleri Cevapların Dağılımı

Ek iş	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	58	45,3	45,3	45,3
Hayır	70	54,7	54,7	100,0
Toplam	128	100,0	100,0	

Katılımcıların Komşuluk İlişkilerine Dair Soruya Verdikleri Cevapların Dağılımı

Kentsel Dönüşüm Sonrasında Komşuluk İlişkileri Olumlu Yönde Etkilenmiştir	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Katılıyorum	41	32,0	32,0	32,0
Fikrim Yok	21	16,4	16,4	48,4
Katılmıyorum	66	51,6	51,6	100,0
Toplam	128	100,0	100,0	

Katılımcıların Gerçekleştirilen Projelerin Bölgeyi Ekonomik Açıdan Geliştirdiğine Dair Soruya Verdiklerin Cevapların Dağılımı

Gerçekleştirilen Projeler Bölgeyi Ekonomik Açıdan Geliştirmiştir	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Katılıyorum	50	39,1	39,1	39,1
Fikrim Yok	27	21,1	21,1	60,2
Katılmıyorum	51	39,8	39,8	100,0
Toplam	128	100,0	100,0	

Katılımcıların Sosyal Aktivite İmkânlarına Kolay Ulaşabilmek İle İlgili Soruya Verdikleri Cevapların Dağılımı

Sosyal Aktivite İmkânlarına Rahat Ulaşabilmektedir	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Katılıyorum	7	5,5	5,5	5,5
Fikrim Yok	35	27,3	27,3	32,8
Katılmıyorum	86	67,2	67,2	100,0
Toplam	128	100,0	100,0	

Katılımcıların Bölgedeki Tüm Vatandaşlara Eşit İmkânların Sunulduğuna Dair Soruya Verdikleri Cevapların Dağılımı

Kentsel Dönüşüm Hizmetleri Oturduğumuz Muhitteki Sakinler Özelinde Tüm Vatandaşlara Eşit İmkânlarla Sunulmuştur	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Katılıyorum	43	33,6	33,6	33,6
Fikrim Yok	44	34,4	34,4	68,0
Katılmıyorum	41	32,0	32,0	100,0
Toplam	128	100,0	100,0	

Katılımcıların Engelliler ve Yaşlılar İçin Uygun Şartların Varlığı İle İlgili Soruya Verdikleri Cevapların Dağılımı

Engelliler ve Yaşlılar İçin Uygun Şartlara Sahiptir	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Katılıyorum	60	46,9	46,9	46,9
Fikrim Yok	17	13,3	13,3	60,2
Katılmıyorum	51	39,8	39,8	100,0
Toplam	128	100,0	100,0	

Katılımcıların Kentsel Dönüşüm Hizmetlerinin Faydalı Olup Olmaması Hakkındaki Soruya Verdikleri Cevapların Dağılımı

Kentsel Dönüşüm Hizmetlerinin Faydalı Olduğunu Düşünüyorum	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Katılıyorum	66	51,6	51,6	51,6
Fikrim Yok	23	18,0	18,0	69,5
Katılmıyorum	39	30,5	30,5	100,0
Toplam	128	100,0	100,0	

Katılımcıların Kısıtlanma Hissiyatı İle İlgili Soruya Verdikleri Cevapların Dağılımı

Yeni Konutumda Kendimi Daha Kısıtlanmış Hissediyorum	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Katılıyorum	74	57,8	57,8	57,8
Fikrim Yok	14	10,9	10,9	68,8
Katılmıyorum	40	31,3	31,3	100,0
Toplam	128	100,0	100,0	

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Hilal KIŞLAL AYDINER
Doğum Yeri ve Tarihi : Malatya, 1991
Yabancı Dili : İngilizce
Eğitim Durumu (Kurum ve Yıl)
Lisans : Uludağ Üniversitesi
İletişim (e-posta) : hilalkislal@gmail.com

